

**MİMARLIK-MÜHENDİSLİK HAFTASI
VE
DÜNYA GIDA GÜNÜ ETKİNLİĞİ**

**AB'ne Üyelik Sürecinde
SU ÜRÜNLERİ SEMPOZYUMU**

**16 EKİM 2003
ANKARA**

Önsöz.....	4
------------	---

AÇILIŞ KONUŞMALARI

Gökhan GÜNAYDIN

TMMOB ZMO Genel Başkanı.....	5-6
------------------------------	-----

Prof. Dr. Oğuz OYAN

Cumhuriyet Halk Partisi İzmir Milletvekili.....	7-10
---	------

Hasan Hüseyin COŞKUN

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Müsteşar Vekili.....	11-12
---	-------

I. OTURUM

AVRUPA BİRLİĞİ'NDE SU ÜRÜNLERİ SEKTÖRÜ: YAPI, POLİTİKALAR VE ÖRGÜTLÜLÜK

Oturum Başkanı Gökhan GÜNAYDIN

TMMOB ZMO Genel Başkanı

Prof.Dr. Ertuğ ÖZGÜNEŞ / KTÜ Deniz Bil. Ve Tek. Fak. Öğr. Üyesi

"Avrupa Birliği'nde Ortak Balıkçılık Politikası ".....	14-25
--	-------

Ahmet ATAY / AB Genel Sekreterliği

"Katılım Ortaklığı Belgesi, Ulusal Programları ve İlerleme Raporunda Su Ürünleri Sektörü".....	26-28
--	-------

Hüseyin DEDE / Tarım ve Köyişleri Bakanlığı KKG

"Su Ürünleri Mevzuatının AB'ne Uyumundan Sorumlu Türk Otoritelere Destek Projesi".....	29-32
--	-------

Dr. Ahmet Göker ELBEK / E.Ü. Su Ürünleri Fakültesi

"AB'de Su Ürünleri Sektöründe Üretici Örgütlülüğü"	33-37
--	-------

Dr. Ejbel ÇIRA / Sahil Güvenlik Komutanlığı Öğretim Görevlisi

"AB' de Balıkçılık Yönetimi ve Koruma Politikası".....	38-42
--	-------

TARTIŞMA.....	43-45
---------------	-------

II. OTURUM

TÜRKİYE'DE SU ÜRÜNLERİ SEKTÖRÜ: YAPI, POLİTİKALAR

Oturum Başkanı Prof. Dr. M. Salih ÇELİKKALE

İ.Ü. Su Ürünleri Fakültesi Dekanı

Doç. Dr. Serap PULATSÜ / AÜZF Su Ürünleri Bölümü Öğretim Üyesi

"Türkiye'de Su Ürünleri Politikaları, Üretim ve Dış Ticaret Yapıları".....	46-53
--	-------

Hamdi ARPA / Tarım ve Köyişleri Bakanlığı KKG

"Türkiye'de Su Ürünleri Sektöründe Kamu Örgütlenmesi".....	54-59
--	-------

Dr. İbrahim ÇÖRÜŞ / Kiliç Deniz Ürünleri A.Ş. "Türkiye'de Su Ürünleri Yetiştiriciliği ve Sorunları"	60-62
Cumhur KÜNTAY / Su Ürünleri Kooperatifleri İzmir Birliği Türkiye'de Su Ürünleri Avcılığı ve Sorunları"	63
Ömer BAĞCI / Bağcı Su Ürünleri A.Ş. "Türkiye'de Su Ürünlerine Dayalı Sanayiler Üretim, Pazarlama ve Tüketim Sorunları"	64-65
Prof. Dr. Doğan ATAY / A.Ü. Su Ürünleri Fakültesi Emekli Öğretim Üyesi "Eğitiminin 20. Yılında Su Ürünleri Sektöründe Araştırma, Eğitim ve İstihdam"	66-74
TARTIŞMA	75-77

III. OTURUM

TÜRKİYE'DE SU ÜRÜNLERİ SEKTÖRÜNÜN SORUNLARI VE ÇÖZÜMLEMELER

Oturum Başkanı Prof.Dr. Ahmet KOCATAŞ E.Ü Su Ürünleri Fakültesi Dekanı	
Necati UZDİL Cumhuriyet Halk Partisi Temsilcisi	78-80
Dr. M. Mehdi EKER Adalet ve Kalkınma Partisi Temsilcisi	81-83
Vahdettin KÜRÜM Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Temsilcisi KKG M Daire Başkanı	84-87
Güngör ŞENEL Devlet Planlama Teşkilatı Müst. Temsilcisi	88-90
Şerafettin HAMİDİ GAP İdaresi Başkan Yardımcısı	91-95
Nuri ŞAFAK DSİ Genel Müdürlüğü Temsilcisi.....	96-98
Dr. Raşit GURBET Türkiye Su Ürünleri Derneği Temsilcisi	99-100
TARTIŞMA VE KATKILAR	101-105
SEMPOZYUM SONUÇ BİLDİRGESİ	107-108

AÇILIP KONUŞMALAR

Gökhan GÜNAYDIN

TMMOB Zmo Genel Başkanı

Sayın Müsteşarım, Sayın Dekanlarım, Sayın Önceki Dönem Oda Başkanlarım, Sayın Öğretim Üyeleri, Sevgili Meslektaşlarım,

Ege Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi ve TOBB'nin işbirliğiyle gerçekleştirdiğimiz Su Ürünleri Sempozyumumuza hoşgeldiniz.

Bugünkü sempozyumumuz, kutlamakta olduğumuz iki haftaya da denk geldi aynı zamanda. Bunlardan birincisi, bildiğiniz gibi içinde bulunduğumuz hafta Mühendislik-Mimarlık Haftasıdır ve bundan da öte içinde bulunduğumuz gün, Dünya Gıda Günüdür. İzninizle Su Ürünleri Sempozyumuna ilişkin değerlendirmelere geçmeden evvel, bu iki konuyla ilgili kısa değerlendirmelerde bulunmak istiyorum.

Bildiğiniz gibi bir ülkede mühendislik ve mimarlığın hak ettiği yeri alabilmesinin temel koşulu, o ülkenin bütçesinin yatırıma kaynak ayırabilir bir yapıda kurgulanmasıdır. Ancak üzülerek belirtmek gerekir ki, özellikle 1980 sonrası süreçte devleti küçültme politikaları ve yatırıma değil faize bütçe uygulamaları, Türkiye'nin hem kalkınmasında en önemli engeli oluşturmuş ve bunun bir sonucu olarak da mühendislik ve mimarlık mesleklerinin tümünde önemli aşınımlara yolaçmıştır. Dolayısıyla her mühendislik ve mimarlık disiplin alanını ayrı ayrı eleştirmek, ayrı ayrı değerlendirmek yanında, daha bütüncül bir bakış ile Türkiye'nin bütçe yapısına bakmak ve Türkiye'nin ulusal çıkarları doğrultusunda bütçesini yeniden yapılandırmak gereği ortadadır.

Bir başka önemli konu Dünya Gıda Günü. Dünya Gıda Günü kavramı sanırım, bu kavrama nereden baktığınıza göre oldukça farklı anlamlar içerebiliyor. ABD ve AB gibi dünyanın hem sanayide, hem de tarımda en gelişmiş ülkeleri açısından baktığımızda Dünya Gıda Günü birazcık daha fazla üretmek, bu ürettiğinizi dünya pazarlarına dış satım sübvansiyonlarıyla yollayabilmek ve burayı bir ekonomik kazanç aracı olarak görmek anlamını taşıyor. Diğer taraftan dünyanın neredeyse yarısına yakın nüfusu asgari ölçüde beslenebilmesi için gerekli minimum harcama düzeyine sahip değil. Dolayısıyla dünyanın bu geriye kalan yarısı için Dünya Gıda Günü aynı zamanda açlık tehlikesinden korunabilmek için çeşitli yöntemler geliştirmek anlamını taşıyor.

Peki bu çerçeveye içerisinde acaba Türkiye'nin yeri nedir? Buna baktığımızda, gene üzülerek belirtmek gerekiyor ki, çok iyimser bir tablo göremiyoruz. Özetle söylemek gerekirse, Türkiye'nin en iyi üretim kapasitesine sahip olduğu bitkisel üretim alt sektöründe bile birçok ürünlerde Türkiye artık kendine yetmeyen bir yapı sergilemektedir. Örneğin geçen yıl Türkiye 1.5 milyon ton buğday ithal etmiştir. Dünyanın birincisi olduğumuz bakliyat ürünlerinde artık Kanada bize bakliyat dış satımı gerçekleştirebilmek için diplomatik yollar denemektedir. Çeltikte ülke neredeyse tümüyle dışa bağımlıdır. Yağ bitkilerinde durum bundan farklı değildir. Hayvansal üretimdeki çöküşü hepimiz yakından biliyoruz. Bütün bu tarımsal üretim tablosundaki çöküşe Türkiye'nin layık olmadığı ortadadır ve Türkiye'nin bu tablodan kurtulup, bu bağımlı yapıdan kurtulup, en azından kendine yeten ve ondan sonra bir ekonomik gelişme aracı olarak tarım sektörünü yeniden kurgulamasına da gereksinim vardır. Ve sanırım Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'nın önündeki en önemli hedef de bu olmalıdır.

Dünya Gıda Günü çerçevesinde üreticilerin yanında tüketicileri de çok yakından ilgilendiren önemli bir gelişmeye ilgilerinizi çekmek istiyorum. Bu, sorumlu yöneticilik uygulamalarına ilişkindir. Bildiğiniz gibi, 560 sayılı Kanun Hükmündeki Kararname çerçevesinde, gıda maddeleri üreten, işleyen, ambalajlayan ve satan işyerleri, ziraat mühendisi, gıda mühendisi, kimya mühendisi, petrol mühendisi ve makine mühendislerinden oluşan bir demeti işyerinin niteliğine göre sorumlu yönetici olarak çalıştırmak zorundadır.

Sayın Müsteşarımın da burada tanıklığında şunu özellikle ifade etmek isterim ki; Tarım ve Köy İşleri Bakanlığımız 9 Ekim tarihinde yayınladığı bir yönetmelikle 20 beygir gücünün altındaki işletmelerde sorumlu yöneticilik gereğini ortadan kaldırmıştır. Fırınlarda ve pastanelerde artık ustaların gıda konusunda, gıda kodeksine, hijyen standartlarına uygun üretim yapmayı denetlemesi gerektiği yönetmelikte yazılmaktadır. Bu bildiğiniz gibi bir AB müktesebatına uyum yasası olarak çıkartılmıştır. Dolayısıyla böyle bir düzenlemenin hem tüketici yararı açısından, hem de girmek için çaba sarfettiğimiz AB standartları açısından son derece geriye giden bir düzenlemeyi ifade ettiği açıktır. Gene yönetmelikte yapılan bir başka önemli değişiklik de, sorumlu yöneticilerin, Oda üyesi olma zorunluluğu da ortadan kaldırılmıştır.

Bunlar, gerçekten son derece olumsuz uygulamalardır. Daha evvel açtığımız iki iptal davası gibi bu yönetmelik değişikliğinin de iptaline yönelik idari yargı davasını açmak için gerekli hazırlıklarımızı tamamlamak üzereyiz. Ancak önemli olan şudur ki; Ziraat Mühendisleri Odası ve bunun yanındaki tarım örgütleri, birer hukuk bürosu değildir. Hepimizin işi başkadır, hepimiz tarımla ilgilenmek zorundayız. O halde elbirliğiyle, işbirliğiyle daha uygun düzenlemeleri yaşama geçirmek için çalışmalıyız.

Bu genel değerlendirmelerden sonra Türkiye'deki su ürünleri sektörüne şöyle bir genel bakış yapmak istiyorum. Hepinizin de çok yakından bildiği gibi, Türkiye yaklaşık 25 milyon hektar yüzey alanı ile denizler, gene yaklaşık bir milyon hektar yüzey alanı ile doğal göller, 500 bin hektar yüzey alanı ile barajlar ve yaklaşık 180 bin km uzunluğundaki nehirler ve göller ile bir su ürünleri üretim potansiyeline, kaynağına sahip. Bu yapı içerisinde Türkiye, dünyada 33'üncü, Avrupa'da dördüncü ve Akdeniz ülkeleri içinde üçüncü üretim potansiyeline sahip bir ülke.

Başlangıçta rakamlar hiç de fena görünmüyor. Ancak sektöre biraz daha analitik yaklaştığımızda tablonun çok daha geliştirilebilir bir görünüm sergilediğini görüyoruz.

Özetle söylemek gerekirse; Türkiye su ürünleri üretiminin yüzde 80'ini denizlerden karşılıyor, onun yüzde 80'ini bir tek denizden sağlıyor ve yüzde 60'ını da bir tek balık çeşidinden sağlıyor. Balıkçılık filomuzun yüzde 90'ı, 12 metrenin altında teknelerden oluşuyor. Diğer taraftan örgütlenme düzeyinde önemli yetersizlikler var. Otokontrol ve denetim sistemimizde önemli yetersizlikler var. Çevre kirliliği ve kaynak kullanımı konusundaki baskı Türkiye'in su ürünleri üretiminde ve balıkçılığı önünde önemli engeller olarak kendisini gösteriyor.

Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de avcılık konusundaki sınırlara erişilmiş durumdadır. Bu alanda serbest giriş sisteminin değiştirilmesi, açık denizlere yönelik balıkçılığın teşvik edilmesi gerekiyor. Ama bununla beraber Türkiye'nin önündeki en önemli üretim potansiyelinin yetiştiricilik alanında olduğunu biliyoruz. 1980'li yılların ortalarından bu yana önemli miktarda gelişmeler sağlanmakla beraber, Türkiye'nin su ürünleri yetiştiriciliği alanında yapması gereken çok şey olduğunu biliyoruz. Özellikle iç ticaret hadlerinin tarım aleyhine geliştiği, tüketicinin satın alma düzeyinin giderek düştüğü ortamlarda, yetiştiricilik, tüketicinin sağlıklı beslenebilmesi açısından da uygun bir çözüm olarak kendisini gösteriyor. Bu anlamda İspanya'da 45 kilogram, Portekiz'de 38 kilogram, Fransa'da 18 kilogram kişi başına yıllık balık tüketiminin, Türkiye'de 7-8 kilogram düzeyler düzeyinde olduğunu saptamak, sanırım yeterli olacaktır. Türkiye bu rakamları hızla yukarıya doğru çekmek zorundadır.

Gerçekleştirdiğimiz sempozyum, ulusal, bölgesel kalkınma ve bu çaba içerisinde su ürünleri sektörünün hak ettiği yeri alması, su ürünleri alanındaki kamu örgütlenmesi yapısının yeniden oluşturulması, balıkçılık örgütlenmelerinin, yetiştiricilik örgütlenmelerinin düzenlenmesi ve sektörün Türkiye için yaşayabilir, yarışabilir bir sektör olarak ulusal çıkarlarımıza hizmet eden, ulusal yararlarımıza bir katkı sağlayan sektör olarak yeniden yapılandırılması gerekiyor. Bildiğimiz gibi, Türkiye'de gene 1980 ortalarından itibaren dışalım rakamları, dışsattım rakamlarını miktarsal olarak geçmiştir. Ama buna karşın döviz getirisi açısından dışsattımımızın daha önde olduğu sevindirici bir gelişmedir. O halde üretimi yetiştiricilik bazında artırıcı, işleme, dondurma, füme etme teknolojileri ile pazarlama kanallarını örgütleyici ve balığa Türkiye'de yaşayan herkesin tüm sezon boyunca ulaşabileceği bir yapının kurgulanması, hepimizin asal amacı olmalıdır.

Bu sempozyumun, bu asal amaca hizmet etmesini umut ediyorum ve hepimizi saygılarımla selamlıyorum.

PROF. DR. ODUZ OYAN
CHP İZMİR MİLLETVEKİLİ

Efendim hepinize iyi günler diliyorum ve böyle bir sempozyumu, Dünya Gıda Günü etkinliği çerçevesinde ve Mühendis-Mimarlık Haftası süresinde gerçekleştiren Ege Su Ürünleri Fakültesine, Türkiye Ziraat Mühendisleri Odasına ve Türkiye Odalar Birliği'ne teşekkürlerimi sunmak istiyorum.

Efendim içinde bulunduğumuz konjonktür itibariyle Su Ürünleri Sempozyumu Türkiye'nin dış politika açısından önemli bir istikrarsızlığa girdiği bir dönemde gerçekleşiyor. Dünyada küreselleşme eğilimlerinin giderek sıcak savaşları da içine alan birtakım açılımlara dönüştüğü ve dolayısıyla ekonomik ve siyasal istikrarsızlıkları da hazırlayan bir sürece girdiği bir dönemde bu sempozyum toplanıyor. Küreselleşmenin bugünkü biçiminin, dünya egemen güçlerinin sadece kendi amaçları doğrultusunda şekillendirdiği bir dünya olarak anlaşılması şeklinde oluşuyor. Gelişmekte ülkeler ve azgelişmiş ülkelerin, küreselleşmeyi bu biçimiyle anlamaları imkanı yoktur, çünkü küreselleşme sürecinden kazanç değil zarar gören kesimler, dünyanın çok büyük nüfusunu oluşturan bu ülke halkları oluyor. Küreselleşme bugüne kadar dünyada daha fazla yoksulluk yarattı. Daha fazla gelir dağılımı eşitsizliği yarattı, daha fazla işsizlik yarattı, kamu hizmetlerinden daha fazla yoksunluk yarattı. Daha fazla piyasa güçleri hakimiyeti yarattı. Daha düşük ücretler, daha geri sosyal haklar ve daha çok yolsuzluğun, daha bozuk gelir dağılımı kapılarını açtı.

Bakınız 1960 başlarında dünyanın en zengin yüzde 20'lik nüfusu, dünya gelirinin yüzde 70'ine el koyarken ki, bu en eşitsiz gelir dağılımı olan Brezilya'dan bile daha eşitsizdi. 1990 başlarına geldiğimizde, en zengin yüzde 20 dünya gelirinin yüzde 85'ine el koymaya başladılar. Yani dünyanın geri kalan yüzde 80'i, yüzde 15'le yetiniyor. Küreselleşmenin getirdiği süreç bu.

Böyle bir sürecin Türkiye gibi birinci lig ülkeler içinde olmayan ya da OECD gibi birtakım kuruluşların içinde olmakla birlikte bu ülkeler zincirinin en alt sıralarında olan ülkeler açısından Türkiye gibi ülkelerin kazanan tarafta değil, kaybeden tarafta olduğunu algılamamız açısından önemli. Aslında geçen ay Cancun'da toplanan Dünya Ticaret Örgütü Zirvesi de, gelişmiş ülkeler arasındaki çelişkilerin ne kadar tali olduğunu, kendi ortak çıkarları üzerinde ne kadar kolay anlaşabildiklerini, buna karşılık bir ilk olarak belki uzun zamandır gelişmekte olan ülkeler ile azgelişmiş ülkelerin bu Cancun toplantısında nasıl kendi ortak çıkarlarını farkederek, gelişmiş ülkelerin kendilerine dayattıkları yeni tavizlere evet demediklerini, önce 21'ler, sonra iki katılımla 23'lerin imzasıyla buna nasıl karşı çıktıklarını gördük. Ne yazık ki Türkiye burada yerini tam belirleyemedi, eleştirel bir tutumu olmakla birlikte gelişmiş ülkelerin azgelişmişlere dayattıkları tarımsal desteklemeleri azaltma, ihracatta sübvansiyon vermeme ve ithalatta koruma yapmama yönündeki birtakım dayatmaları niçin kendilerinin uygulamadığı konusunda bu imzacı ülkeler bir mücadele verdiler ve iyi ki bu nedenle de Cancun'daki toplantı bir başarı sağlamadan dağıldı.

Fakat bu başarısızlık gelişmiş ülkeleri, gelişmekte olan ülkelere yeni dayatmalar yapmadan alıkoymuş değildir. Eğer Dünya Ticaret Örgütü içinde topyekun dünya açısından bir tarım ürünleri üzerine anlaşmaya varılmazsa, bunun yolları bilindiği gibi ikili anlaşmalar üzerinden yapılmaktadır. Türkiye bu benzer ikili anlaşmaları yer yer, zaman zaman bazı ülkelerle yapmıştır ABD'yle de olduğu gibi. Bu ikili anlaşmalar yoluyla, bu ülkelere yeni tarımsal tavizler verme dayatmaları yapılmakta ya da bazı ülkeler, eğer IMF ya da Dünya Bankası'nın istikrarı yeniden yapılandırma programları içindeyse, bu programlar aracılığıyla da bu ülkelere bu dayatmalar yapılmaktadır. Bunun aslında bir kader olmadığını algılamamız gerekiyor. Buna karşı bir

mücadelenin, mutlaka siyasi düzlemde de verilmesi gerektiğini sadece varolan kurulu, gelişmiş ülkeler çıkarına çalışan bu küreselleşme ilişkisini değiştiremez, karşı çıkılmaz anlayışıyla, yani bir teslimiyetçi tutumla görmenin yanlışlığını kavramamız gerekiyor.

Bimdi gelişmiş ülkeler ve çokuluslu şirketler lehine gelişen bu yeni dünya düzeninde, gelişmiş ülkeler niçin kendi aralarındaki tali çelişkiye rağmen dünya çapında bu ülkelere, yani diğer ülkelere -kendi dışında kalan üçüncü ülkelere diyelim- birtakım dayatmalarda bulunuyorlar. Bir kere bu ülkelerde tarımsal ürün fazlalığı var. Bu ürün fazlalarına yeni mahreçler bulmaları gerekiyor. İkincisi, bu ülkelerin gıda sanayi üretiminde fazlalar var, dolayısıyla gelişmekte olan ülkelerdeki gıda sanayilerinin bu anlamda şey olması gerekiyor. Ya üretimden çekilmesi ya önemsizleştirilmesi gerekiyor. Öte yandan tohumluk, damızlık gibi ileri teknolojinin kullandığı alanlarda hem yeni mahreçler bulma, hem rakip ürünleri piyasadan silme, dünyadan hatta silmenin mücadelesini veriyor gelişmiş ülkeler ve bunların çokuluslu şirketleri. Keza gübre, tarımsal ilaç sanayi alanlarında da tekeli yapılanma hızlanmaktadır ve bu da gelişmekte olan ülkelerin aleyhine bir süreci başlatmaktadır.

Peki bu amaçlara varabilmek için ne gibi araçlar kullanıyor gelişmiş ülkeler? Kullanılan araçlar bilinen şeyler, ama tekrarlamakta yarar var. Bir kere bu üçüncü dünya ülkelerinde -buna biz de dahiliz- tarımsal desteklemenin köklü biçimde daraltılması ve bunun için de uygun, siyasi, ekonomik kısıkaçların kullanılması yürürlüğe sokuluyor. İkincisi tarımsal KİT'lerin, varsa, Türkiye'de olduğu gibi, veya Türkiye'de olduğu gibi birtakım kooperatif örgütlenmelerinin, sanayi tesislerinin özelleştirilmesi, elden çıkarılması, tasfiyesi gibi birtakım dayatmalar yapılıyor. Üçüncüsü, mahreç ülkelerde, bizim gibi üçüncü ülkelerde, yani gelişmiş ülkelerin ürünleri için Pazar olan ülkelerde, uluslar arası rekabete direnç noktaları olarak görülen kooperatif örgütlenmenin zayıflatılması amaçlanıyor. Bunlar yürürlüğe Türkiye'de de sokulmuştur. Gelişmekte olan ülkelerin ithalattaki efektif koruma oranları, tarım ürünleri bazında düşürülmesi için çaba gösteriliyor. Bu, Türkiye'nin imzaladığı ilk 9 Aralık 1999 Niyet Mektubu'ndan itibaren bütün niyet mektuplarında vardır. Türkiye'de buğday fiyatlarının nasıl Đkago fiyatına endekslenmek istendiği bilinmektedir. Bu, gene gelişmekte olan ülkelerin, tarımsal ürünlerine, bir ihracat sübvansiyonu vermesinin önlenmesi amaçlanmaktadır. Aynı şekilde bu ülkelerdeki kredi mekanizmasının tasfiyesi de -ki bu da çiftçilerin ve tarımın tasfiyesi açısından çok önemli bir noktadır- gündeme alınabilmektedir.

Tabii gelişmiş ülkeler tüm bunları dayatırken, kendileri korumacı politikalardan asla vazgeçmemektedirler. Tabii bunun bir nedeni de, kendi şirketlerinin her zaman talebi olmaktan çok, bunun kendilerine getireceği sosyal maliyeti kısa süre içinde karşılamak istememelerinden ötürüdür.

Tabii bizim gibi ülkelere dünya fiyatlarından aman kopmayın, dünya fiyatları esastır vs. gibi tarım ürünleri için söylerler, fakat gelişmiş ülkeler kendileri açısından her zaman farklı dünya fiyatları uyguladılar. Bir, kendi içlerindeki uyguladıkları fiyatlar, iki ihraç ettikleri ürün fiyatları.

Kendi iç pazarlarında, örneğin Avrupa Birliği'nde geçerli fiyatların bazen çok altında, yarısının altında fiyatlarla ihracat yapabilmektedirler. Tarım ürünlerinde tek bir dünya fiyatı yoktur. Dünya fiyatları dediğimiz zaman sorulması gereken soru şudur: Ticarete konu olan fiyat mı, çiftçinin cebine giren fiyat mı? Türkiye gelişmiş ülkelerde çiftçinin cebine giren fiyatı esas kabul etmelidir. Ticarete konu olan malların fiyatını alırsanız, kendi tarımınızı ve çiftçinizi öldürürsünüz.

Tabii bu neoliberal ideolojiyi benimsemiş ve bunu imal etmiş olanlar açısından benimsenmesi oldukça zor bir durumdur, onu da kabul etmek gerekir. Yani Türkiye'de nasıl ki gelişmiş ülkelerde Đkago Boys varsa,

Türkiye'de IMF çocukları vardır. Sayın Bakan, geçenlerde Hazine bürokratlarından yakındı, kendi bu yakınlığının esasında doğru olabilir, ama açık söyleyeyim, Türkiye'de siyasi erki elinde tutanlar, icracı bir bakanlık yönetiminde olanlar, hükümet olanlar, bürokratlardan şikayet etme durumunda olamazlar. Orası bir şikayet makamı değildir, orası icra yeridir, varsa sorun bürokrasiyi değiştirir, dönüştürsünüz. Bunu yapamıyorsanız o zaman durmazsınız.

İimdi bakınız büyük bir çelişkidenden bahsediyorum. IMF'nin bütün ve de Dünya Bankası yeniden yapılanma politikalarına, ben eminim Hazine bürokratları, Tarım ya da Sanayi Bakanlığı bürokratları çok daha fazla, çok daha militanca sarılmaktadırlar. Buna bir itirazım yok. Bu doğru. Peki, bunun arkasındaki neden nedir? Türkiye bugün tek başına iktidar olan büyük bir parti tarafından yönetiliyor. İyi ama bu parti acaba hakikaten tek başına mı? Yani şu an Tarım Bakanı'nın Dünya Bankası'ndan ya da IMF'den aman geçiremedik, şunları şunları yapamıyoruz, şu doğrudan gelir desteğini de ürün bazlı, bunu değiştirelim vs. geçmiyor Dünya Bankası'ndan diye yakınma durumunda o zaman başka bir şey görüyorsunuz. Türkiye'de iktidarın fiili bir ortağı var, o da uluslararası finans kuruluşları. Bu yeni değil, bu geçen iktidarda da aynı şeydi. Orada dördüncü ortak. Burada ikinci ortak. Ama şimdi sorun şu: Geçen iktidar, yani üç koalisyonda ve dıştan destekli dördüncü koalisyonda bu millet ne yaptı? Alaşağı etti 3 Kasım seçimlerinde. Niçin? E çünkü, iktidara talip olan partiler CHP ve AKP ne dediler? Biz IMF ile her şeyi yeniden müzakere ederiz, tarım meselelerinde yeni destek politikaları geliştiririz. E peki ne oldu? İimdi her şey yeniden 57. Hükümette olduğu gibi devam ediyor. Hani verilen vaatler vesaireyi bir tarafa bırakalım. Yani Türkiye'nin gerçekleri bu mudur? Türkiye tarıma destekleme yapmadan ya da bu kadar düşük düzeyde desteklemeyle yoluna devam edebilir mi gibi çok ciddi sorularla karşı karşıyayız.

Tabii gelişmiş ülkeler her zaman, gelişmekte olan ülkelerde kendilerine bir yönetici elit bulurlar. Bu, bürokrasi içinden de olur, siyasetler içinden de olur. Bu yönetici elit, Osmanlı'da da vardı, yeni bir şey değil. Bu yönetici elit, gelişmiş ülkelerin çıkarlarını, neredeyse kendi çıkarlarıyla özdeş gören, Dünya Bankası'nı bir hayırsever yardım kuruluşu gibi gören anlayışları değiştirmedığımız zaman Türkiye'nin sorunlarına çözüm bulamazsınız.

Değerli dinleyiciler, bugün burada şunu da söylemek isterim: Bugün eğer IMF, Dünya Bankası'nın dayatmalarına karşı çıkmak gibi bir tutum takınacaksanız, bu kuşkusuz bugünkü uyumlu gidişten biraz daha dikenli bir yol olacaktır. Biraz daha çatışmalı bir yol olacaktır. Evet, bunu kabul edeceksiniz. Uyum, eğer her şeyde uyum arıyorsanız, o zaman tabii bu tabloyu değiştiremezsiniz. Türkiye'nin bugün içinde olduğu, iktidarların edilgen konumu, bütün bunları değiştiremezsiniz. Eğer bunu değiştirmek istiyorsanız birtakım politika kırılmalarını, birtakım çekişmeleri, birtakım meydan okumaları, sadece içe karşı değil, dışa karşı da meydan okumaları göze almanız gerekir.

Son olarak şunu söyleyeyim: Niçin bu uygulanan program, özellikle tarımı hedef aldı? Niçin özellikle tarımı? Bir kere diğer kesimler açısından program daha öteden beri sürüyor. Örneğin 5 Nisan kararlarından itibaren ücret politikaları mesela daha fazla tanımlandı. Daha uzun süredir bunlar bir şekilde yer etti. Tarımda 5 Nisan Kararlarında da aslında o zamandan beri bir Yedinci Plana bakın görürsünüz, bütün hepsini kaldıralım, doğrudan gelir desteğine geçelim türü şeyler Yedinci Planda da vardır. Ama uygulama yapılamadı. Uygulama çok kısa bir dönem için 2000 başından itibaren başladı ve bu çok kısa bir dönem için Türkiye'de tarımı yeniden yapılandırma programı ortaya kondu. O yüzden Türkiye'nin çok önemli bir sektörü olan tarımdan feryatlar yükselmeye başladı. Çünkü ortada olan bir tasfiye sürecidir ve bu tasfiye süreci herkesin farkedebileceği kadar çok kısa bir süre zaman dilimi içinde gerçekleşmektedir.

Aslında bu tasfiye sürecinin bu kadar görünür kılınmasını perdelemek amacıyla birtakım tedbirler vardı programın içinde. Neydi o? Doğrudan gelir desteği. Pimdi bakıyorsunuz, bu tasfiye sürecini daha az farkedilir kılmaya dönük araçları da tam uygulayamaz durumdasınız. Sürekli geciktiriyorsunuz. İşte bir doğrudan gelir desteği açıklıyorsunuz, bu doğrudan gelir desteğinin bir yıl içinde, 2002 Ekim'inde başlayana daha yeni bitiriyorsunuz, 2003'le ilgili hiçbir şey yok. 2003'le ilgili bütçenize 500 trilyon ödenek koyuyorsunuz, ama işte mazot desteği sözü verdiğiniz ve oradan bir sıkışma olduğu için onu 3 bakanlığın ortak genelgesiyle o 500 trilyonu mazot desteği kullanımına aktarıyorsunuz. O da ancak ona yetiyor zaten. Yani tablo ne? 2003 bütçesinde konulan ödenek de, 2003 doğrudan gelir desteği için kullanılmış durumda oluyor. Peki ek bütçe içinde de buna bir mekanizma öngörülmediğine göre, yani ... söyleyeceğimiz şu: 2003 ödemeleri bu sene 2004 Ocak'tan itibaren yeni bütçe döneminde başlayacaktan öteye bir şey olamıyor.

Mevcut programı uygulamak için bir prim desteği öngörmüşsünüz. Beş tane ürün için prim desteğiniz var, 264 trilyon bütçeye ödenek koyuyorsunuz. E bakıyorsunuz, bu işte Temmuz-Ağustos'a sadece geçen yılın hasat dönemi 2002-2003 hasat dönemi için, ürün dönemi için konmuş bu prim desteğinin sadece dörtte birini ödeyebilmiş oluyorsunuz ve bunu da zaten çok gecikmiş başlatmışsınız. Gerisinin ne zaman ödeneceği belli değil, 2003-2004 ürün yılı şimdi yapılan hasat için hangi primler, hangi prim, hangi kapsamda uygulanacak, bununla ilgili üretici bir şey bekliyor bakanlıktan ve hükümetten. Sadece bakanlığı hedef almak istemiyorum, çünkü sonuçta Türkiye Tarım Bakanlığı'nın ne kadar çaresiz olduğunu biliyorum, 57. Hükümetten beri böyle. Ama peki nerede? Bunlarla ilgili bir açıklama dahi yapılamıyor.

Ne yapılıyor peki? Efendim size biz alacaklarınızı yollayamıyoruz, yani alacak dediğiniz nedir? Doğrudan gelir desteğinin birinci taksidi 1.5 katrilyona yakın. 2002'nin prim alacaklarıyla, 2003'ün alacaklarını koyun 500 trilyon da orada var, yani 2 katrilyonluk bir ödeme bekliyor üretici. Biz ne diyoruz? Sabredin komşu köye danışman yolluyoruz. Sabredin, size de gelip gelmeyeceği belli değil, bin tane tarımcı. Güzel bir proje, ama değerli arkadaşlar büyütülecek nesi var? 2 katrilyondan bahsediyorum, bu yıllık 15 trilyonluk bir yaraya merhem bile olmayan bir şey. Bunu yapalım. Ama bu esas görevimizi, esas sorumluluğumuzu bize unutturamaz. Yani biz burada esas gündemi gözden kaçırarak birtakım avutma mekanizmalarıyla işi halledemeyiz.

Tarımdan niye bu kadar çok ses çıkıyor? Çünkü tarım, ulusal gelir ve istihdamın hala önemli bölümünü temsil ediyor Türkiye'de ve uygulanan politikalar yoksullaşmayı hızlandırıyor, sosyal dokuyu tahrip edecek bir nitelik taşıyor.

Son olarak şunu söyleyeyim bu konuda: Tarım önemli, tarımdan yükselen sesler de önemli. Çünkü tarım, gerek geçen iktidar döneminde, MHP'li Tarım Bakanı açısından bakın, gerek şimdiki iktidar açısından, sadece sosyal ya da politik açıdan da önemli, çünkü tarım kesimi, iktidar partilerine önemli ölçüde destek verdi. Pimdi bu desteğin karşılığını bekliyor. O yüzden politik olarak da önemli.

Değerli dinleyiciler, burada su ürünleriyle ilgili benim uzmanlık alanım olmadığı için ayrıntıya giremedim. Fakat bu gün boyunca tartışılacak. Punu söyleyeyim: Türkiye'de gerçekten sayın Gökhan GÜNAYDIN'ın da açıkladığı gibi, üretim ve tüketim değerlerinde artışlara rağmen, özellikle kişi başına tüketimde çok geri bir noktada olduğumuzu görmek gerekiyor. Türkiye'de su ürünlerinin doğal kaynakları tüketmeden, başka sektörlerle çatışma alanlarını daraltarak, çevre kirliliğini bozucu kullanımlara tedbirler, önlemler olarak ve su ürünleri gıda sanayini geliştirerek daha kapsamlı, daha Türkiye'nin geleceği ve AB'yle bütünleşme çerçevesinde bir vizyondan bakmamız gerektiğini düşünüyorum ve bu sempozyumun başarılı sonuçlar vermesini diliyorum, beni buraya davet ettiğiniz için de teşekkürlerimi sunuyorum.

HASAN HÜSEYİN COŞKUN
TARIM VE KÖY İŞLERİ BAKANLIĞI MÜSTEŞAR VEKİLİ

Efendim Dünya Gıda Günü dolayısıyla değişik kurum ve kuruluşlarımız, değişik yerlerde sempozyumlar düzenliyor, çalışmalar yapıyor. Tarım Bakanlığı da Manisa'da bugün bir sempozyumu FAO'yla birlikte düzenliyor, bir programı var. Sayın Tarım Bakanı Sami Güçlü de şu anda Manisa'da bu programa katılıyor. Bu vesileyle Dünya Gıda Günü'nden esinlenerek bir program düzenleyen ZMO, Ege Üniversitesi Su Ürünleri ve TOBB'u kutluyorum, hepinizi de saygıyla selamlıyorum.

Bilindiği üzere su ürünleri, insanın varoluşundan bu tarafa önemli bir besin kaynağı olma özelliğini hep korumuştur. Dünyada 2001 yılı toplam su ürünleri üretimi yaklaşık 130 milyon ton. Bu üretimin de yaklaşık yüzde 30'u kültür balıkçılığında elde ediliyor. Bugün avcılıktan elde edilebilecek su ürünleri miktarının üst sınırına ulaşıldığını daha önce sayın Başkan da ifade etti. Bu nedenle gerek stokların azalmasının önlenmesi ve gerekse doğal kaynakların sürdürülebilir bir şekilde devamlılığının sağlanabilmesi amacıyla dünya ülkeleri kültür balıkçılığına ağırlıklı olarak yöneliyorlar. Dünya balık üretiminin önemli bir kısmı artık yetiştiricilik yoluyla elde ediliyor.

2001 yılı su ürünleri dış ticareti yaklaşık 58 milyar dolar civarında. En önemli ihracatçı Çin olarak gözükyor, ithalatçı ise Japonya. Dünyada en fazla dış ticarete konu olan su ürünleri ise karides, tına ve salman. İthalatçılar arasındaysa gelişmiş ülkeler ağırlıklı olarak yer alıyor. ABD, AB, Japonya toplam ithalatın yüzde 75'ini gerçekleştiriyorlar. Bu ülkelerin ihracat payı ise yüzde 29 civarında. Burada ortaya çıkan ithalat fazlasının nedeni, sayılan ülkelerin kişi başına tüketimlerinin yüksek olması. Çünkü bu ülkeler aynı zamanda toplam üretimin de yüzde 32'sini gerçekleştiriyorlar.

Türkiye'deki duruma gelirsek: Hepimiz söyleriz, üç tarafı denizlerle çevrili olan ülkemiz, sahip olduğu 8 bin 333 kilometrelik kıyı uzunluğu, 177 bin kilometrelik akarsu uzunluğu ve 1.2 milyon hektar su alanıyla su ürünleri konusunda önemli bir potansiyele sahip. Ancak bu potansiyeli maalesef yeterince değerlendiremiyoruz. Yapılan araştırmalar sonucunda ülkemizin yetiştiricilik potansiyelinin 1 milyon ton, avcılık potansiyelinin ise 1.5 milyon ton olduğu kabul ediliyor. Ancak mevcut avcılık ve yetiştiricilik üretimleri bu değerler oldukça altında. Nitekim ülkemizin 2001 yılında toplam su ürünleri üretimi yaklaşık 600 bin ton. Yetiştiricilikten elde edilen üretim ise yaklaşık 70 bin ton civarında.

Kirlilik, aşırı avcılık gibi tehditlere rağmen Karadeniz en verimli deniz olarak önemini muhafaza ediyor. Hamsi de geleneksel olarak en çok üretilen balık olarak ilk sırayı alıyor. Tatlı su balıkları avcılığında ilk sırayı, ülkemize özgü endemik bir tür olan İnci Kefali almaktadır.

Ülkemizde su ürünleri yetiştiriciliği; denizlerde önemli oranda döviz kazandıran ve üretimin yaklaşık yüzde 60'ı ihraç edilen çipura ve levrek yetiştiriciliğiyle, 2002 yılında besiciliğe dayanan ve tamamına yakını ihraç edilen orkinos ve çoğunlukla iç piyasalarda tüketilen alabalık üretiminden oluşmaktadır. Su ürünleri dış ticareti, yüksek değerli ürünlerin; yumuşakçalar, konserve ve taze balık ihraç edilmesiyle dondurulmuş ve yarı işlenmiş ürünlerin de ithal edilmesi şeklinde cereyan ediyor. İhracatımızın yüzde 80'i AB ülkelerine yapılıyor.

Su ürünleri dış ticaretindeki pozitif denge ve katma değerli ürünlerin ihracatının artması oldukça sevindirici, ancak Dünya Ticaret Örgütü, Gümrük Birliği Anlaşması ve Serbest Ticaret Antlaşmasına taraf ülkelerin su ürünleriyle ilgili mevcut durumları ve ileriye dönük planları dikkatle incelenerek çok yönlü, çok alternatifli bir dış ticaret politikasının izlenmesi gerekiyor.

Türkiye'nin üretim miktarı dikkate alındığında, AB ülkeleri arasında yedinci sıraya geldiğini görüyoruz. Fakat kişi başına su ürünleri tüketimi açısından son sıralarda yeralıyoruz. FAO istatistiklerine göre dünya su ürünleri tüketimi 15 kilogram civarında. Buna karşın Türkiye'de kişi başına su ürünleri tüketimi -sayın Başkan da konuşmasında ifade etti- 8 kilogram civarında. AB ülkelerinde kişi başına balık tüketiminin yaklaşık 22 kilogram olduğu gözönüne alındığında, dünya ortalamasına ulaşabilmek için üretimimizin 2 kat, AB seviyesine ulaşmak içinse 3 kat artırılması gerekiyor. Bu nedenle geleceğe dönük planlarımızda bu gerçeği gözönünde bulundurmanız gerekiyor.

Bakanlığımızın bu konudaki politikaları, su kaynaklarının ve stoklarının korunarak avcılık ve yetiştiricilik yoluyla elde edilen miktarın artırılması esasına dayanmaktadır.

Değerli katılımcılar, bilindiği üzere ülkemizle AB tarım ilişkileri çerçevesinde balıkçılık ayrı bir başlık altında yeralıyor. Yakın bir tarihe kadar bu konuda somut bir adım da maalesef atılamadı. 1998 yılı içerisinde AB tarafından ülkemiz menşeli ve çıkışlı su ürünlerine getirilen ithalat yasağı nedeniyle su ürünleri ihracatı gerçekleştirilemediğinden üretici ve sanayicilerimiz maalesef çok zor durumlarda kaldılar. Bu duruma bağlı olarak 1997 yılında 128 milyon dolar olan su ürünleri ihracatımız önemli ölçüde geriledi, ancak Bakanlığımız ve özel sektörün özverili çalışmaları sonucu bu yasağı kaldırıldıktan sonra, başta çift kabuklu yumuşakçalar olmak üzere ihracatta tekrar olumlu gelişmeler yaşanmaya başlandı. Bunun sonucu olarak işleme ve değerlendirme sanayisi AB normlarına ulaştı, halen 80 civarında tesisimiz AB'ye su ürünleri ihraç edebilir duruma geldi. Ancak Katılım Ortaklığı Belgesinde yeraldığı üzere su ürünleri sektörünün AB'ye uyumu için kısa, orta ve uzun vadede atılması gereken adımlar var. Bu konu da 2003 yılı ulusal programında yeraldı.

Balıkçılığın yönetimi, kontrolü, pazarlama ve yapısal uyuma ilişkin mevzuatımızın uyumu, tekne kayıt sisteminin geliştirilmesi gibi konular öncelikle ele alınması gereken konular olarak gözüküyor. Uyum çalışmalarını gerçekleştirebilmek amacıyla hazırlanan geniş kapsamlı bir proje, AB Komisyonu tarafından kabul edildi, bu proje sayesinde ülkemizde önemli ekonomik faaliyet alanlarından olan balıkçılık ve yetiştiricilik için sürdürülebilirlik sağlanması ve bu faaliyet alanlarından geçimini sağlayan balıkçı ve yetiştiricilerimizin tatmin edici bir refah düzeyine ulaşmaları amaçlanıyor. Bunun yanında balıkçılık ürünlerinde tüketicimiz lehine daha dengeli ve kararlı bir piyasa oluşabilmesi için önemli bir adım da atılmış olacak.

Tarım ve balıkçılık sektörünün AB'ye uyumu konusu da, Bakanlığımızın öncelikleri arasında yeralıyor ve konuda çalışmalarımız yoğun bir şekilde devam ediyor. Devlet, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları ve her sektörün bütün ilgilileriyle birlikte yürütülen bu çalışmaların sonunda yeteri kadar ve sağlıklı gıda üreten ve dış pazarlarda rekabet edebilen bir tarım ve su ürünleri sektörü oluşacağına olan inancımı bu arada belirtmek istiyorum.

Bu vesileyle tekrar sempozyumun düzenlenmesinde emeği geçen herkese teşekkür ediyor, ülkemize ve su ürünleri sektörüne önemli katkılar sağlayacağına olan inancımı yineliyor ve hepinize saygılarımı sunuyorum.

I. OTURUM

AVRUPA BİRLİĞİ'NDE SU ÜRÜNLERİ SEKTÖRÜ : YAPI, POLİTİKALAR VE ÖRGÜTLÜLÜK

Oturum Başkanı Gökhan GÜNAYDIN

Değerli Konuklarımız,

Hepinizin fark edeceği gibi birinci oturumun Başkanlığını aslında Ege Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi Dekanı Sayın Hocamız Prof. Dr. Ahmet Kocataş Beyefendi idare edecekti. Ancak şöyle bir gelişme oldu, ben sizlerden özür dileme anlamında da bunu ifade etmek istiyorum. Bu akşam İstanbul'da sayın Tarım Bakanıyla beraber bir canlı yayın televizyon programına çıkmam gerekecek, ona yetişebilmek için son oturma benim başkanlık etmem mümkün olmadı. Böyle bir değişiklik yaptık. Önce anlayışından dolayı Sayın Ahmet Hocama çok teşekkür ederim ve sizin de bilgilerinize sunarım.

Bir ikincisi, yine sempozyumumuzun başlangıcında tüm bildiri sahiplerine yönelik bir dileğimiz var. Bu sempozyumun kalıcı olabilmesi için kitaplaştıracağız, onun için tüm bildiri sahiplerinin bildirimlerini bize çok fazla da gecikmeden bilgisayar ortamında ulaştırmalarını diliyoruz.

Bu kısa açıklamalardan sonra birinci oturumda sunularını bizlere iletecek olan değerli katılımcıları takdim etmek ve buraya davet etmek istiyorum. Sayın Ertuğ Düzgüneş (KTÜ Deniz Bil. ve Tek. Fak. Öğr. Üyesi) Buyurun efendim.

Sayın Hüseyin Dede (Tarım ve Köyişleri Bakanlığı) buyurun. Sayın Ahmet Atay (AB Genel Sekreterliği, Tarım ve Balıkçılık Dairesi) Sayın DR. AHMET GÖKER ELBEK (Ege Ün. Su Ürün. Fak.) Buyurun Hocam. Ve sayın Ejbel Çıra (Sahil Güvenlik Komutanlığı) buyurun.

Evet birazcık sıkışık bir sahne düzeni oldu, belki şöyle aşabiliriz bunu, eğer katılımcılar da uygun görürse konuşma yapacak olan arkadaşımız kürsüde konuşmasını yaparsa burası birazcık daha rahat bir ortama kavuşur diye düşünüyorum.

Evet sayın konuklar bildiğiniz gibi Helsinki Zirvesi'nin kararı ile Türkiye AB'ye aday ülkelerden birisi niteliğine dönüştürüldü. 1950'lerin sonunda başlayan AB süreci 6'lı, 9'lu, 12'li ve 15'li bir genişleme sürecinin arkasından yeni bir genişleme diliminin eşiğinde. Ancak şunu galiba başlangıç olarak saptamak gerekiyor ki, AB'nin bu 15 üyeli genişleme için kurduğu ideal, ekonomik bir entegrasyondan giderek siyasi bir entegrasyona doğru dönüşüyor. Zaten başlangıçta Avrupa Ekonomik Topluluğu, daha sonra Avrupa Topluluğu adını alan bu entegrasyonun bu siyasi birleşmeye atıf yapmak üzere AB adına dönüşmesi de buna işaret ediyor. Burada dikkat çekici nokta şudur: Bu ilk 15 üye ülkenin AB'yi oluşturan ilk 15 çekirdeğin daha sonraki genişlemelere tutumu, hepsi asal üye konumunda olan ülkelerden oluşan bir bütün mü olacak, yoksa AB'nin özellikle Atlantik ötesinde ABD ve Uzak Asya'da Japonya ve Çin ekseninde oluşan bu birleşmelere karşı dünyada siyasi gücünü temsil etmek üzere daha çok politik bir birleşmeye ve daha fazla vitesli alakart bir Avrupa'ya doğru dönüşümü mü temsil edecek? Bu soruya verilecek yanıt, aday ülke niteliğindeki Türkiye'nin AB'ye bakışını netleştirmesi açısından da önem kazanıyor. Biliyorsunuz 10 Avrupa ülkesinin Topluluğa katılımı 2004 yılı başında gerçekleşiyor, Bulgaristan ve Romanya için verilen tarihler muhtemelen 2007, Türkiye için henüz bir tarihleme çalışması yapılmamış durumda.

Olası üyelik tarihlerine ilişkin spekülasyonları bir tarafa bırakarak AB'nin su ürünleri sektörünün bugünkü durumu nedir, Türkiye su ürünleri sektörünün bugünkü durumu nedir ve aradaki eksiklikler ve kapatılması gereken mesafeler nelerdir ve bu düzen içerisinde Türkiye'nin ulusal çıkarları lehine nasıl düzenlemeler yapılabilir, şimdiden nasıl önlemler alınabilir sorularının yanıtını bu sempozyumda ve bu oturumda almaya çalışacağız.

Bu çerçevede olmak üzere Sayın Hocam Ertuğ Düzgüneş'i konuşmalarını yapmak üzere kürsüye davet ediyorum. Konu, AB'de Ortak Balıkçılık Politikası. Buyurun hocam.

AVRUPA BİRLİĞİ'NDE ORTAK BALIKÇILIK POLİTİKASI (OBP)

Prof. Dr. Ertuğ DÜZGÜNEŞ

KTÜ Deniz Bil. Ve Tek. Fak.

1. GİRİŞ

Avrupa Birliği (AB), dünyada en önemli siyasal, sosyal ve ekonomik olgulardan birisidir. Yaklaşık 50 yıllık bir uğraşla ortaya çıkan, bu gün için 15 , yakın bir gelecekte 25-30 ülke ve 350 milyona yakın bir nüfusu doğrudan etkileyen bu oluşum, hem bölgesel ve hem de küresel olarak büyük bir ekonomik ve politik güç oluşturmaktadır. Türkiye, kuruluş aşamasından itibaren AB'nin önemini kavramış ve üyelik için çaba göstermiştir. Ancak, çeşitli nedenlerle tam üyelik gerçekleşememiş, Türkiye'ye ancak 2000 yılı başında aday ülke statüsü kazandırılmıştır.

AB ülkelerinin büyük bir çoğunluğunda tarımın genel ekonomideki rolünün giderek azalmasına rağmen, AB ortak politikaları arasında tarım ve balıkçılık büyük bir önem taşımaktadır. Örneğin, önceleri balıkçılığın da dahil olduğu Ortak Tarım Politikası 1962 yılında oluşturulmuş, uzun tartışmalardan sonra 1983 yılında Ortak Balıkçılık Politikası (OBP) yürürlüğe girmiştir.

OBP'nın esası, hem balıkçılığı ve hem de AB entegrasyonunu etkileyen yasal, politik, ekonomik, sosyal ve çevresel faktörlerin bir kombinasyonunu yaratmak olarak tanımlanabilir. Bu politikanın başlıca amaçları, stoklarla balıkçılık faaliyetleri arasında sürdürülebilir bir denge kurulmasına yardımcı olmak, balıkçılara sürekli bir gelir ve iş olanağı yaratmak, geleneksel olarak balıkçılıkla geçinen yörelerin ekonomik olarak geleceklerini garanti altına alarak bu etkinliklere devam etmelerini sağlamak, balıkçılık sektöründe rekabet ortamını devam ettirmek, avcılık ve yetiştiricilikten elde edilen üretimi ve geliri arttırmak, tüketici ve işleme sanayine kabul edilebilir fiyat ve kalitede ürün sağlamak şeklinde özetlenebilir.

OBP'nın yürürlüğe girmesinden sonra, özellikle 1985-95 yılları arasında, stokların, balıkçıların ve tüketicilerin korunması amacıyla önemli yasal düzenlemeler yapılmıştır. Direktif, yönetmelik ve Konsey kararları şeklindeki bu düzenlemelerde, hangi işlemlerin ne zaman, nasıl ve kimler tarafından yapılacağına kadar tüm ayrıntılar belirlenmiştir. Örneğin, kalite kontrolü amacıyla hangi üründe, hangi analizlerin, ne zaman, hangi kuruluş ve kimler tarafından ve nasıl bir örnekleme ile, nerede ve hangi yöntem kullanılarak yapılacağı gibi bütün ayrıntılar saptanmakta ve titizlikle uygulanmaktadır. Bu bildiri de, su ürünleri sektöründe AB ve Türkiye ilişkilerinin düzenlenmesine temel oluşturacak OBP esasları üzerinde durulacaktır.

2. AVRUPA BİRLİĞİ ORTAK BALIKÇILIK POLİTİKASI

Balık avcılığı ve yetiştiriciliğinin, sağlıklı ve beğenilen besin sağlamaları yanında, kıyı bölgelerinde çok ihtiyaç duyulan iş olanakları yaratmaları ve Avrupa Birliğinin balıkçılık bölgelerinde sosyal ve ekonomik gelişmeyi teşvik etmeleri de önem taşımaktadır.

Balıkçılık faaliyetleri ancak sağlıklı bir çevrede sürdürülebilir. Stoklarda sürekli bir yenilenme ve deniz eko-sistemlerinin korunabilmesi, avcılık ve yetiştiricilik aktivitelerinin mutlaka uluslararası işbirliği anlayışı ile ele alınıp, uygulanması ile gerçekleştirilebilir. Ortak amaç, stoklardan sürdürülebilir yararlanmayı sağlamak ve Birlik içinde ve dışında, sorumlu bir balıkçılık anlayışını yerleştirebilmektir. Böylece OBP çerçevesinde, işleme sektörü ve beslenmede oynadığı rol bakımından geleceğe yönelik garantiler sağlanmış olacaktır.

2.1. Balıkçılık Faaliyetlerinin Yönetimi

Hareketli ve yenilenebilen doğal bir kaynak olan balıkların üremeleri ve beslenmeleri ülke sınırlarından bağımsızdır. Avlanıncaya kadar hiç kimse balıkların sahibi değildir. Aynı anlamda, denizden alınan her bir balık, diğer avcılarının daha az balık avlanmalarına neden olacaktır. Bu nedenle her balıkçı, diğer balıkçılar üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Bu bağımlılık, diğer insanların aktivitelerini kaçınılmaz olarak etkilemektedir. Bu nedenle balık stokları ortak mirasın bir parçası olarak ele alınıp, kolektif bir anlayışla yönetilmeli ve değerlendirilmelidir.

Avlanma teknolojisi ve kullanılan ağların teknik özelliklerini düzenlemek için politikalara ihtiyaç vardır. Sürdürülebilir bir balıkçılık için sadece denizden avlanan balık miktarı değil, daha önemlisi türler ve büyüklükleri, kullanılan avlanma yöntemi ve avlandığı yerler de bilinmelidir. Bu nedenle, bu mirasın gelecek nesillere de aktarılması amacıyla avlanacak balık miktarının belirlenmesi, avlanma yöntemi ve av aracının nitelikleri kadar önem taşımaktadır.

Balık avcılığı ve yetiştiriciliği, kıyı ve kırsal kesimde besin ve iş kaynağı olması bakımından önemli faaliyetlerdir. Buna rağmen her iki faaliyetin başarısı, gerçekleştirildikleri denizel eko-sistemlerin korunmasına bağlıdır. Karşılaşılan en önemli sorunlar, aşırı avcılık ve kirlilik olup, mücadelede ortak tavır alınmalıdır.

Bu çerçevede AB, bu konuda gerekli birlik ve beraberliği sağlamıştır. Hedeflere ulaşmada hazırlanan politikalar arasında, işsizlik ve fırsatların yetersizliğinden rahatsızlık duyulan bölgelerde ekonomik kalkınmanın teşvik edilmesi önde gelmektedir. Bu kapsamda, ekonomik ve sosyal gelişmede avcılık ve yetiştiricilik önemli bir rol oynamaktadır.

OBP, balıkçılığı biyolojik, ekonomik ve sosyal yönleriyle ele almakta ve dört ana konu altında incelemektedir. Bunlar;

- ✓ yapısal politikalar,
- ✓ koruma ve kontrol politikası,
- ✓ pazarlama politikası,
- ✓ dış balıkçılık politikasıdır.

2.2. Yapısal Politikalar

Avcılık ve yetiştiricilik, AB balıkçılığında çok önemli alt sektörlerdir. Birliğin gayri safi hasılasındaki payının %1'den daha az olmasına rağmen, iş olanaklarının az olduğu bölgelerde çok önemli bir etkisi ve yararı vardır. Sonuç olarak, dünyanın en büyük pazarlarından birisi olan AB'ne balık ve ürünleri arzına yardım etmektedir.

Son verilere göre, 10 milyon ton civarında balık, avcılık ve yetiştiricilikten elde edilmiştir. Bu üretimle AB, Çin ve Peru' dan sonra üçüncü sırada gelmektedir. Yılda yaklaşık olarak 2 milyon ton balık ürünü ihraç, 4.3 milyon ton ithal edilmektedir.

AB av filosunda, 97000'den fazla tekne bulunmaktadır. Son birkaç yılda filo kapasitesi, stokların azalması sonucu fazla gelmesi ve ekonomik olmaması nedeniyle azaltılmıştır. AB, stoklar ve filo kapasitesinin arasında bir denge kurulması için bir geçiş süreci başlatmıştır. Teknelerin küresel pazarlarda, serbest rekabet koşullarında av yapabilmeleri için filonun modernizasyonu çalışmaları devam etmektedir.

Balıkçılıkla sağlanan istihdam alanları çok değişkendir. Yıllardır, AB balıkçı sayısında bir gerileme görülmektedir. Yaklaşık 260000 balıkçı, avcılıkla uğraşmaktadır. Bunların faaliyetleri üretim alanında işleme, paketleme, nakliye ve pazarlamada, av araçları imalatı, gemi yapımı, bakım ve onarımı gibi yan sanayi ve

servis hizmetlerinde daha fazla iş alanı yaratılmasını teşvik etmektedir. Yetiştiricilik, çoğu kıyı ve kırsal kesimde olmak üzere, 35000 tam ve 50000 yarı zamanlı iş alanı yaratmaktadır.

AB balıkçılık sektörü, bugün dünyada diğer balıkçılık endüstrilerinin çoğunda yaşanan tecrübelerden daha fazlasını çözümlene durumu ile karşı karşıyadır. Küçük stoklar, az hasat ve kazanç gibi sonuçlara neden olan aşırı avcılık, balık stoklarının ve işleme endüstrisinin geleceğini ilgilendiren en önemli sorunlardan birisidir. Ürün pazarlarında küreselleşmenin neden olduğu artan rekabet, ek bir yük ve sorumluluk getirmektedir. Rekabet için daha çok esnek olma zorunluluğu, endüstrinin kaynak ve pazar talebi arasındaki dengeleri iyi kurmasına ve sorunların kısa sürede çözümüne bağlıdır. Bu amaçla, kaçınılmaz olarak ihtiyaç duyulan yeniden yapılanma evrelerinde maddi destek, Birlik tarafından sağlanmaktadır. Bu destek, az gelişmiş AB bölgelerinde ekonomik gelişmeyi hızlandırmak amacıyla kullanılmaktadır.

Balık stoklarının, doğal veya avcılık nedenleri ile ölen balıklardan dolayı eksilen kitleyi karşılamak üzere belirli bir yenilenme süresine ihtiyacı vardır. Stokların yenilenmesinde ihtiyaç duyulan yeterli miktarda ergin balığa sahip olabilmek için, küçük balıkların büyümelerine ve üremelerine mutlaka izin verilmelidir. OBP, her yıl bilimsel araştırmalarla gelecek av sezonunda avlanabilecek balık miktarlarını(TAC) belirlemektedir. Bu miktardan, her ülkeye düşen paya "ulusal kota" adı verilmektedir.

Küçük balıkların büyümesine olanak vermek üzere, birkaç teknik kural uygulanmaktadır. Bunlar arasında, en küçük ağ göz açıklıkları ve şeklinin belirlenmesi, belirli sahaların avcılığa tamamen kapatılması sayılabilir. Bazı av araç ve avlanma yöntemleri yasaklanmış, küçük balık ve istenmeyen türlerin kaçabileceği, seçici avcılık tekniklerinin kullanılması zorunluluğu getirilmiştir. Türlerle göre en küçük av boyları belirlenmiş, av ve karaya çıkan balıklarla ilgili özel kayıt tutulması öngörülmüştür.

AB'nin yapısal politikası, balıkçılık sektörünün günün ihtiyaçlarına uyum sağlamasına yardımcı olmaktadır. Avcılık ve yetiştiriciliğin her alanında, pazar ve sektörel gelişme ile ilgili tüm projelerin finansmanı mümkündür. Buna ek olarak, avlanma kapasitesini aşmayacak şekilde av filosunun modernizasyonu da desteklenmektedir. Her üye ülke için, ortak hedefler doğrultusunda filonun yeniden yapılanması için çok yıllık rehberlik programları planlanmıştır. Özellikle uzun mesafe balıkçılığı için uluslararası balıkçılık antlaşmalarının tesisi zorunlu hale gelmiştir. Bu amaçla, açık deniz balıkçılığı yapabilen gemilere, üye olmayan ülkelerin sularında serbest av yapabilmeleri için üçüncü ülkelerle balıkçılık antlaşmaları yapılmaktadır. Birliğin uluslararası organizasyonlar ve bölgesel balıkçılık organizasyonları ile rasyonel bir avcılık için görüşmeleri devam etmektedir.

Üye ülke otoriteleri, OBP kurallarının tam olarak uygulanmasını sağlama çabaları içindedirler. Ayrıca, Birlik teftiş kurulu 25 müfettişle denetimlerini sürdürmektedir. Görevleri, tüm üye ülkelerde aynı kalite standartları ve zorlayıcı yaptırımların uygulanmasını sağlamaktır.

İlk OBP metni 1992 de modifiye edilmiş ve stoklara göre av gücünün çok fazla olduğu, aşırı avcılığın mutlaka kontrol altında tutulması ve bazı önlemlerin alınması gerektiği vurgulanmıştır. OBP'ni daha etkili bir şekilde uygulayabilmek için alt yapılar arasındaki bağlantıların kuvvetlendirilmesi amaçlanmıştır. İlgililere, verilerin en kısa zamanda iletilmesi ve büyük av teknelerinin uydu sistemiyle izlenmesi konusunda yeni teknolojilerden yararlanılması gündeme gelmiştir.

İkinci bir değerlendirme 2002 yılında yapılmıştır. Amaç, yine zorlayıcı tedbirler, pazarlama kurallarını ve stokların geleceğini denetim altında tutmaktır.

2.3. Avrupa Birliğinde Balıkçılık Yönetimi Karar Mekanizması

AB, her birisi farklı görevler yapan bazı organlardan oluşur. Ancak tümünün de balıkçılık yönetimi ile ilgili belirli yetkileri ve sorumlulukları söz konusudur. Kararlar genel olarak Bakanlar Kurulu olarak bilinen

Avrupa Konseyi, Avrupa Parlamentosu, Ekonomik ve Sosyal Komite (ESC), Bölgeler Komitesi, Denetleme Kurulu ve çeşitli alt Komite'ler yoluyla alınır. Üye ülke temsilcilerinden oluşan, kural detaylarını kararlaştırılan yönetim komiteleri yanında tavsiye komiteleri de vardır. Buna bağlı olarak, 1971 yılında Balıkçılık Tavsiye Komitesi kurulmuştur. Amacı, tüm balıkçılık sektörü alt sektörleri ile, tüketici gruplarının ihtiyaçlarını karşılayacak görüşler hazırlamaktır.

2.4. Stokların Korunması ve Bilinçli Avcılık

1980'lerin sonunda aşırı yatırım, aşırı avcılık ve giderek daha az hasat sorunu saptanmıştır. Bu durumun giderilebilmesi için ortak balıkçılık koruma önlemlerinin yeterli olmadığı anlaşılmıştır. Sektör giderek, Birlik başarısının kurbanı haline gelme durumu ile karşı karşıya kalmıştır. Önceki yıllarda av miktarının bolluğu, fiyatların tatminkarlığı, bu alanda Birlik yatırımlarını teşvik etmiştir. Buna ek olarak, Birlik kaynakları, bölgesel gelişmeyi sağlamak amacıyla balıkçılık sektöründe kullanılmıştır. Yeni teknelerin av filosuna eklenmesi, balıkçılığı alarm vermeye başlayan noktaya getirmiştir. Birkaç yıl içinde Birlik, kendisini bu gelişmeyi engellemek için yetersiz görmüştür. Buna rağmen, döviz kurlarındaki dalgalanmalar, dünya pazarlarındaki rekabet olumsuzlukları arttırmış ve stokların daha verimli işletilebilmesi için av çabasını sınırlayıcı önlemlerin alınması ihtiyacı duyulmuştur. Bu amaçla, kota uygulamaları, avı sınırlandırıcı veya küçük balıkların kaçmasına olanak veren seçici av yöntemleri gibi teknik önlemlerin alınması gündeme gelmiştir. Av çabasını sabitleştirmek stokları rahatlatmıştır. Çok balıkçı teknesi bulunduğu sürece, çok fazla av gücü, av çabasının da işletilen stokların taşıyamayacağı bir yük olduğu konusunda görüş birliğine varılmıştır. Bu koşullar altında, aşırı avcılığın kaçınılmaz olduğu, sonuç olarak avlanma veya av çabasının azaltılması kararlaştırılmıştır.

Av çabası, tonaj, denizde avcılık için geçirilen gün sayısı veya kullanılan ağların toplam uzunluğu gibi kapasite bildiren bir terimdir. Av çabasının kontrolü mantıksal bir çözüm olarak görülmesine rağmen, gerçekleştirilmesi söylenmesinden daha zordur.

Stoklardaki bolluk, henüz tam olarak anlaşılmayan, yıldan yıla değişiklik gösteren faktörlere göre değişir. Elektronik ve bilgisayar ağ teknolojilerindeki gelişmelerle birlikte, yeni av gemilerinin yapımı büyük bir sermaye yatırımı gerektirmektedir. Bir kez inşa edildiğinde, gemi yıllarca faaliyet göstermektedir. Tekneye yatırım yapan insanların, öncelikle borçlarını kapatmak için avlanmak istedikleri gözden uzak tutulmamalıdır. Ayrıca daha fazla rekabet gücünü elde tutabilmek, güvenlik ve gelişen hijyen koşullarına uyum sağlayabilmek için gemilerin modernizasyonu kaçınılmazdır.

Balıkçılık sektörü ayrıca, liman tesisleri, servis hizmetleri, depolama ünitelerine de ihtiyaç duymaktadır. Avcılık ile ilgili faaliyetler, diğer kara üniteleri olmadan ayakta kalamaz. Benzer şekilde, av miktarındaki azalma, endüstrinin diğer halkalarını da olumsuz etkilemektedir. Tüm bu faktörler, av çabasını neden anında azaltılamayacağını göstermektedir.

1995 Ocak ayından beri Birlik sularındaki tüm gemiler ve Birlik dışında çalışan AB gemilerinden av lisansı istenmektedir. Av sahalarına giriş, av zamanı ve spesifik av konularını kapsayan bu lisansların denetim altında tutulmasıyla av çabası düzenlenebilmektedir. Şu anda, AB Bakanlar Kurulu hangi balıkçılığın bu tip av izinlerini gerektirdiği ve buna uygun avcılık şeklinin belirlenmesi üzerinde karar aşamasındadır. Av çabasının azaltılabilmesi için Komisyon, planlamalar doğrultusunda her üye ülkenin av filosu için OBP yapısal politikası ve onun çok yıllık yönlendirme programlarını hazırlama çabası ve mücadelesi içindedir.

Yeni hedefler için; her çok yıllık rehberlik programı öncesinde, ana stokların durumu, bilimsel bir komisyon tarafından değerlendirilmektedir. Sonuç raporlarına bağlı olarak, av gücünün azaltılma düzeyi kararlaştırılmaktadır. Ana tür stokları için kısıntılar belirlenmiştir. Tekneleri daha iyi hedeflemek için, filolar av tipine göre gruplara ayrılmıştır. Daha sonra her ulusal filonun ilgili grubu için azaltma oranı, ayrı ayrı ilan edilmektedir. Azaltma, bazı teknelerin tamamen veya zaman zaman belirli sürelerde avcılıktan çekilmesiyle sağlanabilir.

Av gücünü arttırmadan, güvenlik, hijyen ve seçici avcılık amacıyla teknelerin modernizasyonu da izlenen politikalar arasındadır. Birlik, Çok Yıllık Yönlendirme Programları (MAGP) ile balıkçılık faaliyetlerini desteklemektedir. Bu programların temelindeki düşünce oldukça basit olup, üye ülkelerden kendi av filolarını gelecek 4 veya 5 yılda geliştirebilmek için program geliştirmeleri talep edilmekte ve Komisyon'da bu programların gerçekleştirilme olanakları değerlendirilmektedir. Birlik ödenekleri, MAGP hedefleri doğrultusunda, ilgili ülkeye gerçekleştirmek üzere tahsis edilmektedir.

Stokların durumu ile ilgili bilimsel çalışmalar temel alınarak, demersal stoklarda %20, bentik stoklarda ise %15, yok olmakta olan stoklar için %30, aşırı avlanan stoklar için %20 oranında bir kısıntı yapılmasına karar verilmiştir. Pelajik stoklar için herhangi bir kısıtlama getirilmemiştir.

Av kapasitesinin azaltılması, ya teknelerin azaltılması ya da av sezonunda belirli bir süre limana bağlanmalarıyla gerçekleştirilebilir. Av çabasındaki azalmanın en az %45'i gemilerin limanlarda tutulmalarıyla %55'i de avcılıktan men edilmeleriyle sağlanmıştır. Tüm hedeflere ulaşılamamasına rağmen tüm filoda %7'lik bir azalma sağlanmıştır.

1993 yılında, balıkçılık sektörünün farklı dallarındaki kullanılabilir bütçenin tümü, Balıkçılık Yönlendirme Finans Fonu (FIGF) adı altında toplanmıştır. Fonlar, OBP gereği işini kaybeden balıkçıların sosyoekonomik olarak ve PESCA adı verilen Birlik inisiyatifinin desteklenmesi amacıyla kullanılmıştır. Balıkçılıkla geçinen bölgeler için PESCA, çeşitli yapısal fonların kullanılmasına izin vermektedir. Amaç, balıkçılık sektörüne bağımlılığı azaltacak, ekonomik özgürlüğü sağlayacak, alternatif faaliyetler, iş alanları ve eğitim programları hazırlamaktır.

2.4.1. Av Miktarının Sınırlandırılması

İdeal olarak, balık stoklarından en iyi yararlanma şekli, stokların geleceğini tehlikeye düşürmeden, yenilenmesine olanak vererek avlanmaktır. Avcılık için güvenli düzeylerin belirlenmesi, ancak stok yönetimi etkinliği sağlanmasıyla mümkündür. Buna rağmen aynı bölgedeki birçok balık türü farklı yaş, boy ve ağırlıktadır. Bu nedenle, av genellikle karışık olmakta, hedef türlerin yanında istenmeyen ve korunması gerekenler de avlanabilmektedir. Buna ek olarak avlanmasına izin verilen miktarlar belirlenirken ergin olmayan balıkların yakalanmasını sınırlayan ve engelleyen önlemler de alınmalıdır.

Avlanmasına izin verilen toplam balık miktarı (TAC) belirlenirken, belirli bir zamanda, belirli bir stoktan yakalanabilecek maksimum balık miktarının sabitleştirilmesi gerekir. Bu operasyon, çeşitli taraflarca işbirliği gerektirir.

TAC miktarları yıl bazında, bazı ulusal ve uluslararası kuruluşların bilimsel çalışmaları ile belirlenmektedir. Her üye ülke, verilen kota ile yapılan avcılığı denetlemek ve kota dolduğunda avcılığa son verilmesini sağlamakla yükümlüdür. Kota yönetimi ülkelere göre değişiklik göstermektedir. Kotalar, ülke genelinde bir havuzda değerlendirilebileceği gibi, balıkçılık organizasyonlarına veya bireysel olarak balıkçılara da devredilebilir. Az da olsa bazı durumlarda kotalar kiralanabilmekte, satılmakta veya değiş-tokuş edilebilmektedir.

Kullanılacak av aracının tipi, av sahası ve mevsimi ile ilgili sınırlamalar da kotalarla birlikte genel veya bölgesel olarak ilan edilmektedir. TAC ve kotalar, balıkçılığın korunmasında yeterli değildir. Kotanın dolması için, avlanan standart veya piyasada en iyi kazancı sağlayacak balıklar ayrılmalı, geri kalanlar denize atılmaktadır. Bu durumda kayıpların fazlalığı da dikkat çekmektedir. Önemli olan, denizden tür ve büyüklük olarak standart ürünlerin avlanmasıdır. Fazlaca kullanılmamasına karşın, Konseyin çok yıllık TAC ilan etme ve denetleme gücü de vardır. Sonuç olarak Birlik, filo kapasite fazlasını azaltarak, avlanabilir stoklarla av gücü arasında bir denge sağlamaya çalışmaktadır.

2.4.2. Seçici Avcılık

Av gücünün azaltılması ve avlanan miktarın kontrolü küçük veya ticari önemi olmayan balıkların avlanmasını engellemektedir. Bu balıklar denizde bırakabilmek için av aracının seçiciliğini sağlamak üzere ek tedbirlere gerek vardır. Bu da bazı teknik önlemlerle gerçekleştirilebilir. Bu önlemlerin temel amacı;

- ✓ stok yenilenmesi için gelecekte ihtiyaç duyulacak ergin olmayan balıkların,
- ✓ ekonomik değeri olmadığı için istenmeyen veya balıkçılar için kotası olmayan türlerin,
- ✓ deniz memelileri, kuşlar ve deniz kaplumbağası gibi diğer türlerin,

avcılığın sınırlamak veya hiç avlamamasını sağlamaktır. Bu amaçların, oldukça açık ve net bir şekilde ortaya konmasına rağmen, uygun yöntemlerin belirlenmesi ve uygulanması oldukça karmaşıktır.

2.4.3. Teknik Önlemler

Bunlar genellikle bölgelere göre ayrı ayrı belirlenmiş olup şu konular kapsamaktadır;

- ✓ en küçük ağ göz açıklıkları,
- ✓ seçici av araçlarının kullanılması,
- ✓ avcılığa kapalı alanlar ve mevsimler,
- ✓ balıklar ve yumuşakçalar için en küçük av büyüklükleri,
- ✓ istenmeden veya arızı olarak avlanan miktarın sınırlandırılması,

2.5. Av Sahalarının Yönetimi

Birlik sularının uluslararası ve üçüncü ülke sularına sınırı olması nedeniyle, bazı alanlarda balıkçılık yönetimi kuralları Birlik ve üçüncü ülkelerle paylaşılmaktadır. Örneğin, Baltık Denizi'nde kaynakların yönetimi, bölgesel bir balıkçılık kuruluşu olan Baltık Denizi Balıkçılık Komisyonu, Akdeniz' de Uluslararası Atlantik Ton Koruma Komisyonu ve Akdeniz Genel Balıkçılık Komisyonu (GFCM) üyeliği ile yürütülmektedir.

2.6. Balıkçılık Sektörünün Yeniden Yapılandırılması

OBP'nın ilk evreleri, balık ürünlerinde ortak pazar oluşturulması ve avcılık sektörünün yeniden yapılandırılması için alınması gereken tedbirleri kapsamaktaydı. Yapısal önlemlerin rolü, esas olarak av sektörünün modernizasyonunu sağlamaktı. Bu ilk önlemler eski teknelerin yenilenmesine ve iç su balık yetiştiriciliğinin gelişmesine yardımcı oldu. Yıllar geçtikçe OBP kapsamı ve hedefleri de genişleyerek 1970'li yılların sonunda marikültür (deniz canlıları yetiştiriciliği) ve balıkçılığın diğer dallarını da içine aldı. 1983 yılında, tüm sektörü kapsayan kapsamlı bir yapısal politika hazırlandı. Bu politikanın esas amaçlarından birisi, üye ülkeler arasında av filoları ile balık üretimi arasında göreceli bir denge oluşturulması idi.

Birlik tek pazarının oluşturulması ve dünya pazarlarındaki globalleşmenin bir sonucu olarak aşırı avcılık ve yetiştiriciliğin büyümesiyle yeni atılımların yapılması gündeme geldi. Dünya üreticileri arasındaki rekabet arttı. Av filosunun stok kapasitelerinin üzerinde artması sonucu, yeni bir yapılanmanın gereği doğdu.

1992' de ortak balıkçılık politikası tüm sektörün yeniden yapılandırılması amacıyla yeniden ele alındı. Birlik ekonomik ve sosyal politikası paralelinde, fakir bölgelerin geliştirilmesi, balıkçılık endüstrisinin geleceğin ihtiyaçlarına cevap verebilir hale getirilmesi için alt yapılarının yenilenmesi amaçlanmıştır.

Çok yıllık yönlendirme programları, avcılık, pazarlama, işleme ve yetiştiricilik alt sektörlerinde yapısal önlemlerin alınmasını, kıyı sularında bazı alanların koruma altına alınmasını ve liman yapılarının geliştiri-

rilmesini kolaylaştırmıştır. Ayrıca, geliştirilmesinde yarar görülen yeni pazarların desteklenmesi ve endüstrinin yaran için alınması gereken inisiyatiflerin desteklenmesi de sağlanmıştır.

Elde edilebilir kaynaklarla av filosu arasında bir denge kurabilmek ve balıkçılık endüstrisinin geleceğini güven altına alabilmek için, sürdürülebilir avcılık kavramı temel öncelik taşımaktadır. Bu nedenle, bazı teknelerin faaliyetlerine son verilmesi, müze gibi başka alanlarda kullanılmasının sağlanması ve Birlik sularının dışında kullanılmasının teşviki için bu fonlar kullanılmaktadır.

Teknelerin başka amaçlar için tadilatı ve avcılıktan çekilerek diğer alanlara kaydırılmasını destekleyen fonlar mevcuttur. Ayrıca, üye olmayan ülkelerle geçici ortak avcılık operasyonları konusunda da fırsatlar bulunmaktadır.

Denizde seyir güvenliğini arttırmak, avcılıkta filoyu diğer ülkelerle rekabet edebilir bir teknolojiye kavuşturmak ve seçici av yapabilecek donanımı edinmesini sağlamak için de parasal destek verilmektedir. Buna rağmen, bu uygulamada öncelikle yapılacak değişikliğin yıllık programlara uygunluğu ve av gücü kapasitenin limitler dahilinde artırılması şartı aranmaktadır. Diğer amaçlar çevreye zarar vermeden uygulanacak avlanma yöntemleri, gemide balık hijyen ve koruma standartları ile seyir güvenliğinin geliştirilmesi projelerinin desteklenmesidir.

Birlik fonları, yeni yöntemler, yeni ürünler ve katma değer yaratan malzemelerin üretimi için yardımcı olmaktadır. Destek için 4 kategoride özetlenebilen işlemler söz konusudur;

- ✓ Özellikle işleme ve paketlenme aşamasında olmak üzere, ürünün kalite ve hijyenik özelliklerini geliştirme projeleri,
- ✓ İşleme tesislerinin yeniden yapılandırılması ve modernizasyonu,,
- ✓ Teknolojik yenilenme ve yeni ürünlerin geliştirilmesinin teşviki,
- ✓ İşlemede katma değer yaratan ürünlerin miktarını artırma çalışmaları.

Diğer konular arasında, balık pazarlaması için gereken yapılar, açık arttırma, soğuk muhafaza üniteleri ve toptancı pazarlardır. Bu gibi altyapıların geliştirilmesi, özellikle hijyenik ortamı geliştirecek yatırımlar için destek sağlamaktadır. Elektronik veri toplama ve iletme sistemleri de desteklenmektedir.

Balık yetiştiriciliği, Birlik içinde avcılığa benzer bir rol oynamaktadır. Pazara balık ve yumuşakça sağla-yarak, Birliğin balık ürünleri ithalat ve ihracat miktarları arasındaki açığın azaltılmasına yardımcı olmaktadır. Diğer sektörlerdeki işsizliğin azaltılmasında da önemli bir yaran vardır. Avcılıkla temin edilemeyen ürünler, istenildiği zaman ve miktarlarda, yetiştiricilikten elde edilerek tüketiciye sunulabilir.

Son 20 yılda, dünya balık yetiştiriciliğinde hızlı bir gelişme sağlanmıştır. Dünya gıda üretiminde yetiştiricilik en hızlı büyüyen sektördür. Birlik içinde yetiştiricilik de hızla gelişmektedir. Bazı Avrupa ülkelerinde yetiştiricilik geleneksel olarak çok eski tarihlerden beri yapılmaktadır. Eskiden küçük işletmeler halindeki sektör, günümüzde büyük endüstriyel tesisler halindedir. Birlik yetiştiricilik faaliyetleri deniz balıkları, deniz kabukluları ve iç su balıkları yetiştiriciliği gibi 3 ana faaliyeti kapsamaktadır.

Birlik içinde yetiştiricilik, 1971 yılından beri desteklenmektedir. Önceleri sadece içsu balıkları ile sınırlı iken, 1970' li yılların sonunda bu destek diğer alanlara kaydırılmıştır. Destek, var olan tesis ünitelerinin modernizasyonu veya yenilerinin yapımı, mevcut su dağıtım sistemlerinin yapımı ve ıslahı, Birlik hijyen gereksinmelerini karşılamak üzere tadilat projeleri, ve çevre etkisinin azaltılması için önlemler alınması gibi konular kapsamaktadır.

2.7. Ortak Pazar Organizasyonu

Birlik içinde, avcılık ve yetiştiricilik ürünleri için ortak bir pazarın düzenlenmesi, yaklaşık 30 yıl kadar önce gerçekleştirilmiştir. Hedef, Birlik bünyesinde tüketici ve üreticinin yararına olacak şekilde talebi karşılamaya yönelik dengeli bir iç pazarın oluşturulmasıdır. Bunu sağlamak üzere iki alanda önlemler alınmıştır;

- ✓ Birlik üyesi bir devletten bir diğerine su ürünleri akışını engelleyecek gümrük duvarlarını kaldırmak,
- ✓ Pazarlar için ortak kurallar hazırlamak

Bu nedenle, daha sonra tek pazar felsefesine uygun olarak, Birlik içinde tüm mal ve hizmetlerin dolaşmasını sağlayacak hazırlıklar tamamlanmıştır. Buna ek olarak, Genel Tarifler ve Ticaret Antlaşması (GATT) çerçevesinde uluslararası ticarete serbest rekabetin devamı konusunda bir eğilim söz konusudur. Bu çalışmalar şu anda, Dünya Ticaret Örgütü (WTO) çerçevesinde sürdürülmektedir.

Ortak organizasyon, 4 temel unsur üzerine oturtulmuştur;

- ✓ Taze ürünlerin kalitesi, sınıflandırma, paketlenme ve Birlik içinde üretilen ve ithal edilen su ürünleri için etiketleme sistemi için ortak pazarlama standartlarının oluşturulması, pazar dengesinin sağlanabilmesi, pazardaki ani değişikliklerden balıkçıların korunabilmesi için gönüllü üretici örgütlerinin kurulması,

- ✓ Talebin geliştirilmesi,
- ✓ Balık ürünlerinin satılmayacağı en düşük ölçüde fiyat belirlemek ve bunu destekleyecek bir istikrar fonu oluşturmak. Bu konuda balıkçılık örgütlerine, balık ve yumuşakçaları daha sonra kullanmak üzere piyasadan çekmek zorunda olduklarında, parasal destek sağlanmaktadır,

- ✓ Birlik üyesi olmayan ülkelerle ticaret kurallarını belirlemek.

Amaç, AB pazarlarının ihtiyaçları ile Birlik balıkçılarının ihtiyaçlarını dengelemek , kurallar dahilinde serbest rekabeti arttırmaktır.

Birlik pazarının geliştirilebilmesi için, aşağıdaki hedefler ilke olarak benimsenmiştir;

- ✓ Sürdürülebilir balıkçılık ve balık ürünlerinin optimum kullanımı için pazarın ortak organizasyonunu teşvik etmek,
- ✓ Pazar yönetiminde üretici ve üretici örgütlerinin daha etkin bir şekilde yer almasını sağlamak,
- ✓ Taze balık ürünleri konusunda, Birlik içinde daha fazla bir rekabet oluşmasını desteklemek,
- ✓ Taraflar arasında işbirliğini kanalıyla pazarda entegrasyon ve şeffaflığın artmasını ve karaya çıkarılanlar ve kaliteleri konusunda daha iyi bir bilgi akışı sağlanmasını teşvik etmek,
- ✓ Birliğin tatmin edemediği tüketici ve işleme sanayicilerinin karşılamak için Birlik pazarlarını açık tutarak gıda güvenliği ve menşeyini belirleyen kuralları ortaya koyarak rekabeti teşvik etmek,
- ✓ Balık ürünlerinin kalitesini arttıracak yeni yollar bulmak.

İlgili üye ülkelere tanınmadan önce, balıkçılık örgütleri bazı koşulları yerine getirmelidir:

- ✓ Çalışma alanında en düşük bir düzeyde ekonomik aktivite göstermelidirler,
 - ✓ Operasyonları sırasında potansiyel üyeleri arasında bölgesel veya ulusal anlamda bir ayırım göstermemelidirler,
 - ✓ İlgili ülkelerin yasalarına uyumlu çalışmalıdırlar.
-

Bazı türler için taban fiyatı uygulamaktadır. Bu fiyatlar, Birlik tarafından destekleme programlarının oluşturulmasında referans olarak kullanılmaktadır. Balıkçılar için minimum bir geliri garanti altına alabilmek için, üretici örgütleri, fiyatlar düştüğü zaman pazardan balık ve yumuşakça ürünlerini satın alarak bu fiyatları desteklemektedir. Ürüne bağlı olarak, üyeler kendi örgütlerinden, daha sonra da örgüt tazminat için müracaat ederek Birlik'ten tazminat almaktadır. Parasal tazminatı şekillendirebilmek için, piyasadan çekilen ürünler resmi kalite standartlarına uygun olmalıdır. Buna ek olarak, üretimde zaman zaman meydana gelen fazlalıktan kapsamlıdır. Tazminatın düzeyi, doğrudan doğruya çekilen ürünün miktarına bağlıdır. Pazardan ne kadar büyük hacimde ürün çekilirse, daha düşük bir tazminat ödenmektedir.

Pazardan çekilen ürünler genel olarak imha edilmektedir. Üretici örgütleri, başka yöntemleri de kullanarak bu ürünleri değerlendirebilirler. Örneğin hayvan yemi imali için satılabilir veya talebin canlandığı zamana kadar depolanabilirler.

Diğer önlemler, bazı türlerin işlenmesi ve belirli koşullarda depolanması gibi başka kanallara aktarılması önlemlerini kapsar. Pazar fiyatlarının belirli bir düzeyin altına düşmesi halinde, ton balıkçılarının gelir kaybını önlemek amacıyla bir yardım paketi de şu anda uygulanmaktadır.

Daha önce değinildiği üzere, üretici örgüt üyelerinin mutlaka uymaları gereken kurallar vardır. Bunların bazıları, pazarın güncel ihtiyaçları için balıkçılık faaliyetlerini yönlendirecek plan taslaklarının hazırlanmasını teşvik etmektedir. Üyeler, arzın yoğunlaşmasını sağlamak amacıyla, ürünlerini örgüt kanalıyla satmakla yükümlüdürler.

Üye olmayanların, ürünlerini pazar talebine uygun olmayan tarzda pazarlamalarının vereceği zararı önlemek için, üretici örgütlerinin kuralları yaptırım etkisine sahiptir. Belirli bir yer ve zamanda, üye olmayan balıkçıların da üyeler gibi, kurallara aynı şekilde uymaları zorunludur.

Üretici örgütlerinin önemi ülkeden ülkeye değişmektedir. Bazı üye ülkelerde, sadece pazarda değil, kotaların günlük olarak yönetiminde de etkilidir. Stratejik olarak üretimle pazar arasında bir yere sahip olan balıkçılık örgütlerinin gelecekte çok daha fazla bir rolü olacaktır. Gerçekten de Birliğin gelecekle ilgili çalışmalarında, kaynak ve pazarların entegrasyonunda örgütler ön planda yer almaktadırlar.

Balıkçıların daha fazla oranda bu örgütlere katılması ve örgütlerle pazardaki diğer kuruluşlar arasındaki yakın işbirliği, pazar yönetiminde her kesimin yararına olacak sonuçların alınmasını sağlayacaktır.

2.8. Balıkçılık Sektöründe Yasal Yaptırımlar

Üye ülkeler, kendi sularında veya tasarrufları altındaki sularda OBP kurallarını düzenli bir şekilde uygulamakla yükümlüdürler. Bunu sağlamak üzere Birlik düzeyinde bir teftiş mekanizması kurulmuştur. Görevi, yaptırımların etkin bir şekilde sürdürülmesini denetlemektir. Denetim, kota yönetimi ve teknik önlemlerin uygulanması olarak koruma önlemlerini kapsamaktadır. Bu amaçla, denetime açık olan konular, güvertede bulunan av araçlarının resmi normlara uygunluğu, av ve seyir kayıt formlarıdır. Bu formlarda yer alan, av sahasının koordinatları, tarih, av miktarı ve türlere göre dağılımı gibi verilerin doğruluğu incelenir ve balıkların belirlenen ölçülerin altında olup olmadığı denetlenir. Bu kurul ayrıca, Birlik bayrağını taşıyan gemilerin üçüncü ülkelerde ve uluslararası sularda yaptıkları avcılığı da denetlemektedirler.

Av miktarına bakılarak, henüz kotanın dolup dolmadığı denetlenir. Av kompozisyonu izlenerek, hedef türler bazında standartlara uygun av yapılıp yapılmadığı, koruma altına alınan türlerin bulunup bulunmadığı araştırılır. Bu çalışmaların amacı belirli bir av aracı ile sadece hedef türün avlanmasını sağlamaktır.

İncelemeler, hem denizde ve hem de limanda yapılabilir. Bazı üye ülkeler, kayıt formlarındaki bilgilerin doğruluğunu araştırmak amacıyla gemilerin yerini havadan belirlemektedir. Şayet bir uyumsuzluk görülürse, kaptanlar yakalanan miktarda balığın gerçekte olduğundan başka bir bölgede avlandığının bildirilmesi gibi

yanlış bildirimle suçlanmaktadır. Bu faaliyetler, son yıllarda ortak Balıkçılık politikasını daha da kuvvetlendirmek ve av gücünü azaltmak amacıyla daha etkin bir şekilde sürdürülmektedir.

Birbirini izleyen çalışmalar, alınan tedbirlerin yetersizliğini ve tatminkar ölçülerde olmadığını ortaya koymuştur. En önemli aksaklıklardan birisi, üye ülkeler arasında kontrol faaliyetlerinin tüm yönleriyle ele alınmamasından kaynaklanmaktadır. Ulusal denetim hizmetleri, teftiş öncelikleri, izleme ve ceza oranları bakımından büyük farklılıklar bulunmaktadır. Farklı üye ülkelerde benzer suçlara farklı yaptırımlar uygulanmakta ve bu da birlik içindeki uyumu bozmakta ve güvensizlik yaratmaktadır. Bazı balıkçılar, bu farklılıklar kendi menfaatleri doğrultusunda kullanma eğilimi içindedirler.

1993'de getirilen bir düzenleme ile, üye ülkelerin ortak önlemler almaları ve koordineli çalışmalar konusu ön plana çıkarılmıştır. İşbirliğini artırıcı yönde yapılacak işlemler maddi olarak desteklenmektedir. Bu konuda bazı olumlu sonuçlara rağmen, tatmin edici bir düzeye ulaşabilmek için çabalar devam ettirilmektedir.

Av kapasitesi ve son yıllarda alınan av gücünün azaltılması kararı arasında bir denge kurulması ve sürdürülmesinde, yapısal politikaların da denetim altında tutulmasına önem verilmektedir. Üye Devletler ve Komisyon, Çok Yıllık Yönlendirme Planları çerçevesinde ulusal filoların gelişmesindeki hedefler konusunda anlaşmaya varmışlardır. Güvenilirlik prensipleri gereği, bu programlardaki hedeflerin garanti edilmesi zorunludur. Aşırı av kapasitesinin azaltılması, yeni tekne yapımına izin verilmemesi için bu konuda Birlik desteğinin garanti edilmesinin de kontrolü gereklidir.

İlk yıllarda sınırlı kaynaklar, Birlik denetçilerinin bu konudaki faaliyetlerini engellemiştir. Buna rağmen son yıllarda, bu izleme kapsamı öncelik kazanmış ve balıkçı gemilerinde motor güçlerinin belirlenmesinde ortak bir yöntem izlenmesi ihtiyacını ortaya koymuştur.

Av sonrasındaki faaliyetlerin de denetlenmesi zorunludur. Karaya çıkarılması ve pazarlamasından, depolanma ve nakliyesine kadar tüm işlemler şu anda denetlenebilmektedir. Ürünün kaynağı, miktar ve kalitesi, kayıt formları ve açık arttırma gibi başka kaynaklardan alınan bilgilerle karşılaştırılmalı olarak denetlenmektedir. Bu konuda kayıtların eksiksiz tutulması büyük önem taşımaktadır. Bu önlemler, balık ve ürünlerinin ticaretinde sorumluluk ilkesini garanti altına almaktadır. Buna rağmen, yapılan son değerlendirmelerde karaya çıkartıldıktan sonra izlemede çok daha fazla etkinlik gerektiği, Birlik hedeflerine ulaşabilmek için daha fazla öneri ve katılım kararlılığına ihtiyaç duyulduğu anlaşılmıştır.

2.9. Balıkçılık ve Çevre

Deniz balıkçılığı ve kıyısız yetiştiricilik deniz ortamında yapılmaktadır. Bu nedenle bazı faktörlerden etkilenmekte ve kendileri de çevreyi etkilemektedir. Son yıllarda çevrenin korunmasıyla, uygulandıkları çevrede avcılık ve yetiştiricilik yönetimini birleştirme yönünde yoğun çabalar sarf edilmektedir.

Avcılığın, hedeflenen ticari balık ve kabuklular üzerinde doğrudan bir çevresel etkisi vardır. Kullanılan av aracı kuşlar, deniz memelileri, deniz kaplumbağaları ve deniz zemininde yaşayan diğer organizmaları etkileyebilmektedir. Birlik tarafından seçici avcılık yöntemlerinin desteklenmesinin nedeni, genç bireyleri olduğu kadar diğer deniz canlılarının korunmasıdır.

Balık stoklarının bolluğunu etkileyen önlemler sadece hedef stokların kendisini değil, onlarla beslenen türleri de etkilemektedir. Bu stoklarda meydana gelen değişimler, daha sonra beslenenlerinde ciddi boyutlarda bir azalma söz konusu olduğunda, kuşlar ve deniz memelilerini de etkilemektedir. Diğer taraftan, balıkçı teknelerine eşlik eden kuşlar için besin bolluğu da çoğalmalarını destekleyen bir unsurdur.

Bazı yaşama ortamları av aracına zarar verebilecek yapıdadır. Belirli deniz zemini yatakları ve canlıları, çeşitli organizmaların gelişebilmesi için uygun ortam yaratmaktadır. Bu ortamların rahatsız edilmesi organizmalar için zararlı olabilmektedir.

Yetiştiricilik çevre için potansiyel bir tehlike oluşturmaktadır. Bu etki, deşarj sularının ortama bırakılması ve doğal balıklara kültür ortamından hastalık geçme riski doğurması gibi iki yönlü kirliliktir. Aynı zamanda yetiştiricilik, sadece sağlıklı ortamlarda yapılması gereken bir faaliyettir. Bunu sağlayabilmek amacıyla son yıllarda giderek daha fazla teknoloji yoğun bir üretim şekli uygulanmaktadır.

Avcılık ve yetiştiricilik deniz ortamında yürütülen faaliyetlerdir. Ortamla rekabet içinde bulunan diğer aktiviteler deniz ulaşımı, turizm, spor, kıyıların rekreasyon amaçlı kullanımı, denizden kum ve taş çıkarılması, doğal gaz ve petrol üretimidir.

Su kirliliği, balık stoklarını etkileyen en önemli faktördür. Endüstriyel, tarımsal ve evsel kökenli kirlilik etmenleri ve atık sularla petrol kirliliği en önemli sorun kaynaklarıdır.

Balıkçılar, balık ve kabukluların tek predatörleri değildir. Foklar gibi büyük koloniler oluşturan deniz memelileri ve kuşlar da hem doğal stoklar ve hem de üretim tesislerinde önemli tüketicilerdir.

Bu farklı unsurlar deniz eko-sistemlerine ilgi duyulmasına neden olmuş ve bu ortamların yönetiminde daha uygun yaklaşımların aranmasına yol açmıştır.

3. OBP nın Geleceği

1997 yılında, Norveç'in Bergen şehrinde tüm kuzey Denizi ülkeleri Bakanları ve Birlik temsilcilerinin katıldıkları bir toplantı düzenlenerek, balıkçılıkla çevre sorunlarının bir bütün olarak ele alınması üzerinde tartışılmıştır. Denizel ortama "eko-sistem yaklaşımı" adı verilen bu çalışma;

- ✓ Eko-sistemin, karakteristik yapıları ve fonksiyonları, verimlilikleri ve çeşitlilikleri gibi sürdürülmesinde kritik rol oynayan prosesler ve etkileri tanımlamak,
- ✓ Eko-sistemdeki besin zincirleri arasındaki bütünleşmeyi dikkate almak,
- ✓ Eko-sistemlerin daha iyi koşullarda olabilmesi için gerekli olan kimyasal, biyolojik ve fiziksel çevreyi korumak.

Bunların tümü, çevre üzerinde insan etkisini önlemek ve yarattığı sorunları düzeltmek amacıyla, bu etkinin henüz bilimsel araştırmalarla kanıtlanamamış olması nedeniyle geri adım atılamayacak sorunları engellemek için emniyet tedbirleri niteliğindedir. Diğer bir ifade ile, karar mekanizması, henüz bu önlemler için kanıtların ortada olmamasına rağmen bazı önlemleri almak zorunda kalmaktadır.

Sürdürülebilir avcılık için, OBP uluslararası kamuoyuna önemli bir çağrı yapmıştır. Politikayı oluşturan önemli alt yapılardan, balık stoklarının korunması, kıyı alanlarında iş olanakları yaratılması, tüketicilere yeterli ve güvenli besin temini konusunda teşvikler sağlayan gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Gelecek yıllarda AB büyüdükçe, deniz kaynaklarının güvenli bir şekilde işletilebilmesinde küresel anlamda partner ülkelerle işbirliği yapılmasıyla, OBP daha da önemli bir rol oynamaya devam edecektir. Nitekim 2002 yeniden değerlendirme döneminde AB OBP nın olumlu ve aksayan yönleri irdelenmiş ve yeni önlemler alınması kararlaştırılmıştır. Buna göre;

- ✓ İşletilen birçok stok biyolojik güven sınırlarının dışındadır.
- ✓ Stok büyüklükleri ve karaya çıkarılan miktarlar 25 yıllık süreçte dramatik olarak azalmıştır.

Ticari olarak avlanan birçok türün erginlerinin miktarı, 1990 lı yıllarda, 1970'li yılların iki katı düzeyindedir. Mevcut eğilimler devam ederse birçok balık türü stokları tükenecektir. Aynı zamanda Birlik filosunun kapasitesi sürdürülebilir avcılığa uygun değildir. Uluslararası Denizleri İşletme Komisyonu (ICES), Birlik sularındaki stoklar için balıkçılık tipine (yası balıklar, diğer demersal türler, pelajikler) ve ilgilenilen alana bağlı olarak balıkçılığın 1/3 - 1/2 oranında azaltılmasını tavsiye etmiştir. 1990-1998 döneminde avcılık sektöründe 66000 balıkçı işini kaybetmiş ve toplam azalma oranı %22 olmuştur. Aynı dönemde

işleme sektöründe %14 küçülme gerçekleşmiştir.

Son 20 yıl içinde uluslararası çevre sorunlarında dramatik değişimler yaşanmıştır.

OBP reformu ile çevresel, ekonomik ve sosyal anlamda sürdürülebilir gelişme hedeflenmiştir. Amacı:

- ✓ Sorumlu ve sürdürülebilir avcılık ve yetiştiricilik faaliyetleri ile sağlıklı deniz ekosistemlerine katkı sağlamak,
- ✓ Tüketici yararına, ekonomik olarak canlı ve rekabet edebilen avcılık ve yetiştiricilik endüstrisi oluşturmak,
- ✓ Balıkçılıkla geçimini sürdürenlere iyi bir yaşam standardı sağlamak,

OBP'nin etkin bir şekilde uygulanabilmesi için, iyi yönetim prensiplerinin uygulanması zorunludur. Açıklık, şeffaflık, katılımcılık, yerel ve bölgesel kararlara önem verilmesi temel unsurlardır.

Yeni OBP ile gerçekleştirilmesi beklenen reformlar:

1. Kaynakların korunması ve balıkçılık yönetimi (yönetimde hedefleri yeniden belirlemek ve daha yüksek verim için daha uzun vadeli yaklaşımlar uygulamak, av kapasitesi ile uyumlu filo av gücü ayarlaması yapmak, bio-çeşitliliğin korunmasına yönelik çevre dostu avlanma yöntem ve araçları kullanmak, balıkçılık yönetimine eko-sistem tabanlı bir yönetim yaklaşımı getirmek, kaynaklardan elde edilen verimin en iyi bir şekilde kullanılmasını sağlamak ve atıktan kaçınmak, yüksek kalitede bilimsel tavsiye almak ve uygulanmasını sağlamak).

2. Ticari stok veya stok grupları için çok yıllık yönetim planları hazırlamak (en iyi bilimsel yöntem ve tavsiyeye dayanan, sürdürülebilir işletme ilkelerine göre tasarlanmış, stokların çökmesi riskini ortadan kaldıran, biyolojik güvenlik limitlerini dikkate alarak stok büyüklüğü seviyesini koruyan, azalan stokların tekrar ıslahını sağlayan uzun vadede avcılık ölüm oranlarını güvenli düzeyde tutan ihtiyatlı yaklaşım planlarını uygulamak)

3. Sosyal hayatın iyileştirilmesi (su ürünleri sektöründe çalışanların refah düzeylerinde iyileştirme sağlanması amacıyla istisnalar ve teşvikler uygulamak)

Oturum Başkanı Gökhan GÜNAYDIN

Evet teşekkür ediyoruz sayın Prof. Dr. Ertuğ Düzgüneş'e. Bizlere ortak balıkçılık politikasının, ortak tarım politikası şemsiyesinden ayrı bir sürece girdiğini ve bu süreç içerisinde Türkiye'nin nasıl bir yapısal dönüşüm geçirmesi gerektiğine ilişkin gerçekten özlü bilgiler sundu. Şunu belki saptamak lazım: 120 mil-yon ton toplam su ürünleri üretiminin eğer yetiştiriciliği de kapsarsanız dünyadaki bu kapsam içerisinde Türkiye'deki 500 bin tonluk avcılığın dünyanın yaklaşık 200'de birine tekabül ettiğini görüyoruz. Ama bu oran bile kaynaklarımız üzerinde gerçekten son derece olumsuz bir baskı yapıyor. Bunun için elbette gemi kayıt sistemi gibi yeni yatırımlara gereksinimimiz var. Ancak bu yatırımların teknolojinin ilerleme düzeyini de dikkate alarak Türkiye için en rantabl olacak şekilde kurgulanmasında sanırım yarar da var.

Şimdi efendim programımızda bir küçük değişiklik yapıyoruz. Sayın Ahmet Atay arkadaşımızın AB Genel Sekreterliği'nden gelen arkadaşımızın konuşmasını öne alıyoruz, böylece ulusal program katılım ortaklığı belgesi ve ilerleme raporlarını gördükten sonra Hüseyin Beyin proje sunumuyla programımıza devam edeceğiz. Ahmet Bey buyurun.

KATILIM ORTAKLIĞI BELGESİ, ULUSAL PROGRAMLAR VE İLERLEME RAPORLARINDA SU ÜRÜNLERİ SEKTÖRÜ

Ahmet ATAY

AB Genel Sekreterliği

Tarım ve Balıkçılık Dairesi

- ✓ KATILIM ORTAKLIĞI BELGESİ- 8 Mart 2001- 19 Mayıs 2003
- ✓ ULUSAL PROGRAM- 19 Mart 2001- 24 Temmuz 2003
- ✓ İLERLEME RAPORU -4 Kasım 1998-13 Ekim 1999-3 Kasım 2000-13 Kasım 2001-9 Ekim 2002
 - ✓ 4 Kasım 1998 İlerleme Raporu-I
 - ✓ 13 Ekim 1999 İlerleme Raporu-II
 - ✓ 3 Kasım 2000 İlerleme Raporu-III
 - ✓ 8 Mart 2001 Katılım Ortaklığı Belgesi-I
 - ✓ 19 Mart 2001 Ulusal Program-I
 - ✓ 13 Kasım 2001 İlerleme Raporu-IV
 - ✓ 9 Ekim 2002 İlerleme Raporu-V
 - ✓ 19 Mayıs 2003 Katılım Ortaklığı Belgesi-II
 - ✓ 24 Temmuz 2003 Ulusal Program-II

✓ İlerleme Raporu : AB Komisyonu tarafından hazırlanan ve AB'ye üyelik için belirlenmiş olan Kopenhag kriterleri ve Katılım Ortaklığı Belgeleri ışığında kaydedilen gelişmelere ilişkin Komisyon görüşlerini içeren belge

✓ Katılım Ortaklığı Belgesi : Aday ülkeler için konu başlıkları altında kısa ve orta vadeli öncelikler bazında AB'ye uyum çerçevesinde yapılması gerekenleri içeren belge

✓ Topluluk Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı : Katılım Ortaklığı Belgesindeki önceliklerin karşılanmasına yönelik olarak hazırlanmış olan ve Bakanlar Kurulu Kararı olarak yayımlanan belge

İLERLEME RAPORU-I

4 Kasım 1998

- ✓ Türkiye'nin mevcut balıkçılık sektörü hakkında genel bilgi ve değerlendirme

İLERLEME RAPORU-II

13 Ekim 1999

✓ "Eldeki bilgiler, bu alanda kaydedilen ilerlemeye ilişkin bir değerlendirme yapılmasına imkan vermemektedir."

İLERLEME RAPORU-III

3 Kasım 2000

- ✓ 1999 yılına kıyasla, balıkçılık alanında herhangi bir ilerleme raporu edilemez.
- ✓ Genel Değerlendirme: Mevcut balıkçılık sektörünün genel değerlendirmesi

-
- ✓ GSMH'deki payı
 - ✓ Toplam tekne, balıkçı ve istihdam edilen insan sayısı
 - ✓ Hükümetin balıkçılıktaki genel amacı
 - ✓ AB müktesebatına uyum çerçevesinde Türkiye'nin yapması gerekenler
 - ✓ Balıkçılık sektöründe kamusal düzeyde idari yapılanma

KATILIM ORTAKLIĞI BELGESİ-I

8 Mart 2001

✓ Kısa Vade: Kaynak yönetimi politikası, denetim ve kontrol önlemleri, ve balıkçılık filo kayıtlarının geliştirilmesi vasıtasıyla piyasa ve yapısal gelişiminin ve balıkçılık kaynaklarının değerlendirilmesinin izlenmesi için idari yapıların oluşturulması

✓ Orta Vade:

✓ Ortak balıkçılık politikasının uygulanması ve güçlendirme kapasitesinin geliştirilmesinin tamamlanması

✓ Türkiye'deki balık ürünlerinin kalite standartlarının ve güvenliğinin iyileştirilmesinin sürdürülmesi

ULUSAL PROGRAM-I

19 Mart 2001

I- Öncelik Tanımı

- ✓ Mevcut Durum
- ✓ İdari yapılanma
- ✓ Filo kayıtları
- ✓ Pazarlama politikaları
- ✓ Kalite kontrol
- ✓ Su ürünleri yetiştiriciliği
- ✓ AB Müktesebatı
- ✓ Sorumlu Kuruluş
- ✓ Nihai Hedef

II- AB Müktesebatı ile Türk Mevzuatı Karşılaştırması ve Yapılması Gereken Değişiklik ve Yeniliklerin Uygulamaya Geçirilmesi için Alınması Gereken Önlemler

- ✓ Türk Mevzuatının Mevcut Durumu
- ✓ Türk Mevzuatında Yapılması Gereken Değişiklik ve Yenilikler
- ✓ Gerekli Kurumsal Değişiklikler
- ✓ Yeni Düzenlemelerin Uygulanması İçin Gereken Ek Personel ve Eğitim İhtiyacı
- ✓ Gerekli Yatırımlar

III- Takvim

IV- Finansman

İLERLEME RAPORU-IV

13 Kasım 2001

- ✓ "Bu sektörde, son İlerleme Raporundan bu yana somut gelişme kaydedilmemiştir."

Genel Değerlendirme:

- ✓ AT balıkçılık politikasının temel unsurları ile Türk balıkçılık sistemi arasında süregelen farklılıklar

İLERLEME RAPORU-V

9 Ekim 2002

Son İlerleme Raporundan Bu Yana Kaydedilen Gelişme "Kaynak yönetimi, inceleme ve denetim, yapısal faaliyetler, pazar politikası, devlet yardımları ve uluslararası balıkçılık anlaşmaları ile ilgili ilerleme kaydedilmemiştir. Filo kayıtları ile ilgili olarak, Türkiye 2001 yılında başlayan pilot tekne kayıt sisteminin uygulamasına devam etmektedir. Balıkçı ve tekne lisanslarının bir veri tabanına aktarılması tamamlanmıştır ve teknelerin avlanma sicilleri istatistiksel amaçlarla kullanılmaktadır. Sistem, henüz, AT koşulları ile uyumlu değildir."

Genel Değerlendirme

✓ Türk su ürünleri sektörünün AB ile uyumlaştırılması için yapılması gerekenler ve önem verilmesi gereken hususlar

- ✓ İnsan kaynakları
- ✓ Kaynak aktarımı
- ✓ Tekne kayıtları
- ✓ Üretici örgütleri
- ✓ İstatistik

KATILIM ORTAKLIĞI BELGESİ-II

19 Mayıs 2003

✓ Kısa Vade: Balıkçılık yönetimi, kontrol, pazarlama ve yapısal uyuma ilişkin Türk mevzuatının AB müktesebatına uyumlaştırılması

✓ Orta Vade: Balıkçılık yönetiminin kurumsal kapasitesinin yeniden organize edilmesi ve güçlendirilmesi; balıkçılık yönetimi, kontrol, pazarlama ve yapısal uyum çalışmalarının AB müktesebatına uyumlaştırılması; müktesebatla uyumlu bir bilgisayarlı (computerised) balıkçılık tekne kayıt sisteminin geliştirilmesi ve uygulanması

ULUSAL PROGRAM-II

24 Temmuz 2003

I-Öncelikler Listesi

Öncelik 8.1 Ortak Balıkçılık Politikasına Uyum İçin Yasal Çerçevenin Oluşturulması

- Ana Unsur 1: Yapısal Politikalar
- Ana Unsur 2: Koruma ve Kontrol Politikaları
- Ana Unsur 3: Pazarlama Politikası
- Ana Unsur 4: Balıkçı Tekneleri Kayıt Sistemi
- Ana Unsur 5: Bilgi Sistemleri ve İstatistikler
- Ana Unsur 6: Su Ürünlerinde Gıda Hijyeni
- Ana Unsur 7: Yetiştiricilik

II-Önceliklerin Tanımları ve Öncelikler Çerçevesinde AB Mevzuatına Uyum, Uygulamaya Yönelik Kurumsal Yapılanma ve Finansman Tabloları

1- Kısa Bilgi 2- Mevzuat Uyum Takvimi 3- Mevzuatın Uyumu ve Uygulanması İçin Kurumsal Yapılanma Takvimi 4- Planlanan Finansman İhtiyacı

SU ÜRÜNLERİ MEVZUATININ AB'YE UYUMUNDAN SORUMLU TÜRK OTORİTELERE DESTEK PROJESİ

Hüseyin DEDE

Tarım ve Köyşleri Bakanlığı

GİRİŞ

Tarihte her konu için önemli bir dönüm noktası vardır. Su Ürünleri Sektörünün Dönüm Noktalarından birisi de AB 'ne uyum Projesidir. 1971 'de çıkarılan Su Ürünleri Kanunu 1986 ve 2003'de kısmen değişiklik görmüş ancak sınırlı kalmıştır. Su ürünleri kamu yapılanması belli periyotta tek bir çatı altında olmuş ancak yapılan değişiklikler ile dağınık hale gelmiştir.

AB 'ne uyum çalışmaları sektörün gerek kamu gerekse özel kesiminde köklü değişiklik ve anlayışı beraberinde getirecektir.

AB UYUM PROJESİNİN OLUŞUMU SÜRECİ

Proje, 2001 yılında Bakanlıkça AB 'ne Uyum çalışmaları çerçevesinde oluşturulan Balıkçılık Alt Çalışma Grupları ile ilk adımlarını atmıştır. Bu alt çalışma grupları;

- ✓ Yapısal Politikalar,
- ✓ Koruma ve Kontrol,
- ✓ Balıkçılık Kayıtları ve İstatistik,
- ✓ Pazarlama grupları olarak çalışmalara başlamıştır. Daha sonra alt çalışma gruplarının sayısı 5 'e çıkartılmıştır.

Çalışmalarımıza sırasıyla aşağıdaki Kurum ve Kuruluşlar iştirak etmiştir;

Bakanlığımıza bağlı;

- ✓ Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü,
- ✓ Tarımsal Üretimi Geliştirme Genel Müdürlüğü,
- ✓ Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğü,
- ✓ Teşkilatlanma ve Destekleme Genel Müdürlüğü,
- ✓ Dış İlişkiler ve Avrupa Topluluğu Koordinasyon Dairesi Başkanlığı kuruluşların yanı sıra;
- ✓ Başbakanlık (Devlet Planlama Teşkilatı)
- ✓ Dışişleri Bakanlığı (AB Genel Sekreterliği)
- ✓ İçişleri Bakanlığı (Sahil Güvenlik Komutanlığı)
- ✓ Devlet İstatistik Enstitüsü,
- ✓ Enerji Tabii Kaynaklar Bakanlığı (Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü) katılım sağlamışlardır.

✓ Ankara Üniversitesi (Ziraat Fakültesi - Su Ürünleri Bölüm Başkanlığı)

✓ Sivil Toplum Örgütleri (Deniz Ticaret Odaları, İstanbul ve Marmara Su Ürünleri Kooperatifleri Birliği, Balık Müstahsilleri Derneği, İhracatçılar Birlikleri, Muğla Su ürünleri Yetiştiriciler Birlikleri Derneği, Ege Bölgesi Yetiştiriciler Derneği)

Çalışmalarda, 35 personel görev almış, 102 AB mevzuatının 86 adeti incelenmiştir. Bu mevzuatlardan; 58 adeti tamamen uyumsuz, 21 adeti Kısmen uyumlu ve 7 adeti tam olarak uyumlu bulunmuştur.

2001 yılında başlayan çalışmalarda uyum mevzuatlarının fazlalığı ve karmaşıklığı neticesinde AB İdari İşbirliği Fonundan Uzman Desteği talep edilmiştir.

2002 yılı Haziran ayında AB tarafından AB 'ne mevzuat uyum çalışmalarında " Türk Yetkili Otoritelerine Yardım Projesi " adı altında 9 ay süre ile uzman desteği sağlanmıştır.

Dokuz ay süreli projenin oluşum sürecinde; Mevcut mevzuat, AB temel ve ara mevzuatları incelenmiş, Avrupa Birliği yasal balıkçılık terminolojileri hazırlanmış, su ürünlerine yönelik gerek ilgili Kamu kuruluşları ve gerekse sivil toplum örgütlerine yönelik Ortak Balıkçılık Politikası mevcut durumu ve gelecekteki planlar hakkında bilgilendirme toplantıları yapılmış, uyum stratejilerinin belirlenmiş ve durum raporları hazırlanmış, ülkemiz balıkçılık sistemi, merkez ve taşra altyapıları incelenmiştir.

PROJENİN SON ŞEKLİNİN VERİLiŞİ VE AB 'YE SUNULMASI

Ön değerlendirme projesinin çıktılarıyla hazırlanan ve SU ÜRÜNLERİ SEKTÖRÜ-AB MÜKTESEBATINA (ACQUIS) YASAL VE KURUMSAL UYUM Projesi adı verilen projeye yönelik proje fişi, yabancı ve yerli uzmanlar tarafından 2003 yılı Mart ayında Bakanlığımıza Taslak olarak sunulmuş ve Alt Çalışma Gruplarının katılımıyla incelenmiştir.

Proje, Bakanlığımızca 2003 yılı Nisan ayında son şekli verilerek AB 'ne sunulmak üzere AB Genel Sekreterliği 'ne gönderilmiştir.

PROJENİN HEDEFİ VE AMACI

Projenin temel hedefi, Su ürünleri sektörünün ulusal ekonomiye katkısını arttırmak ve Ulusal Programda tanımlanan süre ve özellikle Türkiye 'nin AB 'ne katılımına hazır hale getirmektir.

Projenin temel amacı, su ürünleri sektörü AB uyum stratejisinde ortaya konulan ilgili yasal, kurumsal ve yapısal politika reformlarını uygulamaya koymaktır.

PROJENİN TEMEL UNSURLARI

Proje 4 temel unsurdan oluşmaktadır;

- ✓ Yasal ve Kurumsal Politikalar,
- ✓ Koruma, Kontrol ve Kaynak Yönetimi,
- ✓ Ortak Pazar Organizasyonları,
- ✓ Balıkçı Gemileri Kayıt ve İzleme Sistemleri,

YASAL VE KURUMSAL POLİTİKALAR

Projenin bu unsurunda amaçlanan konular sırasıyla; 2792/1999/EC sayılı Mevzuatlara uyumun sağlanması ve idari yapının oluşturulması, Tarım ve Köyşleri Bakanlığı 'nda mevcut 1380 Sayılı Su Ürünleri Kanununun uyumlu hale getirilmesi için kısmen yada tamamen değiştirilmesi, sektör yönetiminin iyileştirilmesi ve güçlendirilmesi için uygun idari yapının oluşturulması, balıkçılık stratejisi ve planlarının oluşturulması

bilmesi için, sektörün mevcut durumunu ortaya koyacak detaylı sektör çalışmasının yapılması, idari yapıda, balıkçılık politikaları ve planlanmalarını yapacak birimin oluşturulması, yıllık ve çok yıllık planların hazırlanması, idari yapı ile ilgili sektör birimleri ile gerekli bağların oluşturulması olarak belirlenmiştir.

KORUMA, KONTROL VE KAYNAK YÖNETİMİ

Projenin bu unsurunda amaçlanan konular sırasıyla; 3760/92/EC, 2847/93/EC ve 1624/94/EC mevzuatlara uyumun sağlanması, Koruma, Kontrol ve Kaynak Yönetimi 'ne yönelik Bakanlığımız ile Sahil Güvenlik Komutanlığında görevli 220 personelin eğitiminin sağlanması, 30 Adet Balıkçı Limanı veya karaya çıkış noktasında balıkçılık bilgi sistemi ile uyumlu ve tamamen operasyonel çalışan alt yapı oluşturulması ve ilgili personelin istihdamı sağlanması, Bilimsel tavsiyeler ve ilgili tarafların görüşleri doğrultusunda kaynak yönetim politikası ve temel balıkçılık yönetim planlarının oluşturulması olarak belirlenmiştir.

ORTAK PAZAR ORGANİZASYONLARI

Projenin bu unsurunda amaçlanan konular sırasıyla; 104/2000/EC mevzuata uyumlu yasal değişikliğin sağlanması, AB 'ye uyumlu Üretici Örgütlerinin kurulmasına yönelik gerekli alt yapının oluşması, AB 'ne uyumlu tazelik, boy, ağırlık ve kalite kontrol standartlarının oluşumunun sağlanması, balıkçılık ürünlerine yönelik minimum fiyat belirlenmesi ve müdahale mekanizmasına yönelik sistem oluşturulması, pazara yönelik istatistiksel veri toplama ve analizi konularında gerek limanlardan, balık satış noktalarından, ve ticaret merkezlerinden bilgi akışını sağlayacak sistemin oluşturulması, AB gereklerine uygun Model bir Balıkçı dizayn edilmesi olarak belirlenmiştir.

BALIKÇI GEMİLERİ KAYIT VE İZLEME SİSTEMLERİ

Projenin bu unsurunda amaçlanan konular sırasıyla; 2090/98/EC, 839/02/EC, 84/95/EC, mevzuatlarla uyumlu yasal değişikliğin sağlanması, AB 'nin gereklerine uygun Ulusal ve bölgesel düzeyde fonksiyonel Balıkçılık Bilgi Sistemi olan SÜBİS'in (Su Ürünleri Bilgi Sistemi) oluşturulması, balıkçı gemi kayıt sisteminde AB 'ne tam uyum sağlanması, Balıkçı gemi İzlenmesi sistemi ve balıkçılığın izlenmesine yönelik Merkez oluşturulması, balıkçılık kaynaklarının rasyonel yöneltmesi amacıyla yönetici ve teknik düzeydeki çalışanların Balıkçılık Bilgi Sistemine yönelik eğitilmesinin sağlanması olarak belirlenmiştir.

PROJENİN YAPISI, BÜTÇESİ VE UYGULAMA TAKVİMİ

AB uyum Projesi sırasıyla ;

- ✓ Twining (Eş Ülke) prosedürü,
- ✓ Teknik Yardım,
- ✓ Balıkçılık Bilgi Sistemi, Balıkçı gemi İzleme Merkezi (yazılım ve donanım temini),
- ✓ Balıkçı liman ve Pazarlama alt yapılarının ihtiyaçlarının temini,
- ✓ Liman ofislerinin inşaatı unsurlarının yer aldığı bir yapıya sahiptir.

TWINNING (EŞ ÜLKE) SÜRECİ

Eş Ülke (Twining) uyum sürecindeki adımlardan birisidir. Avrupa Birliği (AB) uyum projemize yönelik Twinning Projesi, AB Komisyonu tarafından kabul edilmiş ancak resmi kabul bildirimini tarafımıza henüz ulaşmamıştır.

AB tarafından Twining ile ilgili yapılan duyuruya İspanya ve İsveç ortak grubu teklif vermiş, görüşmeleri 14 Ekim 2003 günü AB Türkiye Daimi Temsilciliğinde yapılmıştır. Bakanlığımız ve ilgili kuruluşların katılımı ile sunulan teklif değerlendirilmiş ve başarılı bulunmamıştır. Bundan dolayı Proje İkinci kez üye

ülkelerde dolaşıma açılacak ve teklif gelmesi beklenecektir.

Seçilecek eş ülke ile yapılacak uyum çalışmaları, projenin tasarlanan süresi olan 24 ay kadar olacaktır.

TEKNİK YARDIM (TA) SÜRECİ

Projenin eşleştirme aşamasında yürütülen çalışmalar çerçevesinde teknik yardıma ilişkin belirlenen esasların detayı ortaya çıkarılacaktır.

Teknik yardım daha çok uzman ve doküman desteği, teknik ziyaret veya seminer, çalıştay gibi çalışmaları kapsamaktadır.

BÜTÇE VE UYGULAMA SÜRESİ

Projenin tamamı 6 603 000 Euro olup, Ülkemizi mali katkısı 434 000 Euro + KDV giderlerini kapsamaktadır. Projenin uygulama süresi 2 yıldır. Projenin uygulamaya geçişi, 2004 yılı ilk yarısı olarak tahmin edilmektedir.

AB'NE UYUMUN DEĞERLENDİRİLMESİ

Ülkemiz su ürünleri sektörü, AB 'ne uyum sürecinde, sektör birtakım avantajlar kazanırken birtakım dezavantajlarla da karşı karşıya kalacaktır.

Şu anda sadece ülkemiz mevzuatı ile yönetilen sektör AB 'nin tüm üye ülkelerce uygulaması zorunlu mevzuatları ile yönetilmesi bir takım sıkıntıları da beraberinde getirecektir.

Bu mevzuatlar sonradan üye olan ülkelere göre değil önceki katılımcı ülkelere göre düzenlenmiştir.

Bu nedenle, balıkçılığın geçiş sürecinde korunabilmesi için kabul edilebilir gerekçelerle özel muafiyetler vasıtasıyla korunması gerekecektir.

Bu amaçla, sektörün AB Komitelerinde aktif lobi ile iyi temsil edilmesi gerekecektir. Sivil toplum örgütlerinin kazanacağı aktif yapıya hazırlıklı olması gerekmektedir. Uyum çalışmalarında sağlanacak her katkı, sektörün optimizasyonu açısından önemli destek sağlayacaktır.

PROJENİN SONUÇLANDIRILMASI İLE SAĞLANACAK GENEL FAYDA

Veri tabanı oluşumu ile balıkçılığa yönelik planlar daha gerçekçi ve kaynakların optimum kullanım olanağı sağlanacaktır.

Kayıtlı sisteme geçiş ile gerek ekonomik kayıpların önüne geçilmesi gerekse sektörün desteklenmesi için daha net görüşleri oluşturacaktır.

Bilgilerin anlık olarak alınması, ve gemilerin uydu kanalıyla izlenmesi sektör planlaması açısından doğru ve hızlı bilgi sağlayacaktır.

Ürünlerin daha sağlıklı olarak toplum tüketimine sunulması sağlanacaktır.

Oturum Başkanı Gökhan GÜNAYDIN:

Teşekkür ederiz Hüseyin Bey. Tabii Hüseyin Beye sunumu için teşekkür ederken projeye geçmişte ve günümüzde emeği geçen tüm meslektaşlarımıza da aynı teşekkürü buradan göndermeyi bir borç bilirim.

Şimdi Dr. Ahmet Göker ELBEK hocamı davet ediyoruz. AB'de Su Ürünleri Sektöründe Üretici Örgütülüğü sunumunu yapmak üzere.

AB'DE ve TÜRKİYE'DE SU ÜRÜNLERİ SEKTÖRÜNDE ÖRGÜTLENME

Dr. Ahmet Göker ELBEK

E.Ü Su Ürünleri Fakültesi

GİRİŞ

Avrupa Birliği, 1960'lı yıllardan buyana söylemde olmasına karşın, 2000'li yıllarda olduğu düzeyde, Türkiye'nin gündeminde, böylesi bir kapsamda, yer almamıştır. Gerçekten, kamu oyu, parlamento ve hükümetler AB ortak tam üyeliğinde, oydaşma içinde, birliktelik sergilemektedirler. Bu bağlamda yürütülen, çok yönlü uyum çalışmalarına bakarak, kimi çevrelerin aksine, Türkiye'nin gelecek on yıl içinde, bir AB ülkesi olacağı yönünde, tahminde bulunmak, gerçekçi bir yaklaşım olarak belirtilebilir.

Uyum kapsamında, yasal ve ekonomik düzenlemelerin yanında, sosyal ve kültürel pek çok yönden kanun ele alınması doğaldır. Kuşkusuz bu çerçevede, sektörel uyum çalışmaları da hızla yürütülmektedir.

Genel bir yaklaşımla, su ürünleri sektörüne bakıldığında, birbirine yakın yapılar içinde, örgütlenme gereksinimi her ülkede vardır.

Alt dallar olarak avcılık başta olmak üzere yetiştiricilik işletmeleri için, marjinal yapı genellemesi yapılabilir. Bu bağlamda, coğrafyaya yayılan, birbirinden kopuk ve KOBİ niteliğindeki işletmelerin, Pazar ekonomisi yapısı içindeki konumları, araçlar çıkarına işlemektedir. Bu durum, sektördeki üreticileri, ezmekte, kimi zaman onlara avcılık yada üretim maliyetlerini karşılayamaz duruma düşürmektedir.

Bu genel marjinal yapı, Tarımsal ve alt sektör olarak, su ürünleri işletmelerinin, makro boyutta desteklenme gereksinimlerini, mikro ölçekte ise, örgütlenme yönelişlerini açıklamaktadır. Başka söylemle, Su ürünleri işletmeleri, pazar ekonomisi koşullarında serbest rekabet yapısı içinde örgütlenme zorunluluğu karşısında bulunmaktadırlar.

Öte yandan, özellikle avcılıkta kamu kurumları aracılığı ile yürütülen yasal denetim sisteminin otokontrol yada özdenetim temeline dayandırılması avcılık gemileri ve işletmelerinin ancak kooperatif örgütlenmeleri ile olanaklı biçime kavuşabilmektedir.

Düzenlenen sempozyumun, ulusal boyutta düşünülmüş bulunması, konuların, ulusaldan - uluslararasına yada ulusaldan, AB boyutuna yönlendirilmesini gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda amaç, benzetme uygun olursa, AB gözlüğü ile Türkiye'ye bakmak ve değerlendirme yapmayı gerekli kılmaktadır.

AB'DE KOOPERATİF ÖRGÜTLENME

Kooperatif tipi örgütlenme, çeşitli kaynaklarda farklı örneklerin başlangıç olarak işaret edilmesine karşın, 1750'de eşzamanlı ABD ve Fransa, 1760'da İngiltere, 1780'de Yunanistan, 1780'de Avusturya, 1794'de İtalya, 1844'de Danimarka, Almanya, İslanda, Çekoslovakya'da örnekleriyle 18. yüzyılda büyük ölçüde Avrupa'da gelişen ve büyüyen bir harekettir.

Kuşkusuz dünya ölçeğinde bakıldığında bu gün durum aynı doğrultuda gözlemlenmektedir.

Kooperatif örgütlenmesinin kıt'alara göre dağılımına bakıldığında kooperatif sayısı olarak (% 49) ve ortak adedi bakımından (% 55) Avrupa ilk sırada yer almaktadır. İzleyen kıt'a Asya'da yakın zamana dek etkinliği yadsınamayan kollektivist yapı ve günümüze yansıyan yapılar göz önüne alındığında özellikle kollektif çiftlikler şeklindeki kırsal örgütlenmenin etkinliğini halen sürdürdüğü ifade edilebilir (Bkz..Çizelge.1).

Çizelge 1. Kooperatif Örgütlenmenin Kıt'alara Göre Dağılımı

Kıt's	Kooperatif Sayısı	%	Ortak Adedi	%
Avustralya	3.288	0.44	331.811	0.50
Afrika	1.191	0.14	234.380	0.47
Amerika	21.221	6.32	14.674.426	13.00
Asya	328.817	44.22	34.860.476	30.88
Avrupa	392.222	48.82	62.470.289	22.22
Toplam	810.212	100.00	112.871.682	100.00

Aktif nüfusun kooperatifleşme oranına bakıldığında kötü bir görünüm söz konusudur. Bu çerçevede Avrupa'da kooperatifleşmenin yüksek oranlarda olduğu belirtilmelidir (Bkz..Çizelge.2).

Çizelge.2.Kıta AB Ülkelerinde Aktif Nüfusun Kooperatifleşme Oranı

Ülkeler	Kooperatifleşme Oranı (%)
Romanya	65.22
İsviç	41.16
Bulgaristan	37.81
Güney Kıbrıs Yönetimi	37.62
Macaristan	37.48
Danimarka	36.21
Polonya	28.28
Belçika	20.00
Almanya	19.08
Fransa	15.99
Türkiye	8.18
İtalya	7.37

Su ürünleri sektöründe durum, Asya ağırlıklı görülmesine karşın, istatistiksel değerlemeye iki boyuttan farklı bir yaklaşım getirmek olasıdır.

Bunlardan ilki, eski Sovyet bloku Asya ülkeleri ile kıta biçimindeki mevcut kooperatiflerin yaklaşık toplamın % 86'sını oluşturması. İkincisi ise Avusturya'da egemen olan anglosakson bord tipi örgütlenmenin, kooperatifler dışında tutulmasıdır. Bu çerçevede AB ülkeleri içinde İngiltere'de Kooperatiflere kötü bord tipi örgütlenmenin varlığı da ifade edilmektedir.

Çizelge.3.20 Ürünleri Kooperatiflerinin Kıtasına Göre Dağılımı

Kıtası	Sayı	%
Avustralya	-	0.00
Afrika	12	0.14
Amerika	183	2.20
Asya	7326	88.26
Avrupa	779	9.40
Toplam	8300	100.00

Çeşitli alanlarda faaliyet gösteren kooperatiflerin ulusal ekonomiye katkılarına bakıldığında AB ülkelerinde kooperatif örgütlenmesinin ağırlığı daha belirgin bir biçimde ortaya çıkmaktadır. Örneğin İrlanda'da süt ürünleri üretiminin tamamı kooperatifler eliyle gerçekleştirilmektedir. Aynı alanda Hollanda'da % 88'lik, Almanya'da % 79'luk, Belçika'da %78'lik, İtalya'da % 75'lik ve Yunanistan'da % 60'lık bir ağırlık söz konusudur.

Balık dışsatımında su ürünleri kooperatiflerinin ekonomiye katkıları, Fransa'da % 36, Yunanistan'da balık avcılığındaki katkı ise% 19'dur (Bkz.Çizelge.4).

Genel değerlendirme içinde, ve kıta'asal nüfusa göre bakıldığında, Avrupa'da, kimi sosyo-ekonomistlerin üçüncü sektör nitelendirdikleri kooperatif sektörünün egemenliği, son derece belirgin bir biçimde, ortaya çıkmaktadır.

BALIKÇILIKTA DURUM

AB'de Su Ürünleri sektöründe örgütlenmede kooperatifler başat konumdadır. Özellikle avcılık faaliyetleri alt yapısından girdi kullanımına, av operasyonlarından, dışatımına dek, büyük ölçüde kooperatif kuruluşlar eliyle yürütülmektedir.

(1) Ülkedeki payı
(Köoperatiflerin varlığını gösteren birleşimlerdeki o alanda varlığını belirten birleşimlerin toplamı)

Ülke	Alan	Koöp. Katılımı %
Belçika	Yem Üretimi	24
	Şerh Ürünleri Üretimi	78
Danimarka	Et İşleme	90
	Teknolojisi	62
	Yunus Pazarlama	
Almanya	Şerh Toplama	79
	Buğdaylı Pazarlama	22
Fransa	Şerh Toplama	47
	Şerh Üretimi	29
	Balık Dışatımı	36
İtalya	Şerh Ürünleri Üretimi	72
	Şerh Üretimi	42
Hollanda	Şerh Toplama	88
	Şerh Ürünleri Üretimi	94
İrlanda	Balık Avcılığı	72
	Şerh Ürünleri Üretimi	100
Yunanistan	Balık Avcılığı	19
	Şerh Pazarlama	60
	Yem Üretimi	26

Kooperatif örgütlenmede, dikey entegrasyonunun tamamlanması açısından, Birlik ülkeleri, ulusal düzeyde tamamladıkları üst örgütlenmelerini Brüksel'de AB, Tarım ve Balıkçılık Kooperatifler Birliği (COGECA) ile Birlik düzeyinde tamamlanmış bulunmaktadır.

Başta, Fransa olmak üzere, Danimarka, İngiltere, İrlanda, İtalya, Hollanda ve Yunanistan Balıkçılık Kooperatif Birlikleri COGECA'ya entegredir.

Fransa'da tarım sektöründe mevcut geniş ve kapsamlı kooperatif örgütlenme, su ürünlerinde koşut bir yapı göstermektedir. Sektör, balıkçılık, avcılık, avcılık teknolojisi, deniz ürünleri endüstrisi, pazarlama, dışsatım, kredi konularında etkin bir kooperasyon oluşturmuştur.

Su ürünleri kooperatiflerinin üst örgütlenmelerinde merkez örgüt olan CSCMPI (La Confederation des societies Cooperatives Maritimes Professionnelles et inter professionnelles) eşzamanlı AB'de COGECA üyesidir.

CSCMPI'nin avcılıktaki miktar olarak payı % 60, değer olarak payı ise % 51' dir.

21.000 Fransız balıkçısının ortaklığına ek olarak, kooperatiflere ait, soğuk koruma ve pazarlama organizasyonlarında çalışan 6.000 işçi ile yine konserve işleme sanayi tesislerindeki 9.000 işçi birlikte düşünüldüğünde, Fransa'da balıkçı kooperatiflerinde doğrudan ve dolaylı olarak 41.000 çalışandan söz edilebilmektedir.

Su ürünleri kooperatiflerinin ortak olduğu SIEM (Deniz Ürünleri Ekipmanları Kurumu) balıkçılara av araç ve gereçleri üretmektedir. Kuruluş, 6.000 çalışana ile ve 950 işyerinde üretim gerçekleştirmektedir.

CSCMPI aracılığı ile sağlanan kredi desteği ile 2000 yılında 200 balıkçı gemisi av filosuna katılmış ve 90.000 grostonluk bir prodüktif hacim sağlanmıştır.

AB ülkesinden Danimarka'da durum benzer bir görünümde. Ülkede balıkçı kooperatifleri üst örgütlenmesini tamamlamışlar ve COGECA 'ya entegre olmuşlardır.

Su Ürünleri sektörüne yönelik, balıkçılık endüstrisi, banka, kredi ve sigortacılık faaliyetleri yapan 53 kuruluştan 32 adedi Balıkçılık Merkez Birliği bünyesinde bulunmaktadır.

1.100 adet balıkçının ortak olduğu kooperatif sayısı 22 olup, çeşitli alanlarda sektöre sağladığı katkı oranı % 25 kadardır.

Almanya'da yaklaşık 4.000 balıkçıya bünyesinde bulunan 34 adet kooperatifin ortak olduğu, DRV, COGECA' ya üyedir. İrlanda'da ICOS 18 balıkçı kooperatifinin 570 ortakla katıldığı üst örgüttür. Hollanda

Balıkçılık Birliği 12 üye kooperatifi 2020 ortakla katıldığı bir organizasyondur. İngiltere Balıkçı Borduna 3700 balıkçı üye olup, Bord COGECA'ya entegredir. Yunanistan'daki 11.000 balıkçıdan 2.800 adedi su ürünleri kooperatiflerine ortaktır. 107 adet kooperatif, Panhelenik Tarım ve Balıkçılık kooperatifleri Konfederasyonuna (PESEGES) ortaktır. Bu örgütte, COGECA ortağıdır.

COGECA, 1959 yılında AB Komisyonunca desteklenen o günkü 6 ortak üye ülkenin balıkçılık kooperatifleri üst örgütlerinin katılımıyla kurulmuştur. 2003 yılında 17 tam ortak üye ve 4 aday ülke ile entegrasyon sağlanmıştır.

Yönetim Kuruluna her iki yılda değişen bir ortak ülke başkanlık etmektedir. COGECA entegrasyonu içinde tarım ve balıkçılıkta gelinen noktada, yaklaşık olarak;

- ✓ 30000 adet kooperatif işletme,
- ✓ 9 milyon kooperatif ortağı,
- ✓ 600000adettan fazla çalışan,
- ✓ 210 milyon EURO, yıllık ortalama ciro (2002),
- ✓ Tarım ve balıkçılığa sağlanan girdi üretiminde yaklaşık %50 ortaklık katılımı,
- ✓ Tarım ve balıkçılıkta ürün işleme ve pazarlamasında %60'dan fazla ortaklık katılımı, söz konusudur.

AB içinde tüm tarımsal ve balıkçılık kooperatiflerinin yasal temsilcileri konumunda bulunan COGECA 1997 yılında başlatılan ve 15 üye ülkeyi kapsayan kooperatifleşmeyi özendirme yönünde çalışmalarını yürütmektedir. Bu bağlamda saptanan sorunlar, Avrupa komisyonu, AB Bakanlar Kurulu, Avrupa Parlamentosu, AB, Ekonomik ve Sosyal komitelerine götürülmektedir.

OBP (Ortak Balıkçılık Politikası) oluşumundan güncel koşullara göre uyum sağlanması konularında COGECA, başat ve etkin görevler üstlenmiştir.

Öte yandan, AB içinde olduğu gibi, birlik dışındaki Dünya ülkelerindeki kooperatif üst örgüt ve birliklerle ilişkiler oluşturmak, dış pazar araştırmaları yapmak gibi işlevlerde yürütmektedir.

COGECA entegrasyonu içindeki en yüksek yıllık brüt hasıla gerçekleştiren 500 adet kooperatifin, finans kayıtları ve muhasebe sistemini yürütmektedir.

COGECA, ulusal yada AB bütünlüğü içinde, kooperatiflere yönelik, yasal düzenlemelere duyarlı bir ilgi göstermekte, Pazar ekonomisi kapsamında tam rekabet koşullarının oluşması, kooperatiflere yönelik, haksız rekabetin ortadan kaldırılması, vergilendirme yasa ve yürütmeliklerinin kooperatifler çıkarına değerlendirilmesi yönünde lobiler oluşturmaktadır.

Kooperatif aktivitelere yönelik bilimsel araştırmalar ve ortak, birim kooperatif ve üst örgütler düzeyinde, eğitim çalışmalarını yapmak COGECA'nın üstlendiği işlerdir.

2003 yılında basılması planlanan ve birlik içinde görüşmeleri süren önemli bir çalışma ise, Beyaz Kitap (White Paper) hazırlanmasıdır.

- Bu bağlamda; ✓ AB içinde kooperatiflerin geleceği,
- ✓ Birlik kooperatifleşme politikaları
 - ✓ Kooperatiflere destek organizasyonları
 - ✓ Ortak tarım ve ortak balıkçılık politikalarında yeni gereksinimler; tüm boyutları ile ortaya konmuş olacaktır.

TÜRKİYE'DE DURUM

Avrupa'da 17 yüzyılda oluşan kooperatif hareket, Osmanlıya, 1863 yılında Mithat Paşa'nın kuruluşuna önderlik ettiği Memleket Sandıkları biçiminde aktarılmıştır.

Atatürk Türkiyesinde kooperatifleşme büyük önemle ele alınmıştır. 1930'lu yıllarda kurulan Tarım Satış ve Tarım Kredi Kooperatifleri ile, çok geniş bir üretici kesimi kooperatiflere ortak olmuşlardır.

950 karşı devrim hareketinden kooperatifleşme de etkilenmiş ve duraksama yaşanmıştır.

1960 devrimi ile oluşan anayasal olumlu ortamda, çıkarılan 1163 sayılı yasayla sağlanan özendirmeler ve buna koşut, Avrupaya işgücü göçünde kooperatif ortaklama öncelik sağlanması, kooperatifleşmeye önemli bir gelişim getirmiştir.

1970'li yılların ortak hükümetlerinde, iktidar partilerinin siyasal eğilimlerine göre, kimi zaman koopera-

tifleşme göz ardı edilmiş, kimi zaman önemli gelişmeler yaşanmıştır. Bu bağlamda 1974 yılında Ecevit Hükümeti içinde, Kooperatifler Bakanlığı kurulması gelişiminin simgesi olarak belirtilmelidir.

Kırsal kesimde gelinen noktada, yaklaşık 4.5 milyon ortağı bünyesinde olan, yaklaşık 9.000 adet kooperatif söz konusudur (Bkz.Çizelge.5).

Çizelge 5. Türkiye'de Tarımsal Amaçlı Kooperatifler

Çeşidi	Yasa	İgili Koop. Sayısı	Ortak Sayısı	%	Birlik Sayısı	Ortak Koop. Sayısı	Merkez Birliği
Tarım Kredisi	1281	2483	1.260.438	32.2	16	2483	1
Pançar Ekicileri	1163	28	1.470.818	33.1	1	28	-
Tarım Satış	3186	411	702.229	12.9	17	410	-
Köy Kalkınması	1163	3719	238.227	12.1	32	226	-
Şulama	1163	1326	143.936	3.2	2	78	-
Su Ürünleri	1163	262	12.034	0.4	8	28	-
Tütün Satış	1166	23	2.114	0.1	-	-	-
Toplam		8282	4436126	100.0	73	3283	1

Su ürünleri kooperatifleri, tarımsal amaçlı kooperatifler arasında 15.000 ortakla % 4'lük bir oranı kapsamaktadır.

Su Ürünleri kooperatiflerinin üst örgütlenmelerinin tamamlanması gündemdedir. Bu çerçevede 8 adet Bölge Birliği oluşmuş bulunmaktadır. Birim kooperatifleri, üst örgütlenmede istekli olmadıkları görülmektedir. Mevcut Su ürünleri kooperatiflerinden ancak 112 adedi birlik ortağı bulunmakta olup, oransal olarak, kooperatiflerin % 58'inin, entegrasyon dışı oldukları belirtilebilir.

Çizelge 6. Su Ürünleri Kooperatiflerinin Bölgelere Dağılımı

Bölge	Kooperatif Sayısı		Ortak Sayısı	
	Adet	%	Adet	%
Akdeniz	64	24.4	3277	21.8
Marmara	26	21.3	4029	26.7
Karadeniz	44	16.8	2691	17.9
Ege	36	13.7	2826	19.0
İç Anadolu	28	10.6	1202	8.0
Doğu Anadolu	22	8.4	601	4.0
Güney Doğu Anadolu	12	4.8	378	2.6
TOPLAM	262	100.8	12034	100.0

Kooperatiflerin bölgelere dağılımında sayısal olarak Akdeniz Bölgesinin başta olduğu bu bölgeyi, Marmara, Karadeniz ve Ege'nin izlediği; Kooperatif ortaklarına göre bu sıralamanın, Marmara Bölgesinin başa geçmesiyle, Akdeniz, Ege ve Karadeniz şeklinde sürdüğü görülmektedir.

Bu bağlamda kıyısız bölgelerde kooperatifleşmenin daha yoğun olduğu ifade edilmelidir. Öte yandan 1990'lı yıllara dek, Güney Doğu Anadolu'da Su Ürünleri kooperatifi mevcut değilken, GAP kapsamında oluşan, sektörel ortamda, 378 balıkçının 12, kooperatifte örgütlenmeleri önemsenerek bir gelişim olarak belirtilmelidir.

KAYNAKÇA

ÇIKIN A., KARCAN A.R., Genel Kooperatifçilik, E.Ü.Z.F. Yayınları No:511, 1994, İZMİR.

ELBEK A.G., Su Ürünleri Sektöründe Kooperatifleşme, E.Ü.S.Ü.F.Seminer Yıllığı 1990, İZMİR.

FAO, Manual on Fishermen's Cooperatives, Reprint From FAO, Fisheries Studies, No:13.

MÜLAYİM Z.G., ÇIKIN A., ELBEK A.G., AT Ülkelerinde Kooperatiflerin Etkinliği, C.Ü.Z.F. Dergisi, 1989, TOKAT.

<http://www.copa-cogeca.be/en/cogeca-members.asp>

<http://www.copa-cogeca.be/en/cogeca-objectifs.asp>

AVRUPA BİRLİĞİNDE BALIKÇILIK YÖNETİMİ VE KORUMA POLİTİKASI

Dr. Ejbel ÇIRA

Sahil Güvenlik Komutanlığı

1.GİRİŞ

Balıkçılık yönetiminin temel hedefi, tarihsel olarak balık stoklarının korunması olmuştur (King, 1995). Ancak, balıkçılığın denizel ortamın taşımacılıktan turizme ve madencilığe kadar uzanan birbirinden çok farklı, çoğulcu kullanım yöntemlerinden sadece biri olduğu, sağladığı istihdam olanakları ve besin kaynağı açısından değerlendirildiğinde, bu tanım çok kısıtlı ve günümüz koşulları açısından yetersiz kalacaktır. Bu nedenle balıkçılık yönetiminin hedeflerini tanımlarken, doğal kaynakların ve çevrenin korunması, ekonomik verimlilik, balıkçıların refahı gibi geniş kapsamlı ekonomik çevresel ve sosyal hedefleri de içinde barındıran bir tanımlamaya gereksinim duyulmaktadır.

2. AVRUPA BİRLİĞİ SU ÜRÜNLERİ SEKTÖRÜ

Dünya su ürünleri sektörü içinde önemli bir yer tutan Avrupa Birliği, Çin ve Peru'dan sonra üçüncü sırada gelmektedir. FAO'nun 2001 yılı istatistiklerine göre toplam su ürünleri üretimi, 7.410.470 ton olup bu üretimin % 82.5'i avcılık yoluyla sağlanmaktadır. Üye ülkelerin AB'nin toplam su ürünleri üretimi içindeki üretim miktarlarının dağılımı, Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Avrupa Birliği'nde Su Ürünleri Üretimi, (FAO, 2001)

AB ülkeleri içinde oldukça uzun bir süreden beri, su ürünleri yetiştiricilik geleneğine sahip ülkeler vardır.

Ülke	Avcılık	Aquakültür	Toplam Üretim
Avustralya	382	2323	2 705
Belçika	30209	1630	31 839
Danimarka	1210439	41273	1 252 012
Finlandiya	120096	12739	128 835
Fransa	606194	22022	628216
Almanya	21282	2349	24631
Yunanistan	94388	97802	192190
İrlanda	326309	6032	412 241
İtalya	310397	21829	228 626
Hollanda	218162	22064	240 226
Portekiz	191214	7824	199 038
İspanya	1084820	312647	1 397 467
İsviçre	311816	6773	318 589
İngiltere	241106	170216	411 322
EU-12	6116444	1293626	7410470

Örneğin Fransa'da midye yetiştiriciliğinin tarihi 13. yüzyıla kadar uzanmaktadır (Çelikkale ve ark, 1999). Aquakültür yoluyla elde edilen üretim, 1.293.626 ton olup toplam üretimin %17.5'ini oluşturur. Başlıca üreticiler İspanya, Fransa, İtalya ve İngiltere'dir.

Avrupa Birliğinde kişi başına düşen su ürünleri tüketimi, 23.4 kg olup bu rakam dünya su ürünleri tüketimi ortalamasının oldukça üzerindedir Tablo 2.

Ortalama	23.2
İngiltere	20.0
İsveç	27.1
İspanya	44.4
Portekiz	61.1
Hollanda	20.3
İtalya	23.4
İrlanda	13.8
Yunanistan	24.0
Almanya	12.4
Fransa	30.2
Finlandiya	30.2
Danimarka	23.8
Belçika	20.2
Avusturya	11.4
Ülke	Kişi

Tablo 2. AB'de Su Ürünleri Tüketimi

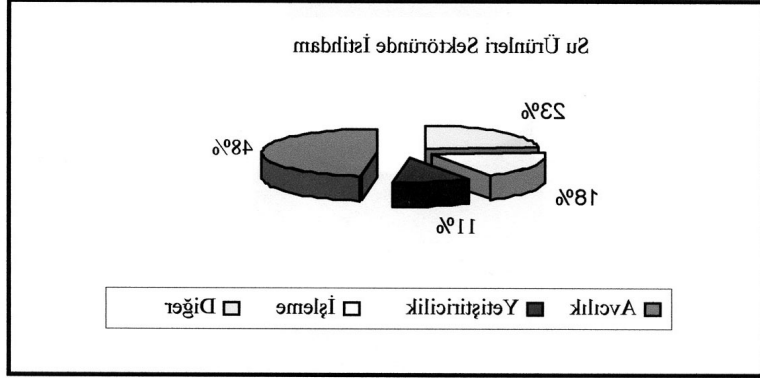
Avrupa Birliği balıkçı gemisi filosu 99.170 tekneden oluşmakta olup, 2.053.240 GRT kapasiteye sahiptir. Yunanistan, sayıca filonun en büyük kısmını oluşturur ancak gemilerin %93'ü 12 metrenin altındadır. İkinci sırada gelen İspanya'da ise balıkçı gemisi sayısı AB filusunun toplam % 29'unu oluşturmakla birlikte gemilerinin %75'i 12 metrenin altındadır. Yaşlanmakta olan bir filo olarak tanımlanmakta olan AB filusunun sadece %16'sı 10 yaşın altındaki gemilerden oluşmaktadır. Hollanda, Belçika ve Fransa filosu nispeten daha genç ülkeler olarak gösterilmektedir. 1992-1998 yılları arasında AB'nin kayıtlı filo kapasitesinde tonaj cinsinden % 4.5'lik bir azalma gerçekleşmiştir. Ancak, 1992 yılında İsveç ve Finlandiya gibi iki denizci ulusun birliğe katılımı dikkate alınırca aslında bu azalmanın daha yüksek olacağı yönünde bir değerlendirme yapmak mümkündür.

Ortalama	Tonaj (GRT)	Balıkçı Gemisi Sayısı	Ülke
49	61.082	1.246	İrlanda
29	223.409	8.628	İngiltere
24	209.460	8.836	Fransa
11	123.923	11.279	Portekiz
33	289.329	17.922	İspanya
20	48.840	2.123	İsveç
21	97.932	4.648	Danimarka
168	174.344	1.040	Hollanda
126	23.082	148	Belçika
32	72.103	2.373	Almanya
16	260.603	16.322	İtalya
6	111.933	20.243	Yunanistan
6	24.170	3.929	Finlandiya
21	2.023.240	99.170	TOTAL

Tablo 3. AB Balıkçı Gemisi Filosunun Yapısı (European Commission)

Tablo 3. AB Balıkçı Gemisi Filosunu Yapısı, (European Commission, 2001)

AB su ürünleri sektörü, toplam 526.034 kişiye istihdam olanağı yaratmaktadır. Bu sektörde yer alan işgücünün oransal dağılımında avcılık 251.685 kişi ile başı çekmektedir. Bunu sırasıyla, işleme, yetiştiricilik ve yan sektörler izlemektedir. Birlik içinde, İspanya, İrlanda ve Yunanistan balıkçı sayısı açısından ön sıralarda yer almaktadır.

Şekil 1. Su Ürünleri Sektöründe İstihdam

Balıkçılık sektörü 20. yüzyılın ikinci yarısında av araçlarının modernizasyonu ve teknolojik gelişmelere bağlı olarak önemli gelişmeler kaydetmiştir. Ancak günümüzde, av kapasitesi ile balıkçılık kaynaklarının biyolojik potansiyeli arasındaki yapısal dengesizliğin büyümesine bağlı olarak aşırı avcılık ve denizel ekosistem bozulması gibi sorunlar ile karşı karşıyadır.

Avrupa Birliği su ürünleri ithalatında da önemli bir yere sahiptir. Toplam AB ithalatı, (AB içindeki ticaret dahil olmak üzere) dünya ithalat değerinin %34'ünü oluşturmaktadır (Vanuccini, 2003). Ancak ciddi bir dış ticaret açığı söz konusudur. İthal edilen miktar sabit kalsa da değer cinsinden açık büyümekte olup sadece Danimarka, İrlanda ve Hollanda pozitif dış ticaret dengesine sahip olduğu bildirilmektedir.

3. AVRUPA BİRLİĞİ ORTAK BALIKÇILIK POLİTİKASI VE CANLI DENİZ

KAYNAKLARININ KORUNMASI

Avrupa Birliği Ortak Balıkçılık Politikası, Avrupa Topluluğunun kuruluşunu sağlayan ve balıkçılığı ulusal olmaktan ziyade topluluk düzeyinde ele alınması gereken bir konu olarak tanımlayan Roma Antlaşmasına dayanılarak oluşturulmuş ve 25 Ocak 1983 yılında kabul edilmiştir. OBP, su ürünleri sektörü ile ilgili biyolojik, ekonomik ve sosyal unsurlar dikkate alınarak, araç olarak da anılan 5 ana politika alanı çerçevesinde yapılandırılmaktadır.

- ✓ Koruma Politikası
- ✓ Yapısal Politika
- ✓ Balıkçı Gemileri Kayıt Sistemleri
- ✓ Pazar Politikasının Organizasyonu
- ✓ Balıkçılık Bilgileri ve İstatistikler

OBP'nin yasal dayanağını, Roma Antlaşması (AT Antlaşması) oluşturur. Bu anlaşmanın 3. maddesi, Üye Devletlerin AT'ye devretmeyi kabul ettikleri yetki alanları ile ilgili aktiviteleri tanımlamaktadır. Bu aktiviteler arasında tarım ve balıkçılık alanında ortak bir politika da yer almaktadır.

Ortak Balıkçılık Politikası, Avrupa Birliğinin avcılık ve yetiştiricilikte yönetim aracıdır. Ortak bir kaynağın yönetimi ve birlik anlaşmalarında zorunluluktan doğan ihtiyaçları yerine getirmek amacıyla uygulanmaktadır. Balık stoklarının ortak olduğu kadar hareketli birer kaynak olması bu zorunluluğu getirmiştir. Sonuç olarak Birlik tarafından yapılan anlaşmalara göre, "bu alanda ortak bir politika izlenmelidir" düşüncesinden hareketle bütün üye devletlerin uyacağı kurallar zinciri geliştirilmiştir.

Ortak Balıkçılık politikasının temelini oluşturan Koruma Politikasının iki temel amacı; Balıkçılık ve su ürünleri kaynaklarının sürdürülebilir kullanımı geliştirmek ve bu kaynakları üye devletler arasında paylaşır-

maktır. Koruma Politikasının farklı boyutlar üzerinde odaklanan yasal unsurları ise şu şekilde özetlenebilir;

- ✓ Üye devletlerin balıkçılık sahalarına ve balık stoklarına giriş hakları
- ✓ Av çabasını sınırlama yolları
- ✓ Yavru ve anaç balıkların korunmasına ve hedef dışı avın önlenmesine yönelik ağ gözü büyüklüğü gibi teknik önlemler.
- ✓ Yönetmelik ya da düzenlemelerin tüm üye devletlerde etkin ve eşit olarak uygulanmasını sağlamaya yönelik kontrol ve yaptırımlar.

- ✓ Deniz ve içsu habitatları ve koruma altındaki türlerle ilgili çevresel düzenlemeler

Koruma Politikası, canlı deniz kaynaklarının sürdürülebilir kullanımında şu araçlardan yararlanmaktadır;

- ✓ Av Gücünün Sınırlanması, Av Miktarının Sınırlanması, Teknik Önlemler, Av Çabasının Sınırlanması

Avrupa Birliği balıkçılık sektöründe 1980'li yılların sonlarına doğru, aşırı yatırım, aşırı avcılık ve av miktarında azalma sorunu ortaya çıkmış ve ortak balıkçılık politikasının koruma önlemleri bu durumun önlenmesinde yeterince etkin olamamıştır. Filonun gelişimini avcılık gücünü artırmadan yönetmek için çok yıllık yönlendirme programlarının varlığına rağmen tam tersi gerçekleşmiş, topluluk filosuna çok fazla sayıda gemi katılmış ve bu eğilim alarm zilleri çalmaya başlayınca kadar sürmüştür. Kotalar ve seçici av araçları kullanılarak küçük balıkların avcılığının önlenmesi ya da avın sınırlanması gibi teknik önlemlerin bu durumun önlenmesinde yeterli olmadığı görülmüştür. Çok fazla gemi mevcut olduğu sürece, ki bu durum çok fazla balıkçılık gücü anlamına gelir, av çabası mevcut kaynakların kullanımı için gereksinim duyulandan daha büyük olacaktır. Bu durumda aşırı avcılık kaçınılmazdır ve bu nedenle avcılık miktarının ya da av çabasının azaltılması gerekir. 1995 yılından beri topluluk sularında avlanan tüm balıkçı gemileri ve topluluk suları dışında av yapan tüm AB balıkçı gemileri lisansa tabidir (European Commission, 1999)

Günümüzde, balıkçılık kaynaklarının sınırsız kullanımı, sürdürülebilir balıkçılık için en önemli tehlike olarak kabul edilmektedir. Av çabasının sınırlanması, önceden belirlenecek stok büyüklüğüne uygun olarak, stoğun devamlılığını tehlikeye düşürmeyecek sayıda tekneye avlanma izninin verilmesi esasına dayanmaktadır. Ancak avlanma izni, avcılık birimini sayısal olarak kısıtlayan bir düzenleme olarak denizel kaynakların korunmasında tek başına yeterli olmamaktadır. Çünkü efektif av gücü, avcılık birimi (tekne) sayısı, teknelerin avlanma gücü, av gücünün verimliliği ve balıkçılıkta harcanan zamanın bir sonucudur (Panayotou, 1982). Bu nedenle, stoktan avlanan tekne/avcılık birimi sabit kalsa da av aracının boyutları, değiştirilerek veya operasyon süresi uzatılarak stoktan çekilecek miktarın artırılması mümkün olmaktadır.

Av Miktarının Sınırlanması

Toplam izin verilen av (Total Allowable Catch), Ortak Balıkçılık Politikasının koruma amaçlı ilk tedbirlerinden biri olmuştur. Çünkü bu yöntem topluluk balıkçılarının zaten aşına olduğu bir yöntemdir. Belirli bir stoktan belirli bir zaman periyodunda çekilebilecek maximum balık miktarının sınırlanmasını ifade eden bu düzenlemenin amacı, balıkçılık mortalitesini doğrudan kontrol ederek stoğun verimliliğini artırmak (Panayotou, 1982) ya da bir stoktan çekilecek balık miktarını sınırlayarak aşırı avcılığı önlemek (Iversen, 1996) olarak tanımlanabilir. Topluluk toplam av miktarını üye ülkeler arasında kotalar vasıtasıyla paylaşırma yoluna gitmiştir. Üye ülkelerin belirli bir tür için geçmişteki av kayıtları da dahil olmak üzere bazı faktörler dikkate alınarak bir formül geliştirilmiştir. Günümüzde de kullanılmakta olan bu formül "nispi stabilite" olarak adlandırılır ve üye ülkenin ticari stoklardan sabit oranda pay almasını sağlar.

Toplam izin verilen av ve kotalar, belirli bir türe yönelik (monospesifik) avcılıkların yönetiminde, özellikle bilimsel veri mevcutsa ve etkin bir şekilde denetlenebiliyorsa etkin bir yönetim aracıdır. Ancak, çok türlü avcılıklar (multi-species), özellikle teknik önlemlerin tam olarak uygulanmadığı günümüz koşullarında toplam izin verilen av ve kotalarla etkin bir şekilde yönetilememektedir. (European Commission, 2001).

Toplam izin verilen av yıllık olarak belirlenmektedir. Bakanlar Konseyi her yılın Aralık ayında gelecek yılın av miktarını belirlemek üzere toplanmakta ve toplam izin verilen av miktarı, kotalar ve ilgili önlemler

bu toplantılarda karara bağlanmaktadır. Her bir üye ülke kendi kotasını izlemek, belirlenen miktara ulaşıldığında balıkçılığı kapatmakla sorumludur. Kota yönetim teknikleri ülkelere göre değişmektedir.

Teknik Önlemler

Av gücünün ya da av miktarının azaltılması küçük balıkların ya da ticari değeri olmayan türlerin avcılığını önlenmesi için yeterli bir önlem değildir. Teknik önlemlerin amacı

- ✓ Ticari değeri olmadığı için balıkçılar tarafından istenmeyen bireylerin
- ✓ Cinsel olgunluğa erişmemiş bireylerin
- ✓ Deniz memelileri, kuşlar ve kaplumbağaların avcılığını sınırlamaktır.

Teknik önlemlerin amacı son derece net ve açık olmakla birlikte, uygulanması o derece karmaşıktır. Özellikle av kompozisyonuna çok sayıda türün girdiği avcılıklarda (multi-species) teknik önlemlerin uygulanması oldukça güçleşmektedir. AB Ortak Balıkçılık Politikası'nın balık stoklarının korunmasına yönelik teknik önlemleri şunlardır;

- ✓ Minimum Ağ Göz Açıklığı
- ✓ Seçici Av Araçlarının Kullanımı
- ✓ Av Sahası ve Zaman Kısıtlamaları
- ✓ Minimum Avlanma Boyu
- ✓ Hedef-dışı ve Tesadüfi Av Sınırlamaları

4. KAYNAKÇA

Council of European Communities, 1992, Council Regulation (EEC) No 3760/92 of 20 December 1992 establishing a Community System for fisheries and aquaculture (OJ L 389, 31.12.1992)

Council of European Communities, 1997 Council Regulation (EC) No 894/97 of 29 April 1997 laying down certain technical measures for the conservation of fishery resources (OJ L 132, 23.5.1997)

Council of European Communities 1995, Council Regulation (EC) No 2027/95 of 15 June 1995 establishing a system for the management of fishing effort relating to certain Community fishing areas and resources (OJ L 199, 24.8.1995, p. 1)

Council of European Communities, 1998, Council Regulation (EC) No 850/98 of 30 March 1998 for the conservation of fishery resources through technical measures for the protection of juveniles of marine organisms (OJ L 125, 27.4.1998)

Çelikkale M.S., Düzgüneş, E., Okumuş, İ., 1999, Türkiye Su Ürünleri Sektörü ve Avrupa Birliği ile Entegrasyonu, İstanbul Ticaret Odası Yayın No:1999-63, İstanbul.

European Commission, 1999a, Communication from the Commission to the Council and the European Parliament - Fisheries Management and Nature Conservation in the Marine Environment, Document COM (1999) 363 final, 14.07.1999.

European Commission, 1999b, The Common Fisheries Policy, General Directorate for Fisheries, Office for Official Publications of the European Communities, 1-2985, Luxembourg.

European Commission, 2001, Facts and figures on the CFP, Basic data on the Common Fisheries Policy, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 28 pp.

European Commission, 2001, Report on the Implementation of the Community System for Fisheries and Aquaculture Over the Period 1993-2000, <http://www.europa.eu.int/pol/fish/index>

European Commission, Report On The Economic And Social Situation Of Coastal Regions, http://europa.eu.int/comm/fisheries/faq/general_en.htm

FAO, 2001, Yearbook of Fishery Statistics,

Iversen, E.S., 1996. Living Marine Resources. Chapman & Hall, N.Y., U.S.A.

King, M., 1995, Fisheries Biology, Assessment and Management, Fishing News Books, 341p.

Panayatou, T., 1982, Management Concept for Small-Scale Fisheries : Economic and Social Aspects, FAO Fisheries Technical Paper No: 228, 53 p,

Vannuccini, S., 2003, Overview Of Fish Production, Utilization, Consumption And Trade, Based On 2001 Data, FAO, Fishery Information, Data And Statistics Unit, Rome.

TARTIŞMA

Mehmet TAN :

1950'lerden sonra yaşanan süreçte kooperatifçilik ülkemizde maalesef bir öcü gibi tanıtıldı. Bu kadar önemli bir örgütlenme konusu, tarımda örgütlenme, kooperatifçilik konusunun ülkemizde bu derece geri kalması, bu yaşanan AB sürecinde üzücü bir olay. Ben bildiğim kadarıyla örneğin Hollanda'da Kooperatifçiler Bankası var. Hollanda'da bir yıl önce kurulmuş, bizim Ziraat Bankası gibi. Çiftçilerin, üreticilerin kooperatifler bankası olarak kurulmuş. AB sürecinde acaba bu kooperatifçilik konusunun daha geliştirilmesi için, ilerleyebilmesi için, gelişmesi için neler yapılabilir. Sayın Hocam bu konuda nasıl bir öneride bulunursunuz, tavsiyeleriniz nelerdir, onu öğrenmek istiyorum.

Dr. Ahmet Göker ELBEK :

Efendim son derece önemli bir konu, fakat zamanı da tasarruflu kullanmak durumundayız. Efendim sanayi planı çerçevesinde ve Birinci İktisat Kongresi çerçevesinde oluşan politikalar güdümlü bir kooperatifleşmeyi 1950'li yıllara kadar getirdi. Hiç kuşku yok ki siyasal erk, hükümetler öncelikle kendi siyasal görüş ve programları çerçevesinde hareket ederler. İktidara da bu şekilde yansır. Eylem ve icraat bu şekilde yansır. O günün hükümetleri, o günün siyasal erki hiç kuşku yok ki kooperatifleşmeye yatkın bir yapıya sahip değildi. Çünkü liberal ekonomi üçüncü sektör olarak kooperatifleşmeyi istemez. Biraz sonra sayın hocam herhalde o konuya değinecekler. Ben kendisine konuşmamda işaret etmişim. Ticaret ortaklıklarıyla, kooperatif ortaklıklar arasında çok önemli bir fark var. Birisinde ekonomik amaç ve sosyal amaç birinci planda iken, ticaret ortaklarında kar amacı esastır. Bu bakımdan onun yerine onu, onun yerine onu ikame etmeniz mümkün değildir. Her iki yapıda AB içerisinde yanyana, birbirine koşut bir şekilde çalışmalarını, aktivitelerini sürdürüyorlar. Türkiye'de ise kooperatifleşmeyi tabii 1961 Anayasası öngörmüş, 82'de de korunmuş, anayasal koruma altında olan bir müesseseye, bir kurumsallaşmaya karşı bir hareketi göze alamayan siyasal erk, bunu sulandırmak suretiyle, mesela işte birlikler, filan yerde borsalar. Oysa AB'de egemen olan örgütlenme modeli kooperatif modelidir. Ha daha iyi bir örgütlenme modeli, daha kolektif bir örgütlenme modeli onun yerine geçecekse ona da amenna. Ama henüz kooperatif modelinin üstünde bir kolektif örgütlenme ve üst örgütlenme yok. 1163 sayılı Kooperatifler Yasası çok güzel bir üst örgütlenme modeli oluşturmuş, çünkü AB'nin oluşturduğu üst örgütlenme 60'lı yıllarda bizim Kooperatifler Yasası'nda öngördüğümüz örgütlenme modelidir. Böyle gelişmesini arzu ederiz, ama tabii ki siyasal erk kendi dünya görüşü doğrultusunda da etkinliğini sürdürecektir. Teşekkür ederim.

Oturum Başkanı Gökhan GÜNAYDIN

Ben de teşekkür ederim. Sayın Cumhurbaşkanının İzmir Kooperatifler Birliği Başkanı bir sorusu var. 10 metreden küçük teknelerin kayıtları nasıl yapılacak, değil mi efendim? Kayıtları nasıl yapılacak. Şimdi bu soru ile galiba Tarım ve Köyişleri Bakanlığımız ve Ejbel Hanım.

--- Açabilirseniz biraz daha yararlı olacak.

Cumhurbaşkanı KÜNTAY :

Efendim, Sayın Başkanım, Türkiye'de 17 bin adet ruhsatlı balıkçı teknesi olduğu söyleniyor kayıtlarda. Yüzde 97'si 10 metrenin altında su ürünleri avcılığı yapan tekne var. Peki biz bunların kayıtlarını nasıl tutacağız? 10 metrenin arasında kalan balıkçılığıyla işgal eden tekneler. Şöyle söyleyelim, balıkların yüzde 90'ını trol ve gırgırların tuttuğunu kabul edersek, geriye kalan kıyı balıkçılığının kayıtlarını nasıl tutacağız? Biz bunları istatistiklere nasıl yansıtacağız?

Oturum Başkanı Gökhan GÜNAYDIN

Anladım. Teşekkür ederim sayın Başkan. Soruya ilk talepli Sayın Düzgüneş, buyurun.

Prof.Dr. Ertuğ DÜZGÜNEŞ :

Bu konu AB'nin uygulamalarında var. Şu anda Bakanlığa teslim edilmiş olan, Türkçeleştirilmiş belgede de var açıklamaları. Tedrici olarak bir geçiş söz konusu. Önce 24 metre, sonra 18 metre ve giderek 10 metreye doğru yönelme söz konusu. Büyük tekneler evet av kayıtlarını tutacaklar, fakat 10 metre ve altındaki teknelerde satış belgesi üzerinden bilgi verecekler. Yani karaya çıkardığı balığı kime sattıysa, örneğin birinci tüccarsa, tüccar belge düzenleyecek. Yani o bilgiler satış kayıtları üzerinden istatistiklere geçecek. Balıkçı kayıt defteri tutmayacak. Bu kayıtlar sadece büyük tekneler için geçerli.

Oturum Başkanı Gökhan GÜNAYDIN

Sizin bir eklemeniz var mı Sayın Dede

Hüseyin DEDE :

Şimdi Tarım Bakanlığı olarak bu projedeki temel hedefimiz kayıtlı bir sisteme geçmek. Kayıtlı bir sisteme nasıl geçersiniz? Karaya çıkan ürünü kontrol ederek. Kontrol daha çok karaya çıkışta verilen, alınan belgeler üzerinden yapılacak. Zaten biz, ben sunumumda da ifade ettim, 30 tane çıkış noktası belirledik. 30 çıkış noktasını belirlerken yaklaşımımız şu: En çok balıkçı, en çok balığın çıktığı nokta ve ürünün çıktığı nokta, bunların karaya çıkışta kontrolü. Toplam 159 tane nokta var küçük büyük. 30 nokta yüzde 60, yüzde 70'lik ürünün çıktığı noktadır. Bu da size temel bilgileri vermek durumunda 30 nokta. Dolayısıyla bu diğer safhalarda tabii ki diğer çıkış noktalarını da geliştirecektir. Ancak burada küçük büyükten ziyade, karaya çıkış bilgileri mutlaka çıkışta alınacaktır. Bu karaya çıkış noktası bildirimini. Karaya çıkış noktasında verilen belgelerle olacak, giderek yaygınlaşacak. O yüzden de şu an için dediğiniz sistem, yani 10 metre gibi bir büyüklük, tabii mevzuatla birlikte ülke şartlarına göre değerlendirilip karar verilecek son şeyler. Teşekkür ediyorum.

Oturum Başkanı Gökhan GÜNAYDIN

Ben de teşekkür ederim. Biraz inter aktif olması bakımından, Sayın Küntay siz bir balıkçı olarak, böyle bir sistemin Türkiye'nin mevcut yapısı içerisinde kolaylıkla işleyebilir bir şey olduğunu düşünüyor musunuz acaba? Aynı zamanda bir kooperatif başkanı olarak?

Cumhur KÜNTAY :

Biraz sonra konuşmamda da söyleyeceğim, balıkçılık ve balıkçılıkla istigal eden arkadaşlar biraz daha eğitim olarak, görenek olarak daha gerideyiz. Şimdi buradan bir isteğimiz var. Ege Üniversitesi'nin Su Ürünleri Fakültesi Urla'da ve biz hep onlarla iç içeyiz. Ama görüyoruz ki çeşitli su ürünleri fakültelerinden mezun olan arkadaşlar kendileriyle ilgili olmayan alanlarda çalışıyor, hatta boşta geziyor. Biz diyoruz ki acaba onlardan böyle, yani bir kanunda değişiklik yaparsak su ürünleri mühendislerinin kooperatif yönetimlerinde görev almaları düşünülemez mi? Ne olacak? Bu zaman biz beş üyeyiz. Beşinci üye veyahut da altıncı üye bu olmalı. Bizi yönlendirmeli. Ben belki kendimi geliştirdim, buraya kadar geldim Ama benim gibi kendini geliştirememiş arkadaşları kim eğitecek? Biz bu su ürünleri mühendislerinden istifade edemez miyiz? Edersek kayıtlarımız tutulmaz mı? Küçük balıkçının kayıtları bana göre kooperatiflerde tutulmalı. Ama kooperatif müdürleri, kooperatif yönetim kurullarındaki arkadaşların da bilgilendirilmesi lazım.

Oturum Başkanı Gökhan GÜNAYDIN

Anladım sayın Küntay, çok teşekkür ediyorum bu güzel öneriniz için. Bunu belki bir sonuç bildirgesi içerisine alma konusunda bir tartışma yaratmakta da fayda var.

Prof. Dr. Doğan ATAY:

Şimdi ben herhangi bir soru sormayacağım. Herhangi bir değerlendirmede yapmayacağım. Değerli arkadaşımız şu son söyledikleri ile bizlere yeni bir hedef belirledi. Gerçekten bugün mağdur bir kesim olan mühendislik camiası içerisinde, mağdur olan su ürünleri mühendisleri mevcut. ZMO bu arkadaşlarımıza kucak açmış durumda. Biz öğrencilerimizi de üyelik için teşvik ediyoruz. Fakat su ürünleri mühendislerinin artık belirli yerlerde yasa ve yönetmelik uygulamaları ile görevlendirilmesi şart. O nedenle şu teklif çok önemli, bence hem özlediğimiz sektörün düzenlenmesine belli bir ölçüde katkıda bulunacaktır. Biz de eğitim politikalarımızı zaman zaman gözden geçirirken, bu yönlerden de yararlı olabilecek derslere ağırlık vermek suretiyle bu arkadaşlarımızın isteğine bir ölçüde yardımcı olabilecek su ürünleri mühendisleri yetiştirme yönündeki programlara ağırlık vermeliyiz.

Oturum Başkanı Gökhan GÜNAYDIN

Ben çok teşekkür ediyorum Sayın Hocam. Şöyle bir açıklama yapmak istiyorum. Bugün TMMOB'a bağlı

23 oda vardır. Bu 23 odanın her birinde farklı meslek disiplinleri örgütlenebilmektedir. Bir oda olacak sayısal güce kavuşuncaya kadar. Bizim ZMO daha evvel biliyorsunuz Gıda Mühendisleri Odası'nı, Peyzaj Mimarları Odası'nı yaratmış bir Odadır. İçinden çıkartmış bir Oda'dır. Çünkü geleneği son derece büyük bir Oda'dır. Zaten 2004 yılında da 50. Kuruluş yıldönümümüzü kutlayacağız.

Şimdi şöyle iki tane sorun görüyorum, ya da olanak görüyorum. Su ürünleri mühendislerinin yeni bir odaya kavuşturulması da bir düşünce olarak öne sürülebilir. Ya da su ürünleri mühendislerinin ZMO içerisinde daha etkin temsil edilmesi de bir olanak olarak düşünülebilir. Bunların hangisinin meslektaşlarımız için daha olumlu sonuçlar vereceğini ortak akıl ile düşünmemiz lazım.

Bir başka konu da mühendise istihdam yaratmak yerine, genel ekonomik yapıyı yatırıma yönelik üretir bir yapıya kavuşturarak, burada mühendisin istihdamının yanal bir sonuç olarak ortaya çıkması son derece önemli. Onun için ben de öneriyi gerçekten son derece heyecan verici buldum. Umarım önümüzdeki günlerde buna yönelik çeşitli çalışmalar gerçekleştirebiliriz. Hocam buyurun.

Prof.Dr. Ertuğ DÜZGÜNEŞ :

Ben bir katkı için müsaade istiyorum, az önce Ahmet Beyin konuşmasında belki bir yanlış anlaşılma oldu. Üretici örgütleri kavramı kooperatifçiliğe karşı bir kavram değil, üretici örgütleri ortak Pazar politikasının oluşturulmasında son yıllarda tercih edilen ve sadece su ürünlerinde değil, balıkçılıkta değil, tarımın diğer alanlarında da yer almaya yönelik bir hazırlık şekli, yeni bir örgütlenme şeması. Şunu kesinlikle söyleyebiliriz ki, her kooperatif veya birlik, üretici örgüt değildir, ama her üretici örgüt içerisinde kooperatifler ve bunların oluşturduğu birlikler bulunabilir.

Bundan sonraki uygulamalarda, örneğin Türkiye'de su ürünleri av yasaklarının düzenlenmesi yıllık kararlarla örneğin oluyordu, bundan sonra su ürünleri politikasında çok yıllık kararların alınması esas. Herhalde benim zamanı iyi kullanamamamdan dolayı söyleyemediğim bir konuydu bu. Çok yıllık politikalarla sektör yönlendirilecek. Bu bakımdan bizler de kendimizi bu tarz çalışma sistemine alıştırmalıyız, teşekkür ederim.

Oturum Başkanı Gökhan GÜNAYDIN

Biz de teşekkür ederiz. Sayın Dede'nin balıkçılık eğitimiyle ilgili ekleyeceklerini alalım, buyurun.

Hüseyin DEDE :

Ben sürenin daralması sebebiyle teknik yardımı fazla açamamıştım. Teknik yardım kapsamında balıkçıların eğitimi de bulunmaktadır. Dolayısıyla balıkçı örgütlerinin de bu kapsamda eğitim desteği sağlanacaktır. Bunu da ifade etmek isterim.

Oturum Başkanı Gökhan GÜNAYDIN

Sayın Çıra ekleyeceğiniz bir husus var mı acaba ?

DR. Ejbel ÇIRA :

Ben de sayın Küntay'ın bir gerideki sorusuna dönmek istiyorum. Sanıyorum o gemi izleme sistemiyle av kayıtları biraz karıştırıldı. Gemi izleme sistemi sadece gemilerin mevkiilerinin belirlenmesiyle ilgili. Başka amaçlara da hizmet ediyor ama, öncelikle kurulum amacı gemilerin yerlerinin belirlenmesi, mevki ve hızlarının belirlenmesiyle ilgili bir sistem. Bunun dışında av kayıtlarıyla ilgili bir sistem zaten balıkçılığımızda var biliyorsunuz, 12 metrenin üzerindeki balıkçı gemilerinde av kayıt defterlerinin tutulması gerekiyor. Sadece burada AB ile olan tutarsızlık, bildiğim kadarıyla AB'de 10 metreden büyük gemilere uygulanması gerekiyor. Bunun da herhalde önümüzdeki dönemde değiştirileceğini tahmin ediyorum. Teşekkür ederim.

Ahmet ATAY :

Şunu söyleyebilirim: Bu şekilde toplantıların, sempozyumların, seminerlerin olması, daha sık olmasının hem ilgili sektör temsilcilerinin, hem kamu kurumu yetkililerinin sektör hakkında daha çok bilgi alışverişinde bulunması açısından çok faydalı bulunduğunu gözlemlediğimi belirtmek istiyorum.

II. OTURUM

TÜRKİYE'DE SU ÜRÜNLERİ SEKTÖRÜ : YAPI, POLİTİKALAR

TÜRKİYE'DE SU ÜRÜNLERİ POLİTİKALARI

ÜRETİM VE DIŞ TİCARET YAPILARI

Doç. Dr. Serap PULATSÜ
A.Ü Z.F Su Ürünleri Bölümü

Türkiye'nin 1999 yılında Avrupa Birliği'ne aday gösterilmesi ve Avrupa Birliği ile olan yakınlaşma, yıllardan beri çeşitli eksik yönleri nedeniyle sürekli tartışmalara maruz kalan ülkemiz su ürünleri politikasına yeni bir boyut kazandırmış ve yön vermiştir.

Türkiye'de su ürünleri politikasının temel sorunu, sektörün varolan kaynaklarla ulaşabileceği üretim düzeyinin çok altında kalması ve uygulanan politikanın bunun üstesinden gelememesidir. Ayrıca su ürünleri sektörünün 1980 yılından sonra hızlı bir gelişim göstermesi ve bu bağlamda öncelikli amaçların birden fazla olması uygulamalarda da bir belirsizlik yaratmıştır. Avrupa Birliği'ne üyelik sürecinde sektöre ilişkin mevcut durum ve çözüm önerileri altı ana başlık altında toplanabilir.

BALIKÇILIK KAYNAK YÖNTEMİ

Türk balıkçılık sektöründe av kotası uygulanarak stok yönetimi yapılmamaktadır. Günümüzde tekne boyu, mevsimsel yasaklar, av araç ve gereçleri, ağ gözü açıklığına uygulanan kısıtlamalar gibi stokları korumaya yönelik bazı yönetim teknikleri uygulanmakta ise de bu kısıtlamaların etkinliğinin artırılması olumlu bir adım olacaktır.

Son on yıldır av miktarındaki değişim av gücündeki ve/veya çevresel değişimlerin kombinasyonundan kaynaklanabilmektedir. Ancak yönetsel bazda bu değişimin gerçek nedenini ortaya koyabilecek biyolojik araştırma veya av gücünü detaylı izleme programı yoktur.

Avrupa Birliği ülkelerinin Karadeniz'e sınırı olmadığı gibi, söz konusu ülkeler burada herhangi bir balıkçılık faaliyetinde bulunmamaktadır. Ancak Karadeniz, AB üyesi olmayan ülkeler tarafından yoğun bir şekilde işletilen bir denizdir. Ege ve Akdeniz'den farklı olarak burada uygulayacağımız politikada, Karadeniz'e kıyısı olan ülkeler arasında araştırma, stok yönetimi, kirliliğin önlenmesi için ortak bir zeminin oluşturulması gerekmektedir.

Avrupa Birliği'nin Ortak Balıkçılık Politikasında, spesifik olarak Akdeniz'de bazı teknik önlemler yer almaktadır. Yine AB'nin bazı ülkelerinin Akdeniz'e kıyısı olmasına rağmen stokları koruma politikası özellikle kota ve toplam müsaade edilebilir av konuları tam olarak oturtulamamıştır. Mevcut Türk mevzuatı Akdeniz'de AB regülasyonlarının bazılarının uygulanmasını gözden geçirmektedir.

Avrupa Birliği'nin balıkçı filoları ile ilgili politikaları, uzun zaman alacak bir periyotta sağlam bir ekosistem içerisinde, sürdürülebilir balıkçılık ve balıkçılığın en doğru şekilde yönetimini açıklamaktadır. Bu politikalar aynı zamanda balıkçılık faaliyetine dahil olan tüm bireyler ve diğer unsurlar için kararlı ekonomik ve sosyal koşullar getirmeyi önermekte, yalnız denizden avlanan balık miktarı değil avlamada kullanılan teknikler ile yakalandıkları alanlar da önem taşımaktadır (Atar 2003).

Türkiye'nin gerek AB üyeliği sürecinde yerine getirmesi gereken bir uyum önceliği olarak, gerekse mevcut su ürünleri kaynaklarının sürdürülebilirliğinin sağlanması açısından, avcılık etkinliklerinin "Ortak

Balıkçılık Politikası" ilkelerine göre yürütülmesi büyük önem taşımaktadır. Bunun için Üye Devletlerin avcılık sistemine ve filo yapısına, ülkemiz koşulları çerçevesinde uyum çalışmalarının yapılması gerekmektedir. Bu alandaki temel sorunlarımızdan birisi balıkçı filosu ile kaynaklar arasındaki ilişkinin kurulamaması ve optimizasyon çalışmalarının yapılamamasıdır (Anonymous 2003a).

VERİ TOPLAMA

Av miktarına ilişkin sürekli ve düzenli bilgi toplama ve kayıt tutma işlemi ihmal edilmiş konular arasındadır. Sadece uzunluğu 20 metrenin üzerinde olan tekneler için bir kayıt sisteminden söz edilebilir. Daha küçük tekneler içinse kayıt zorunluluğu yoktur. Yıllık olarak uygulanan anketlerin doldurulması balıkçıların kendi isteklerine bağlı kalmaktadır. 12 metrenin altındaki teknelerin av miktarının belirlenmesi için tesadüfi örnekleme tekniği uygulanmaktadır. Üstelik bu balıkçılık istatistikleri bahsedilen yıllık anketlere dayalıdır. Ayrıca karaya çıkarılan av direkt yakalanırsa eşitlenmektedir. Bu nedenle illegal olarak karaya çıkarma ve iskarta av ihmal edilmektedir. Yakalanan av ile karaya çıkarılan ava ilişkin kayıt sistemi öncelikli olmalıdır. Şimdiye kadar Avrupa Birliği'ne üyelik sürecinde Ortak Balıkçılık Politikası açısından ulusal programda yer alan hususlardan sadece kısa vadeli olan Balıkçılık Filo Kayıtlarının iyileştirilmesine yönelik olarak Tarım ve Köyüşleri Bakanlığı'nca hazırlanan paket program ile ülkemizde ruhsatlı balıkçı gemilerinin tamamının elektronik ortamda kayıt altına alma işlemi tamamlanmıştır.

Veri toplamada FAO standartlarına uygun kayıt formları kullanılmalı ve balıkçı gemilerine de seyir kayıtlarında olduğu gibi standart veri toplama formlarını kayıt altına alma ve periyodik olarak ilgili birime ulaştırma zorunluluğu getirilmelidir. Deniz ve iç sulara, av sahası olarak FAO normlarına uygun uluslararası kareleme sistemi getirilmeli ve kayıtların bu karelere uygun olarak tutulması sağlanmalıdır (Çelikkale ve ark. 1999).

Türlere göre ayrı ayrı istatistikler toplanamaması ve mevcut kayıt sistemi ile sağlıklı sonuçlara ulaşılamaması da veri toplama işlemi olumsuz yönde etkilemektedir. Balık isimlerinde bir standardizasyona gidilmeli, türlere göre kayıt tutulması sağlanmalı ve karaya çıkarılan balıkların avlandığı yer, tarih ve saati, kullanılan av aracının nitelikleri, av süresi, geminin motor gücü ve harcanan akaryakıt gibi av gücünün belirlenmesine yönelik veriler toplanmalıdır. Bu bilgiler stok yönetiminde oldukça yararlı olacaktır.

Tarım ve Köyüşleri Bakanlığının da önerdiği şekilde Balıkçı Gemisi Kayıt ve Bilgi Sisteminin işlevsel hale geçirilmesi uygun olacaktır. Bu kapsamda su ürünleri yetiştiriciliği faaliyetlerinde tutulan kayıt ve verilen lisanslar geliştirilmelidir.

Su ürünlerine ilişkin dış ticaret; ithalat-ihracat dengesine ait detaylı bilgi ve sektör içinde çalışan sayısına ilişkin bilgi kaynaklarımızda da eksiklikler söz konusudur. Bu eksikliklerin de giderilmesi ile sektöre ilişkin ekonomik verilerin güvenilirliği artacaktır.

KURUMSAL YAPI

Türkiye'de balıkçılık sektörünün idaresi karmaşıktır. Bu karmaşıklığın sebebi, yetki ve sorumlulukların farklı ve çok sayıda kurum ve kuruluşlar arasında dağılımıdır.

Yetiştiricilikle ilgili idari (ruhsat verme, arazi kiralama, kontrol) ve teknik (veri toplama, enformasyon sağlama, yayım ve haberleşme, teknik eğitim, ARGE) işlemlerin etkin ve hızlı bir şekilde yürütülerek alt sektörün potansiyel gelişimini gerçekleştirebilmesi için su ürünleri sektörünün merkezi ve taşra teşkilatının reorganizasyonu gerekmektedir. Sektörle ilgili birçok platformda da dile getirildiği gibi, "Su Ürünleri Genel Müdürlüğü" adı altında ve içindeki tüm birimlerde su ürünleri konusunda teknik bilgi ve deneyimine sahip elemanların görevlendirildiği bir kurumsal yapı şarttır. Ayrıca politika oluşturma sürecinde "Su Ürünleri Politikası Planlama Birimi" nin kurulması yararlı olacaktır (Anonymous 2003b).

ÜRETİCİ ÖRGÜTLERİ

Çok sayıda birlik ve kooperatif bulunmasına rağmen bunlar kurumsallaşmış yapıda değildir. Ülkemizde balık için sağlıklı bir iç pazar bulunmakta, Avrupa Birliği ülkeleri ise ihracat pazarı olarak birinci sırada karşımıza çıkmaktadır. Bu pazarın sürdürülebilirliğini sağlamak için öncelikle kooperatifleşmenin amacına

uygun olarak yaygınlaştırılması gerekir. Bu durum sağlanamamıştır. Oysa eğitim, destek ve muafiyetlerle kooperatifleşme yaygınlaştırılmalı ve bu yöndeki çabalar artırılmalıdır.

Kooperatifleşmenin yerleşmesi, üretim değerlendirme ve pazarlamaya yönelik entegre projelere özel kredi kolaylıkları uygulanmamaktadır. Kooperatifçilik modern anlamda yeniden ele alınmalı ve bu kavramın ilke ve prensiplerine uymayan kooperatifler feshedilmeli, verimli çalışan, üretken kooperatifler yatırım ve işletme sermayesi bakımından desteklenmelidir. Su ürünleri kooperatiflerinin ana sözleşmelerinde avcılık faaliyeti dışında su ürünleri sektöründe sonradan meydana gelen gelişmelere uyum sağlayacak (balık yetiştiriciliği vb.) bir düzenleme yoktur. Su ürünleri kooperatiflerinin ana sözleşmelerinde gerekli değişikliklerin yapılarak başka faaliyetlerde bulunabilmeleri için uygun yasal bir zemin hazırlanmalıdır (Çelikkale ve ark. 1999).

PAZARLAMA HİZMETLERİ

Ülkemizde gerek avcılık gerekse yetiştiricilikten kaynaklanan su ürünlerinin pazarlanması konusunda, üreticiler için halen ulusal ve uluslararası düzeyde kapsamlı bilgi yoktur. Pazarlamaya ait bilgileri merkezde toplamak, bunları sürekli olarak günün ihtiyaçlarına uygun durumda muhafaza etmek ve bunları geniş çapta işe yarar duruma getirmek için bir sistem gereklidir. Bunun için; büyük oranda özel sektör, vakıf (Su Ürünleri Vakfı gibi) ve yetiştirici dernekleri tarafından finanse edilecek bir proje ile temel bir pazarlama araştırmasının yapılması gerekir. Ancak ülkemizin Avrupa Birliği'ne üyelik sürecinde Ortak Balıkçılık Politikası açısından ulusal programda yer alan ve yine kısa vadeli konulardan olan, Su Ürünleri Toptan ve Perakende Satış Yerleri Yönetmeliğinin 19.06.2002 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmesi de belirtilen açılardan olumlu bir gelişmedir.

KALİTE VE STANDART KONTROLÜ

Avrupa Birliği'nin ilgili Komisyon üyelerince su ürünleri işleme ve değerlendirmeye yönelik olarak ülkemizde yaptıkları denetimler sonucu alınan kararlar, gerek su ürünleri kalite-kontrol hizmetlerinin yeniden gözden geçirilmesini gerekse Dünya ve Avrupa Birliği standartlarına uyumlu hale getirilmesi zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır. Bu nedenle özellikle Avrupa Birliği'nin uyulması zorunlu olan birçok kural ve yaptırımlarını içeren direktiflerin ülkemizde de uygulamaya konması hususunda çalışmalar hız kazanmıştır. Bu bağlamda balık işleme tesislerinde Kritik Kontrol Noktaları Tehlike Analizi (HACCP) Sistemi uygulanmalıdır (Anonim 2000).

Su ürünlerinde standardizasyon yetersiz bazılarında hiç yoktur. Bu konuda sadece TSE standartları yeterli olamamaktadır. İşleme tesisleri ve ihracatçı firmaların AB normlarına uygun üretim ve pazarlama şekline uymaları gerekir. Su ürünlerinin iç ve dış pazar istekleri göz önüne alınarak kalite ve büyüklük konusunda standardizasyonun temin edilmesi zorunludur. Özellikle, ihracata yönelik çalışan sanayi tesislerinin dağıtım şebekeleri, dondurma üniteleri ve soğuk depolarının uluslararası standartlar düzeyine getirilmesi sağlanmalıdır (Çelikkale ve ark. 1999).

TÜRKİYE SU ÜRÜNLERİ ÜRETİMİ

DİE verilerine göre Türkiye'de 2002 yılı toplam balık üretimi 627 847 ton olup bunun 43 938 tonu içsulardan 493 446 tonu denizlerimizden avcılık yoluyla elde edilmiştir. Yetiştiricilikle elde edilen miktar 61 165 tondur. İçsulardan avcılıkla elde edilen su ürünü 1992'den günümüze kadar toplam üretimin % 6.93-10.09, denizlerden ise % 75.84-90.27'si arasında değişim göstermiştir. Avcılık yoluyla elde edilen miktarlarda toplam üretime oran bakımından azalma eğilimi görülmektedir. Yetiştiricilik yoluyla elde ettiğimiz miktar sürekli bir artış trendi göstermiştir ve toplam üretimdeki payı % 2 den % 13 düzeyine kadar çıkmıştır (Çizelge 1).

Yıllar	İçsu		Deniz		Yetiştiricilik		Toplam Ton
	Ton	%	Ton	%	Ton	%	
1992	40 370	8.89	404 766	89.09	9 210	2.03	454 346
1993	41 575	7.51	502 031	90.27	12 438	2.22	556 044
1994	42 838	7.13	542 268	90.21	15 998	2.66	601 104
1995	44 983	6.93	557 138	85.82	21 607	3.33	649 200
1996	42 202	7.68	474 243	86.28	33 201	6.04	549 646
1997	50 460	10.09	404 370	80.83	45 450	9.09	500 260
1998	54 500	10.02	432 700	79.56	56 700	10.42	543 900
1999	50 190	7.88	510 000	80.08	63 000	9.89	636 824
2000	42 824	7.35	441 690	75.84	79 031	13.57	582 376
2001	43 323	7.00	484 410	79.00	67 244	11.00	594 977
2002	43 938	6.99	493 446	78.59	61 165	9.74	627 847

Çizelge 1. Türkiye'nin Son On Yıla İlişkin Balık Üretim Değerleri (Anonim 2002)

Deniz balıkları avcılığında Karadeniz Bölgesi önde gelmekte ve bunu sırasıyla Marmara, Ege ve Akdeniz Bölgeleri izlemektedir (Çizelge 2). Karadeniz'de 163, Marmara Denizi'nde 200, Ege Denizi'nde 300 ve Akdeniz'de 540 tür bulunmasına karşın çok az sayıda tür balıkçığımızın ana girdilerini oluşturmaktadır. Üretim % 90'ından fazlası hamsi, istavrit, kolyoz, palamut, mezgit, sardalya, lüfer, barbunya ve kefal avcılığında elde edilmektedir (Anonim 2002).

Yıllar	Doğu Karadeniz	Batı Karadeniz	Marmara Denizi	Ege Denizi	Akdeniz	Toplam (Ton)
1992	189 488	66 968	36 630	55 801	41 914	390 801
1993	225 979	76 960	47 733	60 162	42 289	453 123
1994	300 417	57 601	39 820	58 110	35 387	491 335
1995	295 143	146 916	35 268	51 995	27 796	557 138
1996	226 456	121 157	42 097	40 493	21 794	451 997
1997	193 696	71 855	52 886	41 735	21 894	382 065
1998	200 019	60 526	63 530	69 210	20 615	413 900
1999	323 328	48 118	81 005	40 548	17 001	510 000
2000	243 417	97 595	46 137	40 242	14 299	441 690
2001	221 690	121 073	68 327	42 996	11 094	465 180
2002	251 818	130 229	68 047	32 559	10 793	493 446

Çizelge 2. Türkiye'nin Bölgelere Göre Balık Üretim Değerleri (Anonim 2002)

Çizelge 3'de görüleceği üzere içsularımızda yetiştiriciliği yapılan toplam su ürünleri miktarı 2002 yılı verilerine göre 61 165 ton olup son on yıldaki çarpıcı artış sevindiricidir. İçsularda üretimin büyük kısmını gökkuşaağı alabalığı oluştururken denizlerde çipura ve levrek balıklarının üretiminde hızla artmıştır. Türkiye şu anda Akdeniz'de balık yetiştiriciliğinde lider konumda olan ülkeler arasındadır. 2001 rakamlarına göre, Yunanistan Akdeniz'deki toplam çipura ve levrek üretiminin % 50'sinden fazlasını, İtalya % 14'ünü, İspanya %13'ünü ve Türkiye % 12'sini sağlamaktadır (Anonymous 2003c).

Yetiştirme Ortamı	Türler	1990	2001	2002
İçsu	Gökkuşaağı alabalığı	3 212	36 827	33 707
	Aynalı sazan	1 025	687	590
	Toplam (ton)	4 237	37 514	34 297
Deniz	Gökkuşaağı alabalığı	300	1 240	846
	Çipura	1 031	12 939	11 681
	Levrek	102	15 546	14 339
	Midye	111	5	2
	Toplam (ton)	1 544	29 730	26 868
Toplam (ton)		5 782	67 244	61 165

Çizelge 3. Türkiye 'de Su Ürünleri Yetiştiriciliğinin Yıllara Göre Değişimi (Anonim 2002)

DIŞ TİCARET YAPISI

2002 yılı verilerine göre Türkiye'nin toplam ihraç ettiği su ürünleri miktarı 26 860 158 kg ve buna karşılık gelen değer 96 728 389 US Dolarıdır. Ülkemiz ihracatının %80'ini AB ülkelerine yapılmakta ve ihraç edilen ürünler arasında yumuşakça, konserve ton balđı, levrek ve ipura önemli bir yer tutmaktadır (Anonim 2002).

Türkiye'nin AB ile tarım ürünleri dış ticaretinin mal kompozisyonu incelendiğinde, tarım ürünleri içerisinde balđın parasal değer olarak toplam ihracatın içerisinde %19, ithalatta ise %21 düzeyinde bir paya sahip olduğu görülmektedir (Anonim 2002). AB lkeleri ile yapılan dış ticarete 2000 ve 2001 yıllarında

TAJAHTI	2001 İHRACATI	TAJAHTI	2000 İHRACATI	MADDELER
10.370.816	1.325.602	21.080.940	1.221.649	Canlı Havuzlar
16.383	701.133	127.618	493.491	Et
5.203.316	39.180.228	19.416.976	29.939.388	Balık
12.208.210	2.164.928	22.394.142	4.706.723	Süt rnleri
1.222.910	26.124.314	3.944.902	36.937.632	Diğer Havuzsal rnler
9.124.910	11.222.284	12.290.348	9.234.244	Canlı Ağıacık, Kesme iek
1.269.832	106.122.273	6.216.234	92.032.160	Sebzeler
4.434.721	762.022.214	6.244.213	662.310.989	Meyveler
2.994.417	22.048.622	3.382.281	21.989.370	ay, Kahve
24.022.243	32.262.020	73.477.126	47.018.161	Hududat
4.220.229	20.261.399	4.126.083	26.108.423	Değimencilik rnleri, Un
21.439.081	29.220.141	39.877.614	23.708.010	Yağlı Tohum ve meyveler
42.131.168	96.426.484	78.202.904	16.202.983	Havuzsal ve Bitkisel Yağlar
164.210	17.222.691	604.088	37.282.883	Et, Balık Müstahzarları
6.173.462	26.124.120	9.862.894	22.229.261	Çeker Mammelleri
26.189.383	17.262.861	28.719.222	13.212.009	Hududat, Un ve Süt rnleri
7.243.227	324.722.402	12.977.794	319.367.122	Sebze, Meyve müstahzarları
11.773.848	19.619.473	12.742.200	16.806.643	Mstahzat, Alkoll icecek
12.903.162	96.214.222	12.266.886	12.222.942	Tütün
222.124.419	11.219.399	202.041.220	13.231.939	Ham Deri
132.022.701	20.426.129	162.900.667	49.171.162	Yağağ ve Yn
222.099.747	483.990.962	263.932.742	394.788.343	Pamuk
824.622.026	2.231.968.896	1.004.072.883	2.003.718.260	TOPLAM

Çizelge 4. Türkiye ile AB lkeleri Arasýnda Bazý rnlerin DýŐ Ticareti

sırasıyla balık ihraç ederi, 29 939 388 US Doları ve 39 180 228 US Dolarıdır (izelge 4). Balđın toplam tarım ürünleri içindeki payı az gibi görünse de ana ihraç ürünlerinden olan sebze, meyve ve pamuktan hemen sonra gelmektedir.

2000 yılı su ürünleri ithalat değerı 19 415 976, 2001 yılında ise 2 509 315 US Doları olarak bildirilmiŐtir (Anonim 2002).

Türkiye genel olarak parasal değerı yüksek olan ürünleri ihraç, parasal değerı düşük olan ürünleri de ithal ettiği için ithalat ile ihracat belli düzeyde dengede kalmaktadır. Çizelge 5 incelendiğinde, 2000-2001 yılları arasında taze, donmuş, kurutulmuş, tuzlanmış ve dumanlanmıŐ balık ithalatında bir düşme söz konusu iken genel olarak su ürünleri ihracatında bir artış göze çarpmaktadır. Aynı durum kabuklu ve yumuşakçalar için de

geçerlidir. Dondurulmuş uskumru ve salmon balıklarının ithalinde son yıllarda görülen artışlar ise, bu balıkların ülkemizde sevilerek tüketilmesinden kaynaklanmaktadır.

Konserve balık ithalatı 1998-2001 yılları arasında düşme gösterirken ihracatta da 2001 yılında bir önceki yıla göre yaklaşık beş katlık bir azalma olmuştur. Konserve kabuklu ve yumuşakçaların ihracatındaki 2000-2001 yıllarına ilişkin gerileme ise, konserve balık grubu kadar yüksek değildir (Çizelge 5).

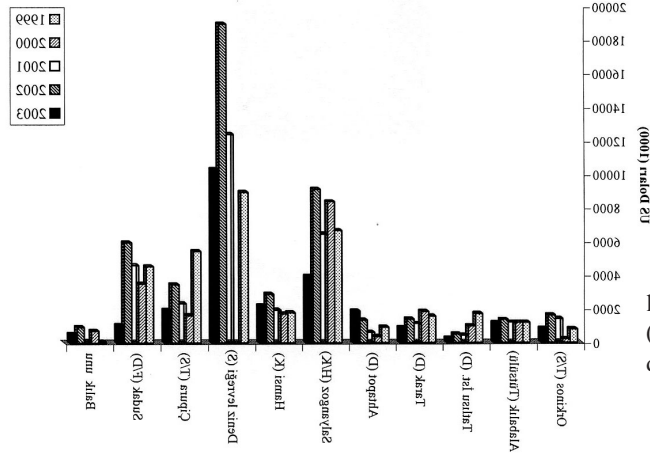
Balık yağı ithalat değeri 1998 yılında 821 000 US Doları iken 2001 yılında 744 000 US Dolara düşmüş, ihracat değeri ise 2000 yılında 1 549 000 US Dolarına ulaşmışken 2001 yılında 359 000 US Dolarına gerilemiştir (Çizelge 5).

Ürün Çeşidi	İTHALAT				İHRACAT			
	1998	1999	2000	2001	1998	1999	2000	2001
Taze ve	T	29 257	37 282	45 096	11 830	2 717	11 483	2 862
Donmuş Balık	D	36 894	27 412	34 284	10 129	21407	43 828	30 942
Kurutulmuş ve Tuzlanmış ve	T	722	201	60	29	181	431	214
Donanmış Balık	D	1 232	203	436	214	920	2 069	1 214
Kabuklu ve	T	1 302	686	1 226	790	4 789	3 702	4 081
Yumuşakçalar	D	2 241	1 096	1 768	823	12 207	14 266	13 334
Konserve Balık	T	209	144	141	126	13 436	12 861	12 123
	D	1 227	226	347	287	42 748	29 079	26 221
Konserve	T	348	140	142	7	3 222	1 829	4 370
Kabuklu ve	D	1 287	227	204	27	13 849	8 289	16 224
Yumuşakçalar								
Balık Yağı	T	246	1 122	691	491	-	0	3 604
	D	821	1 029	1 002	744	-	1	1 249
Balık Unu	T	42 067	28 809	30 229	36 298	20	120	1 612
	D	32 284	28 021	13 240	17 947	22	64	710
TOPLAM	D	76 286	29 207	21 881	30 291	94 483	98 196	90 902
	T	74 224	98 437	72 412	49 601	27 398	30 426	38 962

Çizelge 5. Türkiye'nin Su Ürünleri İthalat ve İhracatı (T: Miktar Ton; D: Değer Bin US Doları) (Anonymous 2001)

Balıklar içerisinde orkinos, yazılı orkinos, çipura ve deniz levreğinin taze/soğutulmuş formlarının ihracatı ile özellikle konserve, fileto, tütsülenmiş balıklar ile balık unu ihracatı artmıştır (Şekil 1). Bu bağlamda işlenmiş ürünlerin getirisinin daha yüksek olacağı açıktır. Balık unu ithalat miktarı 2001 yılında 36 267 983 kg iken 2002 yılında 14 647 776 kg değerine düşmüş, ihracat miktarı da 2001'de 223 000 kg'dan 2002 yılında 1 519 000 kg değerine ulaşmıştır (Anonim 2002). Bazı su ürünlerinin ithalat değerleri Şekil 2'de sunulmuştur.

İhracatımızdaki dar boğazların en önemlisi ihraç edilen ürünün kalite kontrolü veya kalite standartlarına uyumdaki eksikliklerdir. Bu sorunun bir uzantısı 1998 yılında AB'den geri dönen çift kabuklu yumuşakça gündemimde yaşanmıştır. Ülkemizin su ürünleri ihracatının büyük bir bölümünün Avrupa Birliği ülkelerine yapıldığı dikkate alınırsa, bu ülkelere yapılacak ihracatta, Kabuklu ve Su Ürünleri Hijyeni konularındaki yönetmeliklere uyum ile bu uyumu izleme ve kontrol görevi yapan TKB'ye önemli sorumluluklar düşmektedir. Bu bağlamda ihracata yönelik çalışan işleme tesislerinin AB normlarına uygun olmaları gereği açıktır.

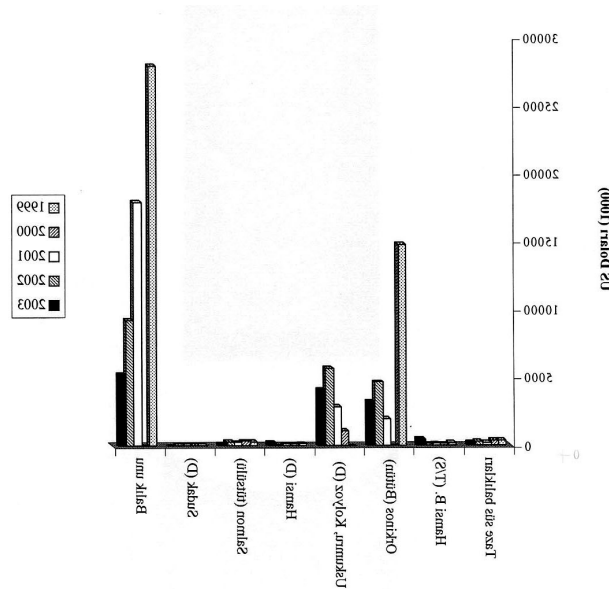

Şekil 1. Bazı Su Ürünlerinin İhracat Değerleri (2003 yılı verileri 7 aylık bir dönemi kapsamaktadır)

T/S: Taze/Soğutulmuş, D: Dondurulmuş, H/K: Hazır/Konserve, K: Konserve, S: Soğutulmuş, F/D: Fileto/Dondurulmuş

Türkiye için potansiyel olabilecek dış pazarlarda sektör ürünlerinin tanıtımının yetersizliği nedeniyle, yurt dışında teknik ve ticari bağlantılar istenilen düzeyde gelişmemiştir. Büyük ihracat merkezlerinin Ticaret ve Sanayi Odaları devreye sokulmalıdır. İhracatı Geliştirme Merkezi'nin ihracat yapan firmaları yönlendirmesi, hükümetlerin vergi indirimleri ve ihracat kesinti iadelerini sürdürerek ihracatı teşvik yönünde faaliyet göstermeleri gerekmektedir.

Su ürünleri sektöründeki ihracatçı firmalar arasında örgütlenme yeterli değildir. İhtisas firmaları birleşerek gerek iç ve gerekse dış sorunları çözebilmek için daha etkin hale gelmelidirler. İşlenmiş ürünlerin ithalatında yerli üretimin durumu göz ardı edilmemelidir. İç piyasada üretilen işlenmiş su ürünlerinin fiyatlarının düşürülmesine yönelik ithalatın kotalandırılması gibi düzenlemeler yapılmalıdır. İthalat kararları alınırken avcılık sektörü de düşünülmelidir. Özellikle ağ ithalinde yapılan teşvikler gibi ithalatı kolaylaştıran destekler kaldırılarak yerli üretimi koruyacak önlemler alınmalıdır (Çelikkale ve ark. 1999).

Şekil 2. Bazı Su Ürünlerinin İthalat Değerleri (2003 yılı verileri 7 aylık bir dönemi kapsamaktadır) (T/S: Taze/Soğutulmuş, D: Dondurulmuş)

Sonuç olarak, Avrupa Birliği ülkeleri tarafından benimsemiş oldukları Ortak Balıkçılık Politikasında, su ürünleri yetiştiricilik sektörünün özellikle kıyısız bölgelerde sosyo-ekonomik yönden gelişim sağlayarak alternatif iş sahası yaratması nedeniyle bu sektörün önem taşıdığı vurgulanmaktadır. Ancak söz konusu sektör gelişmeye devam ettikçe çeşitli sorunların artacağı da bu politikayı revize eden Birlik kararlarında belirtilmektedir (Anonymous 2003c). Bu sorunların en önemlisi, sektörün genişlemesini kısıtlayan yer kıtlığı olarak görülmektedir. Bu sorun ülkemiz için de bazı bölgelerde geçerli duruma gelmiş ve olayın doğasından kaynaklanan çevreci ve turizm kökenli baskılar AB ülkeleri ile aynı seviyede ve hatta daha ileri düzeyde karşımıza çıkmaktadır. AB henüz çözüm bekleyen bu tip sorunları, su ürünleri yetiştiricilik sektörünün öncelikli olarak desteklenmesi gerekli konuları arasına almıştır. Avlanma teknolojisi gelişse de kaynakların sürdürülebilirliği koşulu altında su kaynaklarından elde edilebilecek verim sınırlıdır. Ayrıca AB'nin üzerinde önemle durduğu kota kavramı da tam olarak uygulandığında avcılıkla elde edilecek ürün belli düzeyde kalacaktır. Bu bağlamda yetiştiricilik sektörüne, Türkiye'de şu anda üretilen su ürünleri dışında pazara, üretimi tüm dünyada yetersiz olan alternatif türlerin (yılan balığı, kalkan, mersin balığı, fangri, karides, kerevit ve dere alası gibi endemik türler) üretiminin teşvik edilmesi yönünde destek verilmelidir.

KAYNAKÇA:

- Anonim, 2000. Su Ürünleri Kalite Kontrol El Kitabı. T.C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü. Ankara.
- Anonim, 2002. Su Ürünleri İstatistikleri. T.C. Başbakanlık DİE, Ankara.
- Anonymous, 2001. Fishery Statistics. FAO. Vol.93.
- Anonymous, 2003a. Seminar on "Common Fisheries Policy". 1-3 July 2003, Anlara.
- Anonymous, 2003b. Su Ürünleri Sektörü-AB Müktesebatına (ACQUIS) Yasal ve Kurumsal Uyum Projesi. T.C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı. 1-3 Temmuz 2003.
- Anonymous, 2003c. [http:// aquamedia.com](http://aquamedia.com).
- Atar, H.H. 2003. Avrupa Birliği ve Türkiye'de Balıkçı Filoları. Ziraat Mühendisliği Dergisi. Sayı: 340, 4-7.
- Çelikkale, S., Düzgüneş, E., Okumuş, İ. 1999. Türkiye Su Ürünleri Sektörü. İstanbul Ticaret Odası. Yayın No: 1999-2. İstanbul.

SU ÜRÜNLERİ SEKTÖRÜNDE KAMU ÖRGÜTLENMESİ

Hamdi ARPA

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı

Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü

KAMU ÖRGÜTLENMESİNDEKİ GELİŞMELER

Su ürünleri alanındaki kamu örgütlenmesi ile bu alana ilişkin faaliyet ve ilgileri bulunan kamu kuruluşları hakkında bilgi vermeden önce, bugüne kadarki gelişmeleri gözden geçirmek yararlı olacaktır.

Su ürünleri ile ilgili hizmetler 1965 yılında kadar, Ekonomi Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı, Maliye ve Ekonomi Bakanlığı, Ticaret Bakanlığı bünyesinde, o bakanlıkların ilgi alanına giren su ürünleri faaliyetleri ile ilgili birim veya şube müdürlüğü bünyesinde yürütülmüştür.

1965 yılında Tarım Bakanlığında Su Ürünleri Şube Müdürlüğü kurularak, su ürünleri hizmetleri Tarım Bakanlığı bünyesine alınmıştır.

Bu yıla kadar su ürünleri ile ilgili hizmetlerin yer aldığı Bakanlıklar incelendiğinde, konunun daha çok ticari yönü ile ele alındığını söylemek mümkündür. Tarım Bakanlığı içinde yer alması ise, konunun ürün boyutu yerine, üretim boyutun dikkate alındığı olarak değerlendirilebilir.

Birleşmiş Milletler örgütüne bağlı FAO (Gıda ve Tarım Teşkilatı) bünyesinde Balıkçılık Bölümünün kurulması ile bu konuya üye ülkelerin önem vermesi sağlanmış, ülkemizde de bu gelişmeye koşut olarak 1971 yılında 1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu kabul edilerek yürürlüğe girmiştir. Ancak Su Ürünleri Kanununun çıkmasını sadece FAO bünyesindeki gelişmelere dayandırmak eksik bir değerlendirme olur. Çünkü Su Ürünleri Kanunu ile ilgili çalışmaların evveliyatı 1938 yılına kadar dayanıyor. (14/4/1938 Su Mahsulleri Kanun Layihası) Daha sonraları 1941, 1942, 1951 ve 1957 yıllarında bu konuda hazırlanmış, ancak kanunlaşmamış tasarılar bulunmakta: 4/3/1941 Su Mahsulleri Kanun Tasarısı, 13/5/1942 Su Ürünleri Kanun Tasarısı, 21/7/1951 Su Ürünleri Kanun Tasarısı.

Söz konusu kanun tasarılarının isimlerinden, geçmiş dönemde özellikle akademik çevrelerde tartışma konusu olmuş, bir hususa da açıklık getirmek mümkün. Yapılan bir çok toplantıda ve tartışma platformunda, dünyada balıkçılık adı ile anılan sektörün, bizde su ürünleri diye adlandırılmasının yanlış olduğu, bizim de aynı isimle tanımlama yapmamızın doğru olacağı dile getirilmiştir. Bu savı ortaya atanların haklılığı konusunda bir tereddüt olmamakla birlikte, bu yönde bir değişim de olmamıştır.

Tüketim alışkanlığı neredeyse sadece balık olan bir toplumda, balıkçılığın tüm ürünleri ve etkinlikleri kapsamaktan uzak bir terim olarak görülmesine şaşırılmamalıdır. Bu nedenledir ki, su ürünleri terimi, balıkları da içine alan bir üst isimlendirme olarak düşünülmüştür. Bunun en başından itibaren hazırlanan kanun tasarılarında da görmekteyiz. Böylesine eski bir geçmişi olan isimlendirmenin, ne kadar haklı bir gerekçeye de dayansa değişmeyeceği, bugün gelinen noktada görülmüş, bu konu artık büyük ölçüde tartışma gündeminden çıkmıştır.

Su Ürünleri Kanunu'nun çıkması, su ürünleri ile ilgili kamu örgütlenmesine ivme kazandırmıştır. Şube Müdürlüğü önce Daire Başkanlığına, sonra da 1972 yılında Genel Müdürlüğe yükseltilmiştir.

1380 sayılı Su Ürünleri Kanununun çıkması sektörde önemli ölçüde görülen sahihsizlik ve dağınıklığın giderilmesine katkıda bulunmuştur. Bunun akabinde Genel Müdürlük düzeyinde bir örgütlenmeye gidilmesi ile sektör sorunları ve disiplinleri önemli ölçüde kavranmıştır. Su ürünleri hizmetleri azami ölçüde tek elden yapılmaya çalışılmış, uygulanan teşvik ve kredilendirmeler ile balıkçıların av gücü ve dolayısı ile avcılıktan elde edilen üretim katlanarak artmış, yetiştiricilik teşvik edilerek, bu konunun ülkemiz gündemindeki yerini alması sağlanmıştır. Bu dönemde taşra teşkilatının da kurulmuş olması, Genel Müdürlüğün daha fazla inisi-

yatıf sahibi olmasını sağlamış, üreticilerle sağlıklı ilişkiler kurulabilmiş, sektöre yönelik destekleme mekanizmaları üretim artışına katkıda bulunmuştur. Su ürünleri üreticilerinin örgütlenmeleri özendirilmiş ve geliştirilmiştir.

80'li yılların başında ise tekrar Daire Başkanlığına dönüştürülmüş, 1984 yılındaki düzenleme ile de tamamen kaldırılmıştır. Su Ürünleri Kanunu ile Tarım Bakanlığı'na verilen sorumluluklar, Bakanlığın ilgili Genel Müdürlükleri arasında paylaştırılmıştır.

Su Ürünleri Genel Müdürlüğünün en büyük eksikliği eğitim ve yetişmiş eleman konusunda olmuştur. Sektörü kamu, üretici ve eğitim kurumlarından oluşan bir sacayağına benzetirsek; Genel Müdürlük bulunduğu dönemde, ayaklarının birinden mahrum olarak çalışmak durumunda kalmıştır. 80'li yıllara geldiğinde, arkada on yıllık sürenin birikimi ile kendi kadrolarını oluşturma ve konusuna hakim olup yön verme durumunda iken ve aynı yıllarda ülkemizde su ürünleri eğitimi konusunda girişimler de başlamışken, talihsiz bir şekilde işlevine son verilmiştir.

Genel Müdürlüğün Daire Başkanlığına dönüştüğü yıllar sektörde duraksamaların olduğu yıllar olmuştur. Tarım Bakanlığının konu bazında örgütlenmeden, fonksiyon esasına göre örgütlenmesi ile su ürünleri ile ilgili görevlerin yerine getirilmesinde görev boşlukları veya görev girişkenlikleri ortaya çıkmıştır.

Su ürünleri ile ilgili olarak kamu örgütlenmesinde görülen bu iniş çıkışlar, aslında bir çok sektörde rastlanılan bir durumdur. Yapılan düzenlemelerin tümünde veya her düzenlemenin sonucunda sadece hizmetlerin daha çabuk, daha verimli ve daha rasyonel olarak yapılmasının amaçlandığını, yönetim gerekleri doğrultusunda yapıldığını söylemek zordur.

Su ürünleri sektörünün ihtiyacına cevap verecek ve gelişimini sağlayacak bir örgütlenmeye gidilmesi, Cumhuriyetin ilk yıllarından bugüne kadar dile getirilmekteyse de, bugüne kadar istenilen gelişmenin sağlanamamış olması bu konudaki tartışmaların devam etmesine neden olmaktadır.

MEVCUT DURUM

Ülkemizde su ürünleri sektörü ile ilgili faaliyet gösteren veya bu alana ilişkin ilgileri bulunan bir çok kuruluş bulunmaktadır. Bunları sırası ele alıp, ilgi ve faaliyetlerine ilişkin bilgi vermek, kamudaki örgütlenmenin bilinmesi açısından yararlı olacaktır:

TARIM VE KÖYİŞLERİ BAKANLIĞI

Su ürünleri sektöründe en önemli örgütlenme, bu alana ilişkin yetki ve sorumlulukları bulunan Tarım ve Köyişleri Bakanlığı bünyesinde yer almaktadır. Tarım ve Köyişleri Bakanlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkındaki 441 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'de; 1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu ile "Verilen görevlerden Bakanlıkla ilgili olanları yapmak ve yaptırmak" Bakanlığın görevleri arasında sayılmıştır.

Bakanlık bünyesinde yer alan Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü ile Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü bünyesinde daire başkanlığı, Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğü bünyesi içinde ise iki farklı daire başkanlığı içinde şube müdürlükleri bulunmaktadır.

TARIMSAL ÜRETİM VE GELİŞTİRME GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü içinde yer alan Su Ürünleri Daire Başkanlığında Deniz Ürünleri Şubesi, İçsu Ürünleri Şubesi ve Balıkçılık Ekonomisi ve Değerlendirme Şubesi Müdürlükleri bulunmaktadır. Su Ürünleri Daire Başkanlığının başlıca görevleri şunlardır:

- ✓ İçsu ve deniz balıkçılığını geliştirmek amacı ile projeler hazırlamak, hazırlatmak, uygulamaya koymak,
- ✓ Su ürünleri üretiminin geliştirilmesi için gerekli yavru ve yem ile araç, alet, makine ve diğer girdileri sağlayıcı tedbirlerin alınmasına yardımcı olmak,
- ✓ Su ürünleri üretiminin artırılmasına yönelik istasyon, müesese, laboratuvar ve benzeri tesislerin kurulması için teklifte bulunmak, kurulmalarını desteklemek ve teknik yardımda bulunmak,
- ✓ Su ürünleri istihsal sahalarını belirlemek, kiralama işlemlerini yürütmek, sınır tespitlerini yapmak ve yaptırmak,

✓ Yetiştiricilik projelerinin onaylanmasını sağlamak, uygulamalarını takip etmek, su ürünlerinin işlenmesi hususunda girişimcilere yardımcı olmak ve desteklemek

Bakanlığa ait Antalya'da bulunan Kepez Su Ürünleri Üretim İstasyonu Müdürlüğü ve Beymelek Su Ürünleri Üretim Müdürlüğü Su Ürünleri Daire Başkanlığına bağlı olarak faaliyet göstermektedir.

TARIMSAL ARAŞTIRMALAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Genel Müdürlük içinde yer alan Hayvan Hastalıkları Dairesi Başkanlığı içinde bulunan Balık Hastalıkları Araştırmaları Şubesi tarafından, su ürünleri hastalıklarına ilişkin çalışmalar yürütülmektedir. Hayvancılık ve Su Ürünleri Araştırmaları Dairesi Başkanlığında bulunan Su Ürünleri Araştırmaları Şubesi ise su ürünleri araştırmalarına ilişkin, su ürünleri araştırma enstitüleri tarafından yürütülen çalışmaları koordine etmektedir. Bakanlığa ait 4 adet su ürünleri araştırma enstitüsü bulunmaktadır:

- ✓ Trabzon Merkez Su Ürünleri Araştırma Enstitüsü
- ✓ Eğirdir Su Ürünleri Araştırma Enstitüsü
- ✓ Keban Su Ürünleri Araştırma Enstitüsü
- ✓ Bodrum Su Ürünleri Araştırma Enstitüsü'dür.

Su ürünleri araştırma enstitüleri tarafından:

- ✓ Kaynak ve stok tespiti araştırmaları,
- ✓ Avlama teknolojisinin geliştirilmesine yönelik araştırmalar,
- ✓ Yetiştiriciliğe yönelik araştırmalar,
- ✓ İşleme teknolojisi araştırmaları,
- ✓ Su ürünlerinin mevcut alt yapısını tespiti yönelik ekonomik araştırmalar,
- ✓ Kirlenmeye ilişkin konularda araştırma proje ve faaliyetleri,
- ✓ Balık hastalıklarının teşhis ve tedavisine yönelik çalışmalar yürütülmektedir.

KORUMA VE KONTROL GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğünde bulunan Su Ürünleri Dairesi Başkanlığı Su Ürünleri Kontrol Şubesi, Su Ürünleri Hijyeni ve Balık Hastalıkları ile Mücadele Şubesi, Balıkçılık Yapıları ve Teknolojisi Şubesinden oluşmaktadır. Su Ürünleri Hizmetleri Dairesi Başkanlığının görevleri şunlardır:

- ✓ Su kirliliği kontrolleri yapmak,
- ✓ Su ürünleri avcılık ruhsatlarını düzenlemek,
- ✓ Su ürünleri işleme ve değerlendirme tesislerini teknik ve hijyen yönünden kontrol etmek, çalışma izni ve isteyenlerden uygun bulunanlara Onay numarası vermek,
- ✓ Su ürünleri ihracatına yönelik işlemleri sağlık ve kalite açısından tespit etmek ve uygulamak,
- ✓ Yetiştiricilik tesislerinde kullanılan ilaç, gelişim düzenleyici yem ve kimyasal madde kalıntılarının kontrolüne ait kriterleri belirlemek ve uygulanmasını sağlamak
- ✓ Balıkçı barınakları ile ilgi hizmetleri yürütmek,
- ✓ Su ürünleri avcılığının esaslarını belirlemek.

Su ürünleri avcılığının belirlenmesi, ülkemiz balıkçılık politikasının belirlenmesi açısından oldukça önem taşıyan bir görevdir. Bakanlık bu görevi, katılımcı bir anlayışla, sektörün taraflarını bir araya getiren Su Ürünleri Danışma Kurulu vasıtasıyla yerine getirmektedir. Su Ürünleri Danışma Kurulu her ne kadar bir kamu kuruluşu değilse de, yaptığı kamu hizmeti nedeniyle ele alınması yararlı olacaktır:

SU ÜRÜNLERİ DANIŞMA KURULU

Ülkemizde ve dünyada gelişen şartlar ve ihtiyaçlara paralel olarak kapsamlı bir tarım politikasının temel unsurlarını belirlemek üzere, 1997 yılında toplanan 1. Tarım Şurasında alınan kararlar çerçevesinde; Tarım Bakanlığı ile ilgili kamu ve özel sektör kuruluşları arasında koordinasyonu sağlamak üzere, konu ve ürün bazında danışma kurulları oluşturulmuş, gerekirse yeni danışma kurulları oluşturulması ve bu kurullara işlerlik kazandırılması kararlaştırılmıştır. Bu Karar çerçevesinde 1998 yılında Su Ürünleri Danışma Kurulu kurulmuştur.

Bu Kurul, su ürünleri stoklarımızın korunması, kaynaklarımızın rasyonel işletilmesinin sağlanması, su ürünleri avcılığının düzenlenmesi, av yasaklarının takip ve kontrolü, yetiştiricilik, istatistiki çalışmalar, kalite kontrolü konuları da dahil olmak üzere sektörle ilgili konularda araştırma, eğitim çalışmaları yapmak ve tavsiyelerde bulunmak amacını taşımaktadır.

Kurula üye olan kurumlar incelendiğinde üçlü bir yapısı dikkati çeker; kamu kuruluşları, bilimsel kuruluşlar ve balıkçı örgütleri. Kurulun halihazırda 31 üyesi bulunmaktadır:

KAMU KURULUŞLARI

Koruma ve Kontrol G.M., Tarımsal Üretim ve Geliştirme G.M., Tarımsal Araştırmalar G.M., Teşkilatlanma ve Des. G. M., Devlet Planlama Teşkilatı, Sahil Güvenlik Komutanlığı, T.C. Ziraat Bankası G. M., K.T.Ü. Deniz Bilimleri Fak., A.Ü. Ziraat Fakültesi, A.Ü. Veteriner Fakültesi, H.Ü. Fen Fakültesi, İ.Ü. Su Ürünleri Fakültesi, E.Ü. Su Ürünleri Fakültesi, F.Ü. Su Ürünleri Fakültesi, O.M.Ü. Sinop Su Ürünleri Fakültesi, Ç.Ü. Su Ürünleri Fakültesi.

BİLİMSEL KURULUŞLAR

TÜBİTAK

BALIKÇI ÖRGÜTLERİ

Su Ürünleri Kooperatifleri Birlikleri (D. Karadeniz Bölgesi, Marmara Bölgesi, İstanbul Bölgesi, İzmir Bölgesi, Çanakkale Bölgesi, Muğla Bölgesi, Balıkesir Bölgesi, Mersin Bölgesi), Türkiye Su Ür. Dayanışma Eğ. Ar. ve Geliş. Vakfı, Türkiye Bal. Araş. Geliştirme ve Kalkındırma Vakfı, Deniz Ticaret Odası, İstanbul Balık Müstahsilleri Derneği, Akuakültür Derneği, İhracatçı Birlikleri

ÇEVRE VE ORMAN BAKANLIĞI

Çevre ve Orman Bakanlıkların birleşmesi sonrası, daha önce Milli Parklar ve Av-Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü bünyesinde olan Su Ürünleri Şubesi kaldırılmıştır. Su ürünleri alanını ilgilendiren görevler Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü tarafından yerine getirilmektedir. Bu görevlere bakıldığında daha çok çevre boyutlu görevler olduğunu söyleyebiliriz.

Bu görevlerin başlıcaları şunlardır:

- ✓ Yaban hayatı ve kara av kaynakları ile orman içi su kaynakları, dere, göl, gölet ve sulak alanların ve hassas bölgelerin korunması, geliştirilmesi,
- ✓ Uluslararası koruma sözleşmeleri ile belirlenen yörelerdeki koruma ve kullanma esaslarını çevre mevzuatı dikkate alınarak tespit etmek ve yeni düzenlemeler yapmak.
- ✓ Uluslararası sözleşme ile koruma altına alınan, canlı türleri (flora, fauna) ile alanların korunması konusunda tedbirler almak, ilgili kuruluşlarla işbirliği yapmak.
- ✓ Devletin hüküm ve tasarrufu altındaki yerlerin ve kaynakların İl özel İdareleri tarafından kiralanmasının da görüş vermek

DEVLET SU İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

DSİ Genel Müdürlüğünün su ürünleri ile ilgili faaliyetleri İşletme ve Bakım Dairesi Başkanlığı koordinatörlüğünde, Bölge Müdürlükleri bünyesinde kurulmuş olan su ürünleri ünitelerince yürütülmektedir.

DSİ tarafından yapılan çalışmalar;

- ✓ Temel Etütler (limnolojik etütler)
- ✓ Balık üretimi ve beslenmesi çalışmaları
- ✓ Balıklandırma çalışmaları
- ✓ Balıklandırma kontrolü çalışmaları
- ✓ Stok tespiti ve değerlendirme çalışmaları
- ✓ Üretim kontrolü çalışmaları

Olarak sıralamak mümkündür.

SAHİL GÜVENLİK KOMUTANLIĞI

- ✓ Su Ürünleri Kanunu'nun 33. maddesi gereğince Kanun kapsamına giren suçlar hakkında zabıt varakası tutmak, suçta kullanılan istihsal vasıtalarını zapt etmek ve bunları adli mercilere teslim etmekle görevlidir.
- ✓ **sayılı Sahil** Güvenlik Kanunu'nda; Su Ürünleri Kanunu'na aykırı eylemleri önlemek, izlemek suçları yakalamak, gerekli işlemleri yapmak, yakalanan kişi ve suç vasıtalarını yetkili makamlara teslim etmek, Sahil Güvenlik Komutanlığı'nın görevleri arasında sayılmıştır. (Md4/c/7)

Bu doğrultuda denizlerde su ürünleri stoklarının korunması amacıyla avcılığa ilişkin kontrol ve denetim görevleri yürütülmektedir.

JANDARMA GENEL KOMUTANLIĞI

Su Ürünleri Kanunu'nun 33. maddesi Gereğince Kanun kapsamına giren suçlar hakkında zabıt varakası tutmak, suçta kullanılan istihsal vasıtalarını zapt etmek ve bunları adli mercilere teslim etmek Jandarma'nın görevleri arasında sayılmaktadır.

Jandarma İl ve İlçe belediye sınırları dışında kalan yerler ile polis teşkilatı bulunmayan yerlerde bu görevi yerine getirmektedir.

DENİZCİLİK MÜSTEŞARLIĞI

Deniz ve içsularda yapılacak su ürünleri üretim tesislerinin yapımına izin verilmeden önce, "seyrüsefer bakımından engel teşkil edip etmedikleri" hususunda Denizcilik Müsteşarlığının değerlendirilmesi alınmaktadır.

Su ürünleri istihsalinde bulunan balıkçı gemilerinin ve gemi adamlarının deniz mevzuatı açısından yeterliliklerine ilişkin hizmetler yürütülmektedir.

DEVLET İSTATİSTİK ENSTİTÜSÜ

Su ürünlerine ait bilgilerin derlenmesi, 1967 yılından itibaren Devlet İstatistik Enstitüsünde yapılmaktadır. Yapılan görevlerin başlıcaları şunlardır:

- 1-Millî gelir ve millî muhasebe hesaplarında kullanılacak verileri derlemek,
- 2-Balıkçılık sektörünün durumunu belirleyecek plan ve yıllık programlarda kullanılacak bilgileri elde etmek,
- 3-a)Üretim ve pazarlama ile ilgili verileri derlemek,
 - b)Balıkçılıkta kullanılan araçların ve av malzemelerinin özellikleri hakkında bilgi derlemek,
 - c)Balıkçılık faaliyetleri için yapılan yatırımlar ve giderler ile balıkçılıkta çalışanlar, çalıştıkları gün ve ödenen ücretleri saptamak.

TÜRK STANDARTLAR ENSTİTÜSÜ

- ✓ 65.140.30 kodlu Balıkçılık ve Balık Yetiştirme katalog grubu içinde, deniz kabukluları ve diğer su ürünlerinin yetiştirilmesi ve toplanması, su memelileri ve sürüngenlerin avlanmasına ait standartlar,
- ✓ 67.120.30 kodlu Balık ve Balık avcılığı ürünleri grubu içinde ise tatlı su ve deniz balıklarına ait standartlar verilmektedir.
- ✓ "Mamul Gıdalar" grubu içinde "Balıklar, İşlenmiş Balıklar ve Balık Konserveleri";

"Mühendislik Hizmetleri" grubu içinde "Ambalajlama, Bağlama Elemanları, Basınçlı Kaplar" başlıkları altında su ürünlerini ilgilendiren standartlara rastlanmaktadır.

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI

Su ürünleri tesislerinin, tarihi ve SIT alanı olan yerler ile turizm alanlarını olumsuz etkilememesi amacı ile bu tesislerin kuruluşları öncesinde;

Devletin hüküm ve tasarrufu altındaki yerlerin ve kaynakların İl özel İdareleri tarafından kiralanmasında görüş vermektedirler

MALİYE BAKANLIĞI

Balıkçı barınaklarının kiralanması işlemleri Bakanlık bünyesindeki Milli Emlak Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmektedir.

İL ÖZEL İDARELERİ

Devletin hüküm ve tasarrufu altındaki yerlerin ve kaynakların kiralanması ile ilgili görevler 19 Temmuz 2003 tarih ve 4916 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Kanun ile İl Özel İdarelerine verilmiştir.

GENEL DEĞERLENDİRME

Su ürünleri sektöründe kamu düzeyindeki örgütlenmenin geçmişine ve mevcut durumuna bakıldığında göze çarpan ilk durum, örgütlenme düzeyinde görülen iniş çıkışlar ve büyük ölçüde bundan kaynaklanan dağınıklığıdır. Bugün gelinen noktada, daha fazla vakit geçirmeden öncelikle su ürünleri alanında kamu örgütlenmesinde görülen dağınıklığın giderilmesi gerekmektedir.

Bu nedenle;

- ✓ Su kaynakları ilgili araştırma, eğitim,
- ✓ Kaynakların korunması
- ✓ Yetiştiricilik, avcılık,
- ✓ Balıkçılık kıyı yapıları,
- ✓ Su kirliliği ve su ürünleri sağlığı,
- ✓ Sektör teşvikleri, üreticilerin örgütlenmesi,
- ✓ Su ürünlerinin işlenmesi, değerlendirilmesi, pazarlanması,
- ✓ Kalite kontrolü ve üretim-satış zincirinde denetim gibi hizmet dalları ve disiplinlerini entegre eden bir yönetim yapısının oluşturulması zorunludur.

Böyle bir yapının kurulması sektörde görülen sorunların önemli ölçüde giderilmesini, su ürünleri kaynaklarımızın korunmasını ve sürdürülebilir olarak işletilmesinin mümkün kılacaktır.

Oturum Başkanı Prof.Dr. Salih ÇELİKKALE:

Efendim sayın Arpa'ya çok teşekkür ediyorum. Su Ürünleri Şube Müdürlüğü'nün kuruluşundan bahsettiler, o kuruluş haftasında yan tarafta eski Tarım Bakanlığı'nda üç kişi toplantı yapmıştık. Rahmetli Fethullah Koç, rahmetli Geldiday, üçümüz toplanmıştık. Şimdi en ufak bir toplantıda yüzlerce, binlerce kişi bir araya geliyor. Bu büyük bir gelişmedir.

Efendim üçüncü konuşmacı sayın İbrahim Çörüş (Kılıç Deniz Ürünleri A.Ş.). Efendim gerçekten Türkiye'de kurulmuş özel kuruluşlar içerisinde çok iftihar edeceğimiz kuruluşlar var. bunlardan birisi de hiç şüphe yok ki Kılıç şirkettir. Gerçekten detaylı olarak o şirketi bir vesileyle inceleme şansına sahip olmuştum TÜBİTAK projesiyle ilgili. Çok gurur duyacağımız tesislerden birisidir. Buyurun efendim.

TÜRKİYE'DE SU ÜRÜNLERİ YETİŞTİRİCİLİĞİ VE SORUNLARI

Dr.İbrahim ÇÖRÜŞ

Kılıç Deniz Ürünleri A.Ş

Sayın Milletvekillerim, Hocalarım, Bakanlık Mensupları ve Meslektaşlarım,

Sektör sorunlarına girmeden önce sizlere ülkemizin su ürünleri sektörünün dününden ve bugününden biraz bahsetmek istiyorum.

1882-1983 yıllarında kapalı koylarda, tahta kafeslerde, doğadan yavru toplayıp semirtme yoluyla üretime başlayan kültür balıkçılığı bugün 67 bin ton sofralık balık üretimi ile bir sektör haline gelmiştir. Bu üretimin % 55 ini alabalık, %23 ünü çipura, %21 ini levrek, % 1 ini ise diğer balıklar oluşturmaktadır. Toplam ihracatımız 90 milyon dolar olup, bunun % 60mı kültür balıkları sağlamaktadır. Sektörümüzde 25.000 kişi çalışmaktadır.

İlk yıllarda gerek teknoloji eksikliği, teknik elaman azlığı, gerekse deneyimsizlik nedeniyle, her emekleyen çocuk gibi bazı olumsuzluklar yaşanmıştır.Kısaca sıralarsak bunlar;

- ✓ Yem kullanımındaki bilinçsizlik nedeni ile ortama gereğinden fazla yem girmesi sonucu organik bir yük verilmiş,
- ✓ Kullanılan yemlerin sindirilebilirlik oranlarının düşük olması ortama normalden fazla dışkı verilmesine neden olmuş,
- ✓ Çok fazla kapalı koylar seçilerek akıntısız deniz ortamında yapılan yetiştiricilik sonucu ortam dengeleri bozulmuş,
- ✓ Koylarının kapasitelerinin çok üzerinde yetiştiricilik yapılarak ortamın kendisini temizlemesine fırsat tanınmamış,

Ve bilinçsizliğimiz sonucu hem kendimize hem de deniz ortamına zarar verilmiştir. Diğer taraftan Kıyı Yönetim Planlarının bulunmayışı disiplinsizlik yaratmış,bürokratik engeller üreticilerin olanaklarını kısıtlamıştır. Buradaki tek avantajımız,verilen zararın sadece organik yüklenmeden ibaret olması nedeni ile geri dönüşün çok kolay ve hızlı olmasıdır.

Günümüzde yapılan bu hatalar çok hızlı bir şekilde düzeltilmiş ve;

Yemleme, bilinçli ve modern üretimin zorunluluğu olarak, hesaplanarak sadece balıkların tüketeceği seviyelerde yapılmaktadır. Zaten para kazanılması zor olan bu sektörde maliyetin büyük bölümünü oluşturan yemi kimse denize dökmek istemez.

Kullanılan yemler çok daha kaliteli olup, sindirilebilirlikleri artmış ve su ortamına çok daha az dışkı verir hale gelmiştir.

Kapalı koylardaki tahta kafeslerde yapılan yetiştiricilik terk edilerek,off-shore olarak adlandırdığımız derin sularda (50 metrenin üzerindeki derinliklerde) yetiştiricilik yapılmaya başlanmış, dolayısıyla deniz kirliliği yaratılmamıştır.

Yeni düzenlemelerle kafes işletmelerinin yerleri ve kapasiteleri belirlenmiş ve Bakanlıkça izlenir duruma gelmiştir.

Bu sayede çevre korunduğu gibi balıklarımızın içersinde yaşadığı ortam, dolayısıyla balıklarımız da korunmaktadır.

Biz su ürünleri yetiştiricileri denizde yaşarız ve denizi bizden fazla bir tek balıkçı kardeşlerimiz severler.

Kimse merak etmesin yaptığımız işin artık bilincindeyiz. Biz denizi kullanan tüm sektörlerle uyum içinde yaşamak istiyoruz.

Türkiye'den Avrupa'ya ihraç edilen tek et ve süt ürünü balıktır. Yani Avrupalı güvenerek bizlerin ürettiği balığı yemektedir. Ancak ne yazık ki bilinçsizce söylenen bazı söylentiler, ilgi çekmek için ileri sürülen görüşler nedeni ile kendi halkımız bizim balığımıza güvenmemekte, hormonlu balık, kimyasal balık sözleri ortalarda dolaşmaktadır. Bizler balığımızın nereden geldiğini, ne yediğini ve yaşadığı ortamları biliyor ve bunları kontrol edebiliyoruz. Bakanlığımız balıklardaki rezidü(Kimyasal İz kalıntıları) analizlerini yaparak resmi raporlar ile bunları kanıtlıyor.

Üniversitelerimiz gerek araştırmaları, gerekse yetiştirdikleri mühendisler sayesinde bilinçli yetiştiriciliğin ortamını bizlere sağlıyor. Ama ne yazık ki bazı kişiler bilime değil, söylentilere inanıyor. Bu nedenle balık tanıtım programları uygulanmalı, tüketim teşvik edilmelidir.

Su ürünleri yatırımlarının yurdumuz sahillerini işgal ediyormuş gibi bir yargı, özellikle turizm sektörü tarafından tüm topluma yayılmak istenmektedir. Oysa, Tarım ve Köyişleri Bakanlığınca su ürünleri potansiyel alanları belirlenmiş ve yeni yatırımlar burada gerçekleştirildiği gibi, bu alanlar dışında kalan mevcut yatırımlar da sözü geçen alanlara çekilmeye başlanmıştır. Yani bir işgal söz konusu olmaktan uzak olup, planlı, programlı ve kontrollü yatırımlar söz konusu olmaktadır.

Özellikle başta Ege ve Akdeniz sahilleri olmak üzere yurdumuzun tüm sahilleri sit bölgesi olarak ilan edilmiştir. Yurdumuzun doğal zenginliklerinin korunmasına yönelik bu girişimleri, doğa ile yaşayan bizler saygı ile karşılıyoruz. Ancak işimizin doğası gereği deniz ve deniz kıyısında çalışma alanlarına gereksinimiz vardır ve başka alternatifimizde yoktur. Suistimalin engellenmesi amacı ile, Tarım Bakanlığımız ve Üniversitelerimizin onayı ve ilgili kurumların kontrolü ile sözü geçen alanlardan faydalanmak dileğindedir. Bir örnek vermemiz gerekirse potansiyel alan olarak ilan edilen ve bir çok balık çiftliğinin bulunduğu Salih adasının karaya tek çıkış unsuru olan Pina İskelesi yıkılmak istenmektedir.

Sorunlarımızın çözülebilmesi için Turizm ve Kültür Bakanlığınca yeni bir ilke kararının çıkartılması gerekmektedir.

Balıklarımızın değerlendirme noktaları olan Balık Hallerinde kontrol mekanizması işlememekte ve uzun deneyler sonucu oluşturulmuş olan Yönetmelikler yalnızca sayfalar üzerinde kalmaktadır. Sözü geçen bu kontrolsüzlük bazen öylesine cesaretlendirici olmaktadır ki, çalıntı balıklar dahi hallerde satılmaktadır. Sebze ve meyve hallerinde uygulanan sıkı denetimlerin balık hallerinde de uygulanmasını belediyelerden önemle rica etmekteyiz. Bu konuda sivil toplum örgütleri ve üreticiler olarak elimizden geleni yapmaya hazırız. Bu sorunu çözmek için aynı zamanda Su Ürünleri Toptan ve Perakende Satış Yönetmeliği hayata geçirilmiştir. Gerekirse bir Balık Borsası kurulmalıdır.

Balık üretimi (Çipura ve Levrek) yumurtadan Pazar boyuna yaklaşık 22 ayda ulaşmaktadır. Yani geriye dönüş çok ağırdır. Ancak tüm ticari işletmelerin yaşam kaynağı olarak düşünülen krediler 1 yıllık olup, üretimimizin tam ortasında ödemeleri başlamaktadır. Sektörümüze uygun kredilendirme sistemlerinin getirilmesi su ürünleri yetiştiriciliğini kendi öz kaynakları ile sektör yapmış olan bizlerin önünü açacaktır.

Su Ürünleri yatırımlarında bürokrasinin daha da basitleştirilmesi ve hızlandırılması gerekmektedir. Bakanlığımız dışındaki diğer mercilerin biraz daha destekleyici tutum sergilemeleri bizleri cesaretlendirecektir.

Çevre Düzeni Planları hazırlama yetkisi Çevre ve Orman Bakanlığınca verilmiş olmasına rağmen halen görevler, Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca yürütülmektedir. Bu kargaşa giderilmelidir.

Kiralama yetkileri İl Özel İdarelerine devredilmiştir. Ancak iller arasında oluşabilecek farklı uygulamalar haksız rekabet yaratabileceği gerekçesi ile, kiralama kriterlerinin bir an önce belirlenmesi gerekmektedir.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi ürettiğimiz balıklarımız rutin olarak analiz edilmektedir. Ancak geçmişte yaşanan iki olay biz üreticileri çok zor durumlara sokmuş ve hatta zaten yoğun olarak rekabet ettiğimiz Yunanistan'ın duyması halinde gerçek payı olmasa dahi, Türkiye'yi yasaklamak için girişimlerde bulunabileceği ortamı hazırlamıştır. Yapılan analizler çok hassastır. Kullanılan yöntem devamlı kalibrasyonu gerektirmektedir. En küçük dikkatsizlik, sonuçları olumsuz etkilemekte ve saptırmaktadır.

Gelecekte meydana gelebilecek benzer durumlarda analizlerin tekrarlanmadan sonuçların açıklanmaması ve kesin emin olunduktan sonra olumsuz bir sonuç varsa gerekli prosedürün izlenmesini tüm üreticiler olarak önemle rica ediyoruz.

Komşumuz Yunanistan Avrupa Sübvansiyonları ve lokal destekler ile bizim önümüze geçmiş ve bizden sonra başlamış olduğu su ürünleri üretiminde Türkiye'nin 4 katından fazlasına ulaşmıştır. Günümüzde Yunanistan su ürünleri üretimi geriye gitmeye başlarken, ülkemiz hiçbir destek almaksızın bu günkü duruma gelmiştir. Gelişmesine devam etmektedir. Ancak sahip olduğumuz seviye ileridir ve artık endüstriyel boyutlarda bir sektör haline gelmesi nedeni ile desteklenmesi ve önünün açılması gerekmektedir. Bu doğrultuda, 2003 /16 sayılı Tebliğ ile çipura, levrek ve alabalık için getirilen destekleme pirimlerinin derhal ödenmesi zorunludur.

Bunların dışında Üretici Birlikleri yasası derhal çıkarılmalıdır.

İhracatta navlun desteği getirilmelidir.

Orta ve yakın doğu pazarlarında etkin olabilmek için ülkeler arası ikili anlaşmalar yapılmalıdır.

Devletin elinde bulunan su ürünleri üretme istasyonları özelleştirilmelidir.

Yem hammadde ithalatında vergi oranları ve fonlar düşürülmelidir.

Avrupa Birliği ortak balıkçılık politikası içerisinde yer alan mekanizmalar kültür balıkçılığı içinde uygulanmalıdır.

Taze-soğutulmuş balık filetosunun ihracatındaki engel ortadan kaldırılmalı, bu ürünler işlenmiş balık statüsünden çıkarılarak ,en kısa sürede ihracatı sağlanmalıdır.

Su Ürünleri Genel Müdürlüğü kurulmalıdır.

Oturum Başkanı Prof.Dr. Salih ÇELİKKALE:

Efendim çok teşekkür ediyoruz. Kuşkusuz senelerden beri dile getirilen yetiştiriciliğin ana sorunları ve bu sektörün geliştirilmesi için yapılması gerekenleri dile getirdiler.

Efendim diğer konuşmacımız sayın Cumhurbaşkanımız.

TÜRKİYE'DE SU ÜRÜNLERİ AVCILIĞI VE SORUNLARI

Cumhur KÜNTAY

Su Ürünleri Kooperatifleri

İzmir Birliği 2.Başkanı

Sayın Oturum Başkanım ve Salonumuzun Değerli Seçkin Konukları,

Büyük Atatürk'ün "hayatta en hakiki mürşit ilimdir" sözlerine paralel olarak şu ana kadar konuşan sayın bilim adamlarımızın ve konuşmalarından çok esenlendik. Gerçekten yararlandık.

Ben denizlerdeki dalgalarla kucak kucağa boğuşan, balıklarla koyun koyuna haşır neşir olan bir balıkçı olarak Ege bölgesinden, İzmir'den geliyorum. Sizleri saygıyla selamlıyorum.

İyiliklerin alkışlanması, iyi olanların da uygar ölçüler içerisinde eleştirilmesi bir erdemlik olduğuna inandığım için hoşgörünüze sığınarak küçük bir eleştiride bulunmak istiyorum. Resmi verilere göre ülkemizde 17 bin dolayında ruhsatlı balıkçı var. Bunlar 400'den fazla su ürünleri kooperatiflerinin ve de sekiz birlik içerisinde örgütlenmişlerdir. Önümüzdeki günlerde merkezi Ankara'da olmak üzere su ürünleri kooperatifleri merkez birliği şeklinde üst kuruluşumuzu tamamlayacağız. Bugünkü toplantımızın bütün konuları su ürünleri sektörüyle ilgilidir. Üzüntüyle belirtiyor ve eleştiriyorum ki, toplantımıza su ürünleri kooperatif ve birlikleri davet edilmemiş ve onların temsilcilerine konuşma hakkı tanınmamıştı. Ben de buraya bir sayın öğretim üyemizin özel dostluğum sonucu çağırıldım. Fakat İzmir Bölgesi Su Ürünleri Kooperatifleri Birliği'nin girişimiyle son anda Gökhan Beyin telefonu ile sekiz birlik üyesi temsilcisine çağrıda bulunmuş olduğunu öğrenmekle teselli buluyorum.

Sayın Yetkililerimiz ve Değerli Bilim Adamlarımız,

Türkiye su ürünleri avcılığının bilinen sorunlarını tekrarlayarak sizleri sıkmak istemiyorum. Ancak biz balıkçılar için çok önemli olan bir konuyu da bilgilerinize arz etmek istiyorum. Bilindiği üzere su ürünleri stoklarının korunması, böylece sürdürülebilir bir balıkçılık yapılabilmesi için devletimiz her yıl su ürünleri avcılığını dört aylık süreyle yasaklamaktadır. Elbette bu gereklidir ve saygıyla karşılıyoruz. Fakat bu dört aylık dönemde balıkçılarımızın geçimini nasıl sağlayacaklardır? Zira balıkçı günlük üreten ve günlük kazancıyla geçinen bir esnaf kesimidir. Bir mahalle bakkalını bile bırakın dört ay, dört iş günü kapatsanız isyan eder, oysa balıkçımız devletine olan saygısından ve dört aylık yasaklama tasarrufunu anlayışla ve saygıyla karşılamaktadır. Balıkçılarımız dört aylık yasak döneminde geçimlerini sağlayabilmek için balık satıcılığı yapan kişi ve kuruluşlardan borç almak zorunda kalmaktadır. Ve avcılık sezonu başladığında da ürettiği balıkları o aracı kişi ve kurumlara hiçbir pazarlık yapma şansı olmadan teslim etmektedir. Böylece hem kooperatifler, hem de o kooperatifin ortakları olan balıkçılarımız mağdur edilmektedir. İşte bu yasak döneminde devletimiz devreye girmelidir. Esasen anayasamızın 171. Maddesine göre birer üretici olan balıkçılarımızın oluşturduğu su ürünleri kooperatifleri devletimiz desteklemekle yükümlüdür. Yasak dönemde faizsiz veya az faizli krediler yoluyla su ürünleri kooperatiflerimiz desteklenmeli ve kooperatiflerle ortağı olan balıkçılara aracı ve tefecilere muhtaç olmadan korunmalıdır.

Su ürünleri avcılığının dengeli bir biçimde yürütülebilmesi bakımından 1380 sayılı Su Ürünleri Yasası'nın 33. Maddesinin değiştirilerek denetim mekanizması içerisinde kooperatif ve birlik temsilcilerinin de tayin edilmesi ve ayrıca 1163 sayılı Kooperatif Yasası'nın 55. Maddesi de tadil edilerek kooperatif veya birlik yönetim kurullarında bir adet su ürünleri fakültesi mezunlarının bulundurulması zorunlu hale getirilmesini, böylece hem kooperatif ve birliklerin daha düzeyli bir hale getirilmesi istihdama da katkıda bulunacaklardır. Bilgilerinize arz ediyor ve saygılarımı sunuyorum.

TÜRKİYE'DE SU ÜRÜNLERİNE DAYALI SANAYİ, ÜRETİM, PAZARLAMA VE TÜKETİM SORUNLARI

Ömer BAĞCI

Bağcı Su Ürünleri A.Ş

Değerli Hocalarım, Değerli Katılımcılar,

Su ürünleri sektörünün önemli bir ayağını da kültür balıkçılığı oluşturmaktadır. Ülkemiz su ürünleri kaynaklarının devamlılık içinde kullanılması, kaynaklarının rasyonel kullanımının sağlanması, su ürünleri stoklarının yıllık üretimlerinin ve bunları etkileyen faktörlerin bilinmesi, su ürünleri sektörü açısından önem arz etmektedir.

Su ürünleri insan beslenmesinden hayvan beslenmesine, ilaç sanayinden kozmetik sanayiye kadar kullanım alanına sahip olma özelliğinden dolayı tarım sektörü içinde önemli bir alt sektördür. Ve bu nedenden dolayı ülke ekonomisi açısından korunması ve değerli bürokratlarımız tarafından da dikkatlice sorunlarının incelenmesi ve üzerine gidilmesi gerekmektedir.

Ülkemizin su ürünleri yetiştiricilik ve potansiyeli gözönüne alındığında son yıllarda bu konuda önemli gelişmeler kaydedilmiş olmasına rağmen, elde edilen üretimin yetersiz olduğu görülmektedir. Su ürünleri hızla artan nüfusumuzun dengeli ve sağlıklı beslenmesi için bir ümit kapısı, aynı zamanda dış ticaret açığımızı kapatmada önemli bir katkı sağlamaktadır.

Mevcut denizlerimiz ve tatlı su kaynaklarımızın potansiyeli dikkate alındığında yapılan projeksiyonlara göre yetiştiricilikle elde edilen, öğleden önceki oturumda sayın GÜNAYDIN'ın bahsettiği gibi üretimin 2005 yılında 140 bin tona, 2008 yılında da 180 bin ton civarına çıkarılması teknik olarak mümkündür. Su ürünleri yetiştiriciliği Türkiye'de mazisi yeni bir üretim alanıdır. Ancak projeksiyon hedeflerine ulaşabilmesi için sektörün karşı karşıya bulunduğu sorunların giderilmesi gerekmektedir.

Denizlerimiz ve iç sularımızdan elde edilen balıkların su ürünleri tesislerinde kapasite artımları sağlanması için gerekli desteklerin oluşturulması gerekmektedir. Bu destekler geçmiş dönemde Ziraat Bankası aracılığıyla yapılyordu, son yıllardaki ekonomik krizler sebebiyle bu desteklerden sektörümüz mahrum kalmıştır.

Su ürünleri sektöründe çok başlılığın kısa sürede ortadan kaldırılması ve işlemlerin tek bir otorite tarafından yürütülmesi için su ürünleri genel müdürlüğünün yeniden kurulması faydalı olacaktır. Su ürünleri genel müdürlüğünün yeniden kurulacağı biraz önceki oturumda da bahsedildiği gibi gündeme geldi. Daha önceki toplantılarda da gündeme geldi, henüz bu konuda bir hazırlığın olduğunu sektördeki arkadaşlarımız görmemektedirler.

Bütün işletmelerin bu kültür balıkçıları için geçerli, hastalıkları denetim altına alınması, yumurta ve balık nakillerinin kontrol altında tutulması gerekmektedir. Bu da ne yazık ki Tarım Bakanlığı'nın il teşkilatları tarafından yürütülmekte, bu da yetersiz bir çalışma olmaktadır. Aynı şekilde denizlerden veya göllerden yakalanan balıkların işleme tesislerine gönderilmesinde soğuk zincirin oluşturulmaması sanayide üretilen balığın kalitesini etkilemektedir.

Su ürünleri üretimimizin düşük ve nüfusumuzun yüksek olması, kişi başına düşen su ürünü tüketimimizin diğer ülkelere göre düşük kalmasına neden olmuştur. Bunun için üretimimizin artırılması gerekmektedir. Türkiye'de kişi başına yıllık su ürünleri tüketimi sayın GÜNAYDIN'ın yedi-sekiz kilo civarında dedi, benim düşüncem bunun çok daha altındadır. Bölgesel farklılık üretimin yoğun olduğu deniz bölgelerinde iç bölgelerimizde tüketim farklılıkları vardır. Doğu Karadeniz bölgesinde tüketimimiz 20-25 kilodur. Bir kilonun altında olan bölgelerimiz mevcuttur. Burada halkımızın su ürünlerinin tüketimiyle ilgili yanlış bilgilere ve önyargılara sahip olduğu göz ardı edilmemelidir. Örneğin bizim firmamız toplu tüketim yerlerine balık temin etmektedir, işlenmiş, temizlenmiş alabalık. Yaz döneminde bu toplu tüketim yerlerinde balık tercihi yapılm-

maktadır. Bu yaz döneminde balığın insan sağlığına daha zararlı olabileceği, sıcağın insanların sindirimlerinde problem yaşanabileceği düşüncesiyle bunu almamaktadırlar. Bu son derece yanlış bir düşüncedir.

İç bölgelerdeki yetiştiricilik ve buna dayalı sanayi potansiyelinin devreye sokularak girişimcilerin yetiştiriciliğe ve sanayiciliğe teşvik edilip üretimin artırılması ve frigofrik nakliye ağının genişletilmesiyle avlama sezonunda denizlerden iç bölgelere sağlıklı bir şekilde balık ulaştırılması gerekmektedir.

Aynı şekilde av sezonunda bol olan türlerimizin en kısa sürede işleme tesislerine soğuk zincirle ulaştırılması ve bu ürünlerin 12 ay süreyle halkımızın tüketimine sunulması yine sanayimizin gelişmesi için önemli bir fayda sağlayacaktır.

İşleme sektörünün balık sektörü sanayisinin gelişmesi, çeşitliliğin artırılması ve mevcut üretim tesislerinin sanayi tesislerinin kapasite kullanım oranlarını yükselterek maliyetlerinin düşürülmesi ve işlenmiş ürünlerin düşük maliyetle pazara sunulması sağlanmalıdır.

Yine bununla ilgili kredi imkanlarının sayın Çörüş'ün de ifade ettiği gibi kredi imkanlarının sağlanması gerekmektedir. Yine bununla ilgili Ziraat Bankası'nın herhangi bir desteği yoktur son yıllarda. İhracatın artırılabilmesi için kapasite kullanımını dile getirdik. Aynı zamanda sayın Çörüş taze fileto çupra, levrek ve alabalıkta ciddi bir talep vardır Avrupa'da katma değerli ürünlerde. Bunun için bürokratik işlemlerin Koruma Kontrol Genel Müdürlüğü tarafından bir an evvel minimize edilmesi ve bunun taze soğutulmuş balık statüsüne sokulup ihracatının artırılması gerekmektedir. Türkiye taze balıkla beraber işlenmiş taze balığı da Avrupa pazarlarına sokmak durumundadır. Kapasitelerimiz Avrupa'ya göre, Yunanistan'a göre düşük kalmıştır. Bunun için Avrupa pazarında rekabetimizi artırabileceğimiz tek ürün vardır, o da işlenmiş ürünlere yönelmesi. Bu konuda konserve fabrikaları gayet güzel çalışıyor. Hamsiyi gayet iyi değerlendiriyoruz. Yumuşakçaları ve kabuklu ürünleri. Ancak taze soğutulmuş filetoları henüz gönderemiyoruz. Bunun bir an evvel giderilmesini talep ediyoruz.

Yine Tarım Bakanlığı'nın alabalıkta 100 bin lira, çupra, levrekte 150 bin lira gibi bir desteği oldu. Geçtiğimiz dönemde sayın bakanın Hazine bürokratlarından şikayeti oldu. Hazine'nin bu parayı Ziraat Bankası'na fon aktarımı yapmadığı için meslektaşlarımıza bu paraların aktarılmaması söz konusudur. Bununla ilgili de gerekli girişimler Hazine bürokratlarına yapılmalı ve bu paraların üreticimize aktarılması en kısa zamanda sağlanmalıdır.

Balık tüketiminin yaygınlaştırılmasının sağlıklı bir nesil için gerekli olduğu tüm bilimsel örgütlerce kabul edilmiştir. Ülkemizde balık tüketimini teşvik etmek için tedbirler alınmalıdır. Hükümetçe protein yararları orta öğretim okulları ile üniversitelerde pekiştirilerek anlatılıp sağlıklı bir nesil için çaba sarf edilmesi gerekmektedir. Tüketicinin daha kolay satın alabilmesi için KDV oranlarının düşürülmesi sağlanmalıdır.

Bu sempozyumu hazırlayan ve emeği geçen herkese çok teşekkür ediyorum.

Oturum Başkanı Prof.Dr. Salih ÇELİKKALE:

Efendim niye sessiz salon diyorum da, hemen arkadan sorunun cevabını bulur gibi oluyorum. Burada 15 tane balıkçı olsa öyle güzel ses çıkardı ki! Öyle güzel gürültü olurdu ki! Öyle güzel tartışma olurdu ki! Ama yine de tartışacağız.

Efendim şimdi arkadaşları davet ederken en son davet edeceğimiz hocaların hocası Doğan Atay Hocayı davet ediyorum. Buyurun Hocam.

Efendim Doğan Bey geçen sene emekli oldular. Ama kendileri de biliyor ki bilim adamının kayıt tarihi vardır, emekli tarihi yoktur. Okula kayıt vardır da, okuldan çıkış tarihi diye bir tarih yok.

SU ÜRÜNLERİ SEKTÖRÜNDE EDİTİM, ARAŞTIRMA VE İSTİHDAM

Prof. Dr. Doğan ATAY
A.Ü Su Ürünleri Fakültesi
Emekli Öğr.Üyesi

SU ÜRÜNLERİ EDİTİMİNİN ÖNEMİ

Çok yönlü bir uğraşı olan su ürünleri, köklü pratik ve nazari bilgi isteyen öğrenilmesi zor bir meslek koludur. Günümüzün serbest rekabet esasına dayanan ekonomik faaliyet döneminde, gelenek ve göreneğe dayanan atalardan kalma bilgi ile su ürünlerinin ekonomik şartlara uygun olarak üretimiminin sürdürülmesi mümkün değildir. Su ürünlerinin diğer ekonomik sektörlerden geri kalmasının başlıca sebebi eğitimsizlik ve öğretimsizliktir.

Su ürünleri üretimini öteki sektörler düzeyine ulaştırmak, verimi artırmak, insanlarımızı dengeli bir şekilde beslemek için su ürünleri eğitimine gereken önemin verilmesi gereklidir. su ürünleri üretiminde ileri gitmiş ülkelerin çoğunda su ürünleri eğitiminin yüzyıl önce başladığı ciddi ve planlı bir şekilde uygulandığı görülür.

Su ürünleri üretimi gelişmiş ülkelerde;

- ✓ Su ürünleri sektöründe çalışan balıkçılar,
- ✓ Kamu ve özel sektörde görevli teknik eleman,
- ✓ Meslekte yönetici ve öğretici olan mühendisler,
- ✓ Bilimsel araştırmalarda bulunan mühendisler,

kendi çalışma şartlarına uygun düşen bir şekilde eğitilirler ve kişilerin iş hayatında başarılı olabilmeleri için gerekli tedbirler önceden bir bütün haline getirilir.

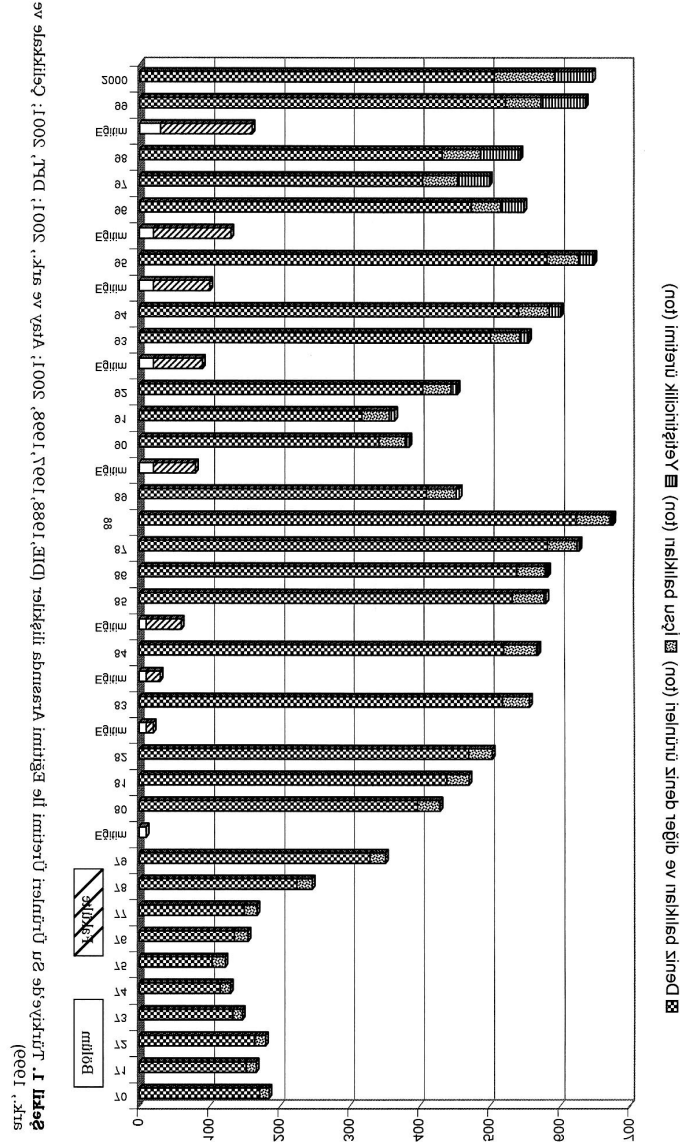
TÜRKİYE'DE SU ÜRÜNLERİ EDİTİMİ İLE ÜRETİM ARASINDAKİ İLİŞKİ

1970 yılından (184.154 ton) itibaren günümüze kadar geçen sürede en yüksek düzeye (676.004 ton) ulaşmıştır. 1988 yılından itibaren ise aşırı avlanma, kirlenme ve ekolojik değişimler sonucunda stokların azalması, avcılık yoluyla üretimde ve buna bağlı olarak toplam su ürünleri üretiminde azalmaları da beraberinde getirmiştir. İçsu ve deniz balıkları ile diğer deniz ürünleri avcılığının, toplam su ürünleri üretimimiz içindeki payına 1970 yılından itibaren Şekil 1'de yer verilmiştir. Şekil 1 incelendiğinde toplam su ürünleri üretimimizin 3-4 yıllık dönemlere göre dalgalanma gösterdiği, 1988 yılından itibaren 1989-1991 döneminde azalma, 1992-1995 döneminde artış, 1996-1998 döneminde tekrar azalma ve 1999 yılında artış süreci yaşandığı izlenmektedir. Avcılık yoluyla üretim Türkiye'de su ürünleri eğitiminde artışa paralel bir seyir izlemiştir (Şekil 1).

Bu dönemde avcılık yoluyla üretimde görülen dalgalı seyri değiştirecek köklü çözüm yollarının geliştirildiğini ifade etmek zordur. Son yıllarda üretimdeki artışı etkileyen faktörler Şekil 2 de gösterilmiştir.

Deniz avcılığına benzer bir tablo da içsu avcılığında yaşanmaktadır. İçsu avcılığının toplam su ürünleri üretimindeki payı da dalgalı bir seyir izlemekte, %7.13 ile %10.80 değerleri arasında değişmektedir.

1999 yılında 510 bin ton olarak gerçekleşen deniz balıklarının avcılıkla üretiminde çoğunluğu (%64) Doğu Karadeniz oluşturmaktadır (DİE, 2001). Doğu Karadeniz'den elde edilen balık, miktar olarak toplam

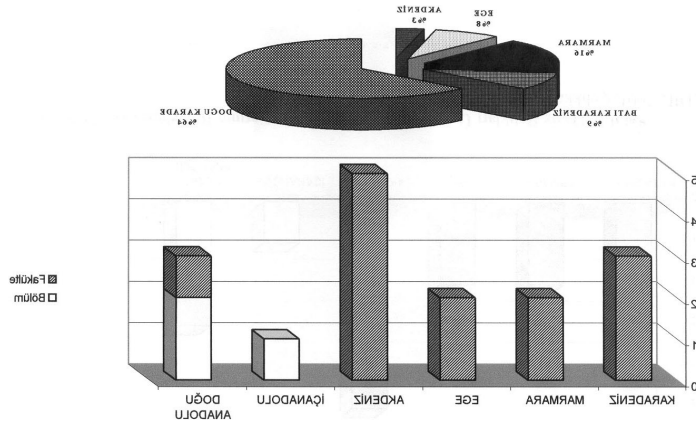

üretimimizde belirleyici bir unsur olarak ön plana çıkmaktadır. Ancak, değer olarak, birim balık başına elde edilen gelirin diğer bölgelerden elde edilen gelire oranla daha düşük olduğu gözlenmektedir. Buna karşılık Akdeniz'den elde edilen balıklardan değer olarak en yüksek ekonomik girdi sağlanmaktadır. Bu durum ise, Karadeniz'de tutulan balığın çoğunlukla iç tüketime sunulması ve Akdeniz'den çıkarılan balıkta ulaşım olanaklarının kolaylığı nedeniyle ihracatın fazla olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir (İGEME, 1998). 1999 yılı deniz balıkları üretiminin bölgelere göre dağılımı Şekil 2'de verilmiştir.

SU ÜRÜNLERİ YETİŞTİRİCİLİĞİ İLE EĞİTİM ARASINDAKİ İLİŞKİ

Türkiye'de su ürünleri yetiştiriciliği su ürünleri eğitimi ile başlamış ve eğitimdeki yaygınlaşmaya paralel olarak giderek artmıştır.

Dünyada, su ürünleri sektöründe yetiştiricilik gelişmekte olup, toplam üretimde yetiştiriciliğin payı, son 20 yılda %5'ten %23'e çıkmış ve üretim miktarı 1997 yılı itibarıyla 28.8 milyon tona ulaşmıştır (DPT, 2001).

Şekil 3. Deniz Balıkları Üretimini ve Eğitim Kurumlarının Bölgeye Göre Dağılımı (DİE, 2001; Çelikkale ve ark., 1999)

Ülkemizde ise 1999 yılında yetiştiriciliğin toplam su ürünleri üretimindeki payı %9.89 ile sınırlı kalmakla birlikte, 1988 yılında yetiştiricilik ile elde edilen ürün miktarı 4.100 ton iken bu değer 1999 yılında 63.000 tona ulaşmıştır (Şekil 3).

Ülkemizde deniz balıkları yetiştiriciliği 1985 yılından sonra doğadan yakalanan yavruların ağ kafeslere stoklanıp büyütülmesiyle başlamış, aynı yıl Ziraat Fakültesi Su Ürünleri Bölümünde ilk mezunları Türkiye'ye yayılmıştır. Su Ürünleri Fakültelerinin devreye girmesiyle eğitim ve araştırma etkinliğinin artmasına paralel olarak 1988 yılında 135 ton olan deniz balıkları üretimi 1999 yılında 25.230 tona ulaşmıştır (Çizelge 1).

Çizelge 1. Türlere Göre Yetiştiricilikle Elde Edilen Deniz Balıkları Üretimi (Ton) (DİE, 2001; DPT, 2001)

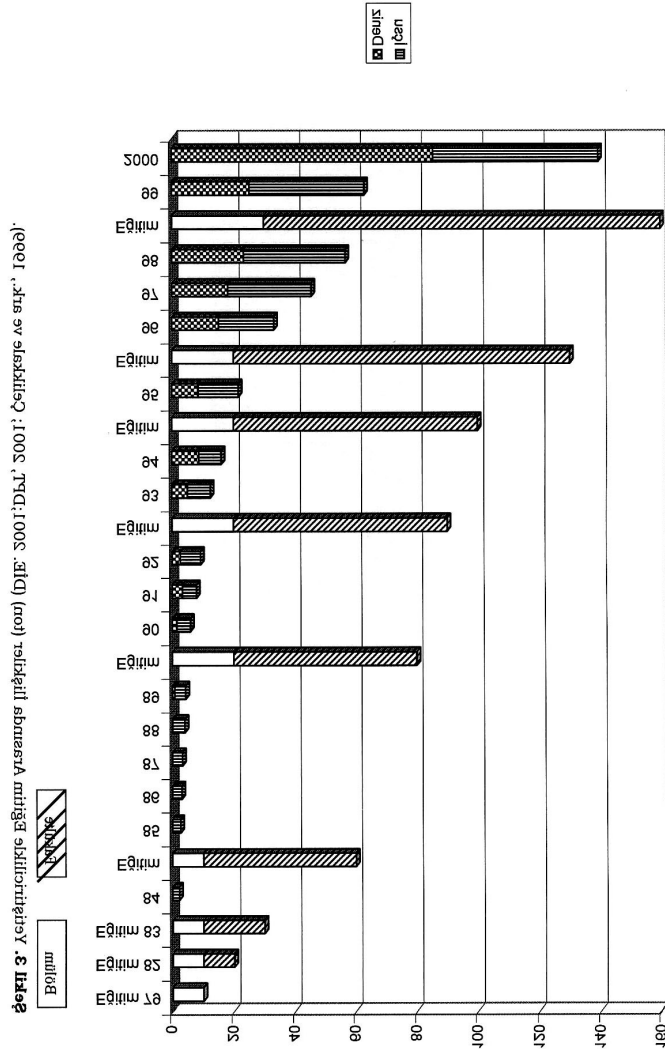
Tür	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Çupra	100	798	1.031	910	937	1.029	6.070	4.847	6.320	7.200	10.120	11.000
Levrek	2	21	102	777	808	3.128	2.229	2.773	2.210	6.300	8.660	12.000
Sazan	-	-	300	1.200	680	791	434	764	193	20	40	-
Alabalık	-	-	-	-	-	-	-	-	1.330	2.000	2.290	1.700
Karides	-	-	-	-	-	-	-	40	1.918	300	270	30
Diğer*	30	1	112	138	263	68	-	70	270	2.000	2.000	200
Toplam	132	820	1.242	3.322	2.688	2.046	8.733	8.494	12.241	18.120	23.410	25.230

*Midyeler, kefal, karagöz

Toplam su ürünleri üretiminin 1988 yılında % 0.59'unu oluşturan içsu balıkları üretimi, 1999 yılında % 5.93'lük bir paya sahip olurken, yetiştiriciliği yapılan türler içinde sazan üretiminin azalmasına karşın gökkuşuğu alabalığı yoğunluğunu korumuştur (Çizelge 2). Üretim, eğitim ve tüketimdeki arz ve talep ilişkisi sonucu bu gelişme meydana gelmiştir.

Tür	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Alabalık	1.762	2.771	3.212	4.146	6.271	6.848	6.077	12.686	17.180	26.200	32.340	36.870
Sazan	2.200	1.033	1.022	364	221	244	288	424	780	800	820	900
Toplam	3.962	3.804	4.234	4.510	6.222	7.362	7.262	13.113	17.960	27.000	33.260	37.770

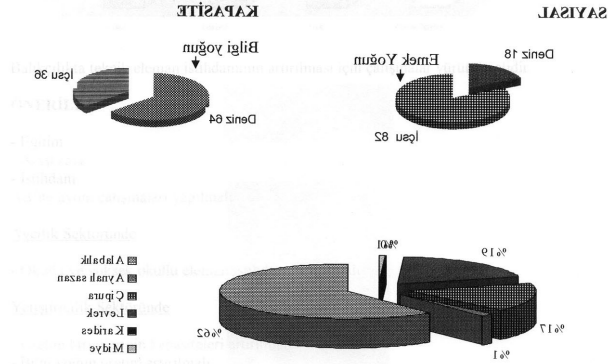
Çizelge 2. Türlere Göre. Yetiştiricilikle Elde Edilen İçsu Balıkları Üretimi (ton) (DİE, 2001; DPT, 2001)

Çizelge 3. 1999 Yılı Sonu İtibanyla Tarım ve Köyşleri Bakanlıqınca İzin Verilen Su Ürünleri Yetiştiricilik Tesisleri (DPT, 2001)

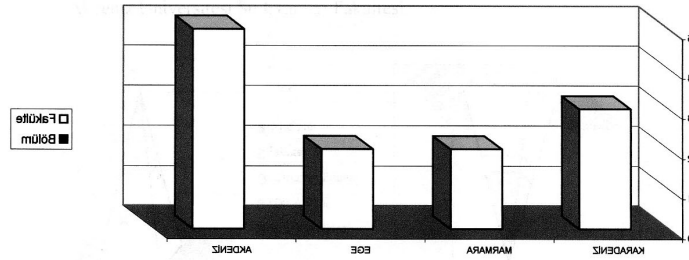
Yetiştiricilik konusunda eğitim ve teknolojik ilerlemeler ile yetiştiriciliqimiz son on yılda hızlı bir gelişme göstermiştir. Bu kapsamda yetiştiricilik desteklenmiş ve 1971 yılında bir adet olan yetiştiricilik tesisi 1999 yılında 1444 adede yükselmiştir (Çizelge 3) (DPT, 2001). Çizelge 3 incelendiğinde; faaliyette bulunan 1079 işletmenin kapasitesinin 45.635 ton olduğu görölmektedir. 1999 yılı su ürünleri toplam yetiştiriciliqinin 63.000 ton olduğu ve faaliyette bulunan bütün işletmelerin Tarım ve Köyşleri Bakanlıqının iznine sahip oldukları dikkate alındığında, bu işletmeler yaklaşık %38 fazla kapasite ile çalıştıkları veya izinsiz üretim yapan işletmelerin olduğu söylenebilir.

Yapılan çalışmalar sonucunda belirlenen potansiyel alanlar ve bu alanlar üzerinde kurulabilecek işletme sayıları kapasiteleri ile eğitim kapasiteleri arasındaki ilişkiler Çizelge 4'da verilmiştir.

Şekil 4. 1999 Yılında Yetiştiricilikle Elde Edilen Üretim Türüne Göre Dağılımı (DPT, 2001)

Kapite (ton/yıl)	Kurulabilecek İşletme Sayısı	Potansiyel Alanlar	Potansiyel Alanlar ve İşletmeler	Toplam
20.000	24	3	122	122
3.000	40.000	400	23	232
40.000	22.000	82.000		82.000

Çizelge 4. Türkiye Sahillerinde İlk Belirlemelere Göre Su Ürünleri Yetiştiriciliğine Uygun İlave Potansiyel Alanlar ve Bu Alanlarda Kurulabilecek İşletmeler (Adet) (DPT, 2001)

Türkiye'de su kaynakları bol gözükmese de yer ve zaman içinde ihtiyaçlarla uyum sağlamamaktadır. Hidrolojik açıdan ülkemiz 26 akarsu havzasına ayrılmaktadır. Ülke genelinde akış katsayısı 0.37 civarında olup, 501x10⁹ m³ yağıştan 186x10⁹ m³ yıllık ortalama akış meydana getirmektedir. Ülke sınırlarının dışında doğan akarsuların kazançları, yılda 7x10⁹ m³, ekonomik ve teknik açıdan yıllık katkı potansiyelleri ise yaklaşık 3x10⁹ m³'dür. Diğer taraftan Güneydoğu Anadolu Bölgesinin yerüstü su kaynaklarını oluşturan iki önemli nehir Fırat ve Dicle Nehirleridir. Sınır aşan sular olan bu nehirlerden Fırat'ın sınırlarımız içindeki toplam su potansiyeli 32x10⁹ m³, Dicle'ninki ise 21x10⁹ m³'tür. İki havzanın 53 x10⁹ m³ olan toplam su potansiyeli Türkiye'nin 26 havzasındaki 186x10⁹ m³'lük toplam su potansiyelinin %30'una karşılık gelmektedir (Alpan, 1997).

GAP Bölgesinde halihazırda 10 adet baraj gölü işletmeye alınmış olup, bunların toplam yüzey alanı yaklaşık 126.592 hektardır. Yüzey alanı 9.311 hektar olacak 4 adet baraj gölü ise inşaa halinde olup, planlanan 21 adet baraj gölünün de devreye girmesiyle doğal göl ve göletlerle birlikte yaklaşık 204.216 hektarlık su alanı oluşturulacaktır. GAP projesi kapsamında toplam 35 barajın tamamlanmasıyla bölgedeki doğal göllerle birlikte yaklaşık 210.697 su alanına ve 2.235 km uzunluğunda akarsuya sahip olacak GAP bölgesi, işsu ürünleri açısından önemli bir potansiyel oluşturacaktır (Çizelge 5) (DPT, 2001).

Toplam	Planlanan	İnşaat	Mevcut	
6.481	-	-	6.481	Doğal Güller ve Güller (Ha.)
204.216	68.313	9.311	126.592	Baraj Güller (Ha.)
210.697	68.313	9.311	133.073	Toplam

25 Ürünleri Faktörleri
Meslek Y.O. 25 Ürünleri Bölümü
Potansiyel Yürsek
4 adet
1 adet
üretim as

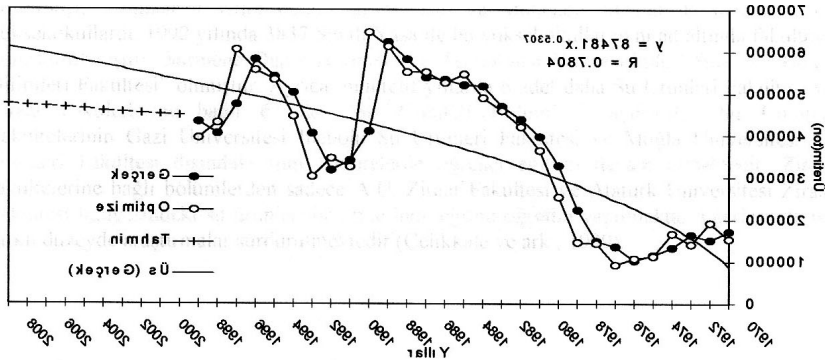
Çizelge 5. GAP Bölgesinde Mevcut ve Potansiyel Su Kaynakları ve Eğitim Kurumları (DPT, 2001)

GAP bölgesinde yapılan çalışmalar sonucu halen yaklaşık 900 ton/yıl olan üretimin doğal avcılık yoluyla 10.000 ton/yıl, yetiştiricilik ile yaklaşık 12.000 ton/yıl balık olmak üzere toplamda yaklaşık 22.000 ton/yıla ulaşması beklenmektedir. Bu miktar ülkemiz toplam üretiminin yaklaşık %4'ü, içsu üretimimizin ise %25'i kadardır (DPT, 2001)

SU ÜRÜNLERİ ÜRETİM PROJEKSİYONLARI VE EĞİTİM TRENTLERİ

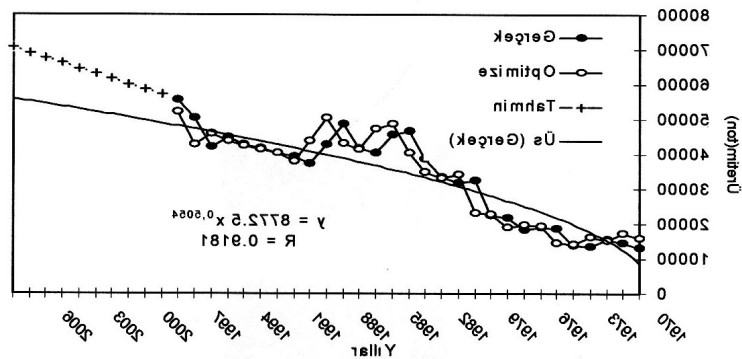
Ülkemizde avcılıkla gerçekleştirilen su ürünleri üretiminin büyük bölümünü oluşturan deniz balıkları 1988 yılında 580.701 ton ile son yirmi dokuz yılın en üst seviyesine ulaştıktan sonra, 1989 yılından itibaren hamsi av miktarında meydana gelen düşme nedeniyle azalarak 1991 yılında 290.046 ton ile son yirmi bir yılın en düşük değerini almıştır. Bu durum, serbest giriş sisteminin hakim olduğu balıkçılık sektörümüzde, av gücünün plânsız bir şekilde artmasının aşırı avcılığı doğurması ve aşırı avcılığın stoklara yaptığı baskıdan kaynaklanmıştır (Atay ve ark., 2000).

1999-2008 yılları projeksiyon hesaplamalarına göre; deniz ürünleri avcılığının 449.368-473.834 ton, içsu ürünleri avcılığının ise 57.119-70.577 ton arasında değişeceği tahmin edilmiştir (Şekil 5, 6). Bu durumda,

Şekil 5. Deniz Ürünleri Avcılığı ve Avcılık Projeksiyonu

Avcılıkta denge durumuna ulaşıldığını, avcılıktan gelen üretimde, ekonomik geliri ve istihdamı artırmak için eğitim trendleri üzerinde değişimi yapmanın zamanı gelmiştir.

Şekil 6. İçsu Ürünleri Avcılığı ve Avcılık Projeksiyonu

SU ÜRÜNLERİNDE YAPILAŞMA

Jaonya'da Su Ürünleri Eğitimi

Üniversiteler

1. Tokyo Su Ürünleri üniversitesi

Su ürünleri öğrenimi yapılan en büyük kuruluş olan Tokyo Su Ürünleri Üniversitesinin 1200 öğrencisi vardır. Öğrenim süresi 5 yıl olup, öğrenim uygulamalarının 4 yılı üniversite, 1 yılı gemiyle denizlerde yapılır.

2. Shimonoseki Su Ürünleri Üniversitesi

Jaonya'da üniversiteler Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olduğu halde, bu üniversite Tarım Bakanlığı tarafından açılmış ve yönetilmektedir.

Fakülteler

1. Hokkaido Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi

2. Nagasaki " " " "

3. Kagoshima " " "

4. Tokai " " "

Su ürünleri bölümü olan fakülteler

1. Tohoku Üniversitesi Ziraat Fakültesi

2. Tokyo " "

3. Nagoya " " "

4. Kinki " "

5. Kyushu " " "

6. Miyazaki " " "

7. Mie Üniversitesi Su Ürünleri Bölümü

8. Nihon Üniversitesi Tarım ve Veteriner Fakültesi Su Ürünleri Bölümü

Yüksek okullar

1. Su Ürünleri Yüksek okulları;

Su ürünleri liselerine dayalı, iki yıl süreli olan su ürünleri yüksek okulları ülkenin muhtelif bölgelerine dağılmış olup, 35 adettir.

2. Su Ürünleri Kooperatifçilik Yüksek Okulu

Liseye dayalı, bir yıl süreli olan bu okul Jaonya ve Dünyada tek olup, özellikle su ürünleri kooperatiflerine yönetici yetiştirmek amacına yöneliktir.

3. Su ürünleri liseleri

Orta okula dayalı üç yıl eğitim veren bu liselerden jaonya'da halen 55 adet mevcuttur.

TÜRKİYE'DE SU ÜRÜNLERİ EĞİTİMİ

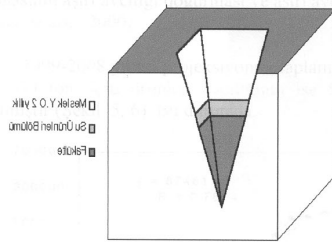
Türkiye'de su ürünlerinin üniversite düzeyinde eğitimi 1974 yılında başlamıştır. Bu tarihte Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi'nde "Su Ürünleri Kürsüsü" ve aynı üniversitenin Veteriner Fakültesi'nde "Su Ürünleri ve Av Hayvanları" adı altında birer kürsü kurulmuştur. Her iki kürsü de ağırlıklı olarak balık yetiştiriciliği konuları üzerinde eğitim verilmeye başlanmıştır. Bu eğitim her iki fakültede sadece birer dersten ibaretti ve

konuda araştırmalar yapılmaya başlanmıştır. Yine aynı tarihlerde balık yetiştiriciliği tesisleri kurulma ve gelişmeye başlanmıştır. Daha sonra 1978 yılında A.Ü. ziraat Fakültesi'nde "Su Ürünleri Bölümü" açılmıştır. 1980'li yılların başında Veteriner Fakültesi'ndeki kürsü kapatılarak burada görev yapan öğretim kadrosu Ziraat Fakültesi'ndeki bölüme nakledilmiştir (Çelikkale ve ark., 1999).

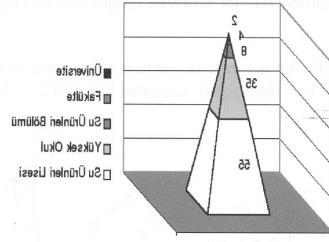
2547 sayılı Yükseköğretim Yasası çerçevesinde 41 Sayılı Kanun Hükmündeki Kararname ile İstanbul, İzmir, Eğirdir, Adana, Elazığ ve Sinop'ta olmak üzere 6 adet Su Ürünleri Yüksekokulu ile Trabzon'da bir adet Sürmene Deniz Bilimleri ve Teknolojisi Yüksekokulu kurulmuştur. Bunlar 4 yıllık eğitim süresi olan ve Mühendis ünvanı ile mezun veren yüksekokullardır. 1992 yılında 3837 Sayılı Yasa ile bu yüksekokullar aynı ad altında fakülteye dönüştürülmüştür. Sürmene Deniz Bilimleri ve Teknolojisi Yüksekokulu "Sürmene Deniz Bilimleri Fakültesi" olmuştur. Ayrıca, muhtelif yıllarda 6 adet daha Su Ürünleri Fakültesi ve Ziraat Fakültelerine bağlı 6 adet "Su Ürünleri Bölümleri" açılmıştır. Su Ürünleri Fakültelerinin Gazi Üniversitesi İnebolu Su Ürünleri Fakültesi ve Muğla Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi dışındaki tüm fakültelerde öğrenci eğitimi devam etmektedir. Ziraat fakültelerine bağlı bölümlerden sadece A.Ü. Ziraat Fakültesi ve Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi bünyesindeki su ürünleri bölümlerinde eğitim-öğretim yapılmakta, diğerlerinde ise farklı düzeyde araştırmalar sürdürölmektedir (Çelikkale ve ark., 1999).

1. Fakülte düzeyinde lisans ve yüksek lisans eğitimi;

- ✓ A.Ü. Ziraat Fakültesi Su Ürünleri Bölümü,
- ✓ Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Su Ürünleri Bölümü,
- ✓ 100. Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Su Ürünleri Bölümü,
- ✓ Süleyman Demirel Üniversitesi Eğirdir Su Ürünleri Fakültesi,
- ✓ Çukurova Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi,
- ✓ Ege Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi,
- ✓ Fırat Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi,
- ✓ İstanbul Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi
- ✓ Karadeniz Teknik Üniversitesi Sürmene Deniz Bilimleri Fakültesi,
- ✓ 19 Mayıs Üniversitesi Sinop Su Ürünleri Fakültesi,
- ✓ Gazi Üniversitesi İnebolu Su Ürünleri Fakültesi,
- ✓ Karadeniz Üniversitesi Rize Su Ürünleri Fakültesi,
- ✓ Mersin Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi,
- ✓ Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi
- ✓ Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi
- ✓ Muğla Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi,
- ✓ Akdeniz Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi,

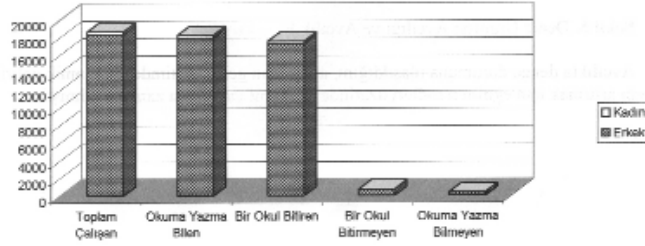

Türkiye'de Eğitimin Yapısı

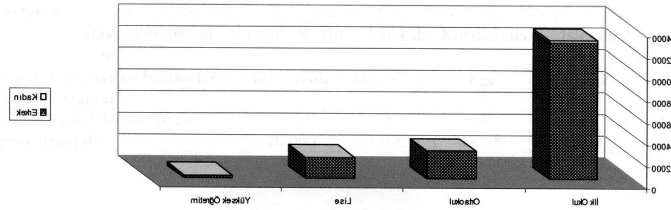

İstanbul'da Eğitimin Yapısı

Balıkçılıkta İstihdam

Balıkçılıkta İstihdam Edilen Eğitimli Nüfusun Dağılımı (DİE,2000)

Balıkçılıkta İstihdam Edilen Eğitimli Nüfusun Dağılımı (DİE, 2000)

Balıkçılıkta teknik eleman istihdamının artırılması için çalışmalar yürütülmelidir.

ÖNERİLER

- ✓ Eğitim
- ✓ Araştırma
- ✓ İstihdam
- ✓ AB'ne uyum çalışmaları yapılmalı
- ✓ Avcılık Sektöründe
- ✓ Okullu ve yüksek okullu eleman istihdamı artırılmalı

Yetiştiricilik Sektöründe

- ✓ Üretim birimlerinin kapasiteleri artırılmalı
- ✓ Bilgi yoğun üretim artırılmalı

KAYNAKÇA:

- ALPAN, S., DPT.YBM 1997. <http://ekutup.dpt.gov.tr/cevre/buraks/sukaynak.html> Erişim yılı, 2001.
- ANONİM, 1999. Türkiye Su Ürünleri Sektörü, Potansiyeli, Mevcut Durumu, Sorunları ve Çözüm Önerileri, İTO, Yayın No: 1999-2, ISBN-975-512-312-0.
- ATAY, D.,1993. Su Ürünleri Mevzuatı, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları:1294, Ders Kitabı:370.
- ATAY, D., ÖLMEZ, M., KORKMAZ, A. Ş., 2000. Su Ürünleri Üretimi. TMMOB ZMOI, Türkiye Ziraat Mühendisliği V. Teknik Kongresi, Milli Kütüphane- Ankara. 17-21 Ocak 2000.
- ATAY, D.,KORKMAZ, A. Ş., 2001. Su Ürünleri Üretimi: Türkiye'de ve Dünyada Son Trendler. Türkiye Su Ürünleri Dayanışma, Eğitim, Araştırma ve Geliştirme Vakfı Dergisi, Yıl:1, Sayı:1, 3-15.
- ÇELİKKALE, M.S., DÜZGÜNEŞ, E. VE OKUMUŞ, İ., 1999. Türkiye Su Ürünleri Sektörü: Potansiyeli, Mevcut Durumu, Sorunları ve Çözüm Önerileri. İstanbul Ticaret Odası, Yayın No: 1999-2, İstanbul, 414 s.
- DİE, 1990. Su Ürünleri İstatistikleri, 1988. T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, ANKARA.
- DİE, 1998. Su Ürünleri İstatistikleri, 1997. T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, ANKARA.
- DİE, 2001. Su Ürünleri İstatistikleri, 1998. T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, ANKARA.
- DİE, 2001. Su Ürünleri İstatistikleri, kesinleşmiş, yayınlanmamış sonuçları, 1999, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, ANKARA.
- DPT, 2001. Su Ürünleri ve Su Ürünleri Sanayii, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ö.İ.K Raporu, Yayın no:2575
- İGEME, 1998. Su Ürünleri Sektör Araştırması, İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi, ANKARA.

Oturum Başkanı Prof.Dr. Salih ÇELİKKALE:

Evet böylece çok kısa zamanda konuyu özet olarak sundukları için çok teşekkür ediyorum.

Efendim bu oturumla ilgili sorusu olan arkadaş var mı? Yazılı olması da gerekmez, sözlü olarak. Katkısı?

Prof. Dr. Ercan SARUHAN:

Sayın Başkan, Değerli Konuklar,

İlk araştırmacı adayı olarak 1962 yılından beri bu sektörün içinde sayılırız, yani 41 sene olmuş. İsterseniz 41 kere maşallah diyebilirsiniz. Bunun aşağı yukarı doktora dahil 36 senesi akademisyenlik olarak geçti, İstanbul Hidrobiyoloji Araştırma Enstitüsü'nde. 1972'de Çukurova Ün. Ziraat Fakültesi öğretim üyeliğiyle ve 1985'te kurulan Çukurova Üniversitesi Su Ürünleri Yüksekokulu'nun 1988'den itibaren yüksekokul müdürlüğü, 92'den beri de dekanlığını yapmaktayız.

Şimdi dolayısıyla özellikle son sunucu olan değerli büyüğümüz, ağabeyimiz, emekli Prof. Dr. Doğan Atay'ı görüşmesiyle ilgili olarak hem bir araştırmacı, hem de eğitici, öğretici olarak bir iki katkıda bulunmak istiyorum.

Değerli Hocamız bu sunuşunda bana göre çok güzel bir olaya parmak bastı. Eğitim, öğretim hem sayısal, hem kalite arttıkça şüphesiz o eğitim öğretimin hedefi olan sektörde de şüphesiz hem sayısal, hem kalite olarak, hem tabii üretim miktarı olarak arttı. Ve büyük ölçüde ona bağlı olduğunu ben de rahatlıkla söyleyebilirim, hocanın o fikirlerinin altına rahatlıkla imzama atabilirim.

Yalnız özellikle söylediği bir iki husus var. Önemli ölçüde katılmakla beraber o koşulların oluşmasında Türkiye'nin bazı genel koşullarını da etkilediğini ve onların göz ardı edilmemesi gerektiğini söyleyebilirim. Çünkü yıllardan beri fakültelerden mezun olan arkadaşlarımızın, gençlerimizin, su ürünleri mühendislerimizin istihdam sorunu bizi de yakından ilgilendirmekte ve izleyicisi olmaktayız.

Şimdi bugün için ne yazık ki önemli bir kesimi işsiz, öğretmenlik yapmakta, yani sektörün dışında çalışmakta ve ilaç sektöründe çalışmakta veyahut da şurada burada satış elemanı olarak çalışmakta. Tabii ki bütün işler namusuyla çalışıldığı sürece saygındır, emekle para kazanılmaktadır. Elbette bu arkadaşlarımız yaşamlarını sürdürebilmek için bir işte çalışacaklardır. Ama onların da gönlü, bizim de gönlümüz sektörde çalışmaları ve sektörün güçlendirilmesi ve geliştirilmesine katkı sağlamalarıdır. Ama Türkiye'nin şu andaki ekonomik konjonktür yapısı buna pek izin vermiyor. Birçok alanda da olduğu gibi, bu en fazla ziraat mühendislerini, su ürünleri mühendislerini ve daha birçok mühendis alanlarını veya mühendis olmayan unvanlı fakülte mezunlarını da içinde bulduğumuz koşulların büyük çapta mağdur ettiğini gözden irak tutmamak gerek. Şimdi söyleyebilirim ki, bugün sektörde de, diğer sektörlerde de yüksekokul veya fakülte mezunu içler acısı 150 milyon liraya adam çalıştırılmaktadır. Ve işveren de bu konuda bana göre belki haklı olduğu bazı şeyler var ama insafsız davranmaktadır. "Ben senin gibi çok bulurum, 150-200 milyona istiyor-san gel" demiştir. Çocuk da aç, sefil gezmektense 150-200 milyona razı olmuştur. Bu, 13-14 senenin emeğinin sonucu. Çünkü o halde bugün. Ne yazık ki o halde. Ben iki sene evvel girdiğim bir yazlık sitenin kooperatifinde mimarlar vardı. Çocuklar kaçta çalışıyorsunuz burada, müteahhidin yanında dedim. "150 milyona" dedi.

Şimdi Türkiye'de ekonomik koşullar böyle olduğu bir dönemde istihdam planlamasını yapmak sektörün yeterli elemanı alabilmesi mümkün değil. O nedenle çarpık bir dağılım var. Özellikle sektörde ne kadar su ürünleri mühendisi çalışırsa ki, isterse teknelerde veya işletme birimlerinde, sektörün o kadar daha

güçleneceğini ve üretimin istenen boyutlara, düzeylere çıkacağına biz de inanıyoruz. Fakat sektör buna hazır mı? Değil. Belki yasal bazı yaptırımlarla bir kişi, iki kişi her çiftlik istihdam edebilir. Eğer Türkiye'nin ekonomisi iyi olursa, yer ucuz, krediler ucuz, yatırım ucuz olursa ve iç ve dış pazarlama koşulları da uygun olursa inanıyorum ki su ürünleri sektörünün bugün Türkiye ekonomisindeki payı üçe beşe katlanacaktır. Ve o zaman bu okullardan mezun olan çocuklarımızın da iş bulma sorunu diye bir kaygıları olmayacaktır. Daha doğrusu fazla olmayacaktır.

Ben biraz da bazı bölgelerdeki eşitsizliğin, bazı bölgelerde sektörün gelişmemesinin sadece gençlerin o tarafta görev almamasından değil, ayrıca da Türk ekonomisinin içinde bulunduğu şartlardan kaynaklandığını söyleyebilirim.

Doğu Anadolu'da, Güneydoğu Anadolu'da bugün giderek balık üretim işletmeleri artmaktadır. Yani sayısal olarak hızlı değilse de artmaktadır. Fakat şimdi bir de enteresan bir duygu, bizde fakülte mezunlarımıza önemli bir kısmı da orta ve batıda çalışmak istemektedir. Daha çok gözünü hep o tarafa dikmiştir. Sanki hani 60'lı yıllarda Türk vatandaşlarının Almanya'da çalışmaya göz dikmiş olması gibi. Dolayısıyla doğudaki ve güneydoğudaki işletmelerin bir kısmı kendi yağlarıyla kavrulmak gibi bir sorunla karşı karşıyadırlar. Bence Türkiye'de bugün 12 tane faal eğitim yapan su ürünleri fakültelerinin mezun ettikleri Türkiye'nin sektör ihtiyacının üzerindedir. Onu da söyleyebilirim. Yani 13 tane aslında kağıt üzerinde, bir tanesi henüz daha faaliyete geçemedi. Eğer Kastamonu Üniversitesi kurulursa, İnebolu'da da bir tane fakülte kağıt üzerinde var, faaliyete geçecek. Şimdi 12 tanesi faal. Dolayısıyla bir de buna Karadeniz Teknik Üniversitesi Deniz Bilimleri ve Teknolojisi Fakültemizi katarsak bir kısmıyla bu sektöre hizmet eden, bunu 13 diye de söyleyebiliriz.

Yani Türkiye'nin içinde bulunduğu şu andaki üç beş seneden beri devam eden ve bir süre daha gideceğini düşündüğümüz ve hepimizi üzen bu şartlar dolayısıyla bu kaliteleri tartışılabilir öğrencilerimizin. Türkiye'nin ihtiyaçlarına göre eğitim öğretim yapıp yapmadıkları tartışılabilir. Şu alanlara Türkiye'nin gereksinimi daha fazla, dersleri yoğun olarak, uygulamaları yoğun olarak o alanlara ağırlık vermememiz gerektiği tartışılabilir. Biz de bu konuda devamlı bir arayış içerisindeyiz. Tabii ki bu arada bu okulların yanı sıra iki tane daha yakın zamana kadar su ürünleri konusunda ziraat mühendisi olarak mezun eden iki bölümümüzü de anmadan edemeyeceğim. Hatta bunlardan Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi'nin bölümü, Türkiye'de yüksekokullaşmanın ilkinin gerçekleştirmiştir 1970'li yılların ikinci yarısında.

Şu sabahtan beri ben kutluyorum, ZMO'muzu kutluyorum buna önyak olduğu için. Bunu katılan ortaklaşa Ege Üniversitesi Su Ürünleri Fakültemizi de kutluyorum. Ayrıca buna destek veren Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği'ni de kutluyorum ve teşekkür ediyorum. Çünkü bugün sektörün içinde bulunduğu bunalımlar ne olursa olsun, Türkiye'nin içinde bulunduğu bunalımlar ne olursa olsun, ben artık 60 yaşının üzerine çıkmış bir Türk vatandaşı olarak, bir eğitici, bir öğretici olarak bu sektörde uzun yıllardan beri araştırmacı, öğretici olarak çalışan, çok şeyleri yaşamış, tanık olmuş bir insan olarak 27 Mayıs'ta bir üniversite öğrencisi olarak, 12 Mart'ı, 12 Eylül'ü yaşamış bir insan olarak, 1950'de Demokrat Parti'nin iktidara geçişini dün gibi hatırlayan bir insan olarak, Türkiye'nin bugüne kadar, bunlar tabii belki konu dışı gibi görünüyor ama derdimiz çok, hiç de doğru ideal edilmediği gösteriyor, bu noktalara gelmek. Türkiye'de çok şey değişmedi mi? Değişti elbette. Ama bugün Türkiye'nin AB içerisinde bir İspanya, bir Portekiz veya bir İtalya olmaması için hiçbir neden yok. Tamamen plansız, programsız ve kötü idare edilmekten kaynaklanmıştır. Şimdi bizim adam edecek bir kapıdayız biz. Ne yazık ki bunu içim burkularak söylüyorum. Bizi adam edecek bir kapıdayız. Biz kendi kendimize adam olamıyoruz. Bu bir özleştiridir. AB bizi adam edecektir. Neyle adam edecektir? Mevzuatımızla, yasalarımızla, insan yapımızla, düşünce tarzımızla, felsefemizle, hayata bakışımızla bizi adam edecektir. Biz kendi kendimizi adam edemedik. Onun için bizi ilgilendiren boyutu da su ürünleri sektörünün, AB'nin mevzuatıyla, yapılandırılmasıyla, her şeyiyle AB'nin kapısına girerken veya kapısında beklerken ona uyumlu hale getirilmesiydi. Bu hepimize düşüyor. Bunun da Tarım Bakanlığımızın çok güzel bir

projesini de dinledik sabahleyin. Bu konuda birçok birimlerin çalıştığını da biliyoruz. Dilerim ki kısa zamanda tam üyelik kapısından içeri gireceğimiz sırada ki buna fırsat verecekler mi bilemiyorum, bütün yönlerimizle, balıkçılığımız başta olmak üzere biz size uyuyoruz, her şeyimizle deyip elimizi, kolumuzu sallayarak girmeye hazır olmamızı. İşte bu çalışmalar, bugünkü sempozyum da bunun içerisinde önemli bir yer almaktadır. Ben o nedenle de böyle bir sempozyumun olmasından dolayı ve bu konudaki fikirlerin ortaya serilmesi ve tartışmaya açılmaya bakımından da çok memnunuz. Ben sadece bir soru için değil, bunları söyleyebilmek fırsatını kendi kendime yaratmak için sayın Başkanın da izniyle sizlerin de hoşgörüsüyle buraya çıktım. Bu görüşlerimi paylaşırsınız paylaşmazsınız bilmiyorum ama uzun yıllar yaşayan bir insan olarak bunları söyleme ihtiyacını hissettim. Teşekkür ediyorum.

Oturum Başkanı Prof.Dr. Salih ÇELİKKALE

Teşekkür ediyoruz efendim. Hocam çok uzun yıllar olmadı, daha kullanılmamış 40 yılımız var ona bir başlayalım da. Efendim hepinize teşekkür ediyorum sabrınızın taşıdığına da inanıyorum. Zamanında kürsüyü sayın meslektaşına bırakmak için birkaç noktayı belirterek sözlerime son vermek istiyorum.

Efendim biz Ordinaryüs Prof. Dr. Curt KOSSWIG'in anısına 24-25 Ekim'de İstanbul'da sempozyumu yapıyoruz. Curt KOSSWIG Türkiye'nin hem fen fakültelerine, hem su ürünleri camiasına büyük katkı yapmış Alman asıllı bir profesördür ve 100. Doğum yılına rastladığı için İstanbul Su Ürünleri Fakültesi ve Fen Fakültesi müştereken Hamburg Üniversitesi de üçlü bir organizasyonla 24-25 Ekim'de, onu sizlere duyurmak istiyorum. Ayrıca Karadeniz Vakfı'nın altı Karadeniz ülkesinden gelen bilim adamlarıyla 31 Ekim'de yine Karadeniz Vakfı'nda İstinye'de bir workshop olacak. Altı konu işlenecek.

Efendim sabahki bir iki noktaya değinmek istiyorum. Ahmet Elbek Bey sormuştu, Ertuğ Beyin anlattığı konuda zannediyorum ufak bir yanlış anlaşma oldu. AB sivil toplum örgütlerine fevkalade önem veren bir kuruluştur. Özellikle balıkçılık bakımından. Geçen sene Türkiye'nin uyum ön projesini hazırlamaya gelen heyetle zaman zaman birarada olma fırsatını bulduk ve onların bir ifadesi var. "Sakin her yönünüzle AB'ye uymayın, sizdeki iyi şeylerden vazgeçmeyin. Çünkü bazı şeyler var ki, siz de balıkçılıkta bizden çok çok daha iyi. Onları da muhafaza edin" demişlerdir. Bu bizi sevindirdi.

Efendim yine sabah bir oturumda bir arkadaşımız Orkinoslarla ilgili stoklar belli değil, stokların yumurtlaması belli değil dediler. Geçen sene yaptığımız İtalyanlarla müşterek fakültemizin araştırmasıyla Doğu Akdeniz kesiminde Orkinoslarda markalamak suretiyle uydudan izleme şeklinde çok isabetli bir çalışma olmuştur. ICCAT toplantısı geçen hafta İspanya'da yapıldı. Bu yapılan çalışma bunların asıl üreme yerlerinin burası olduğunu ve kota alırken de bize büyük bir şans tanıyacağı yönündedir.

Diğer konulardaki görüşlerimi değerlendirme kısmında belirteceğim. Ama değerli arkadaşlarım şunu belirtmek istiyorum ki, Türkiye'de su ürünleri sektöründe fevkalade gelişme vardır. Belki idari yapı, organizasyonda eksikliklerimiz var, ama avlanma teknolojisinde Türk balıkçısının üzerinde ben balıkçı tanımiyorum. Aşağı yukarı 32 farklı ülkede bulundum, Türk balıkçısının bilgi ve becerisini hiçbir yerde göremedim. Bu benim ifademle değil, yurtdışından gelen bilim adamlarının da aynı şekilde görüşüdür.

Türkiye'de su ürünleri işleme ve değerlendirmede fevkalade gelişme vardır, bilmiyorum bu su ürünleriyle ilgili tesisleri gördünüz mü? Bunlar hepsi AB standartlarında tesislerdir. Bu bakımdan Tarım Bakanlığı özellikle Koruma Kontrol Genel Müdürlüğü'nün fevkalade titiz çalışması, takibi olmuştur, desteklenmişlerdir. Her ne kadar desteklenmiyor gibi sözleri sürekli söylüyorsak da, Bakanlık tarafından çok iyi izlenim ve destek vardır. Bir mazot sorunu çözülmüştür, bu balıkçıya büyük bir rahatlık getirecektir. Üretimde tarıma verilen destek, balıkçılığa verilmiştir. Bu iyi bir havadistir. Öyle zannediyorum ki, geçenlerde Bakanlığın aldığı karar 1000 köye, 1000 ziraat mühendisi. Dilerim ki 100 yere, 100 su ürünleri mühendisi gibi tarımın bir kolu olduğunu hatırlayarak devam eder. Hepinize saygılar, sevgiler sunuyorum.

III. OTURUM

TÜRKİYE'DE SU ÜRÜNLERİ SEKTÖRÜNÜN SORUNLARI VE ÇÖZÜMLEMELER

Oturum Başkanı Prof.Dr. Ahmet KOCATAŞ

E. Ü. Su Ürünleri Fakültesi Dekanı

Necati UZDİL

CHP Milletvekili

Sayın Başkanım, Çok Değerli Hocalarım, Arkadaşlarım, Genç Meslektaşlarım,

Öncelikle tümünüzü şahsım ve CHP adına sevgi ve saygıyla selamlıyorum. Değerli arkadaşlarım, böyle bir toplantıyı hazırlayan arkadaşlarıma da teşekkür etmeden geçemeyeceğim. Ancak demin bir Hocamın söylediği gibi, salonun dopdolu olmasını da gönlüm arzu ederdi. En azından konunun önemi gerçekten çok büyüktü. Bu konuyla ilgili Bakanlıkta görev alan arkadaşların burada olması gerekirdi diye düşünüyorum. Üretici arkadaşlardan daha çok kişilerin burada olması gerekirdi diyorum. Belki de talebelerimizin de burada olması gerekirdi. Hele hele siyasetçilerden de burada çok daha fazla insan olması gerekirdi diye düşünüyorum.

Değerli arkadaşlarım, ben burada hemen üç tarafı sularla çevrili diye konuşmama başlamak istemiyorum. Sabahtan bu yana bu konuda ömrünü vermiş bilim adamlarımız, uzmanlarımız bizi bilgilendirdiler. Ben de 15 gündür çalışıyorum, buraya gelirken Adana Su Ürünleri Fakültesi'nden, Ankara Su Ürünleri Fakültesi'nden ve Oda'mdan çeşitli sayfalardan bilgi topladım ve çalıştım. Kendime göre de bir konuşma hazırladım. Ama şimdi ben o konuşmayı burada size nasıl takdim ederim diye düşündüm ve inanın vazgeçtim. Kendi kendime karar verdim, bu toplantıda dinlediklerimden, öğrendiklerimden, politikacı gözüyle önemli gördüğüm birkaç konuyu gündeme getir ve konuşmanı bağla diye düşündüm. O nedenle orada not aldığım birkaç konuda sizlerle düşüncelerimi bölüşmek istiyorum.

Öncelikle değerli arkadaşlarım Mühendislik-Mimarlık Haftası bugün. Şöyle düşünüyorum: Çıkıp da ilk bu işi takdim ederken Başkanım gösterdi ve arkasından ben orada bir politikacı olarak düşündüm. Ben ziraat mühendisiyim, 67 Ankara mezunuyum, onu da söyleyeyim. Tarım ve Köy İşleri Bakanımıza bir bakıyorum, Mühendislik ve Mimarlık Haftası'nda. Kendisi kesinlikle mühendislikle ilgisi olmayan bir alandan geliyor. Bakanlığın, kurumun esas can alıcı personelleri ve görevi mühendislikle ilgili. Aynı bakanlığın müsteşar muavinlerine bakıyorum, burada konuşan sayın müsteşarıma bakıyorum, inanın onlar da mühendis değil. Onlar da değişik konulardan geliyor, hatta geçmişlerinde bu konuyla ilgileri de yok. Bir bakıyoruz bir de Orman Bakanlığımız var bizim, en yakın, Orman Bakanımıza bakıyoruz, onun da en ufak bir ilgisi yok mühendislikle. Bu duyguları yaşadım oradayken. Şöyle düşündüm: Acaba niye?

Değerli arkadaşlarım, şu anda Mecliste bir tane orman mühendisi var, yedi tane de ziraat mühendisi var. Bunlardan bir tanesi kendini ziraat mühendisi kabul etmiyor, ben gazeteciyim diyor. Bir tanesi de okulu bitirdikten sonra belediye başkanlığına başlamış, ben diyor mühendislikten koştum, ben yerel yöneticiyim diyor. Neticede beş tane de ziraat mühendisimiz var.

Ben ne yapayım şimdi? Ben şunu söylüyorum: Arkadaşlar, burada bir sürü güzel şeyler konuştuk, bilgiler sunduk. Ama, bu bilgileri hayata geçirecek olan politikacılar. Bu ülkeyi dikkatinizi çekerim, politikacılar yönetiyor. Dünyayı da politikacılar yönetiyor. İşte karşımızda Irak olayında Bush. O zaman şunu öneriyorum

tüm arkadaşlarıma. Buradaki arkadaşlarım aracılığıyla dışarıdaki arkadaşlarıma da öneriyorum: Bu işleri en iyi bizler yaparız. Öyleyse buyurun hep birlikte politikaya diyorum. Bu davetimize herkes sakın bir şekilde oturduğunda, yatağına yattığında lütfen düşünsünler diyorum.

Değerli arkadaşlarım, gıdayla ilgili konuya da geçeyim hemen. Gıda Günü etkinliklerinden bu sempozyumumuz. Şöyle bir düşünelim: Bir tarafta da açlıkla uğraşan devletler var, onların da zaten gıdayla, sağlıkla, kaliteyle ilgili en ufak düşündükleri yok. Vatandaşlarının midesine girecek bir şey arıyorlar tabii ki. Ama bu bizim için önemli. Bizim gibi ülkeler için önemli. Biz şu anda gelişmiş ülkelerin üretim fazlalarını, pazarı olmamız için uğraş verilen bir ülkeyiz. Kendi yöneticilerimiz de maalesef bu işi bilmiyorlar diyelim. Hadi biraz daha yumuşak tavırla söyleyelim. Bilmiyorlar, benim üretimimi gerçekten şu anda özellikle bitkisel üretimimi baltalıyorlar. AB'ye gidiyoruz, işte konuştuğumuz konu da o. AB'de su ürünleri sektörüyle ilgili konuyu görüşüyoruz burada. Peki AB kendi ülkesinde bırakın hayvansal ürünleri, bırakın su ürünlerini, hububat üreten çiftçisini bile baş tacı yapıyor. Ne için? Stratejik madde diyor, insan beslenmesiyle ilgili diyor. Hatta hatta bazı ülkelerde bunları kullanarak ekonomik baskı uygulama şansı arıyor gıda yardımı yapıyorum diye.

Değerli arkadaşlarım, bütün bunlar oluyor. İşte konumuzla ilgisi bence var, ama buradan bir politikacı gözüyle bakmaya çalışıyorum arkadaşlar. Bize dayattılar, biz geçmişte hiç olmazsa bazı kişiler tarafından kendine yeterli yedi ülkeden biriydik gıda konusunda. Şimdi bunu söylemekten zevk alan kişiler, gruplar, düşünceler bile bu cümleyi kullanamaz hale geldiler. Nasıl oldu şöyle bir düşünelim. 1960'lı yılları düşünüyorum, ben 63'te girdim üniversiteye. Tarım tırmanıyordu, geliyordu. 60'lı, 70'li yıllar Türkiye'de büyümenin, gelişmenin olduğu yıllar. Ama bir bakarsanız altına tarımdaki gelişme, ülke gelişmesini sağlamıştır. Siz hiçbir gelişmiş ülke gördünüz mü tarımsal yönden gelişmemiş, ama genel anlamda gelişmiş, refaha kavuşmuş bir ülke var mı? Hayır arkadaşlar. İnsanlar önce tarımda karnını doyurdu, tarımla geliştirdi, ondan sonra üzerine sanayiye, bilgiyi, teknolojiyi koydu. O zaman biz ne yaptık? Biz tarımda gelişmeye başlayınca, ülkemiz de gelişmeye başlamıştı.

Ama 60'lı, 70'li yıllarda kurduğumuz kurumları bir düşünün. Et Balık Kurumunu, Süt Endüstrisini, Yem Sanayini şöyle bir düşünün. Ne oldu? Bunları ne için kurmuştu bu devlet? Kırsal alan da gelişsin, tarım sektörü gelişsin, tarımsal sanayiye geçelim, sanayinin altyapısını oluşturalım demiştik. Bunu tarım sektörü ve bu konudaki uzman arkadaşlarım başarıyla yaptılar o yıllarda. Hatırlarsanız 1965'li yıllarda Tarım Bakanlığı bünyesinde su ürünleri daire başkanlığı da kurulmuştu yanılmıyorsam, hafızam beni yanıltmıyorsa. Ne oldu? 1972'lerde su ürünleri genel müdürlüğünü kurmuştuk. 71 veya 72 olabilir diye düşünüyorum. 72 evet, 72 yılında.

Peki daha sonra ne oldu? 80'li yıllarda nasıl ki Türkiye'nin gelişmesine, kalkınmasına bana göre çomak sokuldu, tarımdaki gelişme, tarımdaki süreç durdurularak, aynı şey tarımın dördüncü kolu olan su ürünlerinde de geçerli oldu. 80 sonrası dikkat edin, genel müdürlükken, daire başkanlığına, arkasından şube müdürlüğüne, herhalde 85'li yıllardaydı, arkasından da şube müdürlüğü bile kaldırıldı. Şu anda böyle bir daire sonradan kuruldu mu tam bilmiyorum.

Peki yıl 2003. Ne yapıyoruz? Su ürünleri genel müdürlüğünü kurmaya çalışıyoruz sevgili arkadaşlarım. Su ürünleri genel müdürlüğü kurmaya çalışıyoruz bu ülkede. Peki sevgili hocalarım, sevgili uzman arkadaşlarım, değerli arkadaşlarım, bu genel müdürlük kaldırılırken neredeydi benim Tarım Bakanlığındaki bürokratım? Neredeydi? Politikacı bugün de samimiyetimle söylüyorum, üç beş kişi geliyor, en güzel örneğini vermek istiyorum size, kızılgağaçlar diyor, orman ağacı değil, bunu çıkaralım ve yasa hazırlıyorlar. Bir tane orman mühendisi, kızılgağaçlar orman ağacı değil diyebilir mi? Kim hazırlıyor, kim? İşte o üç beş politikacı ve bunların önünde biraz daha kibar olalım aklıma geleni söylemek istemiyorum, özür dilerim, önünü ilikleyerek çok iyi olur diyen bürokratlar hazırlıyor bunu. O üç, beş tane politikacı hazırlayamaz. Ne için? Bu kesimde üç beş tane insana çeşitli şekilde imkanlar hazırlamak için.

Arkadaşlar, konu siyaset, çok da konuşuyoruz, herhalde konuştuk, hemen bu kendi gündemime de gelmek istiyorum.

Değerli arkadaşlarım, su ürünleri konusu çok çok önemli. Ne için önemli? Ülkemize ekonomik katkısı

nedeniyle önemli. Ne için önemli? Bağırıyoruz işsizlik var ülkede diye. İşsiz alternatif bir iş sahası hazırlayacağı için önemli. Kıyılarımız, iç sularımız da, iç göllerimiz de, dikkat ederseniz yeteri kadar gelişmemiş sosyal, ekonomik, kültürel yönden gelişmemiş yöreler. Buralardaki insanlarımıza iş sahası yaratacağı için önemli.

Diğer bir konu sevgili arkadaşlarım, su ürünleri sektörü çok şanslı bir sektör. Çok şanslı bir sektör. AB dayatıyor. Dikkatinizi çekerim. İnsan hakları diyor, demokrasi diyor, ille bu kararları alacaksınız diyor. Dikkat edin. AB'nin müktesebatının yüzde 60'ından çoğu tarımla ilgili. Peki üretime yönelik bize bir dayatması yok. Çünkü ihtiyacı yok. Su ürünlerine ihtiyacı var. Su ürünleri ihracatımızın yüzde 80'ini AB'ye yapıyoruz. İthal ediyor, kendi ihtiyacı var. O nedenle bizde su ürünlerinin gelişmesi için elinden geleni yapacak, hatta yapmazlarsa, ki yapmaya da niyetleri yok, zorla yaptıracağız. O nedenle su ürünleri sektörü şanslı sektör arkadaşlarım. Burada arkadaşlarıma, hocalarıma sesleniyorum, AB'nin bu konudaki yardım fonlarını sonuna kadar Türkiye nasıl kullanır. Balıkçı arkadaşlarımız, balık üreticilerimiz, bu sektörde çalışanlar nasıl kullanır bu konu bence çok önemli.

Değerli arkadaşlarım, herhalde bir cümle daha söylemek istiyorum size. Peki biz ne yapalım? Değerli arkadaşlarım, demin anlattık su ürünleri genel müdürlüğünü yokettik, şimdi kurmaya çalışıyoruz. Acilen bir defa bir kamusal yapılanma yapmamız lazım. Bunu söylerken direkt politikacı olarak da söylemiyorum, ben de sizin gibi 19 yıl devlet memurluğu, ziraat mühendisliği yapmış bir arkadaşınızım. Kamu olmazsa, altyapıyı oluşturamayız. Kamusal yapılanmayı sağladıktan sonra üretici örgütlerini yapılandıracağız. İşte kooperatifler gelişmesin diye adamların canları çıkıyor. Sonra ne kadar demokrasi diyoruz. Ama toplumun örgütlenmesine devamlı köstek oluyoruz. Katılımcı demokrasi diyoruz, toplumun örgütlenmesine, meslek odalarının gelişmesine devamlı çomak sokuyoruz. Toplumun örgütlenmesinden, halkın örgütlenmesinden korkuyorlar siyasetçiler. Unutmayın. Bu ülkeyi yöneten siyasetçiler korkuyorlar. Karşılarında örgütlü bir güç istemiyorlar.

Sevgili arkadaşlarım, hemen şunu da söylemek istiyorum, hocalarım burada çok. Doğrudur kamusal yapılanma, üreticiyi de örgütledik. Hocam çok güzel anlattı sabahleyin. Kooperatiflerdir bunun çıkış yolu. Şirketlerle de bir yere varabileceğimizi zannetmiyorum. Çünkü oradaki insanları söyledik demin. Ekonomik yönden, sosyal ve kültürel yönden geri kalmış buralar. Oradaki insanlarımız da öyle. Ve şunu söylemek istiyorum: Hocalarımız artık bilim yuvalarından çıkmak zorunda, zorlamak zorunda. Bunlar bu ülkeyi, bu hale getirenler, kötü yönetildiğine inanıyorum, gelip de bilimsel bir bilgiden, bir çalışmadan bırakın yararlanmayı, götürürseniz kaçarlar. Bildikleri gibi yapmak istiyorlar. Bireysel menfaatler için uğraşıyorlar. Sizler, toplumsal gelişmeyi, toplumsal menfaati sağlamaya çalışıyorsunuz. O zaman kapıları açacağız, yeri gelirse o kapalı kapıları, karşımızdaki kapalı kapıları da yırtacağız. Hocalarıma özellikle rica ediyorum. Benim zamanımda üniversiteler çok iyiydi, üniversitedeki talebeler de. Buraya gelirken nerelerde hata yaptık diye sayın hocalarım, sevgili arkadaşlarımdan biraz düşünmesinde yarar görüyorum.

Bilim, kesinlikle su ürünleri sektöründe devreye girmeli, yapılanmada. Fonlardan tam yararlanalım dedik. Bir diğer konu da söyleyeyim.

Arkadaşlar, devlet desteği şart, şart. Devlet desteği şart. Sen tutuyorsun, bana dünyanın gemilerini aldırıyorsun, ondan sonra da filo büyüdü diyorsun. Küçük küçük gemileri aldırın. Nerede açık deniz balıkçılığı? Var mı? Nerede? Sevgili hocam, kafes balıkçılığını geliştirdik, turizmci bağırmağa başladı, çevreci de bağırmağa başladı. İşte bilime orada ihtiyacımız var, yapmamalıydık. Suç sizde demiyorum, ama ihmal var herhalde sevgili arkadaşlarım. Devlet desteği şart dedim. Demin hocalarımın biri dedi ki, ucuz mazot verecekler. Sevgili arkadaşlarım doğrudan gelir desteği var tarımda. Sizde bir bakıma tarımcısınız. Doğrudan gelir desteğini üreticiye vermiyorlar. Vermiyorlar. Doğrudan gelir desteğini mülk sahibine veriyorlar. Tapu istiyorlar, tapu. Bu şekilde dünyanın hiçbir yerinde yok. O nedenle bir de biliyorsunuz ucuz mazot projesi desteği getirdiler. Ucuz mazot kime verilir? Çukurova'da iki ürün ekiliyor, üç ürün eken yerler var Hatay'da. Getirirsen tapunu, dönüme şu kadar para. Peki İç Anadolu'da hepimiz biliyoruz nadas var. Nadas yerine mazotu niye veriyorsun? Devlet desteği değildir bu bana göre. Burada belli yerlere kaynak aktarma var. Balıkçılardaki ucuz mazot işi, inşallah bitkisel üretimdeki ucuz mazot işine benzemez diyorum. Tüm güzelliklerin sizin olmasını diliyorum. Beni bu geç saatte sabırla dinlediğiniz için sizlere ayrıca teşekkür ediyorum, saygılar sunuyorum.

Dr. Mehmet Mehdi EKER

AKP Milletvekili

Sayın Başkan, Değerli Katılımcılar, Kıymetli Misafirler, Değerli Basın Mensupları,

Bildiğiniz gibi 16 Ekim Dünya Gıda Günü ve bugün çok uzunca bir süreden beri her yıl açlığın, gıdanın öneminin tartışıldığı günlerden birisi. Tarım sektörü de konuşulurken, elbette su ürünleri çok önemli, üzerinde önemle durulması gereken bir alt sektör olarak mutlaka akla gelir, hatıra gelir.

Değerli arkadaşlar, ben öncelikle partimizin tarım politikalarına bakışı, bunun perspektifiyle ilgili size birkaç cümle söylemek istiyorum ve arkasından su ürünleriyle ilgili sunumumu yapacağım.

Bizim temel hedeflerimiz şu başlıklar altında: Ülkemizin temel gıda ürünleri açısından kendi kendine yeterli olması, verimli tarım arazilerinin sürekli işler halde tutulması, tarımsal üretim ve alt sektörlerinde kalite ve verimliliğin artırılması ve üretimden tüketime kadar her safhada gıda güvenliği.

Bugünün Dünya Gıda Günü olması sebebiyle gündeme taşınan ve benim de düzenleme kurulu kutlamak istediğim Su Ürünleri Sempozyumu, elbette bu tarım sektörü içerisinde en öncelikle, en önemle üzerinde durulması gereken bir sektör. Çünkü, bize tarım sektörü deyince maalesef şöyle bir şey var: Tarım sektörünün içinde de tarım sektörü sanayi ve hizmetlere göre üvey evlat muamelesi görüyor. Tarım sektörü de kendi içinde bir sürü üvey evlat barındırıyor. Bu ailede de böyle. Biraz diğerlerine göre arz üzerinde duruluyor. Arz gündeme geliyor. Oysa ben şahsen bunun doğru olmadığı kanaatindeyim. Çünkü bizim potansiyelimiz, bizim imkanlarımız, bizim şimdi üzerinde yaşadığımız coğrafya, su ürünlerine çok daha fazla, çok daha ayrı önem vermemizi gerektiriyor.

Burada tabii bu kadar uzman ve kıymetli bir topluluğa su ürünlerini anlatmak çok kolay değil. Oldukça zor. Çünkü bütün detayları, bütün bilgileri, bütün rakamları eminim benden çok daha iyi biliyorsunuz. Vaka ben de sizlerle birlikte bu sektörde çalışmış bir arkadaşımızım, 24-25 sene tarım sektöründe Tarım Bakanlığı'nda çalıştım ve çalışmalarımızın tabii bir kısmı da su ürünleriyle ilgiliydi.

Memleketimizde bildiğiniz gibi 600 bin ton su ürünleri üretimi, 100 milyon doları aşan su ürünleriyle ilgili ihracat ve bu sektörde çalışan 250 bin aile, yetiştiricilikte çalışan 25 bin kişi, 17 bin balıkçı teknesi, 1450 balık çiftliği ve 125 adet balık işleme, değerlendirme tesisi, bizim ölçeğimizi, su ürünleri üretimiyle ilgili ölçeğimizi ortaya koyan rakamlar. Bunları muhakkak biliyorsunuz, ama ben hatırlatmak açısından söylemeyi gerekli gördüm.

Değerli dostlar, balıkçılık ülkemizde gün geçtikçe gelişen bir ekonomik faaliyet. Her ne kadar balık stoklarımızın azaldığı, aşırı avlanma nedeniyle su ürünleri üretimimizde düşüşler yaşandığı veya önemli artış kaydedilmediği, bu sık sık gündeme getirilse de kültür balıkçılığımızın içinde bulunduğu durum, hamle ve su ürünleri ihracatımızın artması ve bize bu olumsuzluklar arasında umut verici, hakkımı teslim etmemiz gereken bir gelişme.

Sorunların doğru ve objektif olarak tespit edilmesi ve çözüm yollarının belirlenerek yaşama geçirilmesi, su ürünleri politikasında üzerinde önemle durulması gereken bir noktadır. Ben bu nedenle bu sempozyumun, bu platformun bu açıdan çok uygun olduğunu ve yararlı sonuçlar vereceğini düşünüyorum.

Değerli dostlar, sektörümüzün çözüm bekleyen birçok sorunu var. Bunlar mevzuatla ilgili yasal sorunlar, yapısal sorunlar, teknik sorunlar ve daha başka belki bazı ekonomik, mali vs. alanda da sayılabilecek sorunlar. Ama zamanımızın kısıtlılığını gözönünde bulundurduğumuzda ben bunlardan sadece bir kısmına değinebileceğim, o konuyla ilgili sizlere görüşlerimi arz edeceğim.

Değerli katılımcılar, her şeyden önce bir sektörün başarılı olması için bu sektörün her aşamasında yürütülen hizmetleri disipline edecek bir yasal düzenlemeye ihtiyaç vardır. Yasayı uygulayacak idari bir yapıya da ihtiyaç vardır. Ve bütün bunların üzerinde elbetteki bir siyasi iradeye, bir kamu iradesine de ihtiyaç vardır.

Bunun dışında sektöre ivme kazandıracak araştırma geliştirme faaliyetleri, diğer taraftan balıkçıların ve üreticilerin biraraya gelmesi, sivil toplum kuruluşlarının etkinlikleri, bunların faaliyetleri, daha etkili hale gelmeleri yine sektör açısından son derece de önemlidir.

Değerli arkadaşlarım, bildiğiniz gibi ülkemizde su ürünleri hizmetleri, 1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu'yla disipline edilmiştir. 1971 yılında yürürlüğe giren bu kanun, geçtiğimiz yasama yılında Temmuz ayında meslektaşım Sayın Uzdil de burada, beraber komisyonda çalıştık. Hükümetimiz tarafından güncelleştirilerek Meclise getirildi, bu 1380'le ilgili bazı değişiklikler ve bu yasalaştırılarak bu alanda birçok sorunun çözümüne en azından kapı açıldı. Bir yasa çıktı, ama bildiğiniz gibi yasanın çıkması tek başına önemli değildir, yasanın uygulanması önemlidir.

29.7.2003 tarihinde yürürlüğe giren 4950 sayılı kanunla, 1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu'nda yer alan cezalar, para cezası şekline dönüştürüldü ve ceza miktarları artırılarak kaçak hazırlık ve mevzuat dışı işlemlerle ilgili caydırıcı tedbirler bu şekilde getirildi. Ayrıca bu kanun değişikliği ile kültür balıkçılığı hizmetlerinin disipline edileceği bir yönetmeliğin çıkarılması öngörüldü. Yönetmelik hazırlama çalışmaları, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı tarafından halen yürütülmektedir. Daire başkanımız da burada, o hazırlayacak arkadaşlar. Dolayısıyla bir an önce bunun yönetmeliğin hazırlanmasını diliyoruz.

Değerli arkadaşlar, diğer önemli bir konu, su ürünleri çerçevesinde, ülkemiz balıkçılığının AB ortak balıkçılık politikasına uyumu hususudur. Burada ulusal programda yer alan hedeflere ulaşmak amacıyla başlatılan çalışmalar da hızlı bir şekilde sürdürülmektedir. Hükümetimiz, AB uyum paketlerinin bir an önce yaşama geçirilmesi ve uygulanması konusunda kararlıdır ve gereğini de adım adım yapmaktadır.

Bildiğiniz gibi balıkçılık sektöründeki en önemli sorunlardan biri de, kamu örgütlenmesidir. Halen su ürünleriyle ilgili hizmetler, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı bünyesinde Koruma Kontrol Genel Müdürlüğü, Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü, Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğü gibi birkaç genel müdürlük bünyesinde şu anda çalışmaları yürütülüyor, ayrıca işte Denizcilik Müsteşarlığı, yok çevre, yok bilmem ne, bir sürü başka bakanlık da bu alanda zaman zaman işte yasaları gereği ya bu işe bir şekilde müdahale olmakta, bir şekilde etkili olmaktadır.

Şimdi tabii bu husus bir dağınıklık meydana getirmektedir. Yetki çatışması, inkoordinasyona, koordinasyon bozukluğuna, dublasyonlara, buna benzer sıkıntılara yol açmaktadır. Bu nedenle bunun giderilmesi, yani bu alandaki kamu örgütlenmesinin düzenlenmesi, hizmetin bütünlüğünün sağlanması açısından daha etkili, daha verimli, daha kaliteli bir kamu yönetiminin gerçekleşmesi için son derece de önemlidir.

Hükümetimizce kamunun yeniden yapılandırılması projesi içinde bu konu da yer almaktadır. Ancak bizim anlayışımız mümkün olduğunca hizmetleri mahallinde yerinde yürütmek ve mümkün mertebe merkez kuruluşlarının yükünü azaltmaktır. Bu nedenle de birçok yetki ve görev illerde, il özel idarelerine, valiliklere, yerel yönetimlere bırakılacaktır.

Bunun örnekleri verilmeye başlandı bile. Mesela 19 Temmuz 2003 tarihinde yürürlüğe giren 4916 sayılı kanunla su ürünleri istihsal üretim yerlerinin kiralanma yetkisi Maliye Bakanlığı'ndan alındı ve illerde valiliklere, il özel idarelerine verildi.

Değerli arkadaşlar, yasal ve yapısal düzenlemelerin yanı sıra hükümetimiz tarafından Cumhuriyet tarihinde ilk defa balıkçılık sektörü destekleme kapsamına alındı. Bunu da kayda değer bir gelişme olarak belirtme durumundayım. Bu doğrultuda balıkçılarımızın en büyük sorunu olan indirimli akaryakıt sorunu konusu çözümlendi ve yine geçtiğimiz temmuz ayında çıkarılan bir kararla balıkçılarımızın kullandığı akaryakıttaki özel tüketim vergisi oranı yüzde 8'den sıfıra indirildi. Bildiğiniz gibi ucuz mazot, gerçekten balıkçılık sektörümüz için çok önemli bir destektir ve yıllardır balıkçılarımız tarafından dile getirilmesine rağmen maalesef daha önce çözülememiştir. Uygulama 2004 yılının Ocak ayında başlayacaktır. Yine buna ilişkin detay çalışmalar Bakanlığımız tarafından yürütülmektedir.

Değerli arkadaşlar, hükümetimizin getirdiği diğer bir destekleme alanı da su ürünlerinde kültür balıkçılığı alanında olmuştur. Yine biliyorsunuz son yıllarda kültür balıkçılığında olumlu gelişmeler oldu ve üretim 5-10 bin tonlardan 60 bin tonlara kadar çıktı. Halen su ürünleri ihracatımızın yüzde 60'ını da bu tür yetiştiricilikten elde edilen ürünler oluşturmaktadır. Burada büyük bir potansiyel var ve bu potansiyeli harekete geçirmek ve Avrupa pazarında yaşadığımız haksız rekabeti önlemek için çipura, levrek için kilogram başına 153 bin ve alabalık için kilogram başına 90 bin, destekleme primi ödemesi getirildi. Yine buna ilişkin karar da geçtiğimiz haziran ayında Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girdi.

Bu destekleme programıyla hem avcılarımızın, hem yetiştiricilerimizin girdi sorunları büyük ölçüde, önemli ölçüde halledildi. Desteklemenin sonuçları, üretim artışına yansıtacağı gibi, balık fiyatlarının aşağı inmek suretiyle tüketicilerimiz için de son derece de önemlidir.

Değerli arkadaşlarım, bir diğer hedefimiz, su ürünleri ihracatımızı artırmak ve ilk etapta 150 milyon dolarlık bir ihracat geliri elde etmektir. Bunun için Avrupa pazarının dışında yeni pazarlar bulmamız, özellikle Ortadoğu, Yakındoğu ülkelerine yönelmemiz ve ürünlerimizi çeşitlendirmemiz ve bu alanda kaliteli markalar oluşturmamız gerekiyor.

Yine bildiğiniz gibi 2002 yılından itibaren ülkemizde Orkinos besiciliği gündeme gelmiş ve kurulan 7 çiftlikte Orkinos yetiştiriciliğine başlanmıştır. Orkinos ihracatından elde edilen gelir, 30 milyon dolar civarındadır. Biz bu konuda da olumlu bir adım attık ve Meclisten Türkiye'nin Atlantik Ton Balıkları Koruma Komisyonuna üyeliğini sağlayacak düzenlemeyi geçirdik, yine geçtiğimiz aylarda, bu da bize kota konusunda olumlu destekler, olumlu gelişmeler sağlayacaktır.

Değerli katılımcılar, üzerinde durmamız gereken bir diğer sorun da araştırma ve geliştirme faaliyetleridir. Bu faaliyetlerin çoğunun başta uzman personel, laboratuvar araştırma gemisi gibi altyapıya ve mali kaynağa bağlı olduğunu biliyoruz. Ülkemizde son yıllarda devreye giren su ürünleri fakülteleri, ziraat fakültelerinin su ürünleri bölümleri ve çeşitli araştırma enstitüleri, verdikleri eğitimle eleman açığını büyük ölçüde gidermiş. Mali imkanlar, bütçe imkanları ölçüsünde giderilmeye çalışılmakta, önemli olan burada altını çizmemiz gereken bir husus, sanayi araştırma ilişkisini güçlendirmek, araştırma taleplerinin sahanın ihtiyaçlarına uygun bir şekilde endüstriden de destek almak suretiyle bu alandaki araştırmaların hızlandırılmasıdır.

Bu alanda üzerinde durulması gereken diğer bir konu, üretici örgütlenmesidir. Bilindiği gibi AB balıkçılık sistemi içinde balıkçı organizasyonları büyük rol oynamaktadır. Balıkçılık politikalarının tayininde, destekleme uygulamalarında, Pazar ve fiyat teşekkülünde bu sivil kuruluşların misyonu ve rolü Avrupa'da çok önemlidir. Benzer örgütlenme biçiminin, bizim ülkemizde de tabii ki kendi sosyo-kültürel yapımıza, kendi sosyo-ekonomik yapımıza uygun olmak kaydıyla bizim ülkemizde de benzer örgütlenmelerin tesis edilmesi sağlanmalıdır.

Bu çerçevede altını çizerek söylemek istediğim bir husus, hükümetin gündeminde bulunan ve üzerinde çalışma yapılan halihazırda Üretici Birlikleri Yasası'nın temel yasa olarak bu sorunu da çözeceğini düşünmekteyiz.

Balıkçılık sektöründe istihdam, avlanma kotalarının belirlenmesi, balıkçılık filosunun modernizasyonu, ihracat teşviklerinin artırılması, deniz ve çevre kirliliğinin önlenmesi, yatırımların özendirilmesi gibi daha birçok alanda yaşanan sorunlar ve alınması gereken tedbirler olduğunun da bilincindeyiz. Yani yapılanlar elbette yeterli değildir, bütün bunların bu alanlarda yeni adımlar atılması, yeni şeyler yapılması gerekiyor.

Balık üretimini artırmak, ülkemizin hayvansal protein ihtiyacını giderme açısından son derece de önemlidir. Bununla ilgili gerekli programların uygulanması yine demin saydığım sorunlara ilave olarak belirtilmesi gereken, eklenmesi gereken bir başka boyuttur.

Bu sorunların bir kısmı teknik olarak halledilebilecek sorunlar iken, diğer bir kısmına ise kaynak ayırmamız gerekiyor.

Ben inanıyorum ki, kamu araştırma kurum ve kuruluşları ve özel sektör, sivil toplum örgütleri, bilgi birikimlerini, imkanlarını ve katkılarını bir araya getirirlerse sorunlarımızın çözümü kolaylaşacak, daha rasyonel ve ileriye dönük adımlar atılabilecektir.

Amacımız ülkemiz balıkçılık sektörünü geliştirmek, ülkemiz ekonomisine daha fazla katkıda bulunmaktır. Bu amaca yönelik olarak kararlı, inanç ve iradeye sahibiz. Şimdiye kadar kısa zamanda aldığımız ve uyguladığımız tedbirler ve kararlar bunun en açık göstergesidir. Bundan böyle de bu yöndeki çalışmalarımız devam edecektir. Bu duygu ve düşüncelerle düzenlenen bu sempozyumun verimli geçeceğine olan inancımı belirtmek ve artık aılıktan kimsenin ölmemesini dileyerek hepimizi saygıyla selamlayarak sözlerimi bitirmek istiyorum.

SU ÜRÜNLERİ SEKTÖRÜNDE PROBLEMLER

Vahdettin KÜRÜM
Su Ürünleri Hizmetleri Dairesi Başkanı

MEVCUT DURUM

Su Ürünlerinin Organizasyon Yapısı;

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı bünyesinde bulunan 4 farklı Genel Müdürlük tarafından yürütülmektedir.

Su Ürünleri Kaynakları ve Potansiyeli; 8333 km.'lik bir kıyı şeridinde 25 milyon hektar üretim alanına sahiptir

Su Ürünleri İstihali; 2002 yılı itibarıyla su ürünleri istihali, 628 bin tondur; bunun yaklaşık % 79'u deniz ürünleri, % 7,5'i içsu ürünleri ve % 13,5'i de yetiştiricilik ürünlerinden oluşmaktadır.

Av Filosu; ruhsatlandırılmış 22.000 adet balıkçı gemisi bulunmaktadır. Bu teknelerden yaklaşık 3.000'i içsularda, 19000'i denizlerde dir.

Balıkçılık Kıyı Yapıları; 154 adedi balıkçı barınağı, 90 adedi barınma yeri ve 33 adedi de çekek kıyı yapılarının toplam sayısı 277'dir.

Su Ürünleri İşleme ve Değerlendirme Sanayi; 126 adet büyük ve küçük ölçekli işleme tesisi bulunmaktadır. AB standartlarına uyum sağlayan tesis sayısı ise 91'dir.

Üretici Örgütleri; 21.719 ortaklı 413 adet su ürünleri kooperatifi, 8 adet Birlik bulunmaktadır.

Su Ürünleri Araştırmaları; su ürünleri alanında araştırmalar Bakanlığa ait dört su ürünleri araştırma enstitüsünde yürütülmektedir.

Su Ürünleri Yetiştiriciliği; 2002 yılında 61.165 ton olarak gerçekleşmiştir. 1.719 adet balık çiftliği içerisinde, 1.354 adedi içsularda, 365 adedi ise denizlerdir. Onaylı 5 adet de orkinos yetiştiriciliği projesi vardır.

Su Ürünleri Ticaretimiz; 2002 yılı su ürünleri ithalatımız miktar olarak 22.127 ton/yıl, değer olarak 18,778,954 dolar, ihracatımız ise miktar olarak 30,709 ton/yıl, değer olarak 104 milyon dolar dır.

Tüketim; Kişi başına su ürünleri tüketimi 2002 yılı itibarı ile yaklaşık 8 kilo civarında olup, bu rakam kıyı bölgelerinde 25 kg/yıl iç ve Doğu Anadolu bölgelerinde 1 kg/yıl'dır.

PROBLEMLER

1. SU ÜRÜNLERİ KAYNAĞI VE BALIKÇI BAZINDA PROBLEMLER;

✓ Su ürünleri kaynaklarımızı sürdürülebilir kılmak amacıyla, su ürünleri stoklarını korumak konusunda, balıkçılarımız yeterli bilince sahip olmadığından, kaynaklar üzerinde aşırı av gücü baskısı bulunmaktadır.

- ✓ Yasak dönemde kaçak avcılık yapılmaktadır.
- ✓ Deniz ve içsularda avlanabilir stok miktarları bilinmemektedir.
- ✓ Biyolojik çeşitliliğin tespit edilmesi gerekmektedir.
- ✓ Nesli tehlikede olan türlerin koruma altına alınıp çoğaltılması gerekmektedir.
- ✓ Yayılımcı yabancı türlere yönelik çalışmalar ve bilinçlendirme amaçlı eğitimler yoktur.
- ✓ İçsularda kiralama yoluyla kaynakların işletilmesi aşırı avcılığa yol açmaktadır.
- ✓ Av araç ve gereçlerine de ruhsat uygulamasına geçilmeli ve sınırlamalar getirilmelidir.

2.SU ÜRÜNLERİ KORUMA, KONTROL VE KAYNAK YÖNETİMİ KONUSUNDAKİ PROBLEMLER;

✓ Koruma, kontrol ve kaynak yönetimi konusunda balıkçı düzeyinde eğitim eksikliği bulunmaktadır,

✓ Ürünlerin yoğun olarak karaya çıkış noktası olarak kullanılan balıkçı barınakları denetim ve kontrol açısından yeterli fiziksel alt yapı ile malzemeye sahip değildir,

- ✓ Su ürünleri sektöründe uzun vadeli Balıkçılık Yönetim Planı bulunmamaktadır,
- ✓ Karar almada süre uzundur. Yerel yönetimlerin ve kooperatiflerin kaynak yönetimi konusunda yetkisizdir.
- ✓ Ekosistem anlayışında koruma sistemi geliştirilmelidir.
- ✓ Toplanan istatistiki bilgilerin AB normlarına uygun olmaması, avcılıkla ilgili avlanma teknesine ait bilgilerin karaya çıkışta kayıt altına alınamaması,
- ✓ Yasak dönemde avcılığı yasaklanan türlerin tüketilmemesi konusunda, tüketiciler yeterli bilince sahip değildir.
- ✓ Gemi izleme sisteminin olmaması,

3. BALIKÇILIK SEKTÖRÜNDE SOSYO-EKONOMİK YAPININ BİLİNMEMESİ;

✓ Kıyı ve endüstriyel (gırgır, trol) balıkçılarımızın, toptancılar, perakendeciler ve işleme sanayiinde çalışanların eğitim, gelir, gider düzeyler, örgütlenme, davranış, beklentiler, çevre duyarlılığı, kurallara uyma, yerel ve bölgesel tekne başına verimlilikleri vb. konularda yapılmış bir çalışma bulunmamaktadır.

✓ Av filolarının daraltılması veya tarımda yeniden yapılanma gibi olası politikaların yaratacağı istihdam azaltılmasının kanalize edilebileceği alternatif alanlar bilinmemektedir.

-
- ✓ Balıkçılık sektöründe ileriye yönelik planlamalarda kullanılacak veriler belli değildir.

4. SU ÜRÜNLERİNDE KURUMSAL GÜÇLENDİRME, YASAL VE YAPISAL POLİTİKALARDAKİ PROBLEMLER;

- ✓ TKB bünyesinde AB ile uyumlu su ürünleri faaliyetlerinin tek bir elden yürütüleceği kurumsal bir yapılanma (Su Ürünleri Genel Müdürlüğü) bulunmamaktadır,

- ✓ Ülkemiz su ürünleri mevzuatı AB mevzuatı ile tam olarak uyumlu değildir.

5. SU ÜRÜNLERİ TOPTAN VE PERAKENDE SATIŞ KONUSUNDA PROBLEMLER;

- ✓ Su ürünlerinin pazarlama zinciri AB standartlarına uygun şekilde değildir.
- ✓ Asgari altyapı ve fiziksel koşulları, teknik ve hijyen şartları sağlayan toptan satış yerlerinin bulunmamaktadır.

- ✓ Balık satışlarının ve nakillerinin gerekli hijyen kuralları açısından uygun olmayan ve su ürünlerinde kontaminasyon riski taşıyan tahta kasalarla yapılmaktadır.

- ✓ Toptan satış yerlerinde gerçekçi kayıt sisteminin uygulanamamaktadır.

- ✓ Belediye Başkanlıkları toptan satış yerlerinin fiziki düzenlemeler konusunda, maddi açıdan yapmaları gereken gerekli yatırımdan imtina etmektedir.

- ✓ Ülkemizde bulunan yaklaşık 1000 civarındaki perakende satış yerlerinin büyük çoğunluğunun fiziki şartlar, teknik, işleyiş, çalışma ve sağlık şartları açısından uygun koşullara sahip değildir.

6. SU ÜRÜNLERİNİN PAZARLANMASI SÜRECİNDEKİ PROBLEMLER;

- ✓ Kooperatif, birlik ve üst birliklerin pazarlama sistemi içerisinde yer almaktadır.
- ✓ AB'nin ilgili direktif şartlarına haiz üretici örgütleri ve Örgüt yapılanması yetersizdir.
- ✓ Su ürünleri satış yerlerinin kontrol ve denetimi konusunda kontrolör ve satıcıların eğitim ihtiyacı vardır.

7. PİYASA DESTEK MEKANİZMALARININ EKSİKLİĞİ

Ülkemiz avcılık sezonunda av verimine bağlı olarak balık fiyatlarında aşırı düşüşler yaşanmaktadır. Aşırı fiyat düşüşleri karlılığı ortadan kaldırmakta bazen maliyetinden düşük fiyatlarda balık satılmaktadır. Benzer şekilde yetiştiricilik sektöründe, levrek, çipura ve alabalık fiyatlarında da sorunlar yaşanmaktadır. Balık fiyat düşüşlerini engelleyici müdahale sisteminin kurulması ve arz fazlası ürünlerin satın alınarak dondurulması ve sonra tüketiciye sunulması için bir sisteme ihtiyaç vardır.

8. SU ÜRÜNLERİ YETİŞTİRİCİLİĞİNDE PROBLEMLER

- ✓ Yetiştiricilik için uygun kara ve su alanlarının bu amaca yönelik özel sektöre tahsisinde, çok sayıda kamu kurum ve kuruluşun iznine tabi oluş neticesinde bürokratik zorluklarla karşılaşmaktadır.

- ✓ Su ürünleri potansiyel alanları belirlenirken zorluklarla karşılanılmaktadır.

- ✓ Ülkemiz kıyılarının büyük bir kısmı, özellikle yüksek üretim potansiyeline sahip Güney Ege
-

ve Batı Akdeniz kıyılarımız koruma bölgesi içindedir. Bu kıyılarda yapılaşmanın ve yerleşimin olmadığı çok miktarda yetiştiriciliğe uygun alan bulunmaktadır. Atıl durumdaki bu yerlerin yetiştiricilikte kullanılmasına izin verilmelidir.

✓ Göl, baraj gölü, dalyan ve voli gibi kamuya ait yerlerin çok kısa olan kira müddetinin (10-15 yıl) sabit yatırım yapılmasına imkan vermemektedir.

✓ Su ürünleri yetiştiriciliği yapılacak kamu yerlerinin kiralama işlemlerinin kısa sürede gerçekleştirilmemesidir.

✓ Sigorta ve sigortalama problemlerinin varlığı ile riskli bir iş olan sektörde sigorta müessesesinin yaygınlaşmaması.

9. İŞLEME DEĞERLENDİRME SANAYİNE YÖNELİK PROBLEMLER

Su ürünleri işleme ve değerlendirme tesislerinden AB 'ne üye ülkelere ihracat amacıyla onay numarasına sahip olanlar dışındaki tesislerin, özellikle fiziki alt yapı ve ekipman yönünden yetersizdir.

10. AB'NE ÜYELİK SONRASI ULUSAL ÇIKARLARIN KORUNMASINDA YETERLİ BİLGİ EKSİKLİĞİ

AB'ne üyelik sürecinden geçen her ülke, avantajlı olduğu alanda, kendi ulusal çıkarlarının korunmasına, ihtiyaç duyduğu konularda ise gerekli imtiyazları almaya yönelik çalışma içerisinde bulunmaktadır. AB ye aday olan ülkemizde üyelik müzakerelerinde izlenecek stratejiler henüz belirlenmemiştir.

11. SU ÜRÜNLERİNDE ARAŞTIRMACI PERSONEL KALİTESİ VE ARAŞTIRMA ALT YAPISI KONUSUNDAKİ PROBLEMLER

✓ Araştırma Enstitüleri modern donanımlara ihtiyaç duymaktadır,

✓ Bakanlık bünyesindeki su ürünleri araştırma enstitülerinde, temel araştırmalarda liderlik yapacak yeterli sayıda master ve doktora yapmış uzman araştırmacı sayısı çok azdır,

✓ Temel biyolojik araştırmalar henüz tamamlanmamıştır. Kısmen yapılmış çalışmalarında mutlaka bir araya getirilip, envanterinin hazırlanması ve bu doğrultuda eksik kalan konular tespit edilerek kısa sürede biyolojik varlıklarımız ortaya konulmalıdır.

Oturum Başkanı Prof.Dr. Ahmet KOCATAŞ

Çok teşekkür ediyoruz. Siz de hep destek zaten bakanlık olarak. Dördüncü konuşmacı Güngör Şenel Bey. DPT Teşkilatı. Para sizde. Ama siz herhalde imza atıyorsunuz almamız için. Çünkü her şeyi siz tasdik edince.

TÜRKİYEDE SU ÜRÜNLERİ SEKTÖRÜNÜN SORUNLARI VE ÇÖZÜMLEMELER

Güngör ŞENEL

DPT, İktisadi sektörler ve Koordinasyon Dairesi

Su Ürünleri Sektörü Sorumlusu

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı ile Yıllık Programlarda; su ürünleri sektöründe, doğal kaynakların rasyonel kullanımı ile sürdürülebilir üretimin artırılması hedeflenmiştir. Bu amaçla, denizlerde ve iç sularda, stok büyüklüklerinin tespit edilerek yıllık avlanabilir miktarın belirlenmesi için araştırma ve geliştirme faaliyetlerine önem verilmesi, koruma ve kontrol hizmetlerinin etkin olarak sürdürülmesi, balıkçılık yönetiminin tek elde toplanarak iyileştirilmesi, denizlerdeki kirliliğin önlenmesi ve kontrol altına alınması için başlatılan uluslararası anlaşmaların ivedilikle gerçekleştirilmesi, gerekli altyapının tamamlanarak açık deniz balıkçılığına geçilmesi, yetiştiriciliğin çevre, turizm, orman, ulaştırma gibi sektörlerle etkileşimi dikkate alınarak geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması, pazarlama altyapı eksikliklerinin giderilerek Pazar koşullarının öngördüğü düzenlemelerin yapılması ile ihracatın artırılması öngörülmüştür.

2001-2005 yıllarını kapsayan Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planında yer alan su ürünleri ile ilgili bu hedef ve politikalara bundan önce yapılan 7 adet Beş Yıllık Kalkınma Planlarında da genel olarak yer verilmiş olmakla birlikte, sektörün milli ekonomimizde yarattığı katma değer, binde beşin altında olup, 2001 yılı itibariyle yüzde 0,42, kişi başına tüketim 7,55 kg/kişi ile gelişmiş ülkelerdeki ortalamaların çok altındadır. Kişi başına balık tüketimi itibariyle ülkemiz AB ülkeleri arasında son sırada gelmektedir. (AB ülkelerinde 22.8 kg/kişi)

Sektörün gelişmesini önleyen sorunlar, plan ve program hedefleri ile karşılaştırmalı olarak verilmektedir.

1- Su ürünleri gibi sınırlı doğal kaynaklara bağlı olan üretim faaliyetlerinde kaynaklar kısıtlı olup sürdürülebilir kullanımları için kaynakların korunması ve süreklilik içinde üretimin artırılması Kalkınma Planlarında temel hedef olarak yer almaktadır. Bugüne kadar, muhtelif üniversiteler ve kurumlar tarafından denizlerle ilgili birçok bilimsel deniz araştırması yapılmıştır. Ancak bu araştırmalar yetersiz kalmış olup sürekli olmamış ve uygulamaya dönüştürülerek balıkçılara bu konularda gerekli eğitim sağlanamamıştır. Bu durum, ülkemizde avcılığın bilimsel verilere göre düzenlenmesini ve bir stok yönetim planının hazırlanmasını önlemekte, yıllık avlanılabilir miktar belirlenememekte, kaynaklar gelişigüzel kullanılmakta, gelecek yıllardaki stokların ve üretimin projeksiyonu yapılamamaktadır.

2- Planda, koruma ve kontrol hizmetlerine ağırlık verilerek, aşırı ve bilinçsiz avlanmanın önlenmesi ve su kaynaklarında ekolojik dengenin korunması konusuna yer verilmiştir. Bunun için Tarım ve Köyişleri Bakanlığınca hazırlanan "Denizlerde ve İçsularda Ticari Amaçlı Su Ürünleri Avcılığını Düzenleyen" sirkülerde yer alan hususların uygulanması ve bu amaçla balıkçıların eğitilmesinin sağlanması önemlidir.

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Koruma Kontrol Genel Müdürlüğü ile İçişleri Bakanlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı tarafından denizlerde yapılan denetimler yetersiz kalmaktadır. Av yasakları ile ilgili kontrollerde sürekli etkinliğin sağlanabilmesi için uzaktan algılama ve coğrafi bilgi sistemlerinden yararlanılması gerekmektedir.

3- Ulusal sulardaki av baskısının azaltılması ve üretimim artırılması için Kalkınma Planlarında açık deniz balıkçılığına geçilmesi amaçlanmıştır. Bilindiği gibi, 1970'li yıllardan itibaren su ürünleri üretimini artırmak üzere balıkçı filosunun teknik donanımının sağlanması için devlet tarafından sağlanan düşük faizli krediler ve gümrük mufiyetleri sonucunda balıkçı tekne sayısı ve av gücünde büyük bir artış meydana gelmiş ve bu da üç tarafımızın denizlerle çevrili olmasına rağmen avlanma sahası yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle bir an önce açık deniz balıkçılığına geçilmesi için gerekli uluslararası anlaşmalar yapılmalı, balıkçı filosunun açık deniz balıkçılığına uygun soğuk hava depoları ve işleme üniteleri ile donanımı sağlanmalıdır.

4- Ülke balıkçılığının gelişmesinde önemli bir yeri olan ve çoğu devlet bütçesinden ayrılan kaynaklarla finanse edilerek gerçekleştirilen kıyı yapılarının, balıkçı barınakları, barınma yerleri ve çekek yerleri gibi, fizibilite raporları hazırlanarak yerinin ve kapasitenin belirlenmesi yerine politik tercihler dikkate alınarak inşa edilmeleri, inşaat aşamasında teknik kontrolün yetersiz olması, bu tesislerde buz üretimi, depolama ve pazarlama gibi üst donanım olanaklarına yer verilmemesi nedenleriyle çok sayıda az fonksiyonlu olarak kurulan bu tesislerden beklenen fayda sağlanamamaktadır. Balıkçı barınaklarının yapısal sorunlarına ilaveten bu tesislerin kiralanması ve işletilmesi aşamasında da birçok sorunlar yaşanmakta ve bu tesislere turizm, sanayi ve taşımacılık sektörleri de sahip çıkmaktadır.

Balıkçılık kıyı yapılarının yer seçimi, inşaatı ve işletilmesi aşamalarında 5 Haziran 2002 tarih ve 24776 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Balıkçı Barınakları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair yönetmelik hükümlerine uyulması, mevcut barınakların alt ve üst yapı eksikliklerinin giderilmesi, yeni balıkçı barınağı yerine hasarlı yapıların onarılarak iyileştirilmesi, tarama işlerine önem verilmesi ve bu tesislerden optimum düzeyde fayda sağlanması ülkemiz balıkçılığının geliştirilmesi için öncelikli görülmektedir. Daha sonra bu tesislerin nitelik ve nicelik olarak iyileştirilmek üzere modernizasyonu sağlanmalıdır.

5- Ülkemizde toplam üretim içindeki payı giderek artan yetiştiricilik üretimi, Sekizinci Plan Döneminde ülkedeki ekonomik krizden etkilenerek düşme eğilimine girmiştir. Ülkemiz denizleri ve içsu varlığı itibarıyla yetiştiricilik için uygun bir potansiyele sahip olmasına karşın yetiştiriciliğin gelişimini kısıtlayan organizasyon, mevzuat, yönetim ve teknik konulardan kaynaklanan birçok zorluk söz konusudur. Yetiştiricilik alt sektörünün yönetilmesinde devlet organizasyonundaki dağınıklık, ruhsat alımında, kamu arazilerinin kiralanması aşamasında zorluklara neden olmaktadır. İlaveten, turizm, rekreasyon, ulaşım, kültür ve çevre ile ilgili sorunlar çıkması üreticiyi zor durumda bırakmaktadır. Damızlık stok yönetimi, yumurta ve yavru üretimi yetersiz ve istikrarsız olup hastalık ve zararlılarla mücadele konusunda yeterli sayıda yetişmiş eleman bulunmamaktadır. Devlet, özel sektörü, yetiştiricilik yatırımları yapmaya teşvik etmekte ancak, bürokratik engellerin fazlalığı bu teşvik ve desteklerin etkin olarak kullanılmasını engellemektedir. Ege denizi kıyılarında su ürünleri yetiştiriciliği ile turizm, rekreasyon ve çevre koruma gibi aktivitelerle olan çatışmalar denizlerdeki yetiştiriciliği zorlamaktadır. Bu nedenle, denizlerdeki yetiştiriciliği kıyı ötesine kaydırmak üzere ülke şartlarına uygun kıyı ötesi üretim sistemlerinin geliştirilmesi, Karadeniz ve Akdeniz için kıyı ötesi su ürünleri yetiştiricilik projesinin hazırlanması uygun görülmektedir.

6- Kalkınma Planlarının su ürünleri ile ilgili bölümünde kirliliğin önlenmesi konusuna da önem verilmektedir. Bilindiği gibi, gelişen sanayi ve kentsel yerleşime bağlı olarak yaşanan çevre sorunları denizleri ve iç suları kirletmiş ve stoklar üzerinde olumsuz etkiler yaratmıştır. Avcılıkla yapılan balıkçılık üretiminde önde gelen Karadeniz sanayi ve endüstri kirliliği ile karşı karşıya bulunmaktadır. Balıkçılık biyolojisi açısından özel bir yeri olan Marmara denizinde de sanayi ve endüstriyel kirlenme önemli boyutlara yükselmiştir. Yapılan ihmaller sonucunda, Haliç, İzmit körfezi, İzmir körfezi, İskenderun körfezi ve daha pek çok koyumuz elden çıkmış ve bir bakıma çölleşmiştir. Denizlerdeki ve su kaynaklarımızı korumak üzere Yasalara uyulması, özellikle Karadeniz'de kıyısı olan ülkelerle başlatılan anlaşmaların ivedilikle sonuçlandırılması gerekmektedir.

Çevre Bakanlığınca hazırlanan ve 20.6.2002 tarih ve 24777 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Çevresel Etki Değerlendirme Yönetmeliği hükümlerine uyulması ülke kaynaklarının sürdürülebilir kullanımı açısından son derecede önemlidir.

7- Plan hedefleri arasında, pazarlama altyapı eksikliklerinin giderilmesi için gerekli düzenlemelerin yapılması ve ihracatın artırılması hususlarına da yer verilmiştir.

Ülkemizde, avcılıkla elde edilen su ürünleri, komisyoncu kanalıyla toptancı ve perakendeciye ulaştırılarak tüketime sunulmaktadır. Pazarlama olanaklarının yetersiz olması nedeniyle balık canlı olarak tüketilmekte ve avlanma sezonu dışında tüketime sunulmamaktadır.

En önemli, deniz kültür balıkçılığı ürünlerinden, çipura ve levrek yetiştiriciliğinde yurtiçi talep yetersiz yurtdışı piyasalarda rekabet gücümüz düşüktür.

AB ülkeleri en önemli ihraç pazarı olup, çipura ve levrek ürünlerinde bu pazarın kontrolü AB tarafından sağlanan ucuz kredi ve hibe ile desteklenen Yunanistan'ın eline geçmiş bulunmaktadır. Ayrıca, 1998 yılında

AB ülkelerine pazarlanan ürünlerin hijyen ve kalite bakımından uygun olmaması, bu pazarın ülkemize tamamen kapatılması yada sınırlandırılmasına neden olmuştur. İlaveten, AB kendi üreticilerini korumak üzere taze bütün balıklar için tarife uygulamaktadır. Bütün bunlar Türk balıkçılığının, ucuz işgücü avantajına rağmen, rakip ülkelerle rekabetini zorlaştırmaktadır.

İhracatımızın artırılması ve 1998 yılında AB tarafından su ürünlerine getirilen ihraç yasağının bir daha yaşanmaması ve halkımızın sağlıklı beslenmesinin sağlanması amacıyla, su ürünleri üretim alanlarında ve işleme tesislerinde teknik ve hijyen şartlarına uyulması ve ihracatımızda önemli bir paya sahip olan AB tarafından öngörülen Tehlike Analizleri Kritik Noktaları (HACCP) sisteminin uygulanması gerekmektedir. 2003 yılında, çipura, levrek ve alabalık yetiştiriciliği yapan işletmeler de destekleme kapsamına alınmıştır.

8- Su ürünleri sektöründe avcılık ve yetiştiricilikle yapılan üretimin artırılması ve sektörün gelişiminin sağlanması için birçok kamu kurum ve kuruluşuna dağılmış durumda olan yetki ve sorumluluğun tek elde toplanması ve böylece sektörün yukarıda sıralanan tüm sorunlarının tek elden çözümlenmesi öncelikli görülmektedir. Konu Tarım ve Köyişleri Bakanlığının re organizasyonu çerçevesinde ele alınmış bulunmaktadır. Halen yürürlükte olan 1380 sayılı Su Ürünleri Kanununun günün değişen şartları ve sektörün ihtiyaçları doğrultusunda yeniden düzenlenmesi gerekli görülmektedir.

Kalkınma Planlarında öngörülen hedeflere ulaşabilmek üzere su ürünleri sektörüne verilen ödeneklerle, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından Su Ürünleri Kirlilik ve Koruma ve Kontrol Hizmetlerinin Geliştirilmesi projesi, Araştırma projeleri ve Yetiştiricilik Üretimini Geliştirme projesi olmak üzere 3 adet proje yürütülmekte,

Ulaştırma Bakanlığı, DLHİ Genel Müdürlüğü tarafından balıkçı barınakları inşaatları projeleri ile bunların bakım ve onarımı yapılmaktadır. Balıkçılara hizmet vermek üzere gerçekleştirilen 310 adet balıkçı barınağının 245 adedi yatırım bütçesinden sağlanan ödeneklerle yapılmıştır. Bu yapıların 177 adedi balıkçı barınağı, 60 adedi barınma yeri ve 73 adedi çekek yeridir. 2003 yılı yatırım programında yer alan 29 adet balıkçı barınağının tamamlanması ile ülkemizde balıkçılara hizmet veren toplam kıyı yapısı sayısı 339 adete ulaşacaktır.

GAP Bölgesinde, açılacak barajlarla birlikte oluşacak 220 bin hektarlık su potansiyelinin su ürünleri üretimi için değerlendirilmesi ve yöre halkının balık tüketimi konusunda bilgilendirilmesini teminen GAP Bölgesinde Su Ürünleri Üretim ve Tüketiminin Artırılması Etüdü GAP İdaresi Başkanlığınca 2003 yılında tamamlanacaktır.

Ayrıca, bazı üniversitelere, üniversitelerin araştırma enstitülerine ve TÜBİTAK'a bilimsel deniz araştırmaları yapılması için ödenek tahsis edilmiştir.

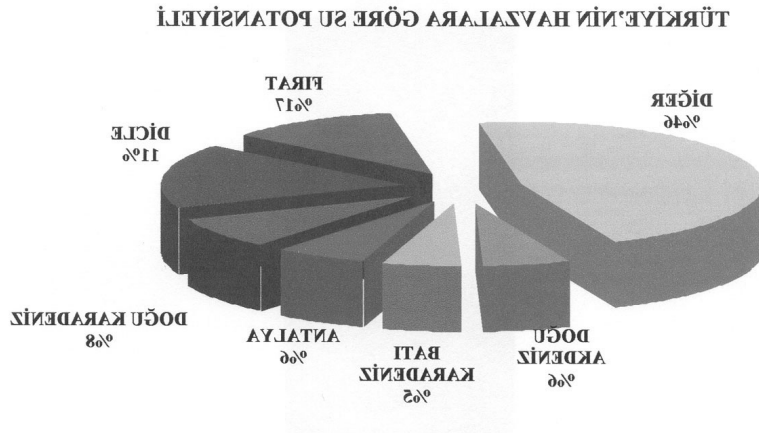
Ancak devletin yatırım bütçesinden sağlanan ödenekler; yukarıda belirtilen faaliyetlerin etkin olarak sürdürülebilmesi için yeterli olmamakta ve sektörün gelişmesi için gereken yatırımlar yapılamamaktadır. Özellikle, son yıllarda, ülkemizde, yürütülmekte olan ekonomik program çerçevesinde, kamu yatırımlarının GSMH içerisindeki payı giderek düşmektedir. 1987 yılında yüzde 10 olan kamu yatırımlarının GSMH içindeki payı 2003 yılında yüzde 5,4'e gerilemiştir. Bu çerçevede tarım sektörü kamu yatırımlarının GSMH'ya oranı 1987 yılında yüzde 0,9 iken, 2003 yılında yüzde 0,5'e düşmüştür. Tarım sektörü içinde yer alan su ürünleri sektörüne Sekizinci Plan döneminin ilk 3 yılı itibarıyla, toplam yatırım bütçesinden ayrılan pay, yaklaşık olarak toplam yatırım bütçesinin binde 2'si mertebesinde olup tarım sektörüne tahsis edilen ödenek içindeki payı yüzde 2,76 civarındadır.

2004 Yılı Yatırım Programında yer verilmek üzere, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından ülkemizdeki su ürünleri sektörüne ilişkin düzenlemelerin yapılarak AB'ye uyumunun sağlanması amacıyla, Su Ürünleri sektörünü Kurumsal Olarak Güçlendirme, Geliştirme Projesi-AB Müktesabatına Uyum, teklif edilmiştir. Projenin karakteristiğinde yer alan 1.Kurumsal Güçlendirme, Yasal ve Yapısal Politika 2.Koruma, Kontrol ve Kaynak Yönetimi 3.Pazarın Ortak Organizasyonu 4.Balıkçı Gemisi ve Bilgi Sistemleri olmak üzere 4 ana faaliyet yürütülecek olup bu proje ile su ürünleri sektöründe üretim ve avcılığa ilişkin standartların belirlenmesi, balıkçı tekne kayıt sistemi ile tekne izleme ve istatistiki bilgi sisteminin oluşturulması, yapısal reformların sağlanması, pazarlamanın düzenlenmesi ve böylece sektörün AB'ye uyumunun sağlanması hedeflenmiştir. 2006 yılında tamamlanması programlanan bu proje ile su ürünleri sektörünün temel sorunlarının çözümlenmesi mümkün olabilecektir.

SU ÜRÜNLERİ SEKTÖRÜNÜN SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Şerafettin HAMİDİ
GAP Dairesi

GAP TOPRAK VE SU KAYNAKLARI GELİŞTİRME PROJELERİ

Fırat Nehri Havzası

1. Karakaya Brj./HES
2. Aşağı Fırat
3. Sınır Fırat
4. Suruç - Baziki
5. Adıyaman - Kahta
6. Adıyaman - Göksu - Araban
7. Gaziantep

Dicle Nehri Havzası

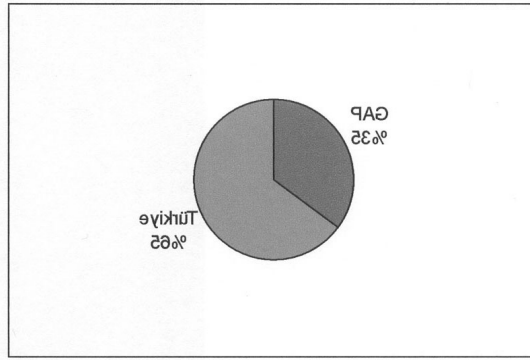
1. Dicle - Kralkızı
2. Batman
3. Batman - Silvan
4. Garzan
5. İlsu
6. Cizre

Toplam 22 baraj, 19 HES 2.1 milyon ha, 7485 MW, 27 milyar kWh

İŞLETMEDE OLAN BARAJ GÖLLERİ YÜZEY ALANI

MEVCUT	HEDEF
Türkiye	: 388 761 ha
GAP Bölgesi	:135 612 ha -198 473 ha

*Kaynak:DSİ, 2003

GAP ve TÜRKİYE İÇ SU ÜRÜNLERİ ÜRETİMİ

GAP BÖLGESİ SU ÜRÜNLERİ ÇALIŞMA TOPLANTISI

Üretim Şekli	Türler	GAP Toplam	Türkiye Toplam	GAP/Türkiye % Payı
Yatırımcılık	Şarap	361	367	1
	Alıpsılık	263	667	37
	Toplam	614	3214	2
AVCILIK	Akarsu	13	91	14
	Alıpsılık	1	364	0
	Gümeş	44	1682	3
	Karsılık	103	220	20
	Kayapırlığı	18	116	16
	Ketel	34	710	2
	Kızıl	2	227	1
	Kanat			
	Şarap	888	1222	7
	Şiraz	24	1009	16
	Yayın	46	813	2
	Tuna	1	162	1
	Diğer	0	22688	7
	Diğer	142	2613	2
Toplam	1316	42223	3	
Genel Toplam	1930	80837	2	

Kaynak: Su Ürünleri İstatistiği DİE 2001

GAP Bölgesi'ndeki "su ürünleri sektörünün durumunu değerlendirmek, mevcut potansiyelin sürdürülebilir olarak gelişmesini sağlayacak hedef ve stratejileri" belirlemek amacı ile düzenlenmiş olan Çalışma Toplantısı Mayıs 2000 yılında ilgili tüm kamu, üniversite, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarının katılımı ile Şanlıurfa'da yapılmıştır.

Çalışma Toplantısı çıktılarından yararlanılarak ilgili kurumların katılımı ile Haziran 2000 tarihinde Ankara'da yapılan 2. Çalışma Toplantısı ile "GAP Bölgesi Su ürünleri Eylem Planı" hazırlanmış ve ilgili kurumlara dağıtımı yapılmıştır.

Söz konusu eylem planı temel alınarak TKB, DSİ ve DPT ile yapılan görüşme sonucunda "GAP Bölgesi Su Ürünleri Üretim ve Tüketiminin Artırılması Etüt Projesi"nin yürütülmesine karar verilmiştir.

GAP Bölgesi Su Ürünleri Üretim ve Tüketiminin Artırılması Etüt Projesi

Proje, Başkanlığımız ve TKB Tarımsal Araştırmalar

Genel Müdürlüğü (Elazığ Su Ürünleri Araştırma

Enstitüsü) ile sektörün tamamının kapsayacak şekilde 4 ana bileşende yürütülmektedir.

1. Doğal Kaynak (mevcut ve potansiyel)
2. Yetiştiricilik
3. Avcılık
4. Sosyo-Ekonomik yapının belirlenmesi.

MEVCUT PROJE ÇIKTILARI

- ✓ 48 literatür derlendi, 68 su kaynağı incelendi,
- ✓ 18 adeti ekonomik olmak üzere, 29 adet diğer balık türü tespit edildi,
- ✓ 277 ton/yıl kapasiteli 26 işletmenin %85'i 10 ton altında üretim yapan küçük aile işletmesi (11'i kafes, 15'i havuz),
- ✓ 22'si özel sektör, 4'ü kamu yatırımı (DSİ, HÜ Kahta ve Bozova Meslek Yüksek Okulları, Adıyaman Özel İdaresi),
- ✓ 106 146 ha avlak alanı,
- ✓ hektara verim çok düşük 9.5 kg/yıl,
- ✓ 43 adet avlak sayısı (21'i Atatürk Baraj gölünde),
- ✓ 11'i kooperatifte, 392 balıkçı, 1960 balıkçı ailesi nüfusu saptanmıştır.

GAP BÖLGE SEKTÖR HEDEFLERİ

1. Üretimi yılda 1.930 ton'dan 34.365 tona yükseltmek,
2. Altyapı hizmetlerini geliştirmek,
3. Üreticilerin piyasalara karşı güçlenmesini sağlayacak tedbirleri almak,

-
- 4.Çevresel kirliliğin önlenmesine yönelik tedbirleri almak (öncelikle baraj göllerinin bulunduğu illerde),
 - 5.Sektöre ilişkin bilgi ve teknolojinin üreticiye ve aile çevresine ulaşmasını sağlayacak tedbirleri almak,
 - 6.Tüm baraj gölü alanlarında avcılık organizasyonlarının güçlenmesi ve avlanma teknolojisi düzeylerini yükseltmek,
 - 7.Kamusal hizmet etkinliğini, işbirliği temelinde artırmak hedeflenmiştir.

GAP BÖLGESİ SU ÜRÜNLERİ ÇALIŞMA TOPLANTISI ÇIKTILARINA GÖRE BÖLGEDE TESBİT EDİLEN SU ÜRÜNLERİ SORUNLARI ve ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

SORUNLAR

- 1.Yetersiz Üretim,
2. Altyapı Yetersizliği,
3. Elverişsiz Pazar ve Tedarik Piyasası Yapısı
4. Çevresel Kirlilik,
5. Bilgi Eksikliği ve Teknoloji Yetersizliği,
6. Avcılık Organizasyonu ve Avlanma Teknolojisi Eksikliği,
- 7.Yetersiz Kamusal Hizmet ve Organizasyon Yapısı.

1. ÜRETİMİ ARTIRMAK İÇİN

- ✓ Baraj göllerinde; limnolojik etütlere ve ortamın kaldırma kapasitesine bağlı olarak, kafes balıkçılığı için uygun yetiştirme alanlarının belirlenmesi,
- ✓ Baraj göllerinde, balıklandırma ve stok oluşturma tedbirlerine öncelik verilmesi ve uygun türlerin seçilmesi,
- ✓ Baraj gölleri dışında varolan su kaynaklarından ve "karada yetiştiricilik" imkanlarından yararlanmayı özendirici tedbirlerin alınması,
- ✓ Etkin eğitim ve yayım çalışmalarının yapılması,
- ✓ Kamu-özel sektör-üretici işbirliğinin geliştirilmesi,

1. ÜRETİMİN ARTIRILMASI

- ✓ Finansman kaynaklarına erişim imkanlarının artırılması,
- ✓ Seçenekli kafes ve yetiştirme usulleri sunuma hazır duruma getirilmesi,
- ✓ Üretim alanlarına ve piyasa koşullarına göre uygun tür seçiminde destek olunması,
- ✓ Yavru ve yumurta üretiminin yapılmasında özendirici tedbirlerin alınması,
- ✓ Canlı ve yapay yem üretiminin gerçekleşmesi yönünde tedbirlerin alınması,
- ✓ Su ürünleri hastalıkları ile ilgili olarak etkin mücadele tedbirlerinin alınması sağlanmalıdır.

2. ALTYAPININ OLUŞTURULMASI

- ✓ Adıyaman da, "Bölge Su Ürünleri Merkezi" ve hastalıklarla ilgili laboratuvarın tesis edilmesi,

-
- ✓ Adıyaman, Diyarbakır ve Şanlıurfa illerinde baraj göllerinde; fiziksel altyapının (elek.-su-yol) sunulması,
 - ✓ Balıkçı barınakları, karaya çıkış yerleri, ürün kabul ve satış yerlerinin inşa edilmesi,
 - ✓ Borsa Sistemi'nin kurulması,
 - ✓ Bölge üniversiteleri ve kamu kuruluşlarının, donanım ihtiyaçlarının karşılanması.

3. PAZAR VE TEDARİK PİYASA YAPISI

- ✓ İhtiyaç ve taleplere bağlı olarak üreticilere seçenekli örgütlenme imkanlarının sunulması,
- ✓ Özellikle Bölgede tüketim alışkanlığını artırıcı tedbirlerin alınması,
- ✓ Özel niteliklere sahip ürün çeşidi arzına yönelik çalışmaların özendirilmesi,
- ✓ Pazarı geliştirici ve yönlendirici nitelikte ürün işleme ve soğuk zincirin özel sektör tarafından kurulmasını özendirici tedbirlerin alınması gerekmektedir.

4. ÇEVRESEL KİRLİLİĞİN ÖNLENMESİ

- ✓ Biyolojik ve kimyasal kirlilik için kontrol sisteminin kurulması,
- ✓ Erozyona yönelik tedbirlerin alınması, su ve çevre kalitesinin korunmasına yönelik izleme/kontrol sisteminin kurulması,
- ✓ "Ekolojik yetiştiricilik" yöntemlerinin yaygınlaşması için tedbirlerin alınması,
- ✓ İlgili kurumların etkin denetim imkanlarının geliştirilmesi,
- ✓ Kooperatif üye ve teknik personelinin eğitilmesi yoluyla kapasitelerinin artırılması gerekmektedir.

5. BİLGİ EKSİKLİĞİ ve TEKNOLOJİ YETERSİZLİĞİNİN GİDERİLMESİ

- ✓ Yetiştirici ve avcılara yönelik olarak, etkin eğitim programlarının uygulanması,
- ✓ Kamu ve özel yayım araçları kullanılarak, üretici ve aile çevresine yönelik yayım çalışmalarında bulunulması,
- ✓ Teknik elemanların eğitimlerinin sağlanması gerekmektedir.

6. AVCILIK ORGANİZASYONU ve AVLANMA TEKNOLOJİSİ EKSİKLİĞİNİN GİDERİLMESİ

- ✓ Avlak alanlarında kaynak etüdü ve stok tespiti sisteminin kurulması ve işlerliğin sağlanması,
- ✓ Seçici "ağ modelleri"nin geliştirilmesi ve bunların yaygınlaşması,
- ✓ Avlanma sirkülerinin hazırlanması, uygulanması ve takip edilmesi gerekmektedir.

7. YETERSİZ KAMUSAL HİZMET ve ORGANİZASYON YAPISININ DÜZENLENMESİ

- ✓ Adıyaman İli'nde "Su Ürünleri Koordinasyon Kurulu ve Kontrol Sistemi"nin kurulması,
- ✓ Sektöre ilişkin olarak "İzleme ve Değerlendirme Sistemi" ile "Kalite ve Kontrol Sistemi"ni kurulması,
- ✓ Üretim ve dağıtım süreçleri için oto-kontrol sisteminin kurulması,
- ✓ Kredi ve finansman kaynaklarına erişim sistemlerinin geliştirilmesi gerekmektedir.

DEVLET SU İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ'NCE YÜRÜTÜLEN SU ÜRÜNLERİ ÇALIŞMALARI, KARŞILAŞILAN SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Nuri ŞAFAK

Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü

1. DSİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ'NCE YÜRÜTÜLEN SU ÜRÜNLERİ ÇALIŞMALARI

Devlet Su İşleri (DSİ) Genel Müdürlüğünce geliştirilen su kaynaklarında sulama, enerji üretimi, taşkından koruma, içme ve kullanma suyu temini gibi ülkemize sağlanan faydaların yanında, bu kaynaklarda mevcut su ürünlerinin korunması ve geliştirilmesini sağlamak amacıyla su ürünleri çalışmaları, 1959 yılından itibaren DSİ Genel Müdürlüğü bünyesinde "6200 Sayılı Devlet Su İşleri Umum Müdürlüğü Teşkilat ve Vazifeleri Hakkında Kanun"un 1. maddesinde belirtilen yer altı ve yerüstü sularının zararlarının önlenmesi ve bunlardan çeşitli yönlerden faydalanılması hüküm ve prensiplerine, su ürünleri konusunda mevcut yasa ve yönetmelik esaslarına uygun olarak ve tesislerin kuruluş amaçları ile uyumlu olacak bir biçimde sürdürülmektedir.

Ayrıca, bu kaynaklarda mevcut su ürünlerinin korunması ve kiraya verilmesi hususları ile kafeslerde balık yetiştiriciliği çalışmaları Tarım ve Köyişleri Bakanlığı ve İl Özel İdare Müdürlükleri ile sürdürülmektedir.

DSİ Genel Müdürlüğüne halen geliştirilen su kaynaklarının toplam su yüzey alanı yaklaşık 407 000 hektar olup, bu miktar geliştirilmesi öngörülen su kaynaklarının tamamlanması ile nihai hedefte yaklaşık 583 000 hektara ulaşacaktır.

Su ürünleri üretimine açılan DSİ su kaynaklarında ticari avlanma, kafeslerde balık yetiştiriciliği ve sportif balık avcılığı yoluyla elde edilen yıllık üretim miktarı yaklaşık 12 000 ton civarındadır. DSİ su kaynaklarının tamamen geliştirilmesi ve su ürünleri faaliyetlerinde beklenen gelişmelerin sağlanması durumunda, bu üretimin 70 000 tonlara çıkması imkan dahilindedir.

DSİ rezervuarlarından elde edilen su ürünleri üretiminin Ülkemiz ekonomisine yıllık katkısı halen 13 trilyon TL civarındadır. Nihai hedefte bu katkının 76 trilyon TL'sine ulaşması beklenmektedir.

DSİ su ürünleri üretimiyle yaratılan yeni istihdam imkânları sayesinde halen yaklaşık 25000 kişinin geçimi sağlanmaktadır. Geçimini sağlayan nüfusun gelecekte 200 000 kişiye çıkması tahmin edilmektedir.

Yeni istihdam imkânlarının arazisi kamulaştırılan kırsal kesim insanına sağlanması büyük önem arz etmekte, sağlanan bu istihdam imkânları göçlerin önlenmesine büyük katkıda bulunmakta, sahilden uzak yöre halkının ucuz ve taze protein ihtiyacı karşılanmaktadır.

DSİ'ce işletilen rezervuarlarda su tutulmadan önce ve sonra olmak üzere su ürünleri çalışmaları rezervuar saha etüdü, limnolojik etüt, yavru balık üretimi, balıklandırma, stok tespiti ve değerlendirme, rezervuarların su ürünleri üretimine açılmasını sağlamak amacıyla avlanabilir stok tespiti, işletme esaslarının belirlenmesi ve üretim kontrolü aşamalarında yürütülmektedir.

Bu çalışmalarla ilgili olarak bugüne kadar 183 adet rezervuarda limnolojik etütler tamamlanmış, 173 adet baraj gölü ve 284 adet gölete yaklaşık 195 milyon adet çeşitli türde (kültür sazani, pullu sazani, gökkuşuğu alabalığı) yavru balık atılmıştır.

Üretim Besleme ve Balıklandırma Çalışmaları

Rezervuarları, yapılan etütlerin ışığı altında ekonomik değeri yüksek su ürünleri türleri ile takviye etmek amacıyla mevcut üretim tesislerinde yılda yaklaşık 25-30 milyon adet çeşitli türde yavru balık üretimi gerçekleştirilmektedir.

DSİ Su Ürünleri Üretim Tesislerinde Üretilen Yavru Balıkların Türlere Göre Dağılımı

Baraj göllerinde maksimum su ürünü üretimi sağlayabilmek amacıyla ideal bir yetiştiricilik sistemi olan, özel ve tüzel kişiler tarafından yürütülen, sorumlu kuruluşu olan Tarım ve Köyişleri Bakanlığı ile yapılan protokol çerçevesinde sürdürülen kafeslerde balık yetiştiriciliği projeleri ile ilgili olarak halen 80 adet baraj gölünde Genel Müdürlüğümüzü ilgilendiren hususlarda gerekli çalışmalar tamamlanmış, 74 adet proje uygulamaya geçirilmiştir. Uygulamaya geçirilen projelerin toplam üretim kapasitesi yılda yaklaşık 4860 ton civarındadır.

DSİ su ürünleri çalışmalarının yürütülmesi için İzmir-Ürkmez, Bolu-Gölköy, Adana-Seyhan, Elazığ-Keban, Edirne-İpsala, Amasya-Yedikır, Atatürk Barajı, Sivas-Çamlığöze Su Ürünleri Etüt ve Üretim İstasyonları halen faaliyetlerini sürdürmektedir.

Bünyelerinde kimya, biyoloji, stok ve populasyon analizi laboratuvarları ile üretim tesislerini kapsayan bu üniteler en son teknoloji ile dizayn edilmişler ve donatılmışlardır. Isıtma sistemlerini de içeren bu tesislerde, Dünyada üretimi gerçekleştirilen her tür tatlısu balığını üretmek mümkündür.

2. DSİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ'NCE YÜRÜTÜLEN SU ÜRÜNLERİ ÇALIŞMALARINDA KARŞILAŞILAN SORUNLAR VE GELİŞTİRİLMESİ YÖNÜNDE ALINABİLECEK ÖNLEMLER

2.1 Rezervuarların planlama, projelendirme, inşa ve işletme aşamalarında su ürünlerinin korunması ve geliştirilmesi yönünde daha detaylı çalışmalar yapılmalı, önerilen tedbirler uygulanmalıdır.

2.2 İnşa halindeki rezervuar sahalarında su altında kalan ve rezervuarın işletilmesini, ulaşım hizmetlerini, su kalitesini, su ürünleri işletmeciliğini olumsuz yönde etkileyen ağaç, yapıt ve enkaz temizliği hassasiyetle sürdürülmelidir.

2.3 İçsu ürünleri kaynaklarını geliştirmek amacıyla yapılacak balıklandırma çalışmalarında temel etüt ve araştırma çalışmalarına daha çok önem verilmeli, kaynaktaki mevcut ekonomik populasyon dengesinin bozulmasına özen gösterilmelidir.

2.4 DSİ Genel Müdürlüğünün halen kültür sazanı, pullu sazan ve gökkuşuğu alabalığı dışında herhangi bir balıklandırma çalışması bulunmamaktadır. DSİ balıklandırmaları limnolojik etüt sonuçlarına dayandırılmakta, balıklandırmada kullanılan türler hakkında Tarım ve Köyişleri Bakanlığının ve ilgili üniversitelerin görüşleri alınmaktadır.

İçsu kaynaklarında her geçen gün artan bir ivme ile devam eden kaçak balıklandırma çalışmalarının önlenmesi konusunda gerekli tedbirler alınmalıdır.

2.5 DSİ Genel Müdürlüğü, mevcut balıklandırma politikasının geliştirilmesi yönünde balıklandırmada kullanılan tür sayısının, hektara atılacak balık miktarının ve balıklandırma boyunun artırılması konusunda çalışmalar sürdürmektedir.

Ancak bu çalışmaların daha sağlıklı yürütülmesi açısından baraj göllerinde birincil üretim ile balık tür ve verimi arasındaki ilişkilerin tespiti hususlarında araştırmalar yapılmalıdır.

2.6 DSİ rezervuarlarının balıklandırılması amacıyla halen faaliyetlerini sürdüren DSİ su ürünleri üretim tesislerinin 30 milyon adet olan yıllık yavru balık üretim kapasitesinin gelecekte 60 milyon adede çıkarılması gerekmektedir.

Bu kapasite öncelikle mevcut su ürünleri üretim tesislerinin geliştirilmesi ile sağlanmalı, ihtiyaç olması halinde yeni su ürünleri üretim tesisleri inşa edilmelidir.

2.7 Balık stoklarının korunması ve üretim sürekliliğinin sağlanması için rezervuarda bulunan popülasyonların büyüklüğü, gelişimi ve avlanabilir büyüklüğe erişme yaşları hakkında kesin bilgilerin olması gereklidir. Rezervuarlar işletmeye açılırken gölden her yıl çekilmesi gereken balık stoğunun miktarı belirlenip, işletmeci ile yapılacak sözleşmeye konulmalıdır.

Rezervuarlarda stok tespiti ve değerlendirmeler için daha uzun ve sürekli çalışmalar yapılmalıdır.

2.8 Su ürünleri hastalıkları konusundaki çalışmalar geliştirilmelidir.

2.9 Yem kalitesi düşüklüğü ve bilinçsiz yemlemeler nedeniyle yoğun kafes balıkçılığı yapılan bazı baraj göllerimizin kirlilik düzeylerinin arttığı gözlenmektedir.

Bu nedenle, baraj göllerinde uygulanan kafeslerde balık yetiştiriciliği projelerinin göl ekosistemine etkileri araştırmalarına öncelik verilmelidir.

2.10 İçsulardaki kafes balıkçılığı yetiştiricilerinin yavru balık, uygun kafes, kaliteli yem temininde ve hastalık konularında problemleri bulunmaktadır. Bu problem Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde daha fazla hissedilmektedir.

İçsularda ve özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde güçlü yatırımcıların kafeslerde balık yetiştiriciliği konularına girmeleri için gerekli özendirici tedbirler alınmalıdır.

2.11 Baraj göllerinde kafeslerde balık yetiştiriciliğinde, genellikle ekonomik bir balık türü olan gökkuşağı alabalığı kullanılmaktadır. Ancak baraj göllerindeki su sıcaklığı nedeniyle gökkuşağı alabalığı kafeslerde Ekim-Mayıs döneminde yetiştirildiğinden, Mayıs ve Haziran aylarında hasat zorunluluğundan kaynaklanan piyasadaki fazla arz nedeniyle büyük ölçüde pazarlama problemleri yaşanmaktadır.

Bu problemin çözümüne yönelik çalışmalara öncelik ve önem verilmelidir.

Diğer taraftan, baraj göllerinin çoğunun yapısı ılıksu balık türlerinin yetiştirilmesine uygundur. Bu baraj göllerinde kafeslerde balık yetiştiriciliğinde kullanılacak, barajın yapısına uygun ekonomik ılıksu balık türlerine acilen ihtiyaç bulunmaktadır.

2.12 Bütün bu çalışmaların daha sağlıklı ve yeterli düzeyde yürütülebilmesi için başta çok iyi yetişmiş yeterli sayıda insan gücüne ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu bakımdan, su ürünleri konusunda istihdama ve personel eğitimine gerekli önem verilmelidir.

Ayrıca, bu çalışmaların en üst düzeyde sürdürülebilmesi için kaçak avcılığın önlenmesi, yöre halkının ve baraj göllerinde su ürünleri istihsalinde bulunan kişi ve kooperatiflerle kafeslerde balık yetiştiriciliği yapan üreticilerin eğitilmesi, ekipman ve kredi yönünden desteklenmesi, depolama ve işleme tesislerinin kurulması, pazarlama imkanlarının oluşturulması gibi DSİ dışındaki diğer Kuruluşların ilgi alanına giren hususların da geliştirilmesi sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA:

ŞAFAK, N.,2003 DSİ Su Ürünleri Faaliyetleri Seminer Notları. (Yayımlanmamış) DSİ İşletme ve Bakım Dairesi Başkanlığı, Ankara.

ŞAFAK, N.,2003 Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğüne Yürütülen Su Ürünleri Çalışmalarında Karşılaşılan Sorunlar Ve Çözüm Önerileri (Yayımlanmamış) DSİ İşletme ve Bakım Dairesi Başkanlığı, Ankara.

ANONİM, 2003 Su Ürünleri Seminer Bildirileri. DSİ İşletme ve Bakım Dairesi Başkanlığı, Ankara.

ANONİM, 2002 Türkiyedeki Barajlar ve Hidro - Elektrik Santraller. DSİ Genel Müdürlüğü Yayınları. Ankara

ANONİM, 2002 DSİ İşletme ve Bakım Çalışmaları, 2002 Yılı Üretim Sonuçları. DSİ Basımevi, Ankara

ŞAFAK, N., 2002 Uzun Vadeli DSİ Su Ürünleri Stratejisi ve 2005 Eylem Planı. DSİ İşletme ve Bakım Dairesi Başkanlığı, Ankara. (Yayımlanmamış)

ŞAFAK, N., 1995 Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğüne Yürütülen Su Ürünleri Çalışmaları, Elde Edilen Sonuçlar, Planlanan Hedefler ve Geliştirilmesi Yönünde Alınabilecek Önlemler. DSİ İşletme ve Bakım Dairesi Başkanlığı, Ankara

SU ÜRÜNLERİ KAYNAKLARININ SÜRDÜREBİLİRLİĞİ

Raşit GURBET

Su Ürünleri Derneği

Su Ürünleri Derneği 1992 yılında Ege Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi öğretim elemanları tarafından İzmir'de kuruldu. Su Ürünleri Derneği'nin amaçları arasında Su ürünleri yetiştiriciliği, avcılığı, ekonomisi, işletmeciliği ve teknolojisi ile su ürünlerinin yaşam çevresi ile ekolojileri konularında her türlü bilimsel, teknik, uygulama konularında araştırma ve çalışmalara yardım etmektir. Bunun yanı sıra başta su ürünleri mühendisleri olmak üzere bu dalda uygulamada ve araştırmalarda katkılar sağlamış çeşitli meslek sahipleri, üretici, balık avcısı ve bilim adamları arasında sıcak ilişkiler ve dayanışma sağlamak, derneğin amaçları arasındadır. Ayrıca halen Ziraat Mühendisleri Odası bünyesinde örgütlenen su ürünleri mühendislerinin yasa uyarınca bağımsız odaların oluşturulmasında kendilerine destek sağlamak, su ürünleri mühendislerinin istihdamlarının da işveren ile çalışanlar arasında iletişim sağlamak, dernek üyelerinin mesleki dayanışmasını somutlaştırmak üzere yardımlaşma sandığı örgütlemek derneğin amaçları arasındadır.

Derneğimiz su ürünleri konularında bilimsel yayın ve toplantı, gezi vb organizasyonları düzenler ve katkıda bulunur. Su ürünleri derneği gerek üretilmesi gerekse tüketilmesi esnasında her türlü yardımı yapar. Özellikle su ürünleri tüketiminin özendirilmesi konularında çalışmalar yapmakta ve organizasyonlara katkıda bulunmaktadır. Bunların yanında su ürünleri kaynaklarının sürdürülebilirliği konularında katkılarda bulunmaktadır.

Su ürünleri kaynaklarımızın izlenmesi için; gerekli teknolojik olarak bazı eksiklikler olmasına rağmen bilimsel olarak Türkiye Üniversiteleri, Enstitüleri ile yapma kuvvetine sahiptir. Ama geriye doğru baktığımızda bazı lokal çalışmalar dışında Karadeniz'de hamsi ile çalışma ve Marmara, Ege ve Akdeniz'i kapsayan demersal balıkların stok çalışmaları dışında çalışma bulunmamaktadır. Bu çalışmalardan en yenisi 10 yıl önce rapor haline getirilmiştir. Su ürünleri kaynaklarımızdan sürdürülebilirliği için sahip olduğumuz kaynağın ne olduğunu bilmek zorundayız. Burada ön plana çıkan en önemli sorun olarak kaynak problemidir. Yeterli kaynak yaratmak için; GSMH'nin %0.3'ünü araştırma ve geliştirme için ayrılan miktarın artırılması yada nasıl Milli Piyango'da birçok kurumlara kaynak aktarılıyorsa; sucul alanlardan elde edilen kaynakların pazarlanması aşamasında belli bir oranda kesinti yapılarak bir fonda toplanmalıdır. Elde edilen kaynak vasıtasıyla kaynakların sürdürülebilirliği için çalışmalarla kaynaklardaki dalgalanmalar ve değişimler takip edilerek sucul kaynaklarımızın daha verimli olarak kullanılabilir duruma getirilebilir.

Yine sürdürülebilir balıkçılık için su ürünleri kaynaklarımızı avlayan av gücünün de dengeli olarak oluşturulması gerekmektedir. Geçmişte düşük faizli krediler verilerek Türkiye su ürünleri üretiminin %85-90'nını oluşturan gırgır ve trol teknelerinin sayısı ve tonajlarının artması ile av gücü bugün Türkiye'nin gereksinim duyduğu av gücünden daha yüksek bir büyüklüğe ulaşmıştır. Bu durum geçmişte hamsi örneği ve bazı demersal balıkların üretimlerindeki düşüşler olarak ifade edilebilir.

Av gücü fazlamız tespit edilerek, balıkçı gemileri için gerekli donamlar (soğuk muhaza, işleme, depolama vb) yapılarak önceden yapılmış ticari anlaşmalar ile uygun ülkelerin sularından yararlanmaları fırsatları yaratılmalıdır. Tabii ki bu balıkçı gemilerinin yabancı sulara avlanmaları için gerekli maddi ve manevi destek ve onların yanında olduğumuzu hissettirmeliyiz.

Üretilen su ürünlerinin tüketiciye sunulmasına kadar geçen bölüm gıda hijeniğine uyulması ve tüketicinin sağlıklı besin alması açısından önemlidir. Yakalanan balıkların yakalandığı bölgeden en yakın limana gelinceye kadar geçen süre küçümsenmeyecek kadar uzundur. Taşıma süresince özellikle büyük balıkçı gemileri (Gırgır tekneleri) ahşap kasaları kullanmaktadır. Kasaların içerisine balığı koyduktan sonra üzerine buz parçaları ile kaplamaktadır. Buza yakın olan balıklar buzdan nispeten korunmalarına rağmen altta kalan balıklar ise aynı ortama sahip değildirler. Balıkçılıkta önder olarak görülen Japonya'da ise yakalanan balıklar taşıma teknesinin güvertesindeki balık deposunda taşınmaktadır. Bu deponun içerisine 1/3 deniz suyu, 1/3 buz ve 1/3 balık konulacak şekilde depolanarak limana getirilir. Yakalandığı andan itibaren soğuk su balığın her yüzeyine temas ederek balık limana kadar korunarak getirilmektedir. Limandan tüketiciye soğutma sistemli taşıma araçları ile taze olarak ulaştırılmaktadır.

Türk insanının sağlıklı beslenmesine önemli ölçüde katkısı olan, yine 50 bin balıkçıya direk, 30 bin ferde dolaylı olmak üzere toplam 80 bin kişiye iş ve aş yaratan ve GSMH'nin yaklaşık %1 ni oluşturan ortalama

kişi başı 12 ton üretim yapan bu sektör önemlidir. Türkiye'de balıkçılığın yönetimi veya sevk ve idaresi Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'na verilmiştir. Balıkçılık bu bakanlık içerisinde gerek besin olarak önemi , gerekse GSMH olan %1 lik katkısı dikkate bile alınmayarak , "Koruma Kontrol, Tarımsal Üretimi Geliştirme ve Tarımsal Araştırmalar " gibi üç genel müdürlük içerisinde dolaşan bir yönetim sistemiyle yürütülmektedir.

Bu sevk ve idare şekliyle yönetimin dağınık bir boyutta olmasının yanı sıra, balıkçılığın sorunlarının üstesinden gelecek deneyim ve bilgi birikimine sahip, az sayıda da olsa mevcut Su Ürünleri Mühendisleri üst düzey yönetimde yetki ve sorumluluk alamayışları, balıkçılık yönetimimizi bugüne kadar rastgele olmaktan kurtaramamıştır.

Yukarıda açıklandığı üzere balıkçılık Türkiye'de önemli bir protein kaynağı olduğu gibi, 80 bin ferde yaratıldığı istihdamla sosyo-ekonomik yapıda önemli bir kilometre taşı oluşturmaktadır.

Balıkçılık kaynaklarındaki üretimin sürdürülebilir ve işletmenin akılcı olabilmesi, kaynak yöneticilerinin balıkçılık konusunda engin deneyim ve iyi bir eğitimlerinin olması şarttır. Çünkü sucul ortam şartları değişken parametrelere sahip olduğu için, canlının yaşamı ve gelişimi bu parametrelerle iç içedir. Bu nedenle balıkçılığın sürdürülebilirliği, kaynakların süreklilik arz eden izlenme ve araştırılmasıyla mümkündür. Bu da deneyime dayalı teorik ve uygulamalı balıkçılık bilgi ve eğitimi ile mümkündür.

Bu gün üzülmek gerekir ki, Su Ürünleri Fakülte'lerinden mezun olan gençlerin Tarım Bakanlığı içerisinde yeterli olarak istihdam edilmediği gibi, istihdam edilmiş olanların yetki ve sorumluluk verilmediği bilinen bir gerçektir. Tarım Bakanlığında Su ürünleriyle ilgili departmanlarda çalışan Su Ürünleri Mühendisleri toplam personelin %1-2'sini geçmez. Su Ürünleri Mühendislerin yetki ve sorumlulukları yok denecek kadar azdır. Çünkü, bunlara genç ve deneyimsiz olarak görülmektedir.

Sucul kaynakların süreklilik arz eden araştırılması, denizlerde özel maksatlı balıkçılık araştırma gemisiyle, iç sularda ise doğal göl ve barajların boyutlarına uygun, ortamdan su ve balık örneği alabilecek donanıma sahip araştırma teknesi ve deneyimli personelle mümkündür.

Günümüzde balıkçılık yönetiminde, kaynakların balıkçılık açısından boyutlarının tahmin edilebilmesi ve yine kaynakların rasyonel işletilebilmesi için, gerekli sağlıklı veri ve kaynağın izlenmesi Balıkçılık Araştırma Enstitüleriyle mümkündür. Bizde de Tarım ve Köyişleri Bakanlığı bünyesinde "Su Ürünleri Araştırma Enstitüleri" 4 adet olup, 2 si sahilde diğer ikisi de Göller Bölgesi ve Doğu Anadolu'dadır. Fakat bu araştırma enstitüleri deniz ve iç su canlı kaynaklarıyla ilgili araştırma ve izlemeyi yapacak, ne yeterli sayıda deneyimli personel nede özel maksatlı balıkçılık araştırma gemi ve teknesine sahiptir. Bu durum sucul kaynaklarımızda yapılan avcılığın sürdürülebilir olarak mı yoksa, aşırı avlanma şeklinde mi yapıldığı sorusunu gündeme getirmektedir.

Canlı sucul kaynakların rasyonel yönetiminde, önemli bir diğer balıkçılık veri tabanı, sağlıklı balık ve balıkçılık istatistikleridir. Balıkçılık istatistikleri, diğer sektör istatistiklerinden birçok özellikleriyle ayrılır. Bunlar kaynaktan üretim yapan, av araç türleri ve bunların avcılık etkinlikleridir. Bu parametreleri tanıma ve donanımları hakkında bilgi sahibi olabilmek ancak, teorik ve uygulamalı eğitimle mümkündür. Bir diğer önemli husus, balıkçıdan üretimle ilgili sağlıklı bilgi alabilmek, balığı bilimsel olarak tanımak ve balıkçılığı yaşamış olmakla mümkündür. O nedenle balık ve balıkçılık istatistikleri, yukarıda verilen özellikleri içeren özgeçmişe sahip, Su Ürünleri Mühendisleri tarafından yapıldığında sağlıklı ve başarılı olacaktır.

Ülkemiz Su Ürünleri İstatistiklerinin sağlıklı ve güvenilir olması için, DİE yöneticileri, balık ve balıkçılık istatistiği ile ilgili veri toplamayı, söz konusu deneyim ve bilgi birikimine sahip Su Ürünleri Mühendisleri yaptırması veya bünyelerinde bu meslek gruplarının istihdam edilmesi ülke balıkçılığının yararına olacaktır.

Kuşkusuz, balıkçılık sektörümüzle ilgili kaynak yönetim sorunları ve sorunların üstesinden gelebilmek için, gerekli yeniden yapılanma önerileri, bizlere Avrupa Birliğine katılma sürecinde artı değer olarak katkı sağlayacaktır. Çünkü, Türkiye Karadeniz'inde dahil olduğu Akdeniz'e sahili olan 23 ülke içinde, Akdeniz'in ortalama 2 milyon ton /yıl olan balık üretiminin yalnız başına 500 bin tonunu avlamaktadır. Avrupa Topluluğuna girmek isteyen Türkiye, Akdeniz'in toplam balık üretiminden %25 lik payı yalnız başına alması nedeniyle, Akdeniz'e sahili olan topluluğa üye ülkelerin "Akdeniz'in Balıkçılık Sorunları ve Kullanım Olanaklarına" uluslar arası platformlarda bilimsel araştırma ve yorumlarla sağlıklı yanıtlar verebiliriz.

KAYNAKÇA:

Gurbet, R., 1993. Trol Ağlarında Seçicilik Çalışmaları. "Trol Balıkçılığı Sorunları Semineri ve Panel 93, Foça", E.Ü.Su Ürünleri Fakültesi, Su Ürünleri Dergisi, C:10, S:37-38-39-40, s.83-90, İzmir.

Gurbet, R., 1997. Su Ürünleri Sirküleri, Balıkçılık Problemleri ve Çözüm Önerileri. TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası İzmir Şubesi Bülteni, S:Ocak-Şubat 1997, s:10-11, İzmir.

Kara.Ö.F., Gurbet, R., 1999. Ege Denizi Endüstriyel Balıkçılığı Üzerine Araştırma. Seri:B, Yayın No:5, TKB, TAGEM, Su Ürün. Araş. Ens. Bodrum.

Gurbet, R., 2001. Aegean Sea Fisheries in Turkish Coast. Ege University, Faculty of Fisheries, Department of Fishing and Processing Technology, Technological Developments In Fisheries Workshop, 19-21 June 2001, s:91-104, İzmir-Turkey.

TARTIŞMA ve KATKILAR

Yrd. Doç. Dr. Ahmet Adem TEKİNAY :

Ben Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi'ni temsilen burada bulunuyorum. Balık Besleme Uzmanıyım.

Burada gerçekten değerli hocalarımızı dinledikten sonra içime bir heyecan geldi, ben de kalkayım birkaç şey söyleyeyim dedim uzman olduğum konuda. Şunu söylemek istiyorum ki, genç bilimciler adına konuşuyorum, çok şanslıyız böyle değerli hocalara sahip olduğumuz için. Bunu söyledikten sonra yem konusunda birkaç cümle sarfetmek istiyorum. Bütün katılımcıların takdir edeceği üzere kültür balıkları üretiminde en önemli maliyet yem. AB'ye üyelik sürecinde yem yönetiminde de mevcut politikaların ve tekniklerin re organizasyonuna şiddetle ihtiyaç bulunmaktadır. Kontrol bağlamında her işletmenin tükettiği yem miktarına göre üretim kapasitesi sınırlandırılabilir. Özellikle baraj göllerinde. Gelişmiş ülkelerde uygulanan bu konunun yem kalitesinin yükselmesi ve dolayısıyla kirliliği azaltacak itici bir güç olacağını söylemek mümkün. O zaman üreticilerimiz aynı yem miktarıyla daha fazla balık üretmek isteyecek ve yem fabrikalarını kaliteli yem üretmeye zorlayacaklardır. Bu bağlamda Tarım Bakanlığı her bölgedeki işletmeler için geçerli olabilecek yem dönüşüm oranları belirleyebilir. Mesela alabalık için 1.1, çipura levrek için 1.8 gibi rakamlar geçerli rakamlar olabilir. Kaliteli bir ekstrude yem için bu rakamları gözlemlediğimiz için söylüyorum. Ayrıca bu konuda yem fabrikalarının üniversitelerle beraber ARGE projeleri geliştirmesi hususunda DPT ve TÜBİTAK ve TAGEM gibi kuruluşlar bu projeleri teşvik etmelidir, desteklemelidir. Balıkla beraber balık yemi ihracatı da desteklenmelidir. Ve son olarak alternatif deniz balıkları ve iç su balıkları türlerinin yavru üretimi ve spesifik yemlerin geliştirilmesi için balık ve yem üreticileri desteklenmelidir. Bu konuda çok kısa bir parantez açmak istiyorum. Dün Bodrum Su Ürünleri Araştırma Enstitüsü tarafından organize edilen Deniz Balıkları Yetiştiriciliğinde Yeni Türler ve Yetiştirme Metotları konulu bir workshop vardı. Burada alternatif türlerin yemlerine ilişkin bir seminer verdikten sonra hızla buraya hareket ettim. Bu tip organizasyonların artırılması taraftayız. Ayrıca çok önemli bir konu var. Yem maliyetinin en önemli hususlarından bir tanesi de, yemleme stratejileri. Bu konuda bakanlığın acilen üniversitelerden sağlayacağı desteklerle yemleme stratejileri konusunda yoğun üretim yapılan bölgelerde sık sık workshoplar düzenlemesi gerekmektedir ve böylece kültür balıkçılığı konusunda AB standartlarını çok kısa bir zaman diliminde yakalayabiliriz demiyorum, yakalarız diyorum. Teşekkür ederim.

--- Dış Ticaret Müsteşarlığı'ndan katılıyorum. Biraz geciktim, diğer aktivitelerim nedeniyle. Tekrar olacaksa özür diliyorum onun için. Biz işin satış modülünde duruyoruz, pazarlama. Yani bu su ürünleri de, diğer tarım ürünlerinden çok farklı değil. İhraç edebiliyorsanız üreteceksiniz. O yıllarda orada da AB yazıyor. Dolayısıyla burada somut bir öneri getirmek istiyorum. Biz bütün kamu idaresi ve özel sektör boynumuz bir tek kıldan ince, karşı taraf ne istiyorsa zaten onu yapıyoruz. Bu su ürünleri sektörünü de ben gerçekten tebrik etmek istiyorum. Kıldan ince, kılıçtan keskin standartları uygulayıp bir kere mal satabiliyorlar. Dolayısıyla Ulusal Su Günleri'nde Kamuran Hanım'la birlikteydik, onun yönlendirmesiyle geçen hafta bir ihracatçı şirketimizi ziyaret ettim, gençlik dinamizmini de gördüm, fevkalade bir şirket. Soğuk zinciri gördüm orada. Şimdi daha fazla para kazanmak için yani her şey çok açık, organik dememiz gerekecek. Biz bunun sertifikasyonunu sağladığımız zaman daha çok para kazanacağız. Efendim tonlarca o yem olayını sektöre yabancıyım ama tonlarca o böyle çimento şeyleri gibi 50 kiloluk belki 35 kiloluk yemleri gördüm ben orada soyanın içinde, organik neden yapamıyormuşuz? Bana kolay gibi geldi. İşin ARGE'si dedi sayın arkadaşım. O soyanın içerisinde CMO var, yani transgenik bir şey var. Soyayı oradan çıkardığınız zaman zaten Allah'ın verdiği denizdeki şeyler organik oluyor. Bir de bir yerden benim teşkilatım belgelendirmede de yardımcı belki ola-

bilir ama Avrupa'dan bir şirket dolayısıyla bunu bizim şirketler çözebilir, organiktir şeklinde su ürünlerimize bir de belge aldığımız zaman, şu anda biraz daha fazla para cebimize girebilecek. Ama bütün ihracatçılarımızın bildiğini size ben bir kere daha söylemek istiyorum. İpsala'dan yavru balıkları Yunanistan'a gönderiyoruz, bu uzun da bir şey, karşı adalara gönderme son derece pratik olabilirdi. Zannediyorum bizim Dışişleri Bakanımız gidip de bunu konuştu. Ben özellikle bu konuyu teorik yönünü araştırmaya çalışıyorum kendi teşkilatımda da, onu Atina'yı bu işe çekebilmek için zannediyorum Brüksel'den kapıları açmamız gerekiyor. Biz kendimiz bunun için uğraşyoruz, ama sektör de bu konuda zannediyorum çok uğraşiyor. Belki İzmir Ticaret Odası'nı duymuş idim, ben bu mütevazı katkıları getirmek istedim. Teşekkür ederim.

Mustafa ÇİFTÇİ (Çanakkale Su Ürünleri Birlik Başkanı) :

Sayın Başkanım, Değerli Hocalarım, Değerli Misafirler,

Sayın Hocalarım çok güzel konulara temas ettiler, bizi bilgilendirdiler. Özellikle İzmir Su Ürünleri Fakültesi'nden Sayın Hocam su ürünleri sektörünün ve bu sektörün kooperatifler yoluyla, birlikler yoluyla elde tutulacağını ve buna su ürünleri üreticilerinin ve avcılarının sahip çıkacağını belirtti. Kendisini çok candan kutluyorum. Ama tabii ki kooperatiflerimiz Türkiye'de mevcut şu anda sekiz tane birliğimizde kurulmuş durumda. Üst birlik aşamasını da gerçekleştirmiş durumdayız. Sadece imzamız kaldı. İnşallah bunu da önümüzdeki hafta kuracağız. Ama tabii ki biliyorsunuz her şey ekonomik yoldan geçer. Eğer bir kuruluşun ekonomisi yoksa, maddi gücü yoksa o kuruluş şirket olsun, tüzel kişilik olsun iflas etmeye mahkumdur.

Biz bazı öneriler getirdik Tarım Bakanlığı Destekleme Genel Müdürlüğü'ne. Burada bu önerilerimizi de müsaade ederseniz sunmak istiyoruz. Hazırlamakta olduğumuz su ürünleri merkez birliğinin ana sözleşme taslağına kooperatif, kooperatif birliklerinin ve kooperatifler işbirliğinin ekonomik olarak yaşamlarını sürdürmeleri için aşağıda sıralayacağımız maddelerin gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bunun için de yasalarda gerekli düzeltmeler yapılarak gelirlerimizin belli bir statüye bağlanması zorunluluğu vardır.

Bir, Burada bu konuya kimse değinmedi, balık hali yönetmeliğinin 12. Maddesinde belirtilen yüzde 30 merkez birlikleri ve su ürünleri kooperatiflerinin tahsis edilir der. Fakat bu tahsiste kiralama şeklinin maddiyatı göz önünde bulundurulmamıştır. Ancak bu belediyelerin kendi insiyatifinden kalmıştır. Bugün Çanakkale'de 280 milyon lira, 240 milyon liraya komisyoncuya uygulanan, bize de kira şekli uygulanmaktadır.

Ben soruyorum birlik arkadaşlarıma, hanginin bir lira geliri var? Buraya biz kendi imkanlarımızla geliyoruz. Bu birliklere eğer yaşatacağsak balık hanelere sahip çıkacaksa balıkçımıza sahip çıkacaksa muhakkak bunun ücretsiz bir şekilde su ürünleri birlikleri ve kooperatiflerine tahsis edilmesi gerektiğine inanıyoruz.

İkinci şikkımız, balık hallerinden komisyoncuların, ben bir balık avcısı, aynı zamanda balık avcısı olarak karşınızdayım, su ürünleri birlik başkanı olarak karşınızdayım, yüzde 17 ve 18'lere varan bir komisyon kesilmektedir. Belediyeler yüzde 3 artı tellaliye, yasal olmayan bir tellaliye ücretinin yüzde 1'i ve yüzde 4 olarak bunu tahsil etmektedir. Ya biz birlikler olarak ne yapmaktayız? Hiçbir şey yapmadık. Geliyoruz buraya bu olsun, şu olsun, şu yasal düzenleme olsun, bunları kendi imkanlarımızla geliyoruz, burada konuşuyoruz. Yüzde 1 tellaliye ücretinin, bunu Tarım Bakanlığı Destekleme Genel Müdürlüğü'ne de arz ettik sekiz tane birlik başkanı olarak yüzde 1 tellaliye ücretinin muhakkak ve muhakkak su ürünleri birliklerine verilmesi gerektiğine inanıyoruz.

Üç, balıkçılara dağıtılması düşünülen motorin dağıtımında bölge birliklerinin yeni kuracağımız merkez birliğinin etkin olmasını talep ediyoruz.

Dört, bölge kooperatiflerinin bağlı oldukları bölge birliklerine üye olma zorunluluğu, biliyorsunuz ki

balıkçılık camiasını, balıkçılık sektörünü, balıkçıyı bir araya toplamak çok zordur. Onun için burada bir yasal düzenleme getirilmesi şeklinde olabilir mi bilemiyorum.

Tarım Bakanlığı'nın Sayın Daire Başkanı tahmin ediyorum o konudan biraz bahsetti. Tarım Bakanlığı'nın diğer sektörlerle yaptığı desteğin su ürünleri avcılarına da yapılmasını, kültür balıkçılarına yapılan desteğin bizlere de yapılmasını talep ediyoruz. Artı son olarak da balık üzerinde %8 olan KDV'nin düşürülmesini istiyoruz. Balıkçının, bu Türkiye Cumhuriyeti vatandaşının balığını daha fazla yiyebilmesi için bu% 8 KDV'nin düşürülmesini talep ediyoruz, hepimize saygılar sunarım.

--- Efendim herkese iyi akşamlar, hocalarımın konuşmasından sonra benim söz almam ne kadar doğruydum bilmiyorum ama iki konuya dikkatinizi çekmek istiyorum başışlayın yılların deneyimine dayanarak. Bir şunu söylemek istiyorum, biz su ürünleri sektöründe gerek avcılar ve gerek yetiştiriciler olarak biraz duyarsızız. Genellikle bu tür platformlarda konuşuyoruz, ama bu platformlarda kalıyor. Bundan sonra bunu ilgili yerlere pek taşıyamıyoruz. Özellikle gittiğimiz zaman gerekli duyarlılığı gösterip bunun propagandasını yapamıyoruz. Bu avcılık sektörümüzde çok daha fazla. Dolayısıyla lütfen birazcık daha duyarlı davranalım diye düşünüyorum. Sesimiz çıkmadığı sürece işte bu tür platformlarda kendi içimizde bu konuşmaları yapar duruma geliriz.

Buradan şuna gelmek istiyorum: Bakın, birtakım yetkiler artık yerel yönetimlere veriliyor. Sayın milletvekili söyledi, bir örneğini de verdi, artık su ürünleri istihsal yerini kiralama yetkisi tamamen valiliklerde. Yeni çıkan yerel yönetim yasalarında inanın su ürünleriyle ilgili bir sürü görevler var. İşte bu görevlerin içerisinde olabilmemiz için bizim yerel seçimlerde, önümüzde seçimler var, lütfen biraz duyarlı olalım, bu seçimlere Doğan Hocam söyledi girelim, il meclislerinde görev alalım, belediyelerde görev alalım. O zaman suyun başında oluruz. Bu çalışmalarını istediğimiz gibi yönlendiririz. Bunu çok önemsiyorum inanın. Yılların tecrübesine dayanarak söylüyorum. Bu iş politikadan geçiyor. İşte meclise taşınmamız için politikaya girmeniz gerekir. Yerel yönetimler bunların en güzel basamaklarıdır. Balıkçılarımız çok güçlü bir seksiyon aslında. Her yerde sesleri var. E girelim şu yerel yönetimlere, seçimler de önümüzde. Çok güzel bir fırsat, bunu değerlendirelim. Bu bir.

İkincisi, bir diğer dikkati çekmek istediğim konu, AB ile ilgili. Bakın bu sempozyumun konusu AB Üyelik Sürecinde Su Ürünleri. Şimdi AB'nin sistemi gerçekten güzel bir sistem. O sistemin artılarını alalım, ama ülke menfaatlerini de çok iyi koruyalım. Neden dersiniz? Bakın AB ortak balıkçılık politikası, hemen hemen 20 yıldır uygulanıyor ve 20 yıldır bu politika avcılarına özellikle çok büyük destekler vermiş. Gemi filolarını modernize etmek anlamıyla birtakım desteklemeler vermiş. Hepsini büyümüş, modernize olmuş. Açık sularda avcılık yapar hale gelmişler. Hepsinin soğuk hava depoları, işleme fabrikaları var ve onlar belirli bir noktaya kadar standardı sağlamışlar. Ama şimdi o destekleri geri çekiyorlar. Bakın sabahleyin çok güzel bahsedildi, green paper (yeşil rapor) denilen bir su ürünleri raporu var. Burada bütün desteklerini azaltıyorlar. Şimdi siz üye olduğunuz takdirde, o desteklerden yararlanamayacaksınız. Sizin filonuz küçük, modernize olmamış, ama onların filoları işleme tesisleri olacak kadar modernize olmuş. Dolayısıyla AB müzakerelerinde bizim çok dikkatli olmamız gerekir. Ülke menfaatlerini korumamız gerekir. Her ne kadar altı mil, 12 mil içerisinde sizin geleneksel balıkçılığı koruma haklarınız var. Ama siz AB'ye üye olduğunuz takdirde Fransa'nın bir teknesi, İtalya'nın bir teknesi rahatlıkla gelip Karadeniz'de avcılık yapabilecek. O zaman siz onlarla nasıl yarışacaksınız, aynı koşullarda değilsiniz ki! Onlar desteklemişler, ama size destek? Hayır vermeyiz diyorlar.

Her ne kadar altı mil, 12 mil içerisinde sizin geleneksel balıkçılığı koruma haklarınız var, ama siz AB'ye üye olduğunuz takdirde, Fransa'nın bir teknesi, İtalya'nın bir teknesi rahatlıkla gelip Karadeniz'de avcılık yapabilecek. O zaman siz onlarla nasıl yarışacaksınız? Aynı koşullarda değilsiniz ki! Onlar desteklemişler, ama size destek, hayır vermeyiz diyorlar. Çünkü balık stoklarında aşırı avlanma var, ben destekleri çekiyorum diyorlar. İşte bu balıkçılık müzakerelerinin çok ciddi boyutlarda ele alınması gerekir. Burada özellikle

Tarım Bakanlığı'na, Dışişleri Bakanlığı'na ve AB Genel Sekreterliği'ne büyük görev düşüyor. Bu müzakereleri yapmadan önce mutlak ve mutlak bilim adamlarıyla, sivil toplum örgütleriyle, meslek odalarıyla, parlamentolarla müzakereler yapması, bunu birçok platformlarda tartışıp bunların sonucunu müzakerelere taşıması gerekir. Hepinize saygılar sunuyorum.

Oturum Başkanı Prof.Dr. Ahmet KOCATAŞ

Efendim başka değerlendirme yoksa sonuç bildirgesi okumak üzere Ahmet Hoca sonuç bildirgesi. Burada yapılacak düzeltmeleri lütfen not alabilirsiniz. Bir komisyon tarafından hazırlandı.

Dr. Ahmet Göker ELBEK :

Efendim AB Üyelik Sürecinde Su Ürünleri Sempozyumu sabahtan bu yana büyük bir sabır ve ilgiyle izlendi. Özellikle bu saatlere kadar kalan değerli katılımcılara teşekkür etmek gerekir. Görüldüğü gibi bu sempozyum daha çok sivil toplum kuruluşları, sosyal, ekonomik ve siyaset ağırlıklı bir yapıya sahip. Yani akademisyenlerin üniversiteler bünyesinde yapmış olduğu sektöre yönelik toplantılardan, sempozyumlardan farklı. Bunun en önemli getirisi, akademik çevrelerin dışına taşarak daha çok topluma yönelik, medyaya yönelik bazı mesajlar verebilmek. Nitekim TMMOB bünyesinde bir büyük dev sivil toplum kuruluşu olarak ZMO'muz, bundan sanıyorum yanlış hatırlamıyorsam 12 sene evvel filandı. Kendi alanlarındaki bitkisel üretim, hayvansal üretim, onların ayrı alt dalları ormancılık ve su ürünleri kapsamında su ürünlerinin spesifik ele alındığı ikinci toplantısını gerçekleştirmiş oluyor ve sivil toplum kuruluşu olarak gelenekselleşmiş bir yapısı da var. Mutlaka bu bildirimler basılacak, tartışmalar çözümlenip basılacak ve elimizde somut bir yayın olarak bulunacak. Ben şahsen bundan evvelki sempozyumda basılan bu yayından son derece yayınlanmış bir kişiyim.

Sabahtan bu yana yürütülen çalışmaları, sunulan bildirimleri, onların can alıcı noktalarını ön plana çıkarmak ve o konularda gerekli vurgulamaları yapmak kuşkusuz önemli ve kapsamlı bir çalışmayı gerektiriyor. Ancak pratik bir çözüm olarak sayın Çelikkale Hocamız, sayın Gurbet, sayın Patrona, sayın Çörüş, sayın Çıra ile birlikte medyaya yönelik bir değerlendirme metni hazırlandı. Onu sizlere sunacağım ve uygun görürseniz yarın özellikle Oda yöneticilerimiz önerdiler, çünkü bu saatlerde basına verilen bu tip materyal maalesef yayına girmiyor, onun için yarın sabah uygun saatte kendileri fakslarla medyaya ulaştıracaklar bu mesajları.

Okuyorum efendim.

"Ülkemiz su ürünleri üretim potansiyeli çok yüksektir. Su kaynakları potansiyeli bakımından dünyada 14. sırada yer almaktayız. Üç tarafımız denizlerle çevrilidir. Doğal göl, gölet, baraj ve akarsu varlığımızla su alanlarımız, orman alanlarından fazla tarım alanlarına hemen hemen yakındır. Bu potansiyele rağmen balıkçılık sektörüne gereken önem beklenenin altında verilmiştir. AB'ye uyum sürecinin yaşandığı günümüzde balıkçılık sektörü avcılık, yetiştiricilik, örgütlenme, araştırma, eğitim, pazarlama boyutlarıyla yeniden ele alınmalı ve konu kamu örgütlenmesi dahil yeniden yapılandırılmaya gidilmelidir. Bu çerçevede su ürünleri stoklarının korunması, rasyonel bir biçimde yönetilmesi ve sürdürülebilir bir balıkçılığın yapılmasına olanak verecek önlemlerin alınması.

AB ortak balıkçılık politikasında yer alan özel ve kamu örgütlenmesine eşdeğer bir yapılanma vakit geçirilmeden sağlanmalıdır. Balıkçılığın salt kamu örgütleri tarafından yürütülmesi ve sorumluluk ve yetkinin yüklenilmesi yerine bir balıkçılık federasyonu kurularak yükün büyük ölçüde federasyon eliyle gerçek sahipleri tarafından yönetilmesi gerekmektedir.

Tüketicinin daha ucuz temini için fiyat, pazarlama, satış destekleme konularında AB'ye benzer mekanizmalar ülkemiz için de uygulanmalıdır. Balıkçılığımızın sosyal güvenceleri sağlanmalı, avlanma yasaklarının olduğu dönemde yaşamlarını sürdürecek desteklemeler getirilmelidir. Balıkçılık sektörünün kayıt altına alınabilmesi ve gerekli politikaların oluşturulabilmesi için balıkçılık uzmanlarıyla balıkçaneler arasındaki veri kayıt ve kontrol sistemleri geliştirilmelidir.

Sağlıklı ve gerçeği yansıtan istatistiki veriler sektöre ışık tutacak bir biçimde mutlaka sağlanmalıdır. Su ürünleri yetiştiriciliği desteklenmeli, özendirici ve teşvik edici tedbirlerle yaygınlaştırılmalıdır. Denizlerimizin farklı sektörler tarafından kullanılmasının getirdiği çatışmaları önlemesi için kıyı yönetim ve çevre düzeni planları yapılması ve uygulanmalıdır.

Su ürünleri tüketiminin artırılmasına yönelik tanıtım programlarına ağırlık verilmeli, ülkemiz kişi başına balık tüketiminin sekiz kilogramdan dünya ortalaması olan en az 16 kilografa çıkarılması gerekmektedir. İç tüketim talebini artırıcı tedbirler alınmalı, balık satış yerleri teknik ve hijyenik koşullar açısından uygun hale getirilmelidir.

Soğuk zincirin yaygınlaştırılması için gerekli desteklemeler yapılmalıdır.

Dış satım potansiyeli çok yüksek olan su ürünlerimizin AB pazarının ötesinde Yakın ve Uzakdoğu pazarlarına da yönelik yer alabilmesi için ticari anlaşmalarda su ürünlerine önem verilmelidir. Tüketicilerin sağlıklı ve güvenilir su ürünleri üretimi tüketmeleri için düzenlemelere önem ve öncelik verilmelidir. Artı değer istihdam yaratması ve kırsal kalkınmaya katkıda bulunması açısından su ürünleri işleme ve değerlendirme tesisleri ülkemizde yaygınlaştırılmalıdır.

Teşekkür ederim. Evet sayın Başkan.

Oturum Başkanı Prof.Dr. Ahmet KOCATAŞ

Efendim teşekkür ederim. Acaba ilave veya çıkarılmak istenen bir şey var mı?

--- Su Ürünleri Genel Müdürlüğü kurulmasını yeniden bir dilek olarak uygun bir yere araya koymak mümkün mü?

Oturum Başkanı Prof.Dr. Ahmet KOCATAŞ

Daha somut, birazcık daha somut.

--- Federasyon kurulması ifadesi geçiyor. O bana göre biraz ters oluyor. Eğer orada amaçlanan bir kamu kuruluşuysa, Su Ürünleri Genel Müdürlüğü dememiz lazım. Sivil toplum kuruluşuysa kooperatifler merkez birliği falan demelidir.

--- Kamu örgütleri yerine balıkçılık federasyonu kurulması gerektiğini söylediniz efendim, kamu örgütleriyle beraber.

Oturum Başkanı Prof.Dr. Ahmet KOCATAŞ

Evet. Aslında biraz evvel ifade edilen husus çok önemli tabii. Onu o şekilde düzeltereğiz. Yani federasyonunun kamu veya sivil toplum kuruluşları arasında bir tercih. Birlikte federasyon kurulması daha zaten yapısal olarak mümkün değil. Evet başka var mı efendim?

--- Bu bildirin gazetelerde yayınlanması imkanı bana göre çok zayıf. Ama bugün Sayın Bakanımız, Oda Başkanı beraber İstanbul'da. Bu bana göre güzel bir şans. Buradan birkaç başlığı, uzun değil, üç beş satırı bir faksla Bakanımıza ve Başkana iletelim.

Oturum Başkanı Prof.Dr. Ahmet KOCATAŞ

Biz teşekkür ederiz. İzmir Başkanım, herhalde yetiştirirsiniz Genel Başkana. Bu öneriye ne diyorsunuz efendim İzmir Başkanımız.

--- Hayır efendim, pardon sayın Başkanım, bizim Oda Başkanımız şu anda televizyon şeyinde sayın bakanla beraber, onu kastediyor sayın hocam. Ama tabii oraya bizim ulaşmamızda çok zor tabii.

--- Onun için soruyorum zaten Hocam.

--- Ulaşabilirsiniz, önemli ölçüde iyi olur.

--- Efendim Sayın Hocam, öyle zannediyorum ki Sayın Başkan bu konuda titiz bir çalışma yapmış olmalı. Sayın Bakanla birlikte böylesine bir mülakat veya birlikte olacaklar. Mutlaka titiz bir çalışma yapmıştır.

Oturum Başkanı Prof.Dr. Ahmet KOCATAŞ

Evet değerli arkadaşlarımız, bugünkü toplantıyı burada bitirmeden önce ben de bir sektöre gönül vermiş bir eğitimci, araştırmacı olarak iki üç kelime söylemek istiyorum. Bugün çok çok memnunum. Böyle bir toplantının 13-14 Kasım 2002 tarihinde İzmir'de Altinyunus'ta Çeşme'de yapmak için kararlaştırmıştık, bütçeyi de hazırlamıştık, hatta burada bazı arkadaşlarımız o tarihleri de hatırlarlardı. Ama maalesef araya bir seçim filan girince onu iptal ettik. Çünkü oradaki amacım bugün burada kamu kuruluşlarını, sivil toplum örgütlerini, üniversiteyi, özel sektörü, siyasi partileri bir yere getirip bir çözüme ulaşmaktı. Ama bugün görüyorum ki burada istediğimiz şeye ulaştığımızı hissediyorum. Çünkü hiç yorulmadım. Yüzlerce sempozyuma katıldık şu saatlere kadar yorulur insan, ama hakikaten yorulmadım ben. Bilemiyorum, sizlerin de yorulmadığını hissediyorum. Çünkü bence belli yine biraz şey ben de katılıyorum uzunca oldu Hocama katılıyorum biraz bildirge uzunca gibi, ama en azından her bakanlık temsilcisi de, siyasi parti temsilcisi de en azından bir genel müdürlük kurulsun dedik. Herhalde bu olacak artık. Sayın milletvekilleri, ara sıra telefon edebiliriz sizlere efendim, ne zaman kuruluyor Genel Müdürlüğümüz diye. Bir onu yapalım, bu sayede çok büyük bir şey yapmış oluruz.

Dr. Mehmet Mehdi EKER:

Hükümet tasarrufu yani bu tür organizasyonlarda şahıs olarak bu sektörün içinden biri olarak söylüyorum. Ben re-organizasyona, yani komisyon bazındaki bir re-organizasyona Tarım Bakanlığı'nda başından beri Türkiye'nin sosyolojik uzunca bir süre sonra nasip oldu. Ben Koruma Kontrol Genel Müdürü oldum, orada su ürünleri de .. içerisindeydi. Çok değerli mesai arkadaşım Kamuran Hanımla beraber çalışma imkanım oldu. Onunla birlikte çok güzel çalışma tecrübemiz oldu.

Şimdi tabii onlar bir yana Türkiye'de hep maalesef birtakım düşünceler oluştu bu alanlarda ama siyasi istikrar kalıcı ve doğru tercihler için son derece de önemlidir. Türkiye 1991'den 2002'ye kadarki 11 yıllık süre içerisinde maalesef koalisyon hükümetleriyle istikrarsız bir dönem yaşamıştır. Yani ben tabii bu birçok bahane getirilmesine yol açmıştır. başka mazeret yok.

Biz şimdi şu anda yani hükümet bir Kamu Yönetimi Reform Tasarısı üzerinde çalışıyor. Bu birkaç hafta içerisinde en geç kamuoyu tartışmasına açılacak ve orada tartışılacaktır. Biz tabii bu şekilde, yani bu sektörün daha düzgün, daha etkin, daha rasyonel bir örgütlenmeye, bir organizasyona kavuşturulması gerektiğine katılıyorum. Bunun adı genel müdürlük olur, müsteşarlık olur, onu şu anda bir şey diyemem yani. Biz tabii yasama organı olarak, komisyonlarda ben Tarım Orman Komisyonu üyesiyim. Benim belirttiğim bütün çalışmalarda bir şekilde bizim katkımız var. Meslektaşımız Necati Bey de muhalefet partisi temsilcisi olarak komisyonda onunla birlikte çalışıyoruz. Bizim aramızda Tarım Komisyonu üyeleri arasında, memnuniyet verici bir şekilde söylemem gerekir ki, tarımla ilgili, sektörle ilgili, su ürünleri de bunun içinde, uyumlu bir çalışmamız var. Bundan sonra da öyle olacağını ümit ediyorum. İnşallah bu çerçevede su ürünlerinin daha iyi bir yapıya, daha etkin bir yapıya kavuşturulması da çalışmalarımızın sonucu gerçekleşir. Ben bu sempozyum sonuçlarının sektör için hayırlı olmasını diliyorum. Tüm katılımcılara da teşekkür ediyorum.

Oturum Başkanı Prof.Dr. Ahmet KOCATAŞ

Biz de teşekkür ederiz. Böylesine önemli bir sempozyumu düzenleyen ZMO ve İzmir'imiz de tabii burada ve çok büyük emekleri var TOBB'a ve üniversitelerimize ve herkese çok teşekkür ediyorum, iyi akşamlar diliyorum.

AB'YE ÜYELİK SÜRECİNDE SU ÜRÜNLERİ SEMPOZYUMU SONUÇ BİLDİRGESİ

Ülkemizin Su Ürünleri üretim potansiyeli çok yüksektir. Su kaynakları potansiyeli bakımından Dünya'da 14. sırada yer almaktayız. Üç tarafımız denizlerle çevrilidir. Doğal göl, gölet, baraj ve akarsu varlığımız ile su alanlarımız, orman alanlarından fazla, tarım alanlarına hemen hemen yakındır. Bu potansiyele rağmen, balıkçılık sektörüne verilmesi gereken önem beklenenin altında kalmıştır.

Avrupa Birliği'ne uyum sürecinin yaşandığı günümüzde, balıkçılık sektörü, avcılık, yetiştiricilik, örgütlenme, araştırma, eğitim ve pazarlama boyutları ile yeniden ele alınmalı ve kamu örgütlenmesi dahil yeniden yapılandırılmalıdır.

Bu çerçevede;

- ✓ Su ürünleri stoklarının korunması, rasyonel yönetilmesi ve sürdürülebilir bir balıkçılığın yapılmasına olanak verecek tedbirler öncelikle alınmalıdır.
- ✓ Avrupa Birliği Ortak Balıkçılık Politikasında yer alan özel ve kamu örgütlenmesine eşdeğer bir yapılanma vakit geçirilmeden sağlanmalıdır.
- ✓ Balıkçılığın sadece kamu örgütleri tarafından yürütülmesi ve sorumluluk ve yetkinin yüklenilmesi yerine, bir Balıkçılık Federasyonu kurularak, yük büyük ölçüde, federasyon eliyle gerçek sahipleri tarafından yönetilmelidir.
- ✓ Tüketicinin daha ucuz su ürünleri temini için, fiyat, pazarlama, satış, destekleme konularında Avrupa Birliğine benzer mekanizmalar ülkemiz için de uygulanmalıdır.
- ✓ Balıkçılarımızın sosyal güvenceleri sağlanmalı, avlanma yasaklarının olduğu dönemde, yaşamlarını sürdürecekt desteklemeler getirilmelidir.
- ✓ Balıkçılık sektörünün kayıt altına alınabilmesi ve gerekli politikaların oluşturulabilmesi için balıkçı limanları ile balık halleri arasındaki veri kayıt ve kontrol sistemi geliştirilmeli, sağlıklı ve gerçeği yansıtan istatistiki veriler mutlaka sağlanmalıdır.
- ✓ Su ürünleri yetiştiriciliği, kültür balıkçılığı desteklenmeli, özendirici ve teşvik edici tedbirlerle yaygınlaştırılmadadır.

-
- ✓ Denizlerimizin farklı sektörler tarafından kullanılmasının getirdiği çatışmalarının önlenmesi için Kıyı Yönetimi ve Çevre Düzeni Planları hazırlanmalı ve uygulanmalıdır.
 - ✓ Su ürünleri tüketimin artırılmasına yönelik Tanıtım Programlarına ağırlık verilmeli, ülkemiz kişi başına balık tüketimi 8 kg'dan dünya ortalaması 16 kg'a çıkarılmalıdır.
 - ✓ İç tüketim talebine artırıcı tedbirler alınmalı, balık satış yerleri teknik ve hijyenik koşullar açısından uygun hale getirilmelidir. Soğuk zincirinin yaygınlaştırılması için gerekli desteklemeler yapılmalıdır.
 - ✓ İhracat potansiyeli çok yüksek olan su ürünlerimizin Avrupa Birliği pazarının ötesinde, Yakın ve Uzak Doğu pazarlarında da yer alabilmesi için, gerekli ticari anlaşmalar da su ürünlerine önem verilmelidir.
 - ✓ Tüketicilerin sağlıklı ve güvenilir su ürünlerini tüketmeleri için düzenlemelere önem ve öncelik verilmelidir.
 - ✓ Artı değer, istihdam yaratması ve kırsal kalkınmaya katkıda bulunması açısından su ürünleri işleme ve değerlendirme tesisleri ülkemizde yaygınlaştırılmalıdır.

TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Ege Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği